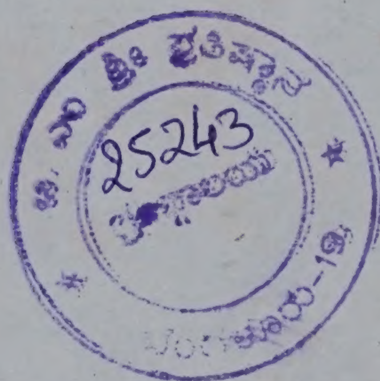

25243

ಪಾತಂಜಲ ಯೋಗಸೂತ್ರಂಸವೃತ್ತಿ.

—:o0o:—

॥ ಶ್ರೀಮಹಾಗಣಪತಯೇನಮಃ ॥

ಓಂ

॥ ಸೂ ॥ ಅಥಯೋಗಾನುಶಾಸನಂ ॥ ೧ ॥

ಮಣಿಪ್ರಭಾಖ್ಯವೃತ್ತಿಃ.

ವಂದೇಕ್ಲೇಶಾದ್ಯಸಂಸ್ಪೃಷ್ಟಂಪುರಾಣಪುರುಷಂಹರಿಂ॥
ಪ್ರಕೃತ್ಯಾಸೀತಯಾಜುಷ್ಟಂಯೋಗೇಶಂಯೋಗದಾಯಿನಂ .. ॥ ೧ ॥
ಪತಂಜಲಿಂಸೂತ್ರಕೃತಂಪ್ರಣಮ್ಯವ್ಯಾ ।
ಸಂಮುನಿಂಭಾಷ್ಯಕೃತಂಚಭಕ್ತ್ಯಾ ॥
ಭಾಷ್ಯಾನುಗಾಂಯೋಗಮಣಿಪ್ರಭಾಖ್ಯಾಂ ।
ವೃತ್ತಿಂವಿಧಾಸ್ಯಾಮಿಯಥಾಮತೀಕ್ಷ್ಯಾಂ .. .. ॥ ೨ ॥

ಇಹಖಲುಭಗವಾನ್ಪತಂಜಲಿಃಪ್ರೇಕ್ಷಾವತ್ಪ್ರವೃತ್ತ್ಯಂಗಂ ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರತಿಪಾದ್ಯಂ ದರ್ಶಯತಿ । ಅತ್ರಾಥಶಬ್ದಆರಂಭಾರ್ಥಃ । ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರಮಾರಭ್ಯತಇತ್ಯರ್ಥಃ । ಯದ್ಯಪಿಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭೇಣಶಾಸ್ತ್ರಂಕೃತಂತಥಾಪಿತದ್ವಿಸ್ತೃತಮಿತಿಮತ್ವಾತದನುಸೃತಂಶಾಸ್ತ್ರಮಾರಭ್ಯತಇತಿದ್ಯೋತಯತಿ । ಅನುಶಾಸನಮಿತಿ । ಅತ್ರಸೂತ್ರೇಯೋಗಃಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರತಿಪಾದ್ಯಉಕ್ತಃ । ಅರ್ಥಾತ್ತಜ್ಜಿಜ್ಞಾಸುರಧಿಕಾರೀ । ಫಲಂತುಯೋಗಸ್ಯಕೈವಲ್ಯಂ । ಯಥಾಯೋಗಂತೇಷಾಂಸಂಬಂಧಇತ್ಯನುಬಂಧಚತುಷ್ಟಯಂದ್ರಷ್ಟವ್ಯಂ । ತತ್ರಯೋಗೋದ್ವಿವಿಧಃಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತೋಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಶ್ಚೇತಿ । ಸಚಚಿತ್ತಧರ್ಮಃ । ವೃತ್ತೀನಾಂಚಿತ್ತಧರ್ಮತ್ವೇನತನ್ನಿರೋಧರೂಪಯೋಗಸ್ಯಾಪಿತದ್ಧರ್ಮತ್ವಾತ್ । ತಸ್ಯಚಿತ್ತಸ್ಯಪಂಚಭೂಮಯಃ । ಕ್ಷಿಪ್ತಂಮೂಢಂವಿಕ್ಷಿಪ್ತಂಏಕಾಗ್ರಂನಿರುದ್ಧಮಿತಿ । ರಜಸಾತ್ಯಂತಂಚಲಂಕ್ಷಿಪ್ತಂದೈತ್ಯಾನಾಂ । ತಮಸಾನಿದ್ರಾವೃತ್ತಿಮನ್ಮೂಢಂರಕ್ಷಸಾಂ । ಕ್ಷಿಪ್ತಾದ್ವಿಶಿಷ್ಟಂವಿಕ್ಷಿಪ್ತಂದೇವಾದೀನಾಂ । ಅತ್ಯಂತಚಲಸ್ಯಚಿತ್ತ

ಸ್ಯೈಕಾದಾಚಿತ್ಕಸ್ಥಿತಿಮತ್ವಂವಿಶೇಷಃ । ತತ್ರಕ್ಷಿಪ್ತಮೂಢಯೋರ್ಯೋಗಗಂಧೋಽಪಿನಾಸ್ತಿ । ವಿಕ್ಷಿಪ್ತೇತುಚಿತ್ತೇಕಾದಾಚಿತ್ಕೋಯೋಗಃಪ್ರಚುರವಿಕ್ಷೇಪವಹ್ನಿದಗ್ಧೋಽಪ್ರತಿಷ್ಠಿತೋನಿಷ್ಫಲೋನಯೋಗಪಕ್ಷೇವರ್ತತೇ । ಏಕಾಗ್ರೇತುಸತ್ವಪ್ರಧಾನೇಏಕವಿಷಯಸ್ಥಿತೇಚಿತ್ತೇರಜಸ್ತಮೋನಿರೋಧಾತ್ಸಾತ್ವಿಕವೃತ್ತಿಶೇಷಃಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಯೋಗೋಭವತಿ । ತೇನಶಬ್ದಾನುಮಾನಾಭ್ಯಾಂಪರೋಕ್ಷತ್ವೇನಜ್ಞಾತೋಽರ್ಥಸ್ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕ್ರಿಯತೇ। ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಾದವಿದ್ಯಾದಿಕ್ಲೇಶಕ್ಷಯಃ। ತತಃಪುಣ್ಯಾಪಾಪಕರ್ಮಣಾಂದಾಹಃ । ತತೋಽಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತೋಯೋಗಃಸಾತ್ವಿಕವೃತ್ತೇರ್ನಿರೋಧಸ್ಸಂಸ್ಕಾರಮಾತ್ರಶೇಷೇನಿರುದ್ಧೇಚಿತ್ತೇಭವತಿ। ತಥಾಹಭಾಷ್ಯಕಾರಃ । ಯಸ್ತ್ವೇಕಾಗ್ರೇಚೇತಸಿಸದ್ಭೂತಮರ್ಥಂಪ್ರದ್ಯೋತಯತಿ । ಕ್ಷಿಣೋತಿಚಕ್ಲೇಶಾನ್ಕರ್ಮಬಂಧನಾನಿಶ್ಲಥಯತಿನಿರೋಧಮಭಿಮುಖಂಕರೋತಿಸಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತೋಯೋಗಇತ್ಯಾಖ್ಯಾಯತಇತಿ ॥ ೧ ॥

ರಾಜಮಾರ್ತಾಂಡಾಖ್ಯವೃತ್ತಿಃ.

ದೇಹಾರ್ಧಯೋಗಶ್ಶಿವಯೋಸ್ಸಶ್ರೇಯಾಂಸಿತನೋತುವಃ ॥
ದುಷ್ಪ್ರಾಪಮಪಿಯತ್ಸ್ಮೃತ್ಯಾಜನಃಕೈವಲ್ಯಮಶ್ನುತೇ .. ॥ ೧ ॥
ತ್ರಿವಿಧಾನ್ಯಪಿದುಃಖಾನಿಯದನುಸ್ಮರಣಾನ್ನೃಣಾಂ ॥
ಪ್ರಯಾಂತಿಸದ್ಯೋವಿಲಯಂತಂನುಮಶ್ಶಿವಮವ್ಯಯಂ .. ॥ ೨ ॥
ಪತಂಜಲಿಮುನೇರುಕ್ತಿಃಕಾಪ್ಯಪೂರ್ವಾಜಯತ್ಯಸಾ ॥
ಪುಂಪ್ರಕೃತ್ಯೋರ್ವಿಯೋಗೋಽಪಿಯೋಗಇತ್ಯುದಿತೋಯಯಾ ॥ ೩ ॥
ಜಯಂತಿವಾಚಃಫಣಿಭರ್ತುರಂತರ।
ಸ್ಫುರತ್ತಮಸ್ತೋಮನಿಶಾಕರತ್ವಿಷಃ ॥
ವಿಭಾವ್ಯಮಾನಾಸ್ಸತತಂಮನಾಂಸಿಯಾ ।
ಸ್ಸತಾಂಸದಾನಂದಮಯಾನಿಕುರ್ವತೇ .. ॥ ೪ ॥
ಶಬ್ದಾನಾಮನುಶಾಸನಂವಿದಧತಾಪಾತಂಜಲೇಕುರ್ವತಾ ।
ವೃತ್ತಿಂರಾಜಮೃಗಾಂಕಸಂಜ್ಞಮಪಿಚವ್ಯಾತನ್ವತಾವೈದ್ಯಕೇ ॥
ವಾಕ್ಚೇತೋವಪುಷಾಂಮಲಃಫಣಭೃತಾಂಭರ್ತ್ರೇವಯೇನೋದ್ಧೃತ ।
ಸ್ತಸ್ಯಶ್ರೀರಣರಂಗಮಲ್ಲನೃಪತೇರ್ವಾಚೋಜಯಂತ್ಯುಜ್ವಲಾಃ ॥ ೫ ॥
ದುರ್ಬೋಧಂಯದತೀವತದ್ವಿಜಹತಿಸ್ಪಷ್ಟಾರ್ಥಮಿತ್ಯುಕ್ತಿಭಿಃ ।
ಸ್ಪಷ್ಟಾರ್ಥೇಽಪ್ಯತಿವಿಸ್ತೃತಿಂವಿದಧತಿವ್ಯರ್ಥೈಸ್ಸಮಾಸಾದಿಕೈಃ ॥

ಸ್ವಸ್ಥಾನೇನುಪಯೋಗಿಭಿಶ್ಚಬಹುಭಿರ್ಜಲ್ಪೈರ್ಭ್ರಮಂತನ್ವತೇ ।
ಶ್ರೋತೄಣಾಮಿತಿವಸ್ತುವಿಪ್ಲವಕೃತಸ್ಸರ್ವೇಪಿಟೀಕಾಕೃತಃ ॥ ೬ ॥
ಉತ್ಸೃಜ್ಯವಿಸ್ತರಮುದಸ್ಯವಿಕಲ್ಪಜಾಲಂ ।
ಫಲ್ಗುಪ್ರಕಾಶಮವಧಾರ್ಯಚಸಮ್ಯಗರ್ಥಾನ್ ॥
ಅಂತಃಪತಂಜಲಿಮುನೇರ್ವಿವೃತಿರ್ಮಯೇಯಂ ।
ಮಾತನ್ಯತೇಬುಧಜನಪ್ರತಿಬೋಧಹೇತುಃ ॥ ೭ ॥

ಅನೇನಸೂತ್ರೇಣಶಾಸ್ತ್ರಸ್ಯಸಂಬಂಧಾಭಿಧೇಯಪ್ರಯೋಜನಾನ್ಯಾಖ್ಯಾಯಂತೇ । ಅಥಶಬ್ದೋಧಿಕಾರದ್ಯೋತಕೋಮಂಗಳಾರ್ಥಶ್ಚ । ಯುಕ್ತಿರ್ಯೋಗಸ್ಸಮಾಧಾನಂ । ಯುಜಸಮಾಧೌಅನುಶಿಷ್ಯತೇವ್ಯಾಖ್ಯಾಯತೇಲಕ್ಷಣಸ್ವರೂಪಭೇದೋಪಾಯಫಲೈರ್ಯೇನತದನುಶಾಸನಂ । ಯೋಗಸ್ಯಾನುಶಾಸನಂಯೋಗಾನುಶಾಸನಂ । ತದಾಶಾಸ್ತ್ರಪರಿಸಮಾಪ್ತೇರಧಿಕೃತಂವೇದಿತವ್ಯಮಿತ್ಯರ್ಥಃ । ತತ್ರಶಾಸ್ತ್ರಸ್ಯವ್ಯುತ್ಪಾದಕತಯಾಯೋಗಸ್ಸಸಾಧನಸ್ಸಫಲೋಭಿಧೇಯಃ । ತದ್ವ್ಯುತ್ಪಾದನಂಚಫಲಂವ್ಯುತ್ಪಾದಿತಸ್ಯಯೋಗಸ್ಯಕೈವಲ್ಯಂಫಲಂ । ಶಾಸ್ತ್ರಾಭಿಧೇಯಯೋಃಪ್ರತಿಪಾದ್ಯಪ್ರತಿಪಾದಕಭಾವಲಕ್ಷಣಸ್ಸಂಬಂಧಃ । ಅಭಿಧೇಯಸ್ಯಯೋಗಸ್ಯತತ್ಫಲಸ್ಯಚಕೈವಲ್ಯಸ್ಯಸಾಧ್ಯಸಾಧನಭಾವಃ । ಏತದುಕ್ತಂಭವತಿ । ವ್ಯುತ್ಪಾದ್ಯಮಾನಸ್ಯಯೋಗಸ್ಯಸಾಧನಾನಿಶಾಸ್ತ್ರೇಣಪ್ರದರ್ಶ್ಯಂತೇತತ್ಸಾಧನಸಿದ್ಧೋಯೋಗಃಕೈವಲ್ಯಾಖ್ಯಂಫಲಮುತ್ಪಾದಯತೀತಿ ॥ ೧ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಯೋಗಶ್ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿ ನಿರೋಧಃ ॥ ೨ ॥

॥ ಮಣಿಪ್ರಭಾ ॥ ಅಧುನಾದ್ವಿವಿಧಸ್ಯಯೋಗಸ್ಯಾಸಾಧಾರಣಂಲಕ್ಷಣಮಾಹ । ಯೋಗಇತಿ । ಚಿತ್ತಸ್ಯರಜಸ್ತಮೋವೃತ್ತೀನಾಂನಿರೋಧೋಯೋಗಇತ್ಯರ್ಥಃ । ಅತಸ್ಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತೇಸಾತ್ವಿಕವೃತ್ತಿಸತ್ವೇಪಿನಾವ್ಯಾಪ್ತಿಃ । ನನ್ವೇಕಸ್ಯಚಿತ್ತಸ್ಯಕ್ಷಿಪ್ತಾದ್ಯನೇಕಭೂಮಯಃಕುತಇತಿಚೇತ್ತಸ್ಯತ್ರಿಗುಣಾತ್ಮಕತ್ವಾದಿತಿಬ್ರೂಮಃ । ಚಿತ್ತಂಹಿಜ್ಞಾನಸುಖಾದಿಶೀಲತ್ವಾತ್ಪ್ರಕೃತಿಗುಣವತ್ತ್ವಾತ್ಸತ್ವರಜಸ್ತಮೋಗುಣಕಂಭವತಿ । ತತ್ರಸತ್ವಾತ್ಕಿಂಚಿದೂನೇರಜಸ್ತಮಸೀಮಿಥಸ್ಸಮೇಯದಾಭವತಃ ।ತದಾಸತ್ವಾತ್ತದಾಧ್ಯಾನಾಭಿಮುಖಂಭೂತ್ವಾತಮ

ಸಾತತ್ಪ್ರಧಾನೇಸತಿರಜಸಾಐಶ್ವರ್ಯಂಕಾಮಯ ಮಾನಂವಿಷಯಪ್ರಿಯಂಭವತಿ। ಇದಂವಿಕ್ಷಿಪ್ತಂ। ಯದಾತುತಮಃಪ್ರಧಾನಂಚಿತ್ತಂಮೂಢಂ।ತದಾಅಧರ್ಮಾಜ್ಞಾನಾವೈರಾಗ್ಯಾನೈಶ್ವರ್ಯಮುಪಗಚ್ಛತಿ। ಅಜ್ಞಾನಮತ್ರಭ್ರಮೋನಿದ್ರಾಚ। ರಜಃಪ್ರಧಾನಂತುಕ್ಷಿಪ್ತಂ। ಇಮೌಕ್ಷಿಪ್ತಮೂಢೌಸರ್ವಸಾಧಾರಣೌಭವತಃ॥ ವಿಕ್ಷಿಪ್ತಂತುಪ್ರಥಮಯೋಗಿನಃ। ಸಂತಿಹಿಚತ್ವಾರೋಯೋಗಿನಃ। ಪ್ರಥಮಕಲ್ಪಿತೋಮಧುಭೂಮಿಕಃಪ್ರಜ್ಞಾಜ್ಯೋತಿರತಿಕ್ರಾಂತಭಾವನೀಯಶ್ಚೇತಿ॥ ತೇಷಾಂಲಕ್ಷಣಂತುವಕ್ಷ್ಯತೇ। ಯದಿಮನಸ್ಸತ್ವಪ್ರಧಾನಂವಿತಮಸ್ಕಂಸರಜಸ್ಕಂ ಭವತಿತದೈಕಾಗ್ರ್ಯಂ। ಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಸಿದ್ಧಯೋಮಧ್ಯಮಯೋಗಿನೋಕ್ಷಿತ್ತಂಧರ್ಮಜ್ಞಾನವೈರಾಗ್ಯೈಶ್ವರ್ಯವದ್ಭವತಿ। ಯದಾತುವಿಧೂತರಜಸ್ತಮೋಮಲಂಶುದ್ಧಸತ್ವಂಚಿತ್ತಂತದಾನೀಂವಿವೇಕಖ್ಯಾತಿಂಕೃತ್ವಾಪುರುಷಮಾತ್ರಧ್ಯಾನಂಧರ್ಮಮೇಘಾಖ್ಯಂಕರೋತಿ। ತತ್ಪರಂಪ್ರಸಂಖ್ಯಾನಮಿತ್ಯಾಚಕ್ಷತೇಧ್ಯಾಯಿನಃ। ಚಿತಿಶಕ್ತಿರಪರಿಣಾಮಿನ್ಯಪ್ರತಿಸಂಕ್ರಮಾದರ್ಶಿತವಿಷಯಾಶುದ್ಧಾಚಾನಂತಾಚೇತಿನಿಶ್ಚಿತ್ಯಸತ್ವಗುಣವಿ ಕೃತೌವಿವೇಕಖ್ಯಾತಾವಪಿವಿರಕ್ತಂಸಚ್ಚಿತ್ತಂತಾಂನಿರುಧ್ಯಸಂಸ್ಕಾರಮಾತ್ರಶೇಷಂಭವತಿಚತುರ್ಥಸ್ಯಯೋಗಿನಃ। ಸೋಽಯಮಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಸ್ಸಮಾಧಿಃ। ಅತ್ರಹಿನಕಿಂಚಿದ್ಜ್ಞಾಯತಇತ್ಯಲಂ। ಚಿತಿಶಕ್ತಿರಿತ್ಯಾದ್ಯನಂತಾಚೇತ್ಯಂತಂಭಾಷ್ಯಂ। ತತ್ರಬುಧ್ಯಾದಾವಪ್ರತಿಸಂಕ್ರಮಾದ್ಬಿಲೇಸರ್ಪವತ್ಪ್ರವಿಶ್ಯನಸಂಚರತೀತ್ಯರ್ಥಃ। ಬುಧ್ಯಾದರ್ಶಿತಾಃವಿಷಯಾಯಸ್ಯೈಸಾದರ್ಶಿತವಿಷಯಾ। ಸುಖದುಃಖಮೋಹಶೂನ್ಯಾಶುದ್ಧೇತ್ಯರ್ಥಃ॥೨॥

ರಾಜಮಾರ್ತಾಂಡಂ॥ ತತ್ರಕೋಯೋಗಇತ್ಯತಆಹ।ಯೋಗಇತಿ। ಚಿತ್ತಸ್ಯನಿರ್ಮಲಸತ್ವಪರಿಣಾಮರೂಪಸ್ಯಯಾವೃತ್ತಯಃ। ಅಂಗಾಂಗೀಭಾವಪರಿಣಾಮರೂಪಾಃತಾಸಾಂನಿರೋಧಃ। ಬಹಿರ್ಮುಖಪರಿಣತಿವಿಚ್ಛೇದಾದಂತರ್ಮುಖತಯಾಪ್ರತಿಲೋಮಪರಿಣಾಮೇನಸ್ವಕಾರಣೇಲಯಃಯೋಗ ಇತ್ಯಾಖ್ಯಾಯತೇ। ಸಚನಿರೋಧಸ್ಸರ್ವಾಸಾಂಚಿತ್ತಸ್ಯವೃತ್ತೀನಾಂಸರ್ವಪ್ರಾಣಿನಾಂಧರ್ಮಃ। ಕದಾಚಿತ್ಕಸ್ಯಾಂಚಿದ್ಭೂಮಾವಾವಿರ್ಭವತಿ। ತತ್ರಕ್ಷಿಪ್ತಂ ಮೂಢಂವಿಕ್ಷಿಪ್ತಮೇಕಾಗ್ರಂನಿರುದ್ಧಮಿತಿಚಿತ್ತಸ್ಯಭೂಮಯಃ। ಚಿತ್ತಸ್ಯಾವಸ್ಥಾವಿಶೇಷಾಃ। ತತ್ರಕ್ಷಿಪ್ತಂರಜಸಉದ್ರೇಕಾದಸ್ಥಿರಂಬಹಿರ್ಮುಖತಯಾ ಸುಖದುಃಖಾದಿ ವಿಷಯೇಷುಕಲ್ಪಿತೇಷುವ್ಯವಹಿತೇಷು ಸನ್ನಿಹಿತೇಷುವಾರಜ

ಸಾಪ್ರೇರಿತಂ । ತಚ್ಚ ಸದೈವದೈತ್ಯದಾನವಾದೀನಾಂ । ಮೂಢಂತಮಸಉದ್ರೇಕಾತ್ಕೃತ್ಯಾಕೃತ್ಯವಿಭಾಗಮಂತರೇಣ ಕ್ರೋಧಾದಿಭಿರ್ವಿರುದ್ಧಕೃತ್ಯೇಷ್ವೇವನಿಯಮಿತಂತಚ್ಚ ಸದೈವರಕ್ಷಃಪಿಶಾಚಾದೀನಾಂ । ವಿಕ್ಷಿಪ್ತಂಸತ್ವೋದ್ರೇಕಾದ್ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯೇನಪರಿಹೃತದುಃಖಸಾಧನಂಸುಖಸಾಧನೇಷ್ವೇವಶಬ್ದಾದಿಷುಪ್ರವೃತ್ತಂ। ತಚ್ಚ ಸದೈವದೇವಾನಾಂ । ಏತದುಕ್ತಂಭವತಿರಜಸಾಪ್ರವೃತ್ತಿರೂಪಂ । ತಮಸಾಪರಾಪಕಾರನಿರತಂ । ಸತ್ವೇನಸುಖಮಯಂಚಿತ್ತಂಭವತೀತಿ । ಏತಾಸ್ತಿಸ್ರಶ್ಚಿತ್ತಾವಸ್ಥಾನಸಮಾಧಾವುಪಯೋಗಿನ್ಯಃ । ಏಕಾಗ್ರನಿರುದ್ಧರೂಪೇದ್ವೇಚಸತ್ವೋತ್ಕರ್ಷಾದ್ಯಥೋತ್ತರಮವಸ್ಥಿತತ್ವಾತ್ ಸಮಾಧಾವುಪಯೋಗಂಭಜೇತೇ । ಸತ್ವಾದಿಕ್ರಮವ್ಯುತ್ಕ್ರಮೇತ್ವಯಮಭಿಪ್ರಾಯಃ। ದ್ವಯೋರಪಿರಜಸ್ತಮಸೋರತ್ಯಂತಹೇಯತ್ವಂ । ತದರ್ಥಂರಜಸಃಪ್ರಥಮಮುಪಾದಾನಂ । ಯಾವನ್ನಪ್ರವೃತ್ತಿರ್ದರ್ಶಿತಾತಾವನ್ನಿವೃತ್ತಿರ್ನಶಕ್ಯತೇದರ್ಶಯಿತುಮಿತಿದ್ವಯೋರ್ವ್ಯತ್ಯಯೇನಪ್ರದರ್ಶನಂ । ಸತ್ವಸ್ಯತ್ವೇತದರ್ಥಂಪಶ್ಚಾತ್ಪ್ರದರ್ಶನಂ ।ಯತ್ತಸ್ಯೋತ್ಕರ್ಷೇಣೋತ್ತರೇದ್ವೇಭೂಮೀಯೋಗೋಪಯೋಗಿನ್ಯಾವಿತಿ । ಅನಯೋರ್ದ್ವಯೋರೇಕಾಗ್ರನಿರುದ್ಧಯೋರ್ಭೂಮಿಕಯೋರ್ಯಚ್ಚಿತ್ತಸ್ಯೈಕಾಗ್ರತಾರೂಪಃಪರಿಣಾಮಃಸಯೋಗಃ । ಕಿಮುಕ್ತಂಭವತಿ । ಏಕಾಗ್ರೇಬಹಿರ್ವೃತ್ತೇರ್ನಿರೋಧಃನಿರೋಧೇಸರ್ವಾಸಾಂವೃತ್ತೀನಾಂಸಸಂಸ್ಕಾರಾಣಾಂಪ್ರವಿಲಯಇತಿ । ಅನಯೋರೇವಭೂಮ್ಯೋರ್ಯೋಗಸ್ಯಸಂಭವಃ ॥ ೨ ॥

॥ ಸೂ ॥ ತದಾದ್ರಷ್ಟುಸ್ಸ್ವರೂಪೇವಸ್ಥಾನಂ ॥ ೨ ॥

ಮ ॥ ನನುಬುದ್ಧಿವೃತ್ತಿಸ್ವಭಾವಸ್ಯಪುರುಷಸ್ಯವೃತ್ತಿನಿರೋಧೇಕಥಂಸಿದ್ಧಿರಿತ್ಯತಆಹ । ತದೇತಿ । ಯದಾಚಿತ್ತಸ್ಯಶಾಂತಘೋರಮೂಢಾನಾಂಸರ್ವಾಸಾಂವೃತ್ತೀನಾಂನಿರೋಧಃ । ತದಾದ್ರಷ್ಟುಶ್ಚಿದಾತ್ಮನಃಸ್ವಾಭಾವಿಕೇರೂಪೇವಸ್ಥಿತಿಃಕುಸುಮಾಪಾಯೇಯಥಾಸ್ಫಟಿಕಸ್ಯತಥೇತ್ಯರ್ಥಃ । ಪುರುಷಸ್ಯಚೈತನ್ಯಮಾತ್ರಂಸ್ವಭಾವೋನವೃತ್ತಯಇತಿಭಾವಃ ॥ ೨ ॥

ರಾ ॥ ನನುವೃತ್ತಿವಿಷಯಕಬೋಧಸ್ವರೂಪಏವಪುರುಷಃಕಾಷ್ಠಾಗ್ನಿವದಿತಿಸಾಂಖ್ಯಯೋಗಯೋಸ್ಸಿದ್ಧಾಂತಃ । ವೃತ್ತಿವಿಲಯೇಪುರುಷೋಪಿನ

ಶೈತ್ಯೌಷ್ಣ್ಯಾಪಾಯೇಽಗ್ನಿವತ್ತತಶ್ಚಯೋಗಕಾಲಿಕಃಪುರುಷಾರ್ಥಇತ್ಯಾಶಂ
ಕಾಯಾಮಾಹ । ತದೇತಿ । ತದಾತಸ್ಮಿನ್ಕಾಲೇದ್ರಷ್ಟುಃಪುರುಷಸ್ಯಸ್ವರೂಪೇಚಿ
ನ್ಮಾತ್ರಸ್ವರೂಪೇ । ಅವಸ್ಥಾನಂಸ್ಥಿತಿರ್ಭವತಿ । ತಥಾಚ । ದ್ರಷ್ಟುಃಸ್ವರೂ
ಪಾವಸ್ಥಿತಿಹೇತುಶ್ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿನಿರೋಧೋಯೋಗಇತಿಲಕ್ಷಣಂ ॥ ೩ ॥

ಸೂ॥ ವೃತ್ತಿಸಾರೂಪ್ಯಮಿತರತ್ರ ॥ ೪ ॥

ಮ ॥ ನನುತರ್ಹಿವ್ಯುತ್ಥಾನೇಪುರುಷಸ್ಯಸ್ವಭಾವಾತ್ಪ್ರಚ್ಯುತಿಸ್ಸ್ಯಾದಿತ್ಯಾ
ಶಂಕ್ಯಾಹ ॥ ವೃತ್ತೀತಿ । ಇತರತ್ರನಿರೋಧಾದ್ವ್ಯುತ್ಥಾನೇಸತಿಯಾಶ್ಚಿತ್ತಸ್ಯವೃ
ತ್ತಯಶ್ಶಾಂತಾದ್ಯಾಸ್ತತ್ಸಾರೂಪ್ಯಂ । ವೃತ್ತಿಮದ್ಬುದ್ಧ್ಯವಿವೇಕಾತ್ಪುರುಷಸ್ಯ
ಶಾಂತೋದುಃಖೀಮೂಢೋಽಸ್ಮೀತಿವೃತ್ತಿತಾದಾತ್ಮ್ಯಭ್ರಮಇತ್ಯರ್ಥಃ ।ಅತೋ
ನಸ್ವಭಾವಾತ್ಪ್ರಚ್ಯುತಿಃ । ನಹಿಲೌಹಿತ್ಯಭ್ರಮಕಾಲೇಸ್ಫಟಿಕಸ್ಯಶ್ವೈತ್ಯಸ್ವಭಾ
ವಾತ್ಪ್ರಚ್ಯುತಿರಸ್ತೀತಿಭಾವಃ । ನಿರೋಧೇಮುಕ್ತಿಃ । ವ್ಯುತ್ಥಾನೇಬಂಧಇತಿಸೂ
ತ್ರದ್ವಯತಾತ್ಪರ್ಯಂ ॥ ೪ ॥

ರಾ ॥ ವ್ಯುತ್ಥಾನದಶಾಯಾಂತಸ್ಯಕಿಂಸ್ವರೂಪಮಿತ್ಯಾಹ । ವೃತ್ತೀತಿ॥
ಇತರತ್ರಯೋಗಾದನ್ಯಸ್ಮಿನ್ಕಾಲೇ ವೃತ್ತಯೋಯಾವಕ್ಷ್ಯಮಾಣಲಕ್ಷಣಾಃ।
ತಾಭಿಸ್ಸಾರೂಪ್ಯಂತದ್ರೂಪತ್ವಂ । ಅಯಮರ್ಥಃ । ಯಾದೃಶ್ಯೋವೃತ್ತ
ಯಃಸುಖದುಃಖಮೋಹಾತ್ಮಿಕಾಃಪ್ರಾದುರ್ಭವಂತಿ । ತಾದೃಗ್ರೂಪಏವಸಂ
ವೇದ್ಯತೇ । ವ್ಯವಹರ್ತೃಭಿಃಪುರುಷಃಪ್ರತೀಯತೇ । ತದೇವಂಯಸ್ಮಿನ್ನೇಕಾ
ಗ್ರತಯಾಪರಿಣತೇವಸ್ತುನಿಚಿಚ್ಛಕ್ತೇಃಸ್ವಸ್ಮಿನ್ರೂಪೇಪ್ರತಿಷ್ಠಾನಂಭವತಿ ।
ಯಸ್ಮಿಂಶ್ಚೇಂದ್ರಿಯವೃತ್ತಿದ್ವಾರೇಣ ವಿಷಯಾಕಾರೇಣಪರಿಣತೇಪುರುಷಸ್ತದಾ
ಕಾರಇವಪರಿಭಾವ್ಯತೇ ।ಯಥಾಜಲತರಂಗೇಷುಚಲತ್ಸುಚಂದ್ರಶ್ಚಲನ್ನಿವಪ್ರ
ತಿಭಾಸತೇತಚ್ಚಿತ್ತಂ ॥ ೪ ॥

॥ ಸೂ ॥ ವೃತ್ತಯಃ ಪಂಚತಯ್ಯಃ ಕ್ಲಿಷ್ಟಾಕ್ಲಿಷ್ಟಾಃ ॥ ೫ ॥

ಮ ॥ ಇದಾನೀಂನಿರೋದ್ಧವ್ಯಾನಾಂವೃತ್ತೀನಾಮಿಯತ್ತಾಮಾಹ ।
ವೃತ್ತಯಇತಿ । ರಾಜವಾರ್ತಿಕೇಚಿತ್ತವೃತ್ತಿನಿರೋಧಂವ್ಯಾಖ್ಯಾತುಕಾಮೇನ

ಸೂತ್ರಕಾರೇಣಸೂತ್ರದ್ವಯೇನಯಸ್ಯ ನಿರೋಧವ್ಯುತ್ಥಾನಯೋರ್ಮುಕ್ತಿಬಂಧೌತಚ್ಚಿತ್ತಮಿತಿವ್ಯಾಖ್ಯಾಯವೃತ್ತಯ ಇತ್ಯಾದಿನಾವೃತ್ತೀರ್ವ್ಯಾಖ್ಯಾಯಅಭ್ಯಾಸವೈರಾಗ್ಯಾಭ್ಯಾಮಿತ್ಯಾದಿನಾಪಾದಶೇಷೇಣನಿರೋಧೋವ್ಯಾಖ್ಯಾತಇತಿವಿಶೇಷಉಕ್ತಃ । ಅವಯವಾರ್ಥಸ್ತು । ಯದ್ಯಪಿಪೂರ್ವಸೂತ್ರೇವೃತ್ತಿಶಬ್ದೋವೃತ್ತಿಸಾಮಾನ್ಯಪರಃ । ಚೈತ್ರಮೈತ್ರಾದಿಚಿತ್ತಭೇದೇನವೃತ್ತಿಸಾಮಾನ್ಯಾನಾಂಬಹುತ್ವಾದ್ವೃತ್ತಯಇತಿಬಹುವಚನಂ । ಅಗ್ರಿಮಸೂತ್ರೋಕ್ತಾಃಪ್ರಮಾಣಾದಯಃಪಂಚವಿಶೇಷಾಃವೃತ್ತಿಸಾಮಾನ್ಯಸ್ಯಾವಯವಾಇತ್ಯರ್ಥಃ ।ಪಂಚಅವಯವಾಃ ಯಾಸಾಂತಾಃಪಂಚತಯ್ಯಃ । ತಾಸಾಂಹಾನೋಪಾದಾನಸಿದ್ಧಯೇಭೇದಮಾಹ। ಕ್ಲಿಷ್ಟಾಕ್ಲಿಷ್ಟಾಇತಿ । ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿಕ್ಲೇಶಹೇತವಃ । ಕ್ಲಿಷ್ಟಾಃಬಂಧಫಲಾಃ । ಸರ್ವೋಹಿಜಂತುಃಪ್ರಮಾದಿವೃತ್ತಿಭಿರ್ಜ್ಞಾತಾರ್ಥೇಷುರಾಗಾದಿನಾಕರ್ಮಕೃತ್ವಾಸುಖಾದಿನಾಬಧ್ಯತೇ । ಅಕ್ಲಿಷ್ಟಾಃಕ್ಲೇಶನಾಶಿನ್ಯೋಮುಕ್ತಿಫಲಾಸ್ಸತ್ವಪುರುಷಾನ್ಯತಾಗೋಚರಾಃ । ತಾಃಖಲ್ವಭ್ಯಾಸವೈರಾಗ್ಯಾಭ್ಯಾಂಕ್ಲಿಷ್ಟವೃತ್ತಿಪ್ರವಾಹಮಧ್ಯೇಜಾಯಮಾನಾಃಸ್ವಜನ್ಯಾಕ್ಲಿಷ್ಟಸಂಸ್ಕಾರೈಃಪುನರಭ್ಯಾಸೇನಪ್ರವೃದ್ಧಾಃ । ಕ್ಲಿಷ್ಟಸಂಸ್ಕಾರನಿರೋಧೇನಕ್ಲಿಷ್ಟವೃತ್ತಿಪ್ರವಾಹಂನಿರುಧ್ಯಪರವೈರಾಗ್ಯೇಣಸ್ವಯಂನಿರುಧ್ಯಂತೇ । ತತಸ್ಸಂಸ್ಕಾರಶೇಷಸ್ಯಚಿತ್ತಸ್ಯಪ್ರಳಯೇಮುಕ್ತಿರ್ಭವತೀತಿಭಾವಃ ॥ ೫ ॥

ರಾ॥ ವೃತ್ತಿಪದಂವ್ಯಾಖ್ಯಾತುಮಾಹ । ವೃತ್ತಯಇತಿ । ವೃತ್ತಯಶ್ಚಿತ್ತಸ್ಯಪರಿಣಾಮವಿಶೇಷಾಃ । ವೃತ್ತಿಸಮುದಾಯರೂಪಸ್ಯಾವಯವಿನೋಯಾಅವಯವರೂಪಾವೃತ್ತಯಃ । ತದಪೇಕ್ಷಯಾತಯ್ಯಪ್ರತ್ಯಯಃ । ಏತದುಕ್ತಂಭವತಿ । ಪಂಚವೃತ್ತಯಃಕೀದೃಶ್ಯಃಕ್ಲಿಷ್ಟಾಅಕ್ಲಿಷ್ಟಾಃ । ಕ್ಲೇಶೈರ್ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣಲಕ್ಷಣೈರಾಕ್ರಾಂತಾಃಕ್ಲಿಷ್ಟಾಃ । ತದ್ವಿಪರೀತಾಅಕ್ಲಿಷ್ಟಾಃ ॥ ೫ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಪ್ರಮಾಣವಿಪರ್ಯಯವಿಕಲ್ಪನಿದ್ರಾಸ್ಮೃತಯಃ ॥ ೬ ॥

ಮ ॥ ಪಂಚವೃತ್ತೀರುದ್ದಿಶತಿ । ಪ್ರಮಾಣೇತಿ । ಇತೋಽನ್ಯಾವೃತ್ತಿರ್ನಾಸ್ತೀತ್ಯುದ್ದೇಶಸೂತ್ರಸ್ಯಫಲಂ ॥ ೬ ॥

ರಾ ॥ ತಾಏವಪಂಚವೃತ್ತಯಃಸಮುದ್ದಿಶ್ಯವ್ಯಾಖ್ಯಾಯಂತೇ । ಪ್ರಮಾಣೇತಿ । ಸ್ಪಷ್ಟಂ ॥ ೬ ॥

|| ಸೂ || ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನುಮಾನಾಗಮಾಃ ಪ್ರಮಾಣಾನಿ || ೭ ||

ಮ || ತತ್ರಪ್ರಮಾಣವೃತ್ತಿಂವಿಭಜತೆ । ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇತಿ । ತ್ರೀಣ್ಯೇವ ಪ್ರಮಾಣಾನೀತಿಭಾವಃ । ಅತ್ರಪ್ರಮಾಕರಣತ್ವಂಸಾಮಾನ್ಯಲಕ್ಷಣಂಪ್ರಮಾ ಚಅಜ್ಞಾತಾರ್ಥಾವಗಾಹೀಪೌರುಷೇಯೋಬೋಧಃ । ವೃತ್ತೌ ಚಿತ್ಪ್ರತಿಬಿಂಬಃ । ತತ್ಕರಣಂವೃತ್ತಿಃ । ತತ್ರೇಂದ್ರಿಯಸಂಬಂಧದ್ವಾರಾಚಿತ್ತಸ್ಯಘಟಾದಿಸಂಬಂಧೇ ಸತಿಸಾಮಾನ್ಯವಿಶೇಷಾತ್ಮಕೇಽರ್ಥೇವೃತ್ತಿರೂಪವಿಶೇಷನಿರ್ಧಾರಣಪ್ರಧಾನಾವೃತ್ತಿಃಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂಪ್ರಮಾಣಂ । ತತ್ರಾರ್ಥಾಕಾರಾಯಾಂವೃತ್ತೌ ಚಿದಾತ್ಮನೋಯಃ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಸ್ಸೋಽಪಿವೃತ್ತಿದ್ವಾರಾರ್ಥಾಕಾರಸ್ಸನ್ಫಲಂಭವತಿ । ಏವಂಸಾಮಾನ್ಯತೋಽಜ್ಞಾತೇಪರೋಕ್ಷಾರ್ಥೇ ಸಮಾಧಿನಾವಿದ್ಯಮಾನವಿಶೇಷ ದ್ರವ್ಯಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪ್ರಮಾಣಮಿತಿಜ್ಞೇಯಂ । ಅನುಮಾನಾಗಮಯೋಃವ್ಯಾಪ್ತಿಸಂಗತಿ ಗ್ರಹಾಪೇಕ್ಷಿತ್ವಾದ್ವಹ್ನಿತ್ವಾದಿಸಾಮಾನ್ಯೈತದ್ಗ್ರಹಾತ್ಸಾಮಾನ್ಯವಿಷಯತ್ವಮೇವ। ತತ್ರವ್ಯಾಪ್ತಿಗ್ರಹೇಸತಿಪಕ್ಷವೃತ್ತಿಲಿಂಗಜ್ಞಾನಾತ್ಸಾಧ್ಯತಾವಚ್ಛೇದಕಸಾಮಾನ್ಯನಿರ್ಧಾರಣಾವೃತ್ತಿರನುಮಾನಂ । ಆಪ್ತೇನದೃಷ್ಟೋಽನುಮಿತೋವಾರ್ಥೋ ಯೇನಶಬ್ದೇನೋಪದಿಶ್ಯತೇತಸ್ಮಾಚ್ಛಬ್ದಾಚ್ಛ್ರೋತುಃತದರ್ಥವಿಷಯಾವೃತ್ತಿರಾಗಮಃ । ವೇದಸ್ಯಾಪ್ತೇಶ್ವರಪ್ರಣೀತತ್ವಂವಕ್ಷ್ಯತೇ || ೭ ||

ರಾ || ಆಸಾಂಕ್ರಮೇಣಲಕ್ಷಣಮಾಹ । ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇತಿ । ಅತ್ರಾತಿಪ್ರಸಿದ್ಧತ್ವಾತ್ಪ್ರಮಾಣಾನಾಂಶಾಸ್ತ್ರಕಾರೇಣ ಭೇದನಿರೂಪಣೇನೈವಾವಗತತ್ವಾಲ್ಲಕ್ಷಣಸ್ಯನಪೃಥಗ್ಲಕ್ಷಣಂ ಕೃತಂ । ಪ್ರಮಾಣಲಕ್ಷಣಂತುಅವಿಸಂವಾದಿಜ್ಞಾನಂತತ್ಕರಣಂಪ್ರಮಾಣಮಿತಿ । ಇಂದ್ರಿಯದ್ವಾರೇಣಬಾಹ್ಯವಸ್ತೂಪರಾಗಾಚ್ಚಿತ್ತಸ್ಯತದ್ವಿಷಯಾಸಾಮಾನ್ಯ ವಿಶೇಷಾತ್ಮನೋಽರ್ಥಸ್ಯವಿಶೇಷಾವಧಾರಣಪ್ರಧಾನಾವೃತ್ತಿಃಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ। ಗೃಹೀತಸಂಬಂಧಾಲ್ಲಿಂಗಾಲ್ಲಿಂಗಿನಃಸಾಮಾನ್ಯಾತ್ಮನಾಧ್ಯವಸಾಯೋಽನುಮಾನಂ । ಆಪ್ತವಚನಮಾಗಮಃ || ೭ ||

|| ಸೂ || ವಿಪರ್ಯಯೋಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನಮತದ್ರೂಪ ಪ್ರತಿಷ್ಠಂ || ೮ ||

ಮ || ವಿಪರ್ಯಯಂಲಕ್ಷಯತಿ । ವಿಪರ್ಯಯೇತಿ । ತದ್ರೂಪೇಽಸ್ವವಿಷಯೇಽಪ್ರತಿಷ್ಠಾಶೂನ್ಯಂಬಾಧವಿರೋಧೀತಿಯಾವತ್। ವಿಕಲ್ಪೋಽಬಾಧವಿರೋ

ಧಿ । ತದ್ರೂಪಾಪ್ರತಿಷ್ಠ ಇತ್ಯತಿವ್ಯಾಪ್ತಿನಿರಾಸಾಯಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನಪದಂ । ತೇನಸ್ವವಿಷಯೇಸ್ವಜನ್ಯವ್ಯವಹಾರತೋಽಪಿಸರ್ವಸಮ್ಮತಬಾಧವತ್ವಮುಚ್ಯತೇ । ನಚವಿಕಲ್ಪೇತಾದೃಶಬಾಧೋಽಸ್ತಿ ಕೇಷಾಂಚಿತ್ಪಂಡಿತಾನಾಂತತ್ರಬಾಧಬುದ್ಧಾವಪಿಯಥಾಪೂರ್ವಂವ್ಯವಹಾರಾಲೋಪಾತ್ । ಸಂಶಯಸ್ತುಲಕ್ಷ್ಯಏವೇತಿನಾತಿವ್ಯಾಪ್ತಿರಿತಿಭಾವಃ । ಅಸ್ಯೈವವಿಪರ್ಯಯಸ್ಯಭೇದಾಃ ಪಂಚಕ್ಲೇಶಾಇತಿವಕ್ಷ್ಯಂತೇ ॥ ೮ ॥

ರಾ ॥ ಏವಂಪ್ರಮಾಣರೂಪಾಂವೃತ್ತಿಂವ್ಯಾಖ್ಯಾಯ । ವಿಪರ್ಯಯರೂಪಾಮಾಹ । ವಿಪರ್ಯಯ ಇತಿ । ಅತಥಾಭೂತೇಽರ್ಥೇತಥೋತ್ಪದ್ಯಮಾನಂಜ್ಞಾನಂವಿಪರ್ಯಯಃ । ಯಥಾಶುಕ್ತಿಕಾಯಾಂರಜತಜ್ಞಾನಂ । ಅತದ್ರೂಪಪ್ರತಿಷ್ಠಮಿತಿ । ತಸ್ಯಾರ್ಥಸ್ಯಯದ್ರೂಪಂ । ನತಸ್ಮಿನ್ರೂಪೇಪ್ರತಿಷ್ಠತೇ । ತಸ್ಯಾರ್ಥಸ್ಯಯತ್ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕಂರೂಪಂನತತ್ಪ್ರತಿಭಾಸಯತೀತಿಯಾವತ್ । ಸಂಶಯೋಽಪ್ಯತದ್ರೂಪಪ್ರತಿಷ್ಠತ್ವಾತ್ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನಂ । ಯಥಾ । ಸ್ಥಾಣುರ್ವಾಪುರುಷೋವೇತಿ ॥ ೮ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಶಬ್ದಜ್ಞಾನಾನುಪಾತೀವಸ್ತುಶೂನ್ಯೋವಿಕಲ್ಪಃ ॥ ೯ ॥

ಮ ॥ ವಿಕಲ್ಪಂಲಕ್ಷಯತಿ । ಶಬ್ದೇತಿ । ನರಶೃಂಗಾದಿಶಬ್ದಶ್ರವಣಾನಂತರಂ ಅವಶ್ಯಂಭವತ್ಯೇವನಿರ್ವಿಷಯಾವೃತ್ತಿರ್ಯಾಸಾವಿಕಲ್ಪ ಇತ್ಯರ್ಥಃ । ಅಯಂವಿಕಲ್ಪೋವಸ್ತುಶೂನ್ಯತ್ವಾನ್ನಪ್ರಮಾಣಂ । ಬಾಧೇಽಪ್ಯವಶ್ಯಂಭಾವಿತ್ವಾದ್ವ್ಯವಹಾರಹೇತುತ್ವಾಚ್ಚನವಿಪರ್ಯಯಃ । ಯಥಾ । ಚೈತನ್ಯಮೇವಪುರುಷ ಇತ್ಯಭೇದನಿಶ್ಚಯೇಽಪಿಪುರುಷಸ್ಯಚೈತನ್ಯಭೇದವಿಕಲ್ಪಃ । ಭಾವಾತಿರಿಕ್ತಾಭಾವೋನಾಸ್ತೀತಿನಿಶ್ಚಯೇಽಪಿ ಸರ್ವಧರ್ಮಾಭಾವವಾನ್ಪುರುಷ ಇತಿವಿಶೇಷಣವಿಶೇಷ್ಯಭಾವವಿಕಲ್ಪಃ । ಏವಂರಾಹೋಶ್ಶಿರ ಇತ್ಯಾದಿವಿಕಲ್ಪಾ ಉದಾಹಾರ್ಯಾಃ ॥ ೯ ॥

ರಾ ॥ ವಿಕಲ್ಪವೃತ್ತಿಂವ್ಯಾಖ್ಯಾತುಮಾಹ । ಶಬ್ದೇತಿ । ಶಬ್ದಜನಿತಂಜ್ಞಾನಂಶಬ್ದಜ್ಞಾನಂ । ತದನುಪತಿತುಂಶೀಲಂಯಸ್ಯಸಶಬ್ದಜ್ಞಾನಾನುಪಾತೀವಸ್ತುನಸ್ತಥಾತ್ವಮನಪೇಕ್ಷಮಾಣೋಯೋಽಧ್ಯವಸಾಯಃಸವಿಕಲ್ಪ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ । ಯಥಾಪುರುಷಸ್ಯಚೈತನ್ಯಂಸ್ವರೂಪಮಿತ್ಯತ್ರ । ದೇವದತ್ತಸ್ಯಕಂಬಳ

ಇತಿವಚ್ಛಬ್ದಜನಿತೇಜ್ಞಾನೇಪಿಸತ್ಯ ಯೋಽಧ್ಯವಸಿತೋಽಭೇದಸ್ತನ್ಮಿಥ್ಯಾವಿದ್ಯಮಾನಮಪಿಸಮಾರೋಪ್ಯತ-ತೇಽಧ್ಯವಸಾಯಃ । ವಸ್ತುತಸ್ತುಚೈತನ್ಯಮೇವಪುರುಷಃ ॥ ೯ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಅಭಾವಪ್ರತ್ಯಯಾಲಂಬನಾವೃತ್ತಿರ್ನಿದ್ರಾ ॥ ೧೦ ॥

ಮ ॥ ನಿದ್ರಾಂಲಕ್ಷಯತಿ । ಅಭಾವೇತಿ । ಕಾರ್ಯಂಪ್ರತಿಅಯತಿಗಚ್ಛತೀತಿಪ್ರತ್ಯಯೋಹೇತುಃ । ಜಾಗ್ರತ್ಸ್ವಪ್ನವೃತ್ತೀನಾಮಭಾವೇಹೇತುಸ್ತಮ ಆಲಂಬನಂವಿಷಯೋಯಸ್ಯಾಸ್ಸಾವೃತ್ತಿರ್ನಿದ್ರಾ । ವೃತ್ತಿಪದಸ್ಯಾನುವರ್ತಮಾನಸ್ಯೋಚ್ಚಾರಣಂಜ್ಞಾನಾಭಾವೋನಿದ್ರೇತಿಮತನಿರಾಸಾರ್ಥಂ । ತಥಾಹಿ! ಉತ್ಥಿತಸ್ಯಸುಖಮಹಮಸ್ವಾಪ್ಸಮಿತಿಸ್ಮರಣಂಬುದ್ಧಿಸತ್ವಸಚಿವತಮೋವಿಷಯಂತದನುಭವಂಕಲ್ಪಯತಿ । ದುಃಖಮಹಮಸ್ವಾಪ್ಸಮಿತಿಸ್ಮರಣಂರಜಸ್ತಮೋವಿಷಯಂತದನುಭವಂಕಲ್ಪಯತಿ । ಗಾಢಮೂಢೋಹಮಸ್ವಾಪ್ಸಮಿತಿಕೇವಲತಮೋಗೋಚರಂಸ್ಮರಣಂತದನುಭವಂಕಲ್ಪಯತಿ । ಸಚಾನುಭವೋಬುದ್ಧಿಧರ್ಮಃ । ನಿದ್ರಾಸಾಚೈಕಾಗ್ರವೃತ್ತಿಕಲ್ಪಾಪಿತಾಮಸತ್ವಾದ್ಯೋಗಾರ್ಥಿನಾನಿರೋದ್ಧವ್ಯೇತಿಭಾವಃ ॥ ೧೦ ॥

ರಾ॥ ನಿದ್ರಾಂವ್ಯಾಖ್ಯಾತುಮಾಹ । ಅಭಾವೇತಿ । ಅಭಾವಪ್ರತ್ಯಯಃ ಆಲಂಬನಂಯಸ್ಯಾವೃತ್ತೇಸ್ಸಾತಥೋಕ್ತಾ । ಏತದುಕ್ತಂಭವತಿ । ಯಾಸಂತತಮುದ್ರಿಕ್ತತ್ವಾತ್ತಮಸಸ್ಸಮಸ್ತವಿಷಯಪರಿತ್ಯಾಗೇನಪ್ರವರ್ತತೇವೃತ್ತಿಸ್ಸಾನಿದ್ರೇತಿ । ಅಸ್ಯಾಶ್ಚಸುಖಮಹಮಸ್ವಾಪ್ಸಮಿತಿಸ್ಮೃತಿದರ್ಶನಾತ್ಸ್ಮೃತೇಶ್ಚಾನುಭವವ್ಯತಿರೇಕೇಣಾನುಪಪತ್ತೇರ್ವೃತ್ತಿತ್ವಂ ॥ ೧೦ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಅನುಭೂತವಿಷಯಾಸಂಪ್ರಮೋಷಸ್ಸ್ಮೃತಿಃ ॥ ೧೧ ॥

ಮ ॥ ಸ್ಮೃತಿಂಲಕ್ಷಯತಿ । ಅನುಭೂತೇತಿ । ಪ್ರಮಾದ್ಯನುಭವಃ ಸ್ಮೃತೇಃಪಿತಾತಸ್ಯವಿಷಯಃಸ್ಮೃತೇರಾತ್ಮೀಯಃ । ಲೋಕೇಹಿಪಿತುಸ್ಸ್ವಮಿವಪುತ್ರಸ್ಯ । ಸ್ಮೃತೇರ್ಮೂಲಾನುಭವವಿಷಯಸ್ತುಪರಸ್ವಂ । ತದ್ಗ್ರಹಃಸಂಪ್ರಮೋಷಸ್ತೇಯಃ । ತದಭಾವೋಸಂಪ್ರಮೋಷಃ । ತಥಾಚಅನು ಭೂತೆ

ವಿಷಯೆಯೋಽಯಮಸಂಪ್ರಮೋಷಃ । ಅಧಿಕಾಗ್ರಹಃಅನುಭೂತಮಾತ್ರಗ್ರಹಇತಿಯಾವತ್ । ಸಾಸ್ಮೃತಿರಿತ್ಯರ್ಥಃ । ವೃತ್ತಿಸ್ಥಃಪಾರುಷೇಯೋಬೋಧಃ। ಅನುಭವಃ । ಸ್ವಪ್ರಕಾಶಇತಿತಜ್ಜನ್ಯಸಂಸ್ಕಾರಾದನುಭೂತಾರ್ಥವಿಷಯಾ ಸ್ಮೃತಿರ್ಭವತಿ । ನನುಸ್ವಕಾಯೆಜಗದ್ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಮನನುಭೂತಮಪಿಸ್ವಪ್ನೆಸ್ಮರ್ಯತಇತಿಚೇನ್ನ । ತಸ್ಯವಿಪರ್ಯಯತ್ವಾದಿತಿಭಾವಃ ॥ ೧೧ ॥

॥ ರಾ ॥ ಸ್ಮೃತಿಂವ್ಯಾಖ್ಯಾತುಮಾಹ । ಅನುಭೂತೇತಿ । ಪ್ರಮಾಣೇನಾನುಭೂತಸ್ಯಯೋಽಯಮ ಸಂಪ್ರಮೋಷಃ ಸಂಸ್ಕಾರದ್ವಾರೇಣಬುದ್ಧಾವಾರೋಹಃಸಾಸ್ಮೃತಿಃ । ತತ್ರಪ್ರಮಾಣವಿಪರ್ಯಯವಿಕಲ್ಪಾಜಾಗ್ರದವಸ್ಥಾಃತಏವಯದಾನುಭವಬಲಾತ್ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾಯಮಾಣಾಸ್ತದಾಸ್ವಪ್ನಃ । ನಿದ್ರಾತ್ವಸಂವೇದ್ಯಮಾನವಿಷಯಾ । ಸ್ಮೃತಿಶ್ಚ ಪ್ರಮಾಣವಿಪರ್ಯಯವಿಕಲ್ಪನಿದ್ರಾನಿಮಿತ್ತಾ ॥ ೧೧ ॥

ಸೂ ॥ ಅಭ್ಯಾಸವೈರಾಗ್ಯಾಭ್ಯಾಂತನ್ನಿರೋಧಃ ॥ ೧೨ ॥

ಮ ॥ ಆಸಾಂವೃತ್ತೀನಾಂನಿರೋಧೋಪಾಯಮಾಹ । ಅಭ್ಯಾಸೇತಿ। ಸರ್ವಸ್ಯಜಂತೋಃ ಸ್ವಭಾವತಶ್ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿನದೀವಿಷಯಭೂಮಿಗಾಸಂಸ್ಕಾರಸಾಗರಾಭಿಮುಖೀಪ್ರವಹತಿ ।ತತ್ರವಿಷಯವೈರಾಗ್ಯೇಣತತ್ಪ್ರವಾಹಂಭಙ್ಕ್ತ್ವಾಏಸತ್ವಪುರುಷವಿವೇಕಾಭ್ಯಾಸೇನತಸ್ಯಾಸದ್ವಾಃಪ್ರತ್ಯಕ್ಪ್ರವಾಹಃಕ್ರಿಯತೇ । ಅನಭ್ಯಾಸೇಹಿ । ಲಯವಿಕ್ಷೇಪಸ್ವಭಾವಸ್ಯಚಿತ್ತಸ್ಯವೈರಾಗ್ಯಾದ್ವಿಕ್ಷೇಪಭಂಗೆನಿದ್ರಾಸ್ಯಾತ್ । ತಸ್ಮಾದಭ್ಯಾಸವೈರಾಗ್ಯೆಲಯವಿಕ್ಷೇಪನಿವೃತ್ತಿಹೇತುತ್ವಾದುಭೆನಿರೋಧೆಕಾರ್ಯೆಸಮುಚ್ಚೀಯೇತೆ ॥ ೧೨ ॥

ರಾ ॥ ಏವಂವೃತ್ತೀರ್ವ್ಯಾಖ್ಯಾಯಸೋಪಾಯಂನಿರೋಧಂವ್ಯಾಖ್ಯಾತುಮಾಹ । ಅಭ್ಯಾಸೇತಿ । ಅಭ್ಯಾಸವೈರಾಗ್ಯೆವಕ್ಷ್ಯಮಾಣಲಕ್ಷಣೆತಾಭ್ಯಾಂತಾಸಾಂಪ್ರಕಾಶಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಯಮರೂಪಾಣಾಂಚಿತ್ತವೃತ್ತೀನಾಂಯತ್ಪ್ರತಿಹನನಂಸನಿರೋಧಃಕಿಮುಕ್ತಂಭವತಿತಾಸಾಂವಿನಿವೃತ್ತಬಾಹ್ಯಾಭಿನಿವೇಶಾನಾಮಂತರ್ಮುಖತಯಾಸ್ವಕಾರಣಏವಚಿತ್ತೇಶಕ್ತಿರೂಪತಯಾವಸ್ಥಾನಂ। ತತ್ರವಿಷಯದೋಷದರ್ಶನಜೇನವೈರಾಗ್ಯೇಣತದ್ವೈಮುಖ್ಯಮುತ್ಪಾದ್ಯತೆ । ಅಭ್ಯಾ

ಸೇನಚಸುಖಜನಕಶಾಂತಪ್ರವಾಹಪ್ರದರ್ಶನದ್ವಾರೇಣ ದೃಢಂಸ್ಥೈರ್ಯಮುತ್ಪಾದ್ಯತೆ । ಇತ್ಯಾಭ್ಯಾಂಭವತಿಚಿತ್ತವೃತ್ತಿನಿರೋಧಃ ॥ ೧೨ ॥

॥ ಸೂ ॥ ತತ್ರಸ್ಥಿತೌಯತ್ನೋಽಭ್ಯಾಸಃ ॥ ೧೩ ॥

ಮ ॥ ಅಭ್ಯಾಸಸ್ವರೂಪಮಾಹ । ತತ್ರೇತಿ । ತತ್ರತಯೋರ್ಮಧ್ಯೇ ರಜಸ್ತಮೋವೃತ್ತಿಶೂನ್ಯಸ್ಯಚಿತ್ತಸ್ಯೈಕಾಗ್ರತಾಸ್ಥಿತಿಃ ತಸ್ಯಾಂಕಾರ್ಯಾಯಾಂ ಯಾನಿಸಾಧನಾನಿಯಮನಿಯಮಾದೀನಿತದ್ವಿಷಯಃ ಪ್ರಯತ್ನೋಽನುಷ್ಠಾನಮಭ್ಯಾಸಇತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೧೩ ॥

ರಾ ॥ ಅಭ್ಯಾಸಂವ್ಯಾಖ್ಯಾತುಮಾಹ । ತತ್ರೇತಿ । ವೃತ್ತಿರಹಿತಸ್ಯಚಿತ್ತಸ್ಯಸ್ವರೂಪನಿಷ್ಠಃಪರಿಣಾಮಃಸ್ಥಿತಿಃತಸ್ಯಾಂಚಯತ್ನಉತ್ಸಾಹಃ । ಪುನಃಪುನಃತಥಾತ್ವೇನಚೇತಸಿನಿವೇಶನಮಭ್ಯಾಸಇತ್ಯುಚ್ಯತೆ ॥ ೧೩ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಸತುದೀರ್ಘಕಾಲನೈರಂತರ್ಯಸತ್ಕಾರಸೇವಿತೋ
ದೃಢಭೂಮಿಃ ॥೧೪ ॥

ಮ ॥ ನನ್ವನಾದಿಪ್ರಬಲರಾಜಸತಾಮಸವೃತ್ತಿಸಂಸ್ಕಾರೈರ್ನಿರೋಧಿಭಿಃಕುಂಠಿತೋಽಭ್ಯಾಸೋನಸ್ಥಿತ್ಯೈಕಲ್ಪತಇತ್ಯತಆಹ । ಸಇತಿ । ತುಶಬ್ದಶ್ಶಂಕಾನಿರಾಸಾರ್ಥಃ । ಸೋಽಭ್ಯಾಸೋದೀರ್ಘಕಾಲಂನಿರಂತರಂತಪೋಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವಿದ್ಯಾಶ್ರದ್ಧಾರೂಪಸತ್ಕಾರೇಣಚಸೇವಿತೋ ದೃಢಸಂಸ್ಕಾರಸ್ಸನ್ವ್ಯುತ್ಥಾನಸಂಸ್ಕಾರೈರ್ನಾಭಿಭೂಯತೆ । ಕಿಂತುಸ್ಥಿತಿಸಮರ್ಥೋಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ । ಅಥೋತ್ತರೇಣತಪಸಾಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯೇಣಶ್ರದ್ಧಯಾ ವಿದ್ಯಯಾತ್ಮಾನಮನ್ವಿಚ್ಛೇದಿತಿ ಶ್ರುತಿಸ್ಸತ್ಕಾರಂದರ್ಶಯತಿ ॥ ೧೪ ॥

ರಾ ॥ ತಸ್ಯೈವವಿಶೇಷಮಾಹ । ಸಇತಿ । ಬಹುಕಾಲಂನೈರಂತರ್ಯೇಣಾದರಾತಿಶಯೇನಸೇವ್ಯಮಾನೋದೃಢಭೂಮಿಃ ಸ್ಥಿರೋಭವತಿದಾರ್ಢ್ಯಾಯಪ್ರಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೧೪ ॥

|| ಸೂ || ದೃಷ್ಟಾನುಶ್ರವಿಕವಿಷಯವಿತೃಷ್ಣಸ್ಯವಶೀಕಾರ
ಸಂಜ್ಞಾವೈರಾಗ್ಯಂ ||೧೫||

ಮ || ವೈರಾಗ್ಯಸ್ವರೂಪಮಾಹ | ದೃಷ್ಟೇತಿ | ಯತಮಾನವ್ಯತಿರೇಕೈಕೇಂದ್ರಿಯವಶೀಕಾರಸಂಜ್ಞಾಶ್ಚತಸ್ರೋವಿರಕ್ತಯಃ |ತತ್ರರಾಗಾದೀನಾಂ ಚಿತ್ತಸ್ಥಾನಾಂಕಷಾಯಾಣಾಂವಿಷಯೇಷ್ವಿಂದ್ರಿಯಪ್ರವರ್ತಕಾನಾಂಪಾಕಾಯಪ್ರಯತ್ನೋ ಯತಮಾನಸಂಜ್ಞಾವೈರಾಗ್ಯಂ | ತತಃಪಕ್ವಾನಾಂಕೇಷಾಂಚಿತ್ಕಷಾಯಾಣಾಂವಕ್ಷ್ಯಮಾಣೇಭ್ಯೋವಿಭಾಗಾವಧಾರಣಂವ್ಯತಿರೇಕ ಸಂಜ್ಞಾವೈರಾಗ್ಯಂ | ತತಃಪಕ್ವಾನಾಂಸರ್ವೇಷಾಮಿಂದ್ರಿಯಪ್ರವರ್ತನಾಶಕ್ತಾನಾಂ ಮನಸ್ಯೌತ್ಸುಕ್ಯರೂಪೇಣಾವಸ್ಥಾನಮೇಕೇಂದ್ರಿಯಸಂಜ್ಞಾವೈರಾಗ್ಯಂ|ಸ್ತ್ರ್ಯನ್ನಪಾನಮಿತ್ಯಾದಿದೃಷ್ಟೇಷ್ವೇಷು | ಗುರೂಚ್ಚಾರಣಮನುಶ್ರವಃಶ್ರವಣಂ ಯಸ್ಯಸೋಽನುಶ್ರವೋವೇದಃ ತದುಕ್ತೇಷ್ವಾನುಶ್ರವಿಕೇಷುಸ್ವರ್ಗಾದಿದಿವ್ಯವಿಷಯೇಷುಪ್ರಾಪ್ತೇಷುವಿನಾಶ ಪರಿತಾಪಸಾತಿಶಯತ್ವಾಸೂಯಾದಿದೋಷಾಣಾಮಭ್ಯಾಸೇನಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಾದ್ವಿತೃಷ್ಣಸ್ಯೋಪೇಕ್ಷಾಬುದ್ಧಿರ್ವಶೀಕಾರಸಂಜ್ಞಾವೈರಾಗ್ಯಮಿತ್ಯರ್ಥಃ || ೧೫ ||

ರಾ|| ವೈರಾಗ್ಯಲಕ್ಷಣಮಾಹ | ದೃಷ್ಟೇತಿ | ದ್ವಿವಿಧೋವಿಷಯಃದೃಷ್ಟಆನುಶ್ರವಿಕಶ್ಚ | ದೃಷ್ಟಃಇಹೈವೋಪಲಭ್ಯಮಾನಶ್ಶಬ್ದಾದಿಃ | ದೇವಲೋಕಾದಾವಾನುಶ್ರವಿಕಃ |ಅನುಶ್ರೂಯತೇಗುರುಮುಖಾದಿತ್ಯನುಶ್ರವೋವೇದಸ್ತತಆಗತಆನುಶ್ರವಿಕಃ | ತಯೋರ್ದ್ವಯೋರಪಿವಿಷಯಯೋಃಪರಿಣಾಮವಿರಸತ್ವದರ್ಶನಾದ್ವಿಗತಗರ್ಧಸ್ಯ ಯಾವಶೀಕಾರಸಂಜ್ಞಾಮಮೈತೇವಶ್ಯಾಃ ನಾಹಮೇತೇಷಾಂವಶ್ಯ ಇತಿಯೋಽಯಂವಿಮರ್ಶಃ ತದ್ವೈರಾಗ್ಯಮುಚ್ಯತೇ || ೧೫ ||

|| ಸೂ || ತತ್ಪರಂಪುರುಷಖ್ಯಾತೇರ್ಗುಣವೈತೃಷ್ಣ್ಯಂ || ೧೬ ||

ಮ || ಅಪರಂವೈರಾಗ್ಯಮುಕ್ತ್ವಾಪರವೈರಾಗ್ಯಮಾಹ | ತದಿತಿ | ಪೂರ್ವವೈರಾಗ್ಯಮುತ್ತರವೈರಾಗ್ಯಹೇತುಃ | ತಥಾಹಿ | ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣಯೋಗಾಂಗಾನುಷ್ಠಾನಾದನತಿಶುದ್ಧಚಿತ್ತಸ್ಯ | ವಿಷಯೇಷುದೋಷದರ್ಶನಾದ್ವ

ಶೀಕಾರಸಂಜ್ಞಕವೈರಾಗ್ಯೇ ಸತಿಗುರ್ವಾಗಮಾಗತಸ್ಯಪುರುಷಸ್ಯಯಾಖ್ಯಾತಿಸ್ತ ದಭ್ಯಾಸಾದ್ಧರ್ಮ ಮೇಘಾಖ್ಯಧ್ಯಾನಾನ್ವಿತಾಂ ತವಿಧ್ವಸ್ತತಮೋರಜೋಮಲಂ ಚಿತ್ತಂಸತ್ವಮಾತ್ರಶೇಷಮತಿಪ್ರಸನ್ನಂಭವತಿ । ಸೋಽಯಮತಿಶುದ್ಧಚಿತ್ತ ಧರ್ಮಃಪ್ರಸಾದೋಧರ್ಮಮೇಘಸ್ಯೋತ್ತರಾವಧಿಸ್ತತ್ರೈವಫಲೀಭೂತಂ ಪರಂಗುಣೇಭ್ಯೋವೈತೃಷ್ಣ್ಯಂವೈರಾಗ್ಯಮುಚ್ಯತೇ । ಯನ್ಮುಕ್ತಿಹೇತುಂ ಸಾಕ್ಷಾದ್ವದಂತಿಮೋಕ್ಷವಿದಃ ಯಸ್ಯೋದಯೇಪ್ರಕ್ಷೀಣಸರ್ವಕ್ಲೇಶೋವಿಧೂ ತಾಶೇಷಕರ್ಮಾಶಯಃ । ಪ್ರಕೃತಿವಿವೇಕಖ್ಯಾತೌಚಾಪ್ಯುಪೇಕ್ಷಕಃಕೃತಂ ಕೃತ್ಯಂಪ್ರಾಪ್ತಂಪ್ರಾಪಣೀಯಮಿತಿಮನ್ಯತೇಯೋಗೀ । ಯದನಂತರಮೇ ವಚಿತ್ತಮಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಸಂಸ್ಕಾರಮಾತ್ರಶೇಷಂಭವತಿ । ತತ್ಪರಂವೈರಾಗ್ಯಂ । ಅಪರಂತುವೈರಾಗ್ಯಂವಿತಮಸ್ಕಸ್ಯರಜೋಲೇಶಮಲಸ್ಯಧರ್ಮಃ । ತತಃಪ್ರಕೃ ತೌಲೀಲೈಶ್ವರ್ಯಮನುಭವತಿಯಥೋಕ್ತಂ । ವೈರಾಗ್ಯಾತ್ಪ್ರಕೃತಿಲಯ ಇತಿ || ೧೬ ||

ರಾ || ತಸ್ಯೈವವಿಶೇಷಮಾಹ । ತದಿತಿ । ತದ್ವೈರಾಗ್ಯಂಪರಮು ತ್ಕೃಷ್ಟಂ । ಪ್ರಥಮಂವೈರಾಗ್ಯಂವಿಷಯವಿಷಯಂ । ದ್ವಿತೀಯ್ಯಂತು । ಗು ಣವಿಷಯಮುತ್ಪನ್ನಪುರುಷವಿವೇಕಖ್ಯಾತೇರೇವಭವತಿ । ನಿರೋಧಸಮಾ ಧೇರತ್ಯಂತಾನುಕೂಲತ್ವಾತ್ || ೧೬ ||

|| ಸೂ || ವಿತರ್ಕವಿಚಾರಾನಂದಾಸ್ಮಿತಾರೂಪಾನುಗಮಾ
ತ್ಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಃ ||೧೭||

ಮ || ಏವಂಅಭ್ಯಾಸವೈರಾಗ್ಯೇನಿರೂಪ್ಯತತ್ಸಾಧ್ಯಂನಿರೂಪಯನ್ನಾ ದೌಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಂಚತುರ್ವಿಧಂದರ್ಶಯತಿ । ವಿತರ್ಕೇತಿ । ಯಥಾಲೋಕೇಪ್ರಾ ಥಮಿಕೋಧಾನುಷ್ಕಃಸ್ಥೂಲಮೇವಲಕ್ಷ್ಯಂವಿಧ್ಯತಿ । ಪಶ್ಚಾತ್ಸೂಕ್ಷ್ಮಂ । ತ ಥಾಪ್ರಾಥಮಿಕೋಯೋಗೀಸ್ಥೂಲಮೇವ ಸಾಲಗ್ರಾಮಾದಿಕಂಧ್ಯಾನೇನಸಾಕ್ಷಾ ತ್ಕರೋತಿಸಸ್ಥೂಲಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರೋವಿತರ್ಕಃ । ತಸ್ಯಸ್ಥೂಲಸ್ಯಕಾರಣಂಪಂಚತ ನ್ಮಾತ್ರಾದಿಕಂಸೂಕ್ಷ್ಮಂ । ತಸ್ಯಧ್ಯಾನೇನಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರೋವಿಚಾರಃ । ಇಂದ್ರಿ ಯಾಣಿಪ್ರಕಾಶಕತ್ವಾತ್ಸತ್ವರೂಪಾಣಿ । ತೇಷಾಂಧ್ಯಾನೇನಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಆನಂ ದಃ । ತೇಷಾಂಕಾರಣಂಬುದ್ಧಿಃ । ಪುರುಷೇಣಗೃಹೀತ್ರೈಕೀಭೂತಾಸತ್ವಸ್ಮಿ

ತಾ । ತಸ್ಯಾಧ್ಯಾನೇನಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರೋಹ್ಯಸ್ಮಿತೋಚ್ಯತೇ । ತತ್ರಸ್ಥೂಲಂಸೂಕ್ಷ್ಮಂಚಗ್ರಾಹ್ಯಂಇಂದ್ರಿಯಾಣಿಗ್ರಹಣಾನಿ । ಅಸ್ಮಿತಾಪಿಗೃಹೀತಾ । ತೇಷುಗೃಹೀತೃಗ್ರಹಣಗ್ರಾಹ್ಯೇಷುಧ್ಯಾನಪರಿಪಾಕಸ್ಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತೋಯೋಗಃ । ಸಚವಿತರ್ಕವಿಚಾರಾನಂದಾಸ್ಮಿತಾಸ್ವರೂಪೈಶ್ಚತುರ್ಭಿರನುಗಮಾಚ್ಚತುರ್ವಿಧಃ । ಸವಿತರ್ಕಸ್ಸವಿಚಾರಸ್ಸಾನಂದಸ್ಸಾಸ್ಮಿತಇತಿ । ಅತ್ರಯಥಾಘಟಜ್ಞಾನಂಮೃದ್ವಿಷಯಂತಾದಾತ್ಮ್ಯಾತ್ತಥಾಸ್ಥೂಲಯೋಗಃಸ್ಥೂಲಸೂಕ್ಷ್ಮೇಂದ್ರಿಯಾಸ್ಮಿತಾವಿಷಯಕಃಸೂಕ್ಷ್ಮಯೋಗಃ।ತ್ರಿವಿಷಯಕಃ। ಅನ್ಯೌದ್ವ್ಯೇಕವಿಷಯಾವಿತಿವಿಶೇಷೋಭಾಷ್ಯಾದುದ್ಭಾಸಿತಃತತ್ರಮೃದ್ಜ್ಞಾನಂಘಟಾವಿಷಯಂಯಥಾತದ್ವತ್ಸೂಕ್ಷ್ಮಾದಿಯೋಗಾಃಸ್ಥೂಲಾದ್ಯವಿಷಯಾಇತಿಮಂತವ್ಯಂ । ಭೋಜವೃತ್ತೌತುಇಂದ್ರಿಯೇಷುಸವಿತರ್ಕಮುಕ್ತ್ವಾಹಂಕಾರೇ ಸಾನಂದೋಮಹತ್ತ್ವೇಸಾಸ್ಮಿತಇತ್ಯುಕ್ತಂ । ತತ್ರಅಹಮಿತಿವಿಷಯಗ್ರಾಹಕಾಂತಃಕರಣಮಹಂಕಾರಃ। ಅಂತರ್ಮುಖಂ ಸತ್ತಾಮಾತ್ರೇಮಹತ್ತ್ವೇಲೀನಂಸತ್ತಾಮಾತ್ರಾವಭಾಸಕಮಸ್ಮಿತೇತಿತಯೋರ್ಭೇದಃ । ಗೃಹೀತಾಪುರುಷಃ ॥ ೧೭ ॥

ರಾ ॥ ಏವಂಯೋಗಸ್ವರೂಪಮುಕ್ತ್ವಾಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಾಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಸ್ವರೂಪಭೇದಮಾಹ । ವಿತರ್ಕೇತಿ । ಸಮಾಧಿರಿತಿಶೇಷಃ । ಸಮ್ಯಕ್ಸಂಶಯವಿಪರ್ಯಯರಹಿತತ್ವೇನಪ್ರಜ್ಞಾಯತೇಪ್ರಕರ್ಷೇಣಜ್ಞಾಯತೇ ಭಾವ್ಯಸ್ವರೂಪಂಯೇನಸಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಃ । ಸಮಾಧಿರ್ಭಾವನಾವಿಶೇಷಃ । ಧ್ಯೇಯಾತಿರಿಕ್ತಸಕಲವೃತ್ತಿನಿರೋಧಸ್ಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಸ್ಸಬೀಜಸಮಾಧಿರಿತಿಯಾವತ್ । ಸಸವಿತರ್ಕಾದಿಭೇದಾಚ್ಚತುರ್ವಿಧಃ । ಸವಿತರ್ಕಸ್ಸವಿಚಾರಸ್ಸಾನಂದಸ್ಸಾಸ್ಮಿತಶ್ಚ । ಭಾವನಾತಾವತ್ । ಭಾವ್ಯಸ್ಯವಿಷಯಾಂತರಪರಿಹಾರೇಣಚೇತಸಿಪುನಃಪುನರ್ನಿವೇಶನಂಭಾವ್ಯಂಚದ್ವಿಧಾಈಶ್ವರಸ್ತತ್ತ್ವಾನಿಚಪಂಚವಿಂಶತಿಃತಾನ್ಯಪಿದ್ವಿವಿಧಾನಿಜಡಾಜಡಭೇದಾತ್ । ಜಡಾನಿಚತುರ್ವಿಂಶತಿಃಅಜಡಃಪುರುಷಃ । ತತ್ರಯದಾಮಹಾಭೂತೇಂದ್ರಿಯಾಣಿಸ್ಥೂಲಾನಿ ವಿಷಯತ್ವೇನಾದಾಯಪೂರ್ವಾಪರಾನುಸಂಧಾನೇನಶಬ್ದಾರ್ಥೋಲ್ಲೇಖನೇನಚಭಾವನಾಪ್ರವರ್ತತೇ । ತದಾಸವಿತರ್ಕಸ್ಸಮಾಧಿಃಅಸ್ಮಿನ್ನೇವಾಲಂಬನೇಪೂರ್ವಾಪರಾನುಸಂಧಾನಶಬ್ದಾರ್ಥೋಲ್ಲೇಖನಶೂನ್ಯತ್ವೇನಯದಾಭಾವನಾಪ್ರವರ್ತತೇತದಾನಿರ್ವಿತರ್ಕಃ । ತನ್ಮಾತ್ರಾಂತಃಕರಣಲಕ್ಷಣಂಸೂಕ್ಷ್ಮಂವಿಷಯಮಾಲಂಬ್ಯತಸ್ಯದೇಶಕಾಲಧರ್ಮಾವಚ್ಛೇದೇನ

ಭಾವನಾಪ್ರವರ್ತತೇ। ತದಾಸವಿಚಾರಃತಸ್ಮಿನ್ನೇವಾಲಂಬನೇದೇಶಕಾಲಧರ್ಮಾ ವಚ್ಛೇದಂವಿನಾಧರ್ಮಿಮಾತ್ರಾವಭಾಸಿತ್ವೇನಭಾವನಾಕ್ರಿಯಮಾಣಾನಿರ್ವಿ ಚಾರಇತ್ಯುಚ್ಯತೇಏವಂಪರ್ಯಂತಸ್ಸಮಾಧಿರ್ಗ್ರಾಹ್ಯಸಮಾಪತ್ತಿರಿತಿವ್ಯಪದಿಶ್ಯತೇ। ಯದಾತುರಜಸ್ತಮೋಲೇಶಾನುವಿದ್ಧಮಂತಃಕರಣಸತ್ವಂಭಾವ್ಯತೇ । ತದಾಗು ಣಭಾವಾಚ್ಚಿಚ್ಛಕ್ತೇಸ್ಸುಖಪ್ರಕಾಶಮಯಸ್ಯ ಸತ್ವಸ್ಯಭಾವ್ಯಮಾನಸ್ಯೋ ದ್ರೇಕಾತ್ಸಾನಂದಸ್ಸಮಾಧಿರ್ಭವತಿ । ಅಸ್ಮಿನ್ನೇವಸಮಾಧೌಯೇಬದ್ಧಧೃತ ಯಸ್ತತ್ವಾಂತರಂಪ್ರಧಾನಪುರುಷರೂಪಂ ನಪಶ್ಯಂತಿತೇವಿಗತದೇಹಾಹಂಕಾರ ತ್ವಾತ್ವಿದೇಹಶಬ್ದವಾಚ್ಯಾಃಇಯಂಗ್ರಹಣಸಮಾಪತ್ತಿಃ। ತತಃಪರಂರಜಸ್ತ ಮೋಲೇಶಾನಭಿಭೂತಂಶುದ್ಧಂಸತ್ವಮಾಲಂಬನೀಕೃತ್ಯಯಾಪ್ರವರ್ತತೇಭಾವ ನಾ। ತಸ್ಯಾಂಗ್ರಾಹ್ಯಸ್ಯಸತ್ವಸ್ಯನ್ಯಗ್ಭಾವಾಚ್ಚಿಚ್ಛಕ್ತೇರುದ್ರೇಕಾತ್ಸತ್ತಾಮಾ ತ್ರಾವಶೇಷತ್ವೇನಸಸಮಾಧಿಸ್ಸಾಸ್ಮಿತಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ । ನಚಅಹಂಕಾರಾಸ್ಮಿತ ಯೋರಭೇದಶ್ಶಂಕನೀಯಃ । ಯತೋಯತ್ರಾಂತಃಕರಣಮಹಮಿತ್ಯುಲ್ಲೇಖೇ ನವಿಷಯಾನ್ವೇದಯತೇಸೋಹಂಕಾರಃ । ಯತ್ರಾಂತರ್ಮುಖತಯಾಪ್ರತಿ ಲೋಮಪರಿಣಾಮೇನಪ್ರಕೃತಿಲೀನೇಚೇತಸಿಸತ್ತಾಮಾತ್ರಮವಭಾತಿಸಾಸ್ಮಿ ತಾ ।ಅಸ್ಮಿನ್ನೇವಸಮಾಧೌಯೇಕೃತಪರಿತೋಷಾಃಪರಮಾತ್ಮಾನಂಪುರುಷಂನ ಪಶ್ಯಂತಿತೇಷಾಂಚೇತಸಿಸ್ವಕಾರಣೇಲಯಮುಪಗತೇ ಪ್ರಕೃತಿಲಯಾಇತ್ಯು ಚ್ಯಂತೇ । ಯೇಪರಂಪುರುಷಂಜ್ಞಾತ್ವಾಭಾವನಾಯಾಂಪ್ರವರ್ತಂತೇತೇಷಾಮಿ ಯಂವಿವೇಕಖ್ಯಾತಿರ್ಗ್ರಹೀತೃಸಮಾಪತ್ತಿರಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ। ತತ್ರವಿತರ್ಕಸಮಾ ಧೌಚತಸ್ರೋಪ್ಯವಸ್ಥಾಃಶಕ್ತಿರೂಪತಯಾವತಿಷ್ಠಂತೇ । ತತ್ರೈಕೈಕಸ್ಯ ತ್ಯಾಗೇಉತ್ತರೋತ್ತರಾಇತಿಚತುರವಸ್ಥೋಯಂಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಸ್ಸಮಾಧಿಃ। ತತ್ರಪ್ರಥಮಶ್ಚತುಷ್ಟಯಾನುಗತಸ್ಸಮಾಧಿಸ್ಸವಿತರ್ಕಃ । ದ್ವಿತೀಯೋವಿತ ರ್ಕವಿಕಲಸ್ಸವಿಚಾರಃ । ತೃತೀಯೋವಿಚಾರವಿಕಲಸ್ಸಾನಂದಃ । ಚತುರ್ಥ ಸ್ತದ್ವಿಕಲೋಸ್ಮಿತಾಮಾತ್ರಇತಿಸರ್ವಏತೇಸಾಲಂಬನಾಸ್ಸಮಾಧಯ ಇತಿ ॥೧೭॥

॥ಸೂ॥ ವಿರಾಮಪ್ರತ್ಯಯಾಭ್ಯಾಸಪೂರ್ವಸ್ಸಂಸ್ಕಾರಶೇಷೋನ್ಯಃ ॥ ೧೮ ॥

ವ ॥ ಅಧುನಾಸೋಪಾಯಮಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಮಾಹ । ವಿರಾಮೇತಿ ।

ವೃತ್ತೀನಾಮಭಾವೋವಿರಾಮಸ್ತಸ್ಯಪ್ರತ್ಯಯಃಕಾರಣಂಪರವೈರಾಗ್ಯಂ। ತದಭ್ಯಾಸಪೂರ್ವಉಪಾಯೋಯಸ್ಯಸತಥಾ । ಅನೇನಪದೇನೋಪಾಯಉಕ್ತಃ। ಅನ್ಯೋಽಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಃಸಂಸ್ಕಾರಶೇಷಃ । ಪರಂಹಿವೈರಾಗ್ಯಂಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಸಂಸ್ಕಾರಾನಭಿಭೂಯಸ್ವಸಂಸ್ಕಾರಂಶೇಷಯತಿ । ಸನಿರ್ಬೀಜಸ್ಸಮಾಧಿಃ । ನಿರಾಲಂಬನತ್ವಾತ್ಕರ್ಮಬೀಜಾಭಾವಇತ್ಯರ್ಥಃ । ಅಯಮಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತೋದ್ವಿವಿಧಃ । ಭವಪ್ರತ್ಯಯಉಪಾಯಪ್ರತ್ಯಯಶ್ಚೇತಿ ॥ ೧೮ ॥

ರಾ ॥ ಅಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಮಾಹ । ವಿರಾಮೇತಿ । ವಿರಮ್ಯತೇನೇನೇತಿ ವಿರಾಮಃ। ವಿತರ್ಕಾದಿಚಿಂತಾತ್ಯಾಗಃ।ವಿರಾಮಶ್ಚಾಸೌಪ್ರತ್ಯಯಶ್ಚೇತಿವಿರಾಮಪ್ರತ್ಯಯಃ । ತಸ್ಯಾಭ್ಯಾಸಃ । ಪೌನಃಪುನ್ಯೇನಚೇತಸಿನಿವೇಶನಂ । ತತ್ರಯಾಕಾಚಿದ್ವೃತ್ತಿರುಲ್ಲಸತಿ । ತಸ್ಯಾಂನೇತಿನೇತೀತಿನೈರಂತರ್ಯೇಣಪರ್ಯುದಸನಂ । ತತ್ಪೂರ್ವಕೋಽಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಸ್ಸಮಾಧಿಃ । ಸಂಸ್ಕಾರಶೇಷಃ । ಅನ್ಯಃತದ್ವಿಲಕ್ಷಣಃ । ಅಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಇತ್ಯರ್ಥಃ । ನತತ್ರಕಿಂಚಿದ್ವೇದ್ಯಂಸಂಪ್ರಜ್ಞಾಯತಇತ್ಯಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತೋನಿರ್ಬೀಜಸ್ಸಮಾಧಿಃ । ಇಹಚತುರ್ವಿಧಶ್ಚಿತ್ತಸ್ಯಪರಿಣಾಮಃ। ವ್ಯುತ್ಥಾನಂ । ಸಮಾಧಿಪ್ರಾರಂಭಃ । ಏಕಾಗ್ರತಾ । ನಿರೋಧಶ್ಚ । ತತ್ರಕ್ಷಿಪ್ತಮೂಢೇಚಿತ್ತಭೂಮೀವ್ಯುತ್ಥಾನಂ । ವಿಕ್ಷಿಪ್ತಭೂಮಿಸ್ಸತ್ವೋದ್ರೇಕಾತ್ಸಮಾಧಿಪ್ರಾರಂಭಃ । ಏಕಾಗ್ರತಾನಿರುದ್ಧೇತುಪರ್ಯಂತಭೂಮೀ । ಪ್ರತಿಲೋಮಪರಿಣಾಮಶ್ಚಸಂಸ್ಕಾರಾಃ । ತತ್ರವ್ಯುತ್ಥಾನಜನಿತಾಸ್ಸಂಸ್ಕಾರಾಃ । ಸಮಾಧಿಪ್ರಾರಂಭಜೈಃಸಂಸ್ಕಾರೈರ್ಹನ್ಯಂತೇ । ತಜ್ಜಾಶ್ಚೈಕಾಗ್ರತಾಜೈಃನಿರೋಧಜನಿತೈರೇಕಾಗ್ರತಾಜಾಸ್ಸಂಸ್ಕಾರಾಃ । ಸ್ವರೂಪಂಚಹನ್ಯತೇ । ಯಥಾಸುವರ್ಣಸಂವಳಿತಂಧ್ಮಾಯಮಾನಂಸೀಸಕಮಾತ್ಮಾನಂ ಸುವರ್ಣಮಲಂಚನಿರ್ದಹತಿ । ಏವಮೇಕಾಗ್ರಜನಿತಾನ್ಸಂಸ್ಕಾರಾನ್ನಿರೋಧಜಾಸ್ಸ್ವಾತ್ಮಾನಂಚನಿರ್ದಹಂತಿ ॥ ೧೮ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಭವಪ್ರತ್ಯಯೋವಿದೇಹಪ್ರಕೃತಿಲಯಾನಾಂ ॥ ೧೯ ॥

ಮ ॥ ಅಯಮಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತೋದ್ವಿವಿಧಃ । ಭವಪ್ರತ್ಯಯಉಪಾಯಪ್ರತ್ಯಯಶ್ಚೇತಿ । ತತ್ರಾದ್ಯೋಮುಮುಕ್ಷುಭಿರ್ಹೇಯೋಯಸ್ತಮಾಹ । ಭವೇತಿ । ಭೂತೇಂದ್ರಿಯಾಣಾಮನ್ಯತಮಸ್ಮಿನ್ವಿಕಾರೇನಾತ್ಮನ್ಯಾತ್ಮತ್ವಭಾ

ವನಯಾದೇಹಪಾತಾನಂತರಂಭೂತೇಂದ್ರಿಯೇಷುಲೀನಾಃ । ಷಟ್ಕೌಶಿಕದೇಹ
ಶೂನ್ಯಾವಿದೇಹಾಃ । ಅವ್ಯಕ್ತಮಹದಹಂಕಾರಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರೇಷುಪ್ರಕೃತಿ
ಷ್ವಾತ್ಮಭಾವನಯಾಲೀನಾಃಪ್ರಕೃತಿಲಯಾಃ । ತೇಷಾಂಚಿತ್ತಂಸಂಸ್ಕಾರಮಾ
ತ್ರಶೇಷಮಿತ್ಯಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಃ । ಸತುಭವಪ್ರತ್ಯಯಃ । ಭವಂತಿಜಾಯಂತೇ
ಸ್ಮಿಂಜಂತವಇತಿವ್ಯುತ್ಪತ್ತ್ಯಾಭವೋಽನಾತ್ಮನ್ಯಾತ್ಮತ್ವಬುದ್ಧಿಃಸಪ್ರತ್ಯಯೋಹೇ
ತುರ್ಯಸ್ಯಸತಥಾ । ಅವಿದ್ಯಾಮೂಲೋಽಯಂಯೋಗೋಽಂತವತ್ಫಲಃ । ಯಥಾ
ಹವಾಯುಃ । ದಶಮನ್ವಂತರಾಣೀಹತಿಷ್ಠಂತೀಂದ್ರಿಯಚಿಂತಕಾಃ । ಭೌತಿ
ಕಾಸ್ತುಶತಂಪೂರ್ಣಂಸಹಸ್ರಂತ್ವಭಿಮಾನಿಕಾಃ । ಬೌದ್ಧಾದಶಸಹಸ್ರಾಣಿ
ತಿಷ್ಠಂತಿವಿಗತಜ್ವರಾಃ । ಪೂರ್ಣಂಶತಸಹಸ್ರಂತುತಿಷ್ಠಂತ್ಯವ್ಯಕ್ತಚಿಂತ
ಕಾಃ । ಪುರುಷಂನಿರ್ಗುಣಂಪ್ರಾಪ್ಯಕಾಲಸಂಖ್ಯಾನವಿದ್ಯತಇತಿ । ಯೇಷಾಂ
ವಿವೇಕಖ್ಯಾತಿರ್ನಾಸ್ತಿತೇಷಾಂಚಿತ್ತಂಲೀನಮಪ್ಯುತ್ಥಾಯಸಂಸಾರೇಪತತಿ ।
ಸುಪ್ತಚಿತ್ತವದಿತಿಭಾವಃ ॥ ೧೯ ॥

ರಾ ॥ ತದೇವಂಯೋಗಸ್ಯಸ್ವರೂಪಭೇದಂಸಂಕ್ಷೇಪೇಣೋಪಾಯಂ
ಚಾಭಿಧಾಯವಿಸ್ತರೇಣೋಪಾಯಂ ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸಪ್ರದರ್ಶನಪೂರ್ವಕಂವ
ಕ್ತುಮುಪಕ್ರಮತೇ । ಭವೇತಿ । ವಿದೇಹಾಶ್ಚಪ್ರಕೃತಿಲಯಾಶ್ಚವಿದೇಹಪ್ರಕೃ
ತಿಲಯಾಃ । ತೇಷಾಂಸಮಾಧಿರ್ಭವಪ್ರತ್ಯಯಃ । ಭವಸ್ಸಂಸಾರಏವಪ್ರತ್ಯ
ಯಃಕಾರಣಂಯಸ್ಯತಾದೃಶೋಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ । ಅಯಮರ್ಥಃ । ಆವಿರ್ಭೂ
ತಮಾತ್ರಏವಸಂಸಾರೇತಥಾವಿಧಸಮಾಧಿಭಾಜೋಭವಂತಿ । ತೇಷಾಂಪರತತ್ತ್ವಾ
ದರ್ಶನಾದ್ಯೋಗಾಭಾಸೋಽಯಂ । ಅತಃಪರತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನೇತದ್ಭಾವನಾಯಾಂಚ
ಮುಕ್ತಿಕಾಮೇನಯತ್ನೋವಿಧೇಯಇತಿ । ಅತ್ರಚಯೇಸಾನಂದಸಮಾಧೌಬ
ದ್ಧಧೃತಯಸ್ತತ್ತ್ವಾಂತರಂಪ್ರಧಾನಪುರುಷರೂಪಂನಪಶ್ಯಂತಿ । ತೇವಿಗತದೇ
ಹಾಹಂಕಾರತ್ವಾದ್ವಿದೇಹಶಬ್ದವಾಚ್ಯಾಃ । ಯೇಚಸಾಸ್ಮಿತಸಮಾಧೌಕೃತಪರಿ
ತೋಷಾಃಪರಂಪರಮಾತ್ಮಾನಂನಪಶ್ಯಂತಿ । ಯೇಷಾಂಚಚೇತಸ್ಸ್ವಕಾರಣೇಲ
ಯಮುಪಗತಂತೇಪ್ರಕೃತಿಲಯಾಇತ್ಯುಚ್ಯಂತೇ ॥ ೧೯ ॥

॥ಸೂ॥ ಶ್ರದ್ಧಾವೀರ್ಯಸ್ಮೃತಿ ಸಮಾಧಿ ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕಇತರೇಷಾಂ ॥೨೦॥

ಮ ॥ ಅಧುನಾದ್ವಿತೀಯಮುಪಾದೇಯಮಾಹ । ಶ್ರದ್ಧೇತಿ । ಪುರುಷ

ಗೋಚರಸಾತ್ವಿಕೀಶ್ರದ್ಧಾ । ತಯಾವೀರ್ಯಮುತ್ಸಾಹೋಜಾಯತೇ । ತೇನಯಮ ನಿಯಮಾದಿಪರಂಪರಾಯಾಸ್ಸ್ಮೃತಿರ್ಧ್ಯಾನಂ । ತೇನಸಮಾಧಿಸ್ತೇನಪ್ರಜ್ಞಾ ಪುರುಷಗೋಚರಖ್ಯಾತ್ಯಭ್ಯಾಸಸ್ಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಃ । ತತಃಪರವೈರಾಗ್ಯಾದಸಂಪ್ರ ಜ್ಞಾತಃ । ಇತರೇಷಾಂಮುಮುಕ್ಷೂಣಾಂಯೋಗಿನಾಂಭವತಿ । ಶ್ರದ್ಧಾದಯಃ ಪ್ರಜ್ಞಾಂತಾಉಪಾಯಾಸ್ತತ್ಪೂರ್ವಕೋಯ ಮುಪಾಯಪ್ರತ್ಯಯಸ್ತೇಚೋ ಪಾಯಾಃಪ್ರಾಣಿನಾಂಪ್ರಾಕ್ಸಂಸ್ಕಾರಬಲಾನ್ಮೃದುಮಧ್ಯಾಧಿಮಾತ್ರಭೇದಾತ್ ತ್ರಿವಿಧಾಭವಂತಿ । ತಥಾಚಯೋಗಿನಸ್ತ್ರಯೋಭವಂತಿ। ಮೃದೂಪಾಯಾಮ ಧ್ಯೋಪಾಯಾಅಧಿಮಾತ್ರೋಪಾಯಾಇತಿ । ತತ್ರಮೃದೂಪಾಯಸ್ತ್ರಿವಿಧಃ । ಮೃದುಸಂವೇಗೋಮಧ್ಯಸಂವೇಗಸ್ತೀವ್ರಸಂವೇಗಇತಿ । ಏವಮಿತರಾವಪಿ ತ್ರಿವಿಧೌಭವತಃ । ಏವಂಚನವಯೋಗಿನೋಭವಂತಿ । ತೇಷಾಂಚಿರಂಚಿರತರಂ ಕ್ಷಿಪ್ರಂಕ್ಷಿಪ್ರತರಂಸಿದ್ಧಯೋಭವಂತಿ । ಉಪಾಯತಾರತಮ್ಯಾತ್ ॥ ೨೦ ॥

ರಾ ॥ ತದನ್ಯೇಷಾಂತುಇತರೇಷಾಂವಿದೇಹಪ್ರಕೃತಿಲಯವ್ಯತಿರಿಕ್ತಾ ನಾಂಯೋಗಿನಾಂಶ್ರದ್ಧಾದಿಪೂರ್ವಕಃ । ಶ್ರದ್ಧಾದಯಃಪೂರ್ವಉಪಾಯಾಯ ಸ್ಯಸಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕಸ್ಸಮಾಧಿರಿತಿಶೇಷಃ । ತೇಚಶ್ರದ್ಧಾದಯಉಪಾಯೋ ಪೇಯಭಾವೇನಪ್ರವರ್ತಮಾನಾಸ್ಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಸ್ಯಸಮಾಧೇರುಪಾಯತಾಂಪ್ರ ತಿಪದ್ಯಂತೇ । ತತ್ರಶ್ರದ್ಧಾಯೋಗವಿಷಯೇಚೇತಸಃಪ್ರಸಾದಃ । ವೀರ್ಯಮುತ್ಸಾ ಹಃ । ಸ್ಮೃತಿರ್ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಾ । ಸಮಾಧಿರೇಕಾಗ್ರತಾ । ಪ್ರಜ್ಞಾಜ್ಞಾನವ್ಯತಿರೇಕಃ । ತತ್ರಶ್ರದ್ಧಾವತೋವೀರ್ಯಂಜಾಯತೇಯೋಗವಿಷಯಉತ್ಸಾಹವಾನ್ಭವತಿ । ಸೋತ್ಸಾಹಸ್ಯಚಪಾಶ್ಚಾತ್ಯಾಸುಭೂಮಿಷುಸ್ಮೃತಿರುಪಜಾಯತೇ । ತತ್ಸ್ಮರ ಣಾಚ್ಚೇತಸ್ಸಮಾಧೀಯತೇ । ಸಮಾಹಿತಚಿತ್ತಶ್ಚಭಾವ್ಯಂಸಮ್ಯಗ್ವಿಜಾನಾತಿ । ತಏತೇಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಸಮಾಧೇರುಪಾಯಾಃ । ತಸ್ಯಾಭ್ಯಾಸಾತ್ಪರಾಚ್ಚವೈರಾಗ್ಯಾ ದ್ಭವತ್ಯಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಃ ॥ ೨೦ ॥

॥ ಸೂ ॥ ತೀವ್ರಸಂವೇಗಾನಾಮಾಸನ್ನಃ ॥ ೨೧ ॥

ಮ ॥ ತತ್ರಕೇಷಾಂಚಿತ್ಸಿದ್ಧಿರಿತ್ಯತಆಹ । ತೀವ್ರೇತಿ । ಸಂವೇಗೋ ವೈರಾಗ್ಯಂ । ತದ್ಯೇಷಾಂತೀವ್ರಂಉಪಾಯಾಶ್ಚಅಧಿಮಾತ್ರಾಃ । ತೇಷಾಂಯೋ ಗಿನಾಂಆಸನ್ನಸ್ಸಮಾಧಿರಿತಿಶೇಷಃ । ಅಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಃತತೋಮೋಕ್ಷಇತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೨೧ ॥

ರಾ || ಉಕ್ತೋಪಾಯವತಾಂಯೋಗಿನಾಮುಪಾಯಭೇದಾದ್ಭೇದಾನಾಹ | ತೀವ್ರೇತಿ | ಸಮಾಧಿಲಾಭಇತಿಶೇಷಃ | ಸಂವೇಗಃಕ್ರಿಯಾಹೇತುರ್ದೃಢತರಸ್ಸಂಸ್ಕಾರಃ | ಸತೀವ್ರೋಯೇಷಾಮಧಿಮಾತ್ರೋಪಾಯಾನಾಂತೇಷಾಮಾಸನ್ನಸ್ಸಮಾಧಿಲಾಭಸ್ಸಮಾಧಿಫಲಂಚಾಸನ್ನಂಭವತಿ | ತೀವ್ರಮೇವನಿಷ್ಪದ್ಯತಇತ್ಯರ್ಥಃ || ೨೧ ||

|| ಸೂ || ಮೃದುಮಧ್ಯಾಧಿಮಾತ್ರತ್ವಾತ್ತತೋಽಪಿವಿಶೇಷಃ || ೨೨ ||

ಮ || ಮೃದ್ವಿತಿ | ತೀವ್ರಸಂವೇಗಸ್ಯಾಪಿ | ಮೃದುಮಧ್ಯಾಧಿಮಾತ್ರತ್ವಾತ್ತತೋಮೃದುತೀವ್ರಸಂವೇಗಸ್ಯಯೋಗಿನ ಆಸನ್ನಸ್ಸಮಾಧಿರ್ಮಧ್ಯತೀವ್ರಸಂವೇಗಸ್ಯಾಸನ್ನತರಾದಧಿಮಾತ್ರತೀವ್ರಸಂವೇಗಸ್ಯಾಸನ್ನತಮಸ್ಸಮಾಧಿಲಾಭಇತಿವಿಶೇಷಇತ್ಯರ್ಥಃ || ೨೨ ||

ರಾ || ಕೇತೇತೀವ್ರಸಂವೇಗಾಇತ್ಯತಆಹ | ಮೃದ್ವಿತಿ | ತೇಭ್ಯಉಪಾಯೇಭ್ಯೋಮೃದ್ವಾದಿಭೇದಭಿನ್ನೇಭ್ಯಃಉಪಾಯವತಾಂವಿಶೇಷೋಭವತಿ| ಮೃದುಮಧ್ಯೋಽಧಿಮಾತ್ರಇತ್ಯುಪಾಯಭೇದಾಃ | ತೇಪ್ರತ್ಯೇಕಂಮೃದುಸಂವೇಗಮಧ್ಯಸಂವೇಗತೀವ್ರಸಂವೇಗಭೇದಾತ್ತ್ರಿವಿಧಾಃ | ತದ್ಭೇದೇನನವಯೋಗಿನೋಭವಂತಿ | ಮೃದೂಪಾಯಃಮೃದುಸಂವೇಗೋಮಧ್ಯಸಂವೇಗಸ್ತೀವ್ರಸಂವೇಗಶ್ಚ | ಮಧ್ಯೋಪಾಯಃಮೃದುಸಂವೇಗಃಮಧ್ಯಸಂವೇಗಃತೀವ್ರಸಂವೇಗಶ್ಚ | ಅಧಿಮಾತ್ರೋಪಾಯಃಮೃದುಸಂವೇಗೋಮಧ್ಯಸಂವೇಗಸ್ತೀವ್ರಸಂವೇಗಶ್ಚ | ಅಧಿಮಾತ್ರೋಪಾಯೇತೀವ್ರಸಂವೇಗೇಮಹಾನ್ಯತ್ನಃಕರ್ತವ್ಯಇತಿಭೇದೋಪದೇಶಃ | ಮೃದುತ್ವಮಲ್ಪತಾ | ಮಧ್ಯತ್ವಂಪ್ರಸಿದ್ಧಂ | ಅಧಿಮಾತ್ರತ್ವಮತಿಪ್ರಮಾಣತ್ವಮತಿಶಯಿತತ್ವಮಿತಿಯಾವತ್ ! ಇತಿಭಾವಾಗಣೇಶಃ || ೨೨ ||

|| ಸೂ || ಈಶ್ವರಪ್ರಣಿಧಾನಾದ್ವಾ || ೨೩ ||

ಮ || ಈಶ್ವರೇತಿ | ಈಶ್ವರೇಕಾಯಕಾದ್ವಾಚಕಾನ್ಮಾನಸಾತ್ಪ್ರಣಿಧಾನಾದ್ಭಕ್ತಿವಿಶೇಷಾದಾಸನ್ನತಮಸ್ಸಮಾಧಿಲಾಭಃ | ವಾಶಬ್ದಃಪೂರ್ವೋಕ್ತೋ

ಪ್ರಾಯೇಣಾಸ್ಯಭಕ್ತ್ಯುಪಾಯಸ್ಯವಿಕಲ್ಪಾರ್ಥಃ । ಭಕ್ತೇರನ್ಯಾನಪೇಕ್ಷತ್ವಾತ್। ಈಶ್ವರೋಭಕ್ತ್ಯಾಭಿಮುಖಸ್ಸನ್ ಇದಮಿಷ್ಟಮಸ್ಯಾಸ್ತ್ವಿತ್ಯನುಗೃಹ್ಣಾತೀತಿ ಭಾವಃ ॥ ೨೩ ॥

ರಾ ॥ ಇದಾನೀಮೇತದುಪಾಯವಿಲಕ್ಷಣಂಸುಗಮಮುಪಾಯಾಂತರಮಾಹ । ಈಶ್ವರೇತಿ । ಈಶ್ವರೋವಕ್ಷ್ಯಮಾಣಲಕ್ಷಣಃ । ಪ್ರಣಿಧಾನಂತತ್ರಭಕ್ತಿವಿಶೇಷೋವಿಶಿಷ್ಟಮುಪಾಸನಂಸರ್ವಕ್ರಿಯಾಣಾಮಪಿತತ್ರಾರ್ಪಣಂ । ವಿಷಯಸುಖಾದಿಕಂಫಲಮನಿಚ್ಛನ್ಸರ್ವಾಃ ಕ್ರಿಯಾಸ್ತಸ್ಮಿನ್ಪರಮಗುರಾವರ್ಪಯತಿತತ್ಪ್ರಣಿಧಾನಂ । ಸಮಾಧೇಸ್ತತ್ಫಲಲಾಭಸ್ಯಚಪ್ರಕೃಷ್ಟಉಪಾಯಃ॥ ॥ ೨೩ ॥

ಸೂ ॥ ಕ್ಲೇಶಕರ್ಮವಿಪಾಕಾಶಯೈರಪರಾಮೃಷ್ಟಃಪುರುಷವಿಶೇಷ ಈಶ್ವರಃ ॥ ೨೪ ॥

ಮ ॥ ಈಶ್ವರಸ್ವರೂಪಂನಿರೂಪಯತಿ । ಕ್ಲೇಶೇತಿ । ಕ್ಲೇಶಾಅವಿದ್ಯಾದಯಃಪಂಚ । ಕರ್ಮಧರ್ಮಾಧರ್ಮೌ । ತಯೋಃಫಲಂವಿಪಾಕಃ । ಫಲಾನುಕೂಲಾಸ್ಸಂಸ್ಕಾರಾಆಶಯಾಃ । ಮನಸ್ಯಾಶೇರತಇತಿವ್ಯುತ್ಪತ್ತೇಃ । ಯಥಾನರಸ್ಯಕರಿಜನ್ಮನಿಕಾಷ್ಠೋಪಭೋಗಸಂಸ್ಕಾರಾಉದ್ಭವಂತಿ । ಅನ್ಯಥಾಚೇಷ್ಟನಾಸಂಭವಾತ್ । ತೈಃಕ್ಲೇಶಾದಿಭಿಶ್ಚಿತ್ತಸ್ಥೈಃಪರಾಮೃಷ್ಟಸ್ಸಾಂಸಾರಿಕಪುರುಷಃ। ಚಿತ್ತಾವಿವೇಕೇನಭೋಕ್ತೃತ್ವಾತ್।ತೈಃಕಾಲತ್ರಯೇಽಪ್ಯಸಂಬದ್ಧಃಪುರುಷಈಶ್ವರಃ। ವಿಶೇಷಪದೇನಕಾಲತ್ರಯಾಸಂಬಂಧವಾಚಿನಾಮುಕ್ತಜೀವೇಭ್ಯೋವ್ಯಾವೃತ್ತಿಃ । ತೇಷಾಂಪೂರ್ವಕಾಲಬಂಧತ್ರಯಸಂಬಂಧಾತ್ಪ್ರಕೃತೌಲೀನಾನಾಂಪ್ರಾಕೃತೋಬಂಧಃ । ಭೂತೇಂದ್ರಿಯೇಷುವಿಕಾರೇಷುಲೀನಾನಾಂವೈಕಾರಿಕೋಬಂಧಃ । ಅನ್ಯೇಷಾಂದೇವನರಾದೀನಾಂದಕ್ಷಿಣಾಬಂಧಶ್ಚಿತ್ತಾಧೀನಕರ್ಮಫಲತ್ವಾದಿತಿಭೇದಃ । ನನುಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿಮತ್ಪರಮೈಶ್ವರ್ಯಂಪುರುಷಸ್ಯಾಪರಿಣಾಮಿನಃಕಥಮಿತಿಚೇದುಚ್ಯತೇ । ಅಸ್ತಿಹೀಶ್ವರಸ್ಯಾನಾದಿಸಿದ್ಧಂಶುದ್ಧಸತ್ವಾತ್ಮಕಂಚಿತ್ತಂಪ್ರಧಾನಜಂ। ನಿರತಿಶಯಜ್ಞಾನಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿಮತ್। ಸಹಿಭಗವಾನ್ಸಂಸಾರಾರ್ಣವಾಜ್ಜಂತೂನಾಮುದ್ಧರಣೇಚ್ಛಯಾತಚ್ಚಿತ್ತಮು

ಪಾದತ್ತಿ । ತದ್ವಿನಾಜ್ಞಾನಧರ್ಮೋಪದೇಶಭಕ್ತಾನುಗ್ರಹಾಯೋಗಾತ್ । ನಚ ಚಿತ್ತೋಪಾದಾನಾತ್ಪ್ರಾಗಿಚ್ಛಾದ್ಯದೇತೀತಿವಾಚ್ಯಂ । ಬೀಜಾಂಕುರವದನಾದಿ ತ್ವಾತ್ಸರ್ಗಪ್ರಳಯಪ್ರವಾಹಸ್ಯ । ಯದಾಸರ್ವಕಾರ್ಯಪ್ರಳಯಸ್ತದಾಭವಿಷ್ಯ ತ್ಕಲ್ಪೇಲೋಕಾನುಗ್ರಹಾರ್ಥಮಿದಂಚಿತ್ತಮುಪಾದೇಯಮಿತಿ ಭಗವತಾಸಂಕ ಲ್ಪ್ಯತೇ । ತತ್ಸಂಕಲ್ಪವಾಸಿತಂಪ್ರಧಾನೇಲೀನಂತತ್ಸರ್ಗಾದೌಚಿತ್ತಮುದ್ಭವತಿ । ತೇನಚೇಶ್ವರೋಽನುಗೃಹ್ಣಾತೀತ್ಯನವದ್ಯಂ । ನನುತಾದೃಶಶಕ್ತಿಸತ್ವೇಕಿಂಮಾ ನಮಿತಿಚೇತ್ । ಸ್ವಾಭಾವಿಕೀಜ್ಞಾನಬಲಕ್ರಿಯಾಚ । ಏಷಸರ್ವೇಶ್ವರಇತ್ಯಾದಿ ವೇದವಾಕ್ಯಮಿತಿಬ್ರೂಮಃ । ವೇದೋಹಿನಿರತಿಶಯಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿವಿಶಿಷ್ಟೇಶ್ವರ ಪ್ರಣೀತಃ । ಅತಃಪ್ರಮಾಣಮಿತಿಸಂಕ್ಷೇಪಃ ॥ ೨೪ ॥

ರಾ ॥ ಈಶ್ವರಸ್ಯಪ್ರಣಿಧಾನಾತ್ಸಮಾಧಿಲಾಭಇತ್ಯುಕ್ತಂ । ತತ್ರೇಶ್ವರಸ್ಯ ಸ್ವರೂಪಂಪ್ರಮಾಣಂಪ್ರಭಾವಂ ವಾಚಕಮುಪಾಸನಾಕ್ರಮಂತತ್ಫಲಂಚಕ್ರ ಮೇಣವಕ್ತುಮಾಹ । ಕ್ಲೇಶೇತಿ । ಕ್ಲಿಶ್ನಂತೀತಿಕ್ಲೇಶಾಅವಿದ್ಯಾದಯೋವಕ್ಷ್ಯ ಮಾಣಾಃ । ವಿಹಿತಪ್ರತಿಷಿದ್ಧವ್ಯಾಮಿಶ್ರರೂಪಾಣಿಕರ್ಮಾಣಿ । ವಿಪಚ್ಯಂತಇ ತಿವಿಪಾಕಾಃಕರ್ಮಫಲಾನಿ । ಜಾತ್ಯಾಯುರ್ಭೋಗಾಃ । ಆಫಲವಿಪಾಕಾಚ್ಚಿತ್ತ ಭೂಮೌಶೇರತಇತ್ಯಾಶಯಾಃ । ವಾಸನಾಖ್ಯಾಸ್ಸಂಸ್ಕಾರಾಃ । ತೈರಪರಾಮೃ ಷ್ಟಃತ್ರಿಷ್ವಪಿಕಾಲೇಷುನಸಂಸ್ಪೃಷ್ಟಃ । ಪುರುಷವಿಶೇಷಃ । ಅನ್ಯೇಭ್ಯಃಪು ರುಷೇಭ್ಯೋವಿಶಿಷ್ಯತಇತಿವಿಶೇಷಃ । ಈಶ್ವರಃಈಶನಲಕ್ಷಣಃ । ಇಚ್ಛಾಮಾ ತ್ರೇಣಸಕಲಜಗದುದ್ಧರಣಕ್ಷಮಃ । ಯದ್ಯಪಿಸರ್ವೇಷಾಮಾತ್ಮನಾಂಕ್ಲೇಶಾ ದಿಸ್ಪರ್ಶೋನಾಸ್ತಿ ತಥಾಪಿಚಿತ್ತಗತಸ್ತೇಷಾಂವ್ಯಪದಿಶ್ಯತೇಯಥಾ । ಯೋದ್ಧೃಗ ತೌಜಯಪರಾಜಯೌಸ್ವಾಮಿನಃ । ಅಸ್ಯತುತ್ರಿಷ್ವಪಿಕಾಲೇಷುತಥಾವಿಧೋಽಪಿ ಕ್ಲೇಶಾದಿಪರಾಮರ್ಶೋನಾಸ್ತೀತ್ಯತಃಸವಿಲಕ್ಷಣಏವಭಗವಾನೀಶ್ವರಃ । ತಸ್ಯಚ ತಥಾವಿಧಮೈಶ್ವರ್ಯಮನಾದೇಸ್ಸತ್ವೋತ್ಕರ್ಷಾತ್ । ಸತ್ವೋತ್ಕರ್ಷಶ್ಚಪ್ರಕೃ ಷ್ಟಜ್ಞಾನಾದೇವ । ನಚಾನಯೋರೀಶನಶೀಜ್ಞಾನೈಶ್ವರ್ಯಯೋರಿತರೇತರಾಶ್ರಯ ತ್ವಂ । ಪರಸ್ಪರಾನಪೇಕ್ಷತ್ವಾತ್ । ತೇಜ್ಞಾನೈಶ್ವರ್ಯೇಈಶ್ವರಸತ್ವೇವರ್ತಮಾ ನೇಅನಾದಿಭೂತೇತಥಾವಿಧೇನಸತ್ವೇನತಸ್ಯಾನಾದಿರೇವಸಂಬಂಧಃ । ಪ್ರಕೃತಿಪು ರುಷಸಂಯೋಗವಿಯೋಗಯೋರೀಶ್ವರೇಚ್ಛಾವ್ಯತಿರೇಕೇಣಾನುಪಪತ್ತೇಃ । ಯ ಥೇತರೇಷಾಂಪ್ರಾಣಿನಾಂಸುಖದುಃಖಮೋಹತಯಾವಿಪರಿಣತಂಚಿತ್ತಂನಿರ್ಮ

ಲೇಸಾತ್ವಿಕೇಧರ್ಮಾತ್ಮಪ್ರಖ್ಯೇಯೋಗಿಶರೀರೇಪ್ರತಿಸಂಕ್ರಾಂತಂ । ಚಿಚ್ಛಾಯಾ ಸಂಕ್ರಾಂತೇಃಸವೇದ್ಯೋಭವತಿ । ಸ್ಯೈವವಿಧ್ವರಸ್ಯತಸ್ಯಕೇವಲಏವಸಾತ್ವಿಕಃ ಪರಿಣಾಮಉತ್ಕರ್ಷವಾಸನಾದಿಸಂಬಂಧೇನಭೋಗ್ಯತಯಾವ್ಯವಸ್ಥಿತಃ । ಅತಃಪುರುಷಾಂತರವಿಲಕ್ಷಣತಯಾಸಏವೇಶ್ವರಃ । ಮುಕ್ತಾತ್ಮನಃಪುನಃಕ್ಲೇಶಾದಿಸಂಯೋಗಸ್ತೈಸ್ತೈಶ್ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತೈರುಪಾಯೈರ್ನಿವರ್ತಿತಃ । ಅಸ್ಯ ಪುನಸ್ಸರ್ವದೈವತಥಾವಿಧತ್ವಾನ್ನಮುಕ್ತಾತ್ಮತುಲ್ಯತ್ವಂ । ನಚೇಶ್ವರಾಣಾಮನೇಕತ್ವಂ । ತೇಷಾಂತುಲ್ಯತ್ವೇಽಪಿಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯತ್ವಾತ್ಕಾರ್ಯಸ್ಯೈವಾನುಪಪತ್ತೇಃ । ಉತ್ಕರ್ಷಾಪಕರ್ಷಯುಕ್ತತ್ವೇಯಏವಉತ್ಕೃಷ್ಟಃಸಏವಈಶ್ವರಃ ತತ್ರೈವಕಾಷ್ಠಾಪ್ರಾಪ್ತತ್ವಾದೈಶ್ವರ್ಯಸ್ಯ ॥ ೨೪ ॥

॥ ಸೂ ॥ ತತ್ರನಿರತಿಶಯಂಸರ್ವಜ್ಞಬೀಜಂ ॥ ೨೫ ॥

ಮ ॥ ಏವಂವೇದಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಾತ್ಸಿದ್ಧಸ್ಸರ್ವಜ್ಞಈಶ್ವರಃ । ತಸ್ಯಸರ್ವಜ್ಞತ್ವೇಽನುಮಾನಮಾಹ । ತತ್ರೇತಿ । ಅಸ್ಮದಾದೀನಾಂಜ್ಞಾನಂನಿರತಿಶಯೋನಜ್ಞಾನೇನಾಭಿಭೂತಂಭವಿತುಮರ್ಹತಿಸಾತಿಶಯತ್ವಾತ್ । ಯತ್ಸಾತಿಶಯಂತತ್ಸಮಾನಜಾತೀಯೇನನಿರತಿಶಯೇನಯುಕ್ತಂ । ಯಥಾಕುಂಭಪರಿಮಾಣಂ ವಿಭುಪರಿಮಾಣೇನತತ್ಸಿದ್ಧಂನಿರತಿಶಯಂಜ್ಞಾನಂಸರ್ವಜ್ಞತ್ವಸ್ಯಬೀಜಂ । ಜ್ಞಾಪಕಂ । ಯತ್ರನಿರತಿಶಯಂಜ್ಞಾನಂತತ್ರಸರ್ವಜ್ಞತ್ವಂಜ್ಞಾಯತಇತ್ಯರ್ಥಃ । ತಸ್ಯಸಾಮಾನ್ಯೇನಸಿದ್ಧಸ್ಯ ಸರ್ವಜ್ಞಸ್ಯ ಸಿದ್ಧಾಃಶಿವವಿಷ್ಣುನಾರಾಯಣಾದಿಮಹೇಶ್ವರಸಂಜ್ಞಾಃ । ತಥಾಚವಾಯುಪುರಾಣೇ । ಸರ್ವಜ್ಞತಾತೃಪ್ತಿರನಾದಿಬೋಧಃಸ್ವತಂತ್ರತಾನಿತ್ಯಮಲುಪ್ತಶಕ್ತಿಃ । ಆನಂದಶಕ್ತಿಶ್ಚವಿಭೋರ್ವಿಧಿಜ್ಞಾಷ್ಷಡಾಹುರಂಗಾನಿಮಹೇಶ್ವರಸ್ಯೇತಿ । ಜ್ಞಾನಂವೈರಾಗ್ಯಮೈಶ್ವರ್ಯಂತಪಸ್ಸತ್ಯಂಕ್ಷಮಾಧೃತಿಃ । ಸ್ರಷ್ಟೃತ್ವಮಾತ್ಮಸಂಬೋಧೋಹ್ಯದಿಸ್ಥಾತೃತ್ವಮೇವಚ । ಅವ್ಯಯಾನಿದಶೈತಾನಿನಿತ್ಯಂತಿಷ್ಠಂತಿಶಂಕರಇತಿ । ಮಹಾಭಾರತೇಚ । ಅನಾದಿನಿಧನಂವಿಷ್ಣುಂಸರ್ವಲೋಕಮಹೇಶ್ವರಂ । ಲೋಕಾಧ್ಯಕ್ಷಂಸ್ತುವನ್ನಿತ್ಯಂಸರ್ವದುಃಖಾತಿಗೋಭವೇದಿತಿ ॥ ೨೫ ॥

ರಾ ॥ ಏವಂಈಶ್ವರಸ್ಯಸ್ವರೂಪಮಭಿಧಾಯಪ್ರಮಾಣಮಾಹ । ತತ್ರೇತಿ । ತತ್ರತಸ್ಮಿನ್ಭಗವತಿಸರ್ವಜ್ಞತ್ವಸ್ಯಯದ್ಬೀಜಂಅತೀತಾನಾಗತಾ

ದಿಗ್ರಹಣಸ್ಯಾಲ್ಪತ್ವಂಮಹತ್ವಂ ಚಮೂಲತ್ವಾದ್ಬೀಜಮಿವಬೀಜಂತತ್ರನಿರತಿಶಯಂಕಾಷ್ಠಾಪ್ರಾಪ್ತಂಪ್ರಷ್ಟಾಪ್ಯಲ್ಪತ್ವಮಹತ್ವಾದೀನಾಂ ಸಾತಿಶಯಾನಾಂಕಾಷ್ಠಾಪ್ರಾಪ್ತಿಃ । ಯಥಾಪರಮಾಣಾವಲ್ಪತ್ವಸ್ಯಆಕಾಶೇಚಮಹತ್ವಸ್ಯಚ । ಏವಂಜ್ಞಾನಾದಯೋಪಿಚಿತ್ತಧರ್ಮಾಸ್ತಾರತಮ್ಯೇನಪರಿದೃಶ್ಯಮಾನಾಃಕ್ವಚಿನ್ನಿರತಿಶಯತಾಮಾಸಾದಯಂತಿ। ಯತ್ರೈತೇನಿರತಿಶಯಾಃಸಈಶ್ವರಃ।ಯದ್ಯಪಿಸಾಮಾನ್ಯಮಾತ್ರೇಅನುಮಾನಸ್ಯಪರ್ಯವಸಿತತ್ವೇನವಿಶೇಷಗತಿಸ್ಸಂಭವತಿ।ತಥಾಪಿಶಾಸ್ತ್ರಾದಸ್ಯಸರ್ವಜ್ಞತ್ವಾದಯೋವಿಶೇಷಾಅವಗಂತವ್ಯಾಃ। ಸಚಸ್ವಪ್ರಯೋಜನಾಭಾವೇಕಥಂಪ್ರಕೃತಿ ಪುರುಷಯೋಃಸಂಯೋಗವಿಯೋಗಾವಾಪಾದಯತೀತಿನಾಶಂಕನೀಯಂ । ತಸ್ಯಕಾರುಣಿಕತ್ವಾದ್ಭೂತಾನುಗ್ರಹಏವಪ್ರಯೋಜನಂಕಲ್ಪಪ್ರಳಯಮಹಾಪ್ರಳಯೇಷುನಿಶ್ಶೇಷಾನ್ಸಂಸಾರಿಣಉದ್ಧರಿಷ್ಯಾಮೀತಿತಸ್ಯಾಧ್ಯವಸಾಯಃ । ಯದ್ಯಸ್ಯೇಷ್ಟಂತತ್ತಸ್ಯಪ್ರಯೋಜನಮಿತಿ ॥೨೫॥

॥ ಸೂ ॥ ಸಏಷಪೂರ್ವೇಷಾಮಪಿ ಗುರುಃಕಾಲೇನಾನವಚ್ಛೇದಾತ್ ॥ ೨೬ ॥

ಮ ॥ ತಸ್ಯಭಗವತೋಬ್ರಹ್ಮಾದಿಭ್ಯೋವಿಶೇಷಮಾಹ।ಸಇತಿ। ಸಃಪೂರ್ವೇಷಾಂಸರ್ಗಾದಾವುತ್ಪನ್ನಾನಾಂಕಾಲಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಾನಾಂಗುರುರೇಷಈಶ್ವರಃ ಕುತಃಕಾಲೇನಾನವಚ್ಛೇದಾತ್ । ಅನಾದ್ಯಂತತ್ವಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ । ತಥಾಚಶ್ರುತಿಃ । ಯೋಬ್ರಹ್ಮಾಣಂವಿದಧಾತಿ ಪೂರ್ವಂಯೋವೈವೇದಾಗ್ಶ್ಚಪ್ರಹಿಣೋತಿತಸ್ಮೈ ಇತ್ಯಾದ್ಯಾಃ ॥ ೨೬ ॥

ರಾ ॥ ಏವಮೀಶ್ವರಸ್ಯಸ್ವರೂಪಂಪ್ರಮಾಣಂಚಾಭಿಧಾಯಪ್ರಭಾವಮಾಹ । ಸಇತಿ । ಪೂರ್ವೇಷಾಂಆದ್ಯಾದೀನಾಂಬ್ರಹ್ಮಾದೀನಾಮಪಿಸಃಗುರುರುಪದೇಷ್ಟಾಯತಸ್ಸಕಾಲೇನಾನವಚ್ಛಿದ್ಯತೇ । ಅನಾದಿತ್ವಾತ್ । ತೇಷಾಂಪುನರಾದಿಮತ್ವಾದಸ್ತಿಕಾಲೇನಾನವಚ್ಛೇದಃ ॥ ೨೬ ॥

॥ ಸೂ ॥ ತಸ್ಯವಾಚಕಃಪ್ರಣವಃ ॥ ೨೭ ॥

ಮ॥ ಏವಮೀಶ್ವರಂನಿರೂಪ್ಯತತ್ಪ್ರಣಿಧಾನಂವಕ್ತುಂತಸ್ಯರಹಸ್ಯಸಂಜ್ಞಾಮಾಹ । ತಸ್ಯೇತಿ । ಸುಗಮಂಸೂತ್ರಂ । ನನುಶಬ್ದಸ್ಯವಾಚಕತ್ವೇಅ

ಭಿಧಾಖ್ಯಾಶಕ್ತಿಃ । ಶಬ್ದಾರ್ಥಯೋಸ್ಸಂಬಂಧಇತ್ಯುಚ್ಯತೆಸಾಕಿಂಸಂಕೇತೇನಕ್ರಿಯತೆ । ವ್ಯಜ್ಯತೇವಾ । ನಾದ್ಯಃ ।ಪ್ರಕೃತಿಕಲ್ಪಿತಸ್ವತಂತ್ರೇಶ್ವರಸಂಕೇತಭೇದೇನಶಬ್ದಾರ್ಥವ್ಯವಸ್ಥಾಪ್ರಸಂಗಾತ್। ನದ್ವಿತೀಯಃ । ಸೂರ್ಯಾದಿಶಬ್ದಾನಾಂಪುತ್ರೇಷುಪಿತ್ರಾಕೃತಸಂಕೇತವೈಫಲ್ಯಾಪಾತಾತ್। ನಹಿತತ್ರಸಂಕೇತೆವ್ಯಂಗ್ಯಾಶಕ್ತಿರಸ್ತಿ । ನಚಾಸತಿವ್ಯಂಗ್ಯೇವ್ಯಂಜಕಮರ್ಥವತ್। ತಸ್ಮಾದಿದಂಸಂಕೇತಸೂತ್ರಂವ್ಯರ್ಥಮಿತಿಚೇದುಚ್ಯತೆ । ಸ್ಥಿತೈವಶಕ್ತಿಸ್ಸಂಕೇತೇನವ್ಯಜ್ಯತೆ । ಯಥಾಸ್ಥಿತಏವಪಿತೃಪುತ್ರಭಾವೋಮಮಾಯಂಪುತ್ರಇತಿವಾಕ್ಯೇನವ್ಯಜ್ಯತೆ। ತದ್ವತ್ಗವಾದಿಶಬ್ದೇಷುಪ್ರಳಯೆಪ್ರಧಾನಸಾಮ್ಯಂಗತೇಷುಸರ್ಗಾದೌಪುನಶ್ಶಕ್ತ್ಯಾಸಹೋದ್ಭೂತೇಷು ಸ್ಥಿತಾಮೇವತತ್ತಚ್ಛಬ್ದಸ್ಯತತ್ತದರ್ಥೇಶಕ್ತಿಮೀಶ್ವರಸ್ಸಂಕೇತೇನಜ್ಞಾಪಯತಿ । ಜೀವಾನಾಂಲುಪ್ತಸಂಸ್ಕಾರತ್ವಾತ್ । ಅಧುನಾತನಪಿತ್ರಾದಿಸಂಕೇತಸ್ತುಶಕ್ತೇರುತ್ಪಾದ್ಯಃ । ಕೇಚಿತ್ತುಸರ್ವಶಬ್ದಾನಾಂಸರ್ವಾರ್ಥೇಷುಶಕ್ತಿರಸ್ತೀತಿ ಪುತ್ರಾದಿಸಂಕೇತೋಽಪಿವ್ಯಂಜಕಃಗವಾದಿಶಬ್ದಾನಾಂತುವೇದಾರ್ಥವ್ಯವಸ್ಥಾರ್ಥಮೀಶ್ವರಸಂಕೇತೇನ ಅರ್ಥವಿಶೇಷಶಕ್ತಿರ್ನಿಯಮ್ಯತಇತ್ಯಾಹುಃ । ಸರ್ವಥಾಪಿವೈದಿಕಶಬ್ದಾರ್ಥಸಂಬಂಧೋವ್ಯವಸ್ಥಿತವ್ಯವಹಾರತಯಾನಿತ್ಯಇತಿಸಿದ್ಧಂ ॥ ೨೭ ॥

ರಾ ॥ ಏವಂಪ್ರಭಾವಮುಕ್ತ್ವೋಪಾಸನೋಪಯೋಗಾಯವಾಚಕಮಾಹ । ತಸ್ಯೇತಿ। ಇತ್ಥಮುಕ್ತಸ್ವರೂಪಸ್ಯತಸ್ಯೇಶ್ವರಸ್ಯವಾಚಕೋಽಭಿಧಾಯಕಃ । ಪ್ರಣವಓಂಕಾರಃ । ತಯೋಶ್ಚವಾಚ್ಯವಾಚಕಭಾವಲಕ್ಷಣಸ್ಸಂಬಂಧೋನಿತ್ಯಃ । ಸಂಕೇತೇನಪ್ರಕಾಶ್ಯತೆನತುಕೇನಚಿತ್ಕ್ರಿಯತೆ। ಯಥಾಪಿತೃಪುತ್ರಯೋರ್ವಿದ್ಯಮಾನಸಂಬಂಧಃಅಸ್ಯಾಯಂಪಿತಾಸ್ಯಾಯಂಪುತ್ರಇತಿಕೇನಚಿತ್ಪ್ರಕಾಶ್ಯತೆ। ಪ್ರಕರ್ಷೇಣನೂಯತೆಸ್ತೂಯತೇನೇನೇತಿನೌತಿಸ್ತೌತೀತಿವಾಪ್ರಣವಇತಿ ॥೨೭ ॥

॥ ಸೂ ॥ ತಜ್ಜಪಸ್ತದರ್ಥಭಾವನಂ ॥ ೨೮ ॥

ಮ ॥ ಏವಂವಾಚಕಮುಕ್ತ್ವಾಪ್ರಣಿಧಾನಮಾಹ । ತದಿತಿ । ಅಸ್ಯಭಾಷ್ಯಮೇವಲಿಖ್ಯತೆ । ಪ್ರಣವಸ್ಯಜಪಃಪ್ರಣವಾರ್ಥಸ್ಯಚೇಶ್ವರಸ್ಯಭಾವ

ನಂತದ್ವ್ಯಸ್ಯಯೋಗಿನಃ ಪ್ರಣವಂಜಪತಃ ಪ್ರಣವಾರ್ಥಂಚಭಾವಯತಃ ಚಿತ್ತಮೇಕಾಗ್ರಂಸಂಪದ್ಯತೇ । ತಥಾಚೋಕ್ತಂ । ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಾದ್ಯೋಗಮಾಸೀತ ಯೋಗಾತ್ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಮಾಮನೇತ್ । ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಯೋಗಸಂಪತ್ತ್ಯಾಪರಮಾತ್ಮಾಪ್ರಕಾಶತಇತಿ ॥ ೨೮ ॥

ರಾ॥ ಉಪಾಸನಾಮಾಹ । ತದಿತಿ । ಸಾರ್ಧತ್ರಿಮಾತ್ರಸ್ಯಪ್ರಣವಸ್ಯ ಜಪೋಯಥಾವದುಚ್ಚಾರಣಂತದ್ವಾಚ್ಯಸ್ಯೇಶ್ವರಸ್ಯಭಾವನಂಪುನಃಪುನಶ್ಚೇತಸಿ ನಿವೇಶನಂ । ಏಕಾಗ್ರತಾಯಾಉಪಾಯೋತಸ್ಸಮಾಧಿಸಿದ್ಧಯೇಯೋಗಿನಾಪ್ರಣವೋಜಪ್ಯಸ್ತದರ್ಥಶ್ಚಭಾವನೀಯಇತ್ಯುಕ್ತಂಭವತಿ ॥ ೨೮ ॥

॥ ಸೂ ॥ ತತಃಪ್ರತ್ಯಕ್ಚೇತನಾಧಿಗಮೋಪ್ಯಂತರಾಯಾಭಾವಶ್ಚ ॥ ೨೯ ॥

ಮ ॥ ತಸ್ಯೇಶ್ವರಪ್ರಣಿಧಾನಸ್ಯಾಸನ್ನತಮಸ್ಸಮಾಧಿಲಾಭಃಫಲಮಿತಿಪೂರ್ವಮುಕ್ತಂ । ಅಧುನಾಫಲಾಂತರಮಪಿತದನುಗುಣಮಾಹ । ತತಇತಿ । ಪ್ರತೀಪಂವಿಪರೀತಮಂಚತಿಜಾನಾತೀತಿಪ್ರತ್ಯಕ್ಭ್ರಾಂತಇತ್ಯರ್ಥಃ । ಅನೇನಕೇಶ್ವರಾದ್ಭೇದಉಕ್ತಃ । ಬುದ್ಧೇರಪ್ಯಾಂತರೋಯಃಪ್ರತ್ಯಕ್ಸಚಾಸಾಚೇತನಶ್ಚ ತಸ್ಯಾಧಿಗಮಃಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಃತತಃಪ್ರಣಿಧಾನಾದ್ಭವತಿ । ಅಪಿಚಾಂತರಾಯಾಣಾಮಭಾವಶ್ಚಭವತಿ । ನನುಸ್ವಭಿನ್ನೇಶ್ವರಸ್ಯಪ್ರಣಿಧಾನಾತ್ಸ್ವಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಃಕಥಂಸ್ಯಾತ್ । ಅಭ್ಯಾಸಜಿಜ್ಞಾಸಯೋಃಪುರುಷಸ್ಯಾದಾವೇಕವಿಷಯಇತಿ ದರ್ಶನಾದಿತಿಚೇದುಚ್ಯತೇ । ಯಥೈವೇಶ್ವರೋಽಸಂಗಶ್ಚಿದ್ರೂಪಃಕೂಟಸ್ಥಃಕ್ಲೇಶಾದಿಶೂನ್ಯಃತಥೈವಜೀವಇತಿಸಾದೃಶ್ಯಾದೀಶ್ವರಧ್ಯಾನಂತದನುಗ್ರಹದ್ವಾರಾಜೀವಸ್ವರೂಪಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಹೇತುರಿತ್ಯನವದ್ಯಂ ॥ ೨೯ ॥

ರಾ ॥ ಉಪಾಸನಾಯಾಃಫಲಮಾಹ । ತತಇತಿ । ತಸ್ಮಾಜ್ಜಪಾತ್ತದರ್ಥಭಾವನಾಚ್ಚಯೋಗಿನಃಪ್ರತ್ಯಕ್ಚೇತನಾಧಿಗಮೋಭವತಿ । ವಿಷಯಪ್ರಾತಿಕೂಲ್ಯೇನ ಸ್ವಾಂತಃಕರಣಾಭಿಮುಖಮಂಚತಿಯಾಚೇತನಾದೃಕ್ಶಕ್ತಿಃಸಾಪ್ರತ್ಯಕ್ಚೇತನಾ । ತಸ್ಯಾಅಧಿಗಮೋಜ್ಞಾನಂಭವತಿ । ಅಂತರಾಯಾವಕ್ಷ್ಯಮಾಣಾಃತೇಷಾಮಭಾವೋಶಕ್ತಿಪ್ರತಿಬಂಧಶ್ಚಭವತಿ ॥ ೨೯ ॥

॥ ಸೂ ॥ ವ್ಯಾಧಿಸ್ತ್ಯಾನಸಂಶಯಪ್ರಮಾದಾಲಸ್ಯಾವಿರತಿಭ್ರಾಂತಿದರ್ಶನಾಲಬ್ಧಭೂಮಿಕತ್ವಾನವಸ್ಥಿತತ್ವಾನಿಚಿತ್ತವಿಕ್ಷೇಪಾಸ್ತೇಽಂತರಾಯಾಃ ॥ ೩೦ ॥

ಮ ॥ ಅಂತರಾಯಾನಾಹ । ವ್ಯಾಧೀತಿ । ಯೇಚಿತ್ತಂಯೋಗಾದ್ವಿಕ್ಷಿಪ್ತಂಕೃತ್ವಾಭ್ರಂಶಯಂತಿತೇವಿಕ್ಷೇಪಾಃ । ಯೋಗಸ್ಯಾಂತರಾಯಾವಿಘ್ನಾಃ । ತತ್ರವ್ಯಾಧಿರ್ವಾತಪಿತ್ತಶ್ಲೇಷ್ಮಣಾಮನ್ನರಸೇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂಚ ವೈಷಮ್ಯಂ। ಸ್ತ್ಯಾನಂಚಿತ್ತಸ್ಯಲಘುತ್ವೇಪಿಕರ್ಮಾನರ್ಹತಾ।ಸಂಶಯಃಪ್ರಸಿದ್ಧಃ। ಯೋಗಾಂಗಾನನುಷ್ಠಾನಂಪ್ರಮಾದಃ। ಆಲಸ್ಯಂಚಿತ್ತಸ್ಯಗುರುತ್ವಾದಪ್ರವೃತ್ತಿಃ। ಅವಿರತಿಃ। ವಿಷಯತೃಪ್ತತಾ। ಭ್ರಾಂತಿದರ್ಶನಮೇಕಕೋಟಿಕೋವಿಪರ್ಯಯಃ। ಅಲಬ್ಧಭೂಮಿಕತ್ವಂಸಮಾಧಿಭೂಮ್ಯಲಾಭಃ। ಮಧುಮತ್ಯಾದಯಃಸಮಾಧಿಭೂಮಯೋವರ್ತಂತೇ । ಅನವಸ್ಥಿತತ್ವಂನಾಮಲಬ್ಧಾಯಾಂಭೂಮೌಚಿತ್ತಸ್ಯಾಸ್ಥಿರತ್ವಂ। ಪೂರ್ವಭೂಮೌಸ್ಥಿತಂಚಿತ್ತಮುತ್ತರಭೂಮಿಂಜಯೇತ್। ತಸ್ಮಾದಸ್ಥಿರತ್ವಂದೋಷಇತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೩೦ ॥

ರಾ ॥ ಅಥಕೇತೇಽಂತರಾಯಾಇತ್ಯಾಶಂಕಾಯಾಮಾಹ । ವ್ಯಾಧೀತಿ । ನವೈತೇರಜಸ್ತಮೋವಶಾತ್ಪ್ರವರ್ತಮಾನಾಶ್ಚಿತ್ತಸ್ಯವಿಕ್ಷೇಪಾಭವಂತಿತೈರೇಕಾಗ್ರತಾವಿರೋಧಿಭಿಶ್ಚಿತ್ತಂವಿಕ್ಷಿಪ್ಯತಇತ್ಯರ್ಥಃ । ತತ್ರವ್ಯಾಧಿರ್ಧಾತುವೈಷಮ್ಯನಿಮಿತ್ತೋಜ್ವರಾದಿಃ । ಸ್ತ್ಯಾನಮಕರ್ಮಣ್ಯತಾ । ಚಿತ್ತಸ್ಯಉಭಯಕೋಟ್ಯಾಲಂಬನಂವಿಜ್ಞಾನಂಸಂಶಯಃ । ಯೋಗಸ್ಸಾಧ್ಯಸ್ಸ್ಯಾದ್ವಾನವೇತಿ ಪ್ರಮಾದೋಽನನುಷ್ಠಾನಶೀಲತಾ । ಸಮಾಧಿಸಾಧನೇಷೂದಾಸೀನ್ಯಮಾಲಸ್ಯಂ । ಕಾಯಚಿತ್ತಯೋರ್ಗುರುತ್ವಂ ಯೋಗವಿಷಯೇಪ್ರವೃತ್ತ್ಯಭಾವಹೇತುಃ । ಅವಿರತಿಶ್ಚಿತ್ತಸ್ಯವಿಷಯಸಂಪ್ರಯೋಗಾತ್ಮಾಗರ್ದ್ಧಃ । ಭ್ರಾಂತಿದರ್ಶನಂಶುಕ್ತಿಕಾಯಾಂರಜತತ್ವವದ್ವಿಪರ್ಯಯಜ್ಞಾನಂ । ಅಲಬ್ಧಭೂಮಿಕತ್ವಂಕುತಶ್ಚಿನ್ನಿಮಿತ್ತಾತ್ಸಮಾಧಿಭೂಮೇರಲಾಭೋಽಸಂಪ್ರಾಪ್ತಿಃ । ಅನವಸ್ಥಿತತ್ವಂಲಬ್ಧಾಯಾಮಪಿಸಮಾಧಿಭೂಮೌಚಿತ್ತಸ್ಯತತ್ರಾಪ್ರತಿಷ್ಠಾ । ಏತೇಸಮಾಧೇರೇಕಾಗ್ರತಾಯಾಯಥಾಯೋಗಂಪ್ರತಿಪಕ್ಷತ್ವಾದಂತರಾಯಾಇತ್ಯುಚ್ಯಂತೇ ॥ ೩೦ ॥

॥ ಸೂ ॥ ದುಃಖದೌರ್ಮನಸ್ಯಾಂಗಮೇಜಯತ್ವಶ್ವಾಸಪ್ರಶ್ವಾಸಾ
ವಿಕ್ಷೇಪಸಹಭುವಃ ॥ ೩೧ ॥

ಮ ॥ ನಕೇವಲಮೇತೇವಿಕ್ಷೇಪಾಯೋಗನಾಶಕಾಃಕಿಂತುದುಃಖಾದೀನಪಿಕುರ್ವಂತೀತ್ಯಾಹ । ದುಃಖೇತಿ।ದುಃಖಂವ್ಯಾಧಿಜಂಶಾರೀರಂ । ಕಾಮಾದಿಜಂಮಾನಸಂ । ತದ್ದ್ವಯಮಾಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಂ । ವ್ಯಾಘ್ರಾದಿಜಮಾಧಿಭೌತಿಕಂ । ಗ್ರಹಪೀಡಾದಿಜಮಾಧಿದೈವಿಕಂ । ದೌರ್ಮನಸ್ಯಮಿಚ್ಛಾವಿಘಾತಾತ್ಕ್ಷೋಭೋಮನಸಃ । ಅಂಗಮೇಜಯತೋಭಾವಃಅಂಗಮೇಜಯತ್ವಂ । ಅಂಗಾನಾಂಕಂಪನಮಿತ್ಯರ್ಥಃ । ಅನಿಚ್ಛತಃಪ್ರಾಣೋಯಂಬಾಹ್ಯವಾಯುಮಂತಃಪ್ರವೇಶಯತಿಸಶ್ವಾಸಃ । ಸಮಾಧ್ಯಂಗರೇಚಕವಿರೋಧಿ । ಏವಮನಿಚ್ಛತಃಕೌಷ್ಠ್ಯಸ್ಯವಾಯೋರ್ಬಹಿರ್ಗಮನಂಪ್ರಶ್ವಾಸಃ । ಪೂರಕವಿರೋಧಿ । ಏತೇವಿಕ್ಷೇಪೈಸ್ಸಹಭವಂತಿ । ವಿಕ್ಷಿಪ್ತಚಿತ್ತಸ್ಯೈವಭವಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೩೧ ॥

ರಾ॥ ವಿಕ್ಷೇಪಕಾರಕಾನನ್ಯಾನಪ್ಯಂತರಾಯಾನ್ಪ್ರತಿಪಾದಯಿತುಮಾಹ । ದುಃಖೇತಿ । ಕುತಶ್ಚಿನ್ನಿಮಿತ್ತಾದುತ್ಪನ್ನೇಷುವಿಕ್ಷೇಪೇಷ್ವೇತೇದುಃಖಾದಯಃಪ್ರವರ್ತಂತೇ । ತತ್ರದುಃಖಂಚಿತ್ತಸ್ಯರಾಜಸಃಪರಿಣಾಮೋಬಾಧನಾಲಕ್ಷಣೋಯದ್ಬಾಧಾತ್ಪ್ರಾಣಿನಃತದಪಘಾತಾಯಪ್ರವರ್ತಂತೇ । ದೌರ್ಮನಸ್ಯಂಬಾಹ್ಯಾಭ್ಯಂತರೈಃಕಾರಣೈರ್ಮನಸಶ್ಚಾಂಚಲ್ಯಂ । ಅಂಗಮೇಜಯತ್ವಂಸರ್ವಾಂಗೀಣೋವೇಪಥುರಾಸನಮನಸ್ಸ್ಥೈರ್ಯಸ್ಯಬಾಧಕಃ । ಶ್ವಾಸೋದೇಹಾಂತರ್ವಾಯೋರಧಿಕಃಪ್ರವೇಶಃ । ಪ್ರಶ್ವಾಸೋದೇಹಾದ್ವಾಯೋರಧಿಕನಿರ್ಗಮಃ । ತಏತೇವಿಕ್ಷೇಪೈಸ್ಸಹಪ್ರವರ್ತಮಾನಾಯಥೋದಿತಾಭ್ಯಾಸವೈರಾಗ್ಯಾಭ್ಯಾಂನಿರೋದ್ಧವ್ಯಾ ಇತ್ಯೇಷಾಮುಪದೇಶಃ ॥ ೩೧ ॥

॥ ಸೂ ॥ ತತ್ಪ್ರತಿಷೇಧಾರ್ಥಮೇಕತತ್ತ್ವಾಭ್ಯಾಸಃ ॥ ೩೨ ॥

ಮ ॥ ಈಶ್ವರಪ್ರಣಿಧಾನಾದೇವೈಷಾಮಭಾವ ಇತ್ಯುಕ್ತಮುಪಸಂಹರತಿ । ತದಿತಿ । ವಿಕ್ಷೇಪಾಣಾಂನಾಶಾರ್ಥಮೇಕತತ್ತ್ವಸ್ಯೇಶ್ವರಸ್ಯಾಭ್ಯಾಸೋಧ್ಯಾನಂಕಾರ್ಯಮಿತ್ಯರ್ಥಃ । ಅತ್ರಭಾಷ್ಯಕಾರೈಃಯದಿಸ್ಥಾಯಿಚಿತ್ತಂಸ್ಯಾತ್ತದಾತ

ಸ್ಯೈಕಾಗ್ರತಾಸಂಪಾದನೀಯೇತಿಕ್ಷಣಿಕ ಮತಮಾಶಂಕ್ಯಸೋಽಹಮಿತಿಪ್ರತ್ಯ ಭಿಜ್ಞಾನಾದಿನಾಚಿತ್ತಮೇಕಮನೇಕಾರ್ಥಾವಗಾಹಿಸ್ಥಾಯಿವಿದ್ಯತ ಇತಿಸಾಧಿತಂ ॥ ೩೨ ॥

ರಾ ॥ ಸೋಪದ್ರವವಿಕ್ಷೇಪಪ್ರತಿಷೇಧಾರ್ಥಮುಪಾಯಾಂತರಮಾಹ । ತದಿತಿ । ತೇಷಾಂವಿಕ್ಷೇಪಾಣಾಂಪ್ರತಿಷೇಧಾರ್ಥಂನಿಷೇಧಾರ್ಥಮೇಕಸ್ಮಿನ್ಕಸ್ಮಿಂಶ್ಚಿದಭಿಮತೇ ತತ್ವೇಭ್ಯಾಸಶ್ಚೇತಸಃಪುನಃಪುನರ್ನಿವೇಶನಂಕುರ್ಯಾತ್। ಯದ್ಬಲಾತ್ಪ್ರತ್ಯುದಿತಾಯಾಮೇಕಾಗ್ರತಾಯಾಂವಿಕ್ಷೇಪಾಃಪ್ರಶಮಮುಪಯಾಂತಿ ॥ ೩೨ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಮೈತ್ರೀಕರುಣಾಮುದಿತೋಪೇಕ್ಷಾಣಾಂಸುಖದುಃಖಪುಣ್ಯಾ
ಪುಣ್ಯವಿಷಯಾಣಾಂಭಾವನಾತಶ್ಚಿತ್ತಪ್ರಸಾದನಂ ॥ ೩೩ ॥

ಮ ॥ ತಸ್ಯಚಿತ್ತಸ್ಯಾಸೂಯಾದಿಮಲಂಬತೋಯೋಗಾನುಷ್ಠಾನಾಯೋಗಾತ್ತನ್ಮಲನಿರಾಸೋಪಾಯಮಾಹ । ಮೈತ್ರೀತಿ । ಸುಖಿಷುಪ್ರಾಣಿಷುಮೈತ್ರೀಮಿತ್ರತಾ । ದುಃಖಿತೇಷುಕರುಣಾದಯಾ । ಪುಣ್ಯವತ್ಸುಮುದಿತಾಹರ್ಷಃ । ಅಪುಣ್ಯಶಬ್ದಾರ್ಥಃಪಾಪಂತದ್ವತ್ಸುಷೂಪೇಕ್ಷಾ । ಮಧ್ಯಸ್ಥವೃತ್ತಿಶ್ಚಭಾವನೀಯಾ । ಯಥೋಕ್ತಭಾವನಯಾಚಿತ್ತಸ್ಯಪ್ರಸಾದನಂಭವತಿ । ಸುಖ್ಯಾದಿಷುಯಥಾಕ್ರಮಮುಕ್ತಭಾವನಯಾಸಾತ್ವಿಕೋಧರ್ಮೋಜಾಯತೇ । ತೇಷ್ವಪೀರ್ಷ್ಯಾಪಕಾರಾಸೂಯಾದ್ವೇಷಾಣಾಂಚಿತ್ತಮಲಾನಾಂವಿನಾಶಾತ್ । ತೇನಚಶುದ್ಧೇನಧರ್ಮೇಣಚಿತ್ತಂಪ್ರಸನ್ನಂಭವತಿಪ್ರಸನ್ನಂಚವಕ್ಷ್ಯಮಾಣೇಭ್ಯ ಏಕಾಗ್ರಸ್ಥಿತಿಪದಂಲಭತಇತಿತಾತ್ಪರ್ಯಂ॥ ೩೩ ॥

॥ ರಾ ॥ ಇದಾನೀಂಚಿತ್ತಸಂಸ್ಕಾರಾಪಾದಕಪರಿಕರ್ಮಕಥನ ಪೂರ್ವಕಮುಪಾಯಾಂತರಮಾಹ । ಮೈತ್ರೀತಿ । ಮೈತ್ರೀಸೌಹಾರ್ದಂ । ಕರುಣಾಕೃಪಾ । ಮುದಿತಾಹರ್ಷಃ ।ಉಪೇಕ್ಷಾಔದಾಸೀನ್ಯಂ। ಏತಾಯಥಾಕ್ರಮಂಸುಖಿತೇಷುದುಃಖಿತೇಷುಪುಣ್ಯವತ್ಸ್ವಪುಣ್ಯವತ್ಸುಚವಿಭಾವಯೇತ್ । ತಥಾಹಿ । ಸುಖಿತೇಷುಸಾಧ್ವೇಷಾಂಸುಖಿತ್ವಮಿತಿಮೈತ್ರೀಂಕುರ್ಯಾನ್ನತ್ವೀರ್ಷ್ಯಾಂ। ದುಃಖಿತೇಷುಕಥಂನುನಾಮೈಷಾಂದುಃಖ ವಿಮುಕ್ತಿಸ್ಸ್ಯಾದಿತಿಕೃಪಾಮೇವಕು

ರ್ಯಾನ್ನ ತಾಟಸ್ಥ್ಯಂ । ಪುಣ್ಯವತ್ಸು ಚ ಪುಣ್ಯಾನುಮೋದನೇನ ಹರ್ಷಂ ಕುರ್ಯಾ
ನ್ನ ತು ಕಿಮೇತೇ ಪುಣ್ಯವಂತ ಇತಿ ವಿದ್ವೇಷಂ । ಅಪುಣ್ಯವತ್ಸು ಚೌದಾಸೀನ್ಯಮೇವ
ಭಾವಯೇನ್ನಾನುಮೋದನಂ । ನ ದ್ವೇಷಂ । ಸೂತ್ರೇ ಸುಖದುಃಖಾದಿಶಬ್ದೈ
ಸ್ತದ್ವಂತಃ ಪ್ರತಿಪಾದಿತಾಃ । ತದೇವಂ ಮೈತ್ರ್ಯಾದಿಪರಿಕರ್ಮಣಾ ಚಿತ್ತೇ ಪ್ರಸೀದ
ತಿ ಸುಖೇನ ಸಮಾಧೇರಾವಿರ್ಭಾವೋ ಭವತಿ । ಪರಿಕರ್ಮ ಚೈತದ್ಬಾಹ್ಯಂ ಕ
ರ್ಮ । ಯಥಾ ಗಣಿತೇ ಮಿಶ್ರಕಾದಿವ್ಯವಹಾರಗಣಿತನಿಷ್ಪತ್ತ್ಯೈ ಸಂಕಲಿತಾದಿ
ಕರ್ಮೋಪಕಾರಕತ್ವೇನ ಪ್ರಧಾನಕರ್ಮನಿಷ್ಪತ್ತಯೇ ಭವತಿ । ಏವಂ ದ್ವೇಷ
ರಾಗಾದಿಪ್ರತಿಪಕ್ಷಭೂತಮೈತ್ರ್ಯಾದಿಭಾವನಯಾ ಸಮುತ್ಪಾದಿತಪ್ರಸಾದಂ ಚಿ
ತ್ತಂ ಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಾದಿಸಮಾಧಿಯೋಗ್ಯಂ ಸಂಪದ್ಯತೇ । ರಾಗದ್ವೇಷಾವೇವ ಮು
ಖ್ಯತಯಾ ವಿಕ್ಷೇಪಮುತ್ಪಾದಯತಃ ತೌ ಚೇತ್ಸಮೂಲಮುನ್ಮೂಲಿತೌ ಸ್ಯಾತಾಂ
ತದಾ ಪ್ರಸನ್ನತ್ವಾನ್ಮನಸೋ ಭವತ್ಯೇವೈಕಾಗ್ರತಾ ॥ ೩೩ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಪ್ರಚ್ಛರ್ದನವಿಧಾರಣಾಭ್ಯಾಂ ವಾ ಪ್ರಾಣಸ್ಯ ॥ ೩೪ ॥

ಮ॥ ಇದಾನೀಂ ಮೈತ್ರ್ಯಾದಿಭಾವನಯಾ ಪ್ರಸನ್ನಸ್ಯ ಚಿತ್ತಸ್ಯ ಸ್ಥಿತ್ಯು
ಪಾಯಮಾಹ । ಪ್ರಚ್ಛರ್ದನೇತಿ । ನಾಸಿಕಾಪುಟಾಭ್ಯಾಂ ಪ್ರಾಣಸ್ಯ ಪ್ರಚ್ಛ
ರ್ದನಂ ರೇಚನಂ । ರೇಚಿತಸ್ಯ ಪ್ರಾಣಸ್ಯ ಬಹಿರೇವ ವಿಧಾರಣಂ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ।
ತಾಭ್ಯಾಂ ಚಿತ್ತಮೇಕತ್ರ ಲಕ್ಷ್ಯೇ ಸ್ಥಿತಿಂ ಲಭತೇ । ಪ್ರಾಣಜಯೇ ಚಿತ್ತಜಯಃ । ತ
ಯೋರವಿಭಾಗಾತ್ । ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಸ್ಯ ಸರ್ವಪಾಪನಿವರ್ತಕತ್ವಾತ್ । ಪಾಪ
ನಿವೃತ್ತೌ ಚಿತ್ತಂ ಸ್ಥಿರಂ ಭವಶತಿ॥ವಾಬ್ದೋ ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣೋಪಾಯಾಂತರಾಪೇ
ಕ್ಷಯಾ ವಿಕಲ್ಪಾರ್ಥಃ । ನ ತು ಮೈತ್ರ್ಯಾದಿಭಾವನಾಪೇಕ್ಷಯಾ । ತದ್ಭಾವನಾ
ಯಾಃ ಸರ್ವೋಪಾಯಸಹಕಾರಿತ್ವೇನ ಸಮುಚ್ಚಯಾದಿತಿ ಮಂತವ್ಯಂ ॥೩೪॥

ರಾ ॥ ಉಪಾಯಾಂತರಮಾಹ । ಪ್ರಚ್ಛರ್ದನೇತಿ । ಪ್ರಚ್ಛರ್ದನಂ
ಯತ್ಕೌಷ್ಠ್ಯಸ್ಯ ವಾಯೋಃ ಪ್ರಯತ್ನವಿಶೇಷಾನ್ಮಾತ್ರಾಪ್ರಮಾಣೇನ ಬಹಿ
ರ್ನಿಸ್ಸಾರಣಂ । ವಿಧಾರಣಂ ಮಾತ್ರಾಪ್ರಮಾಣೇನೈವ ಪ್ರಾಣಸ್ಯಾಯಾಮಃ
ಗತಿವಿಚ್ಛೇದಃ । ಸ ಚ ದ್ವಾಭ್ಯಾಂ ಪ್ರಕಾರಾಭ್ಯಾಂ ಬಾಹ್ಯಸ್ಯಾಂತರಾಪೂರಣೇನ
ಪೂರಿತಸ್ಯ ವಾಯೋಸ್ತತ್ರೈವ ನಿರೋಧೇನ । ತದೇವಂ ರೇಚಕಪೂರಕಕುಂಭ

ಕಭೇದೇನತ್ರಿವಿಧಃಪ್ರಾಣಾಯಾಮಃಚಿತ್ತಸ್ಯಸ್ಥಿತಿಂಏಕಾಗ್ರತಾಂನಿಬಧ್ನಾತಿ । ಸರ್ವಾಸಾಮಿಂದ್ರಿಯವೃತ್ತೀನಾಂಪ್ರಾಣಪ್ರವೃತ್ತಿಪೂರ್ವಕತ್ವಾತ್ । ಮನಃಪ್ರಾಣಯೋಃ ಸ್ವಸ್ವವ್ಯಾಪಾರೇಪರಸ್ಪರಮೇಕಯೋಗಕ್ಷೇಮತ್ವಾತ್ । ಜೀಯ್ಯಮಾನಃಪ್ರಾಣಃಸಮಸ್ತೇಂದ್ರಿಯ ವೃತ್ತಿನಿರೋಧದ್ವಾರೇಣಚಿತ್ತಸ್ಯಏಕಾಗ್ರತಾಯಾಂಪ್ರಭವತಿ । ಸಮಸ್ತದೋಷಕ್ಷಯಕಾರಿತ್ವಂಚಾಸ್ಯಾಗಮೇಶ್ರೂಯತೇದೋಷಕೃತಾಶ್ಚಸರ್ವಾವಿಕ್ಷೇಪವೃತ್ತಯಃ। ಅತೋದೋಷನಿರ್ಹರಣದ್ವಾರೇಣಅಸ್ಯೈಕಾಗ್ರತಾಯಾಂಸಾಮರ್ಥ್ಯಂ ॥ ೩೪ ॥

॥ ಸೂ ॥ ವಿಷಯವತೀವಾಪ್ರವೃತ್ತಿರುತ್ಪನ್ನಾಮನಸಸ್ಥಿತಿನಿಬಂಧಿನೀ ॥ ೩೫ ॥

ಮ ॥ ಉಪಾಯಾಂತರಮಾಹ । ವಿಷಯವತೀತಿ । ನಾಸಾಗ್ರೇಚಿತ್ತಸ್ಯಸಂಯಮಾದ್ದಿವ್ಯಗಂಧಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರೋಭವತಿ । ಜಿಹ್ವಾಗ್ರೇಸಂಯಮಾದ್ದಿವ್ಯರಸಸ್ಯಸಂವಿದ್ಭವತಿ । ತಾಲುನಿರೂಪಸಂವಿತ್ । ಜಿಹ್ವಾಮೂಲೇಶಬ್ದಸಂವಿತ್ । ಏತಾಸ್ಸಂವಿದೋಗಂಧಾದಿವಿಷಯವತ್ಯಃಪ್ರವೃತ್ತಯಃಶೀಘ್ರಮುತ್ಪನ್ನಾಸ್ಸತ್ಯೋವಿಶ್ವಾಸಮುತ್ಪಾದ್ಯಾಪಿಸೂಕ್ಷ್ಮೇಶ್ವರಾದಾವಲಕ್ಷ್ಯೇಮನಸಸ್ಥಿತಿಂನಿಬಧ್ನಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ । ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತಸವಿಶೇಷಸ್ಯಕಸ್ಯಚಿದನುಭವೇಸತ್ಯತಿಸೂಕ್ಷ್ಮೇಪಿಶ್ರದ್ಧಯಾಸಂಯಮಾರ್ಥಂ ಯೋಗೀಪ್ರವರ್ತತಇತಿಭಾವಃ ॥ ೩೫ ॥

ರಾ ॥ ಸ್ಥಿತಿನಿಬಂಧಾಂತರಮಾಹ । ವಿಷಯವತೀತಿ । ಮನಸಇತಿವಾಕ್ಯಶೇಷಃ । ವಿಷಯಾಗಂಧರಸರೂಪಸ್ಪರ್ಶಶಬ್ದಾಸ್ತೇವಿದ್ಯಂತೇಫಲತ್ವೇನಯಸ್ಯಾಸ್ಸಾವಿಷಯವತೀಪ್ರವೃತ್ತಿಃಪ್ರಕೃಷ್ಟಾಸಾಕ್ಷಾರರೂಪಾವೃತ್ತಿಃ। ಸಾಚೋತ್ಪನ್ನಾಮನಸಸ್ಥೈರ್ಯಂಕರೋತಿ । ತಥಾಹಿನಾಸಾಗ್ರೇಚಿತ್ತಂಧಾರಯತೋದಿವ್ಯಗಂಧಸಂವಿದುಪಜಾಯತೇ । ತಾವೃಶ್ಯೇವಜಿಹ್ವಾಗ್ರೇರಸಸಂವಿತ್ । ತಾಲ್ವಗ್ರೇರೂಪಸಂವಿತ್ । ಜಿಹ್ವಾಮಧ್ಯೇಸ್ಪರ್ಶಸಂವಿತ್ । ಜಿಹ್ವಾಮೂಲೇಶಬ್ದಸಂವಿತ್ । ಕದೇವಂತತ್ತದಿಂದ್ರಿಯದ್ವಾರೇಣತಸ್ಮಿಂತಸ್ಮಿಂದಿವ್ಯೇ ವಿಷಯೇಜಾಯಮಾನಾಸಂವಿತ್ಚಿತ್ತಸ್ಯೈಕಾಗ್ರತಾಯಾಹೇತುರ್ಭವತಿ ॥ ೩೫ ॥

|| ಸೂ || ವಿಶೋಕಾವಾಜ್ಯೋತಿಷ್ಮತೀ || ೩೬ ||

ಮ || ವಿಶೋಕೇತಿ | ಅಸ್ತ್ಯಪಿಂಹೃತ್ಪದ್ಮಂ ರೇಚಕೇನೋರ್ಧ್ವಮುಖಂಧ್ಯಾತ್ವಾ ತತ್ಕರ್ಣಿಕಾಸ್ಥಯಾಮೂರ್ಧ್ವಮುಖ್ಯಾಂ ಸುಷುಮ್ನಾನಾಡ್ಯಾಂಸಂಯಮಾನ್ಮನಸಸ್ಸಂವಿದ್ಭವತಿ | ತನ್ಮನಸಸ್ಸೂರ್ಯೇಂದುಗ್ರಹಮಣೀನಾಂಯಾಯಾಪ್ರಭಾತತ್ತದ್ರೂಪೇಣಾನೇಕವಿಧಂಭವತಿ| ತತ್ಸಾತ್ವಿಕಂಜ್ಯೋತಿರ್ಮನಃ | ತಸ್ಯಕಾರಣಂಸಾತ್ವಿಕೋಽಹಂಕಾರೋನಿಸ್ತರಂಗಮಹೋದಧಿಕಲ್ಪೋವ್ಯಾಪೀ | ತಸ್ಯಾಪಿಜ್ಯೋತಿಸ್ಸ್ವರೂಪಸ್ಯಸಂಯಮಾತ್ತತ್ಸಂವಿದ್ಭವತಿ| ಸೈಷಾದ್ವಿವಿಧಾಸಂವಿಜ್ಜ್ಯೋತಿಷ್ಮತೀ ಮನೋಽಹಂಕಾರಾಖ್ಯಜ್ಯೋತಿರ್ವಿಷಯಾವಿಶೋಕಾ ದುಃಖಶೂನ್ಯಾ ಪ್ರವೃತ್ತಿರುತ್ಪನ್ನಾ ಮನಸಸ್ಸ್ಥಿತಿಹೇತುರಿತ್ಯರ್ಥಃ || ೩೬ ||

ರಾ || ಏವಂವಿಧೋಪಾಯಾಂತರಮಾಹ | ವಿಶೋಕೇತಿ | ಪ್ರವೃತ್ತಿರುತ್ಪನ್ನಾ ಚಿತ್ತಸ್ಯಸ್ಥಿತಿನಿಬಂಧಿ ನೀತಿವಾಕ್ಯಶೇಷಃ | ಅತ್ರಜ್ಯೋತಿಶ್ಶಬ್ದೇನಸಾತ್ವಿಕಃಪ್ರಕಾಶಉಚ್ಯತೇ | ಪ್ರಶಸ್ತಭೂಯಾನತಿಶಯಾವಾಂಶ್ಚವಿದ್ಯತೇ ಯಸ್ಯಾಂಸಾಜ್ಯೋತಿಷ್ಮತೀಪ್ರವೃತ್ತಿಃ | ವಿಶೋಕಾವಿಗತಸ್ಸುಖಮಯಸತ್ವಾಭ್ಯಾಸಬಲಾತ್ಶೋಕೋರಜಃಪರಿಣಾಮರೂಪೋ ಯಸ್ಯಾಃಸಾಚೇತಸಃಸ್ಥಿತಿನಿಬಂಧಿನೀ | ಅಯಮರ್ಥಃ | ಹೃತ್ಪದ್ಮಸಂಪುಟಮಧ್ಯೇ ಪ್ರಶಾಂತಕಲ್ಲೋಲಕ್ಷೀರೋದಧಿಪ್ರಖ್ಯಂ ಚಿತ್ತಸತ್ವಂಭಾವಯತಃ ಪ್ರಜ್ಞಾಲೋಕಾತ್ಸರ್ವವೃತ್ತಿಕ್ಷಯೇ ಚೇತಸಃಸ್ಥೈರ್ಯಮುತ್ಪದ್ಯತಇತಿ || ೩೬ ||

|| ಸೂ || ವೀತರಾಗವಿಷಯಂವಾಚಿತ್ತಂ || ೩೭ ||

ಮ || ವೀತರಾಗೇತಿ | ವ್ಯಾಸಶುಕಾದೀನಾಂವೀತರಾಗಂಯಚ್ಚಿತ್ತಂ ತದ್ವಿಷಯಂತತ್ರಧಾರ್ಯಮಾಣಂಯೋಗಿನಶ್ಚಿತ್ತಂ ಸ್ಥಿತಿಪದಂಲಭತಇತ್ಯರ್ಥಃ || ೩೭ ||

ರಾ|| ಉಪಾಯಾಂತರಪ್ರದರ್ಶನದ್ವಾರೇಣಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಸಮಾಧೇರ್ವಿಷಯಂದರ್ಶಯತಿ | ವೀತರಾಗೇತಿ | ಮನಸಃಸ್ಥಿತಿನಿಬಂಧನಂಭವತೀತಿವಾಕ್ಯಶೇಷಃ | ವೀತರಾಗಃಪರಿತ್ಯಕ್ತವಿಷಯಾಭಿಲಾಷಸ್ಸನಕಾದಿಃ | ತದ್ವಿಷಯ

ಕೇಂವಾಯೋಗಿಚಿತ್ತಂನಿಬದ್ಧಂಭವತಿವಿರಕ್ತಚಿತ್ತಸ್ಯಭಾವನಯಾವಿರಕ್ತಂಚಿತ್ತಂದೃಢಸ್ಥಿತಂಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೩೭ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಸ್ವಪ್ನನಿದ್ರಾಜ್ಞಾನಾಲಂಬನಂವಾ ॥ ೩೮ ॥

ಮ ॥ ಸ್ವಪ್ನೇತಿ । ಜ್ಞಾನಶಬ್ದೋಜ್ಞೇಯಪರಃ । ಸ್ವಪ್ನೇಭಗವತೋಮೂರ್ತಿಮತ್ಯಂತಮನೋಹರಾಮಾರಾಧಯನ್ನೇವ ಪ್ರಬುದ್ಧಸ್ತತ್ರೈವ ಚಿತ್ತಂಧಾರಯೇತ್ । ನಿದ್ರಾಯಾಂಸುಷುಪ್ತೌಯತ್ಸುಖಂಜ್ಞಾಯತೇ ತತ್ರಧಾರಯೇತ್ । ಏವಂಸ್ವಪ್ನನಿದ್ರಾಜ್ಞಾನಾಲಂಬನಂಚಿತ್ತಂಸಿದ್ಧಿಂಲಭತೇ ॥೩೮॥

ರಾ ॥ ಏವಂವಿಧಮೇವೋಪಾಯಾಂತರಮಾಹ । ಸ್ವಪ್ನೇತಿ । ಪ್ರತ್ಯಸ್ತಮಿತಬಾಹ್ಯೇಂದ್ರಿಯವೃತ್ತೇರ್ಮನೋಮಾತ್ರೇಣೈವಯತ್ರಭೋಕ್ತೃತ್ವಮಾತ್ಮನಃಸಸ್ವಪ್ನಃ । ನಿದ್ರಾಪೂರ್ವೋಕ್ತಲಕ್ಷಣಾ । ತದಾಲಂಬನಂಸ್ವಪ್ನಾಲಂಬನಂ ನಿದ್ರಾಲಂಬನಂವಾ । ಜ್ಞಾನಮಾಲಂಬ್ಯಮಾನಂಚೇತಸಃಸ್ಥಿತಿಂಕರೋತಿ ॥ ೩೮ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಯಥಾಭಿಮತಧ್ಯಾನಾದ್ವಾ ॥ ೩೯ ॥

ಮ ॥ ಯಥೇತಿ । ಕಿಂಬಹುನಾ । ಯದಿವೇಷ್ಟಂಶಿವರಾಮಕೃಷ್ಣಾದಿರೂಪಂತದೇವಧ್ಯಾಯೇತ್ । ತತ್ರಲಬ್ಧಸ್ಥಿತಿಕಮನ್ಯತ್ರಾಪಿಸ್ಥಿತಿಂಲಭತೇ । ಅಭಿಮತಮನತಿಕ್ರಮ್ಯಯಥಾಭಿಮತಂತಸ್ಯಧ್ಯಾನಾದಿತಿವಿಗ್ರಹಃ ॥ ೩೯ ॥

ರಾ ॥ ನಾನಾರುಚಿತ್ವಾತ್ಪ್ರಾಣಿನಾಂಯಸ್ಮಿನ್ಕಸ್ಮಿಂಶ್ಚಿದ್ವಸ್ತುನಿಯೋಗಿನಶ್ಶ್ರದ್ಧಾಭವತಿ ತಸ್ಯಧ್ಯಾನೇನಾಪಿಭವತೀಷ್ಟಸಿದ್ಧಿರಿತಿ ಪ್ರತಿಪಾದಯಿತುಮಾಹ । ಯಥೇತಿ । ಯಥಾಭಿಮತೇವಸ್ತುನಿಬಾಹ್ಯೇಚಂದ್ರಾದಾವಾಭ್ಯಂತರೇನಾಡೀಚಕ್ರಾದೌವಾಭಾವ್ಯಮಾನೇಚೇತಸ್ಥಿರೀಭವತಿ ॥ ೩೯ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಪರಮಾಣುಪರಮಮಹತ್ತ್ವಾಂತೋಸ್ಯವಶೀಕಾರಃ ॥ ೪೦ ॥

ಮ ॥ ನನುಚಿತ್ತಸ್ಯಸ್ಥಿತಿರ್ಜಾತೇತ್ಯತ್ರಕಿಂಜ್ಞಾಪಕಮಿತ್ಯತ್ರಾಹ ।

ಪರಮಾಣ್ವಿತಿ । ಅಸ್ಯಚಿತ್ತಸ್ಯಸೂಕ್ಷ್ಮೇನಿವಿಶಮಾನಸ್ಯಯಃ ಪರಮಾಣ್ವಂತೋವಶೀಕಾರಃ ಅಪ್ರತಿಘಾತಃ । ತಥಾಸ್ಥೂಲೇನಿವಿಶಮಾನಸ್ಯಪರಮಮಹತ್ತ್ವಾಂತೋಪ್ರತಿಘಾತಃ । ತೇನಪರೇಣವಶೀಕಾರೇಣಚಿತ್ತಂಲಬ್ಧಸ್ಥಿತಿಕಮಿತಿ ಜ್ಞಾತ್ವಾಸ್ಥಿತ್ಯುಪಾಯಾನುಷ್ಠಾನಾದುಪರಮೇದಿತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೪೦ ॥

ರಾ ॥ ಏಷಾಮುಪಾಯಾನಾಂಪ್ರದರ್ಶ್ಯಫಲಪ್ರದರ್ಶನಾರ್ಥಮಾಹ । ಪರಮಾಣ್ವಿತಿ । ಏಭಿರುಪಾಯೈಶ್ಚಿತ್ತಸ್ಥೈರ್ಯಂಭಾವಯತೋಯೋಗಿನಸ್ಸೂಕ್ಷ್ಮವಿಷಯಭಾವನಾದ್ವಾರೇಣ ಪರಮಾಣ್ವಂತೋವಶೀಕಾರೋ ಪ್ರತಿಘಾತರೂಪೋಜಾಯತೇ । ಕ್ವಚಿತ್ಪರಮಾಣುಪರ್ಯಂತೇಸೂಕ್ಷ್ಮೇವಿಷಯೇಅಸ್ಯಮನೋನಪ್ರತಿಹನ್ಯತಇತ್ಯರ್ಥಃ । ಏವಂಸ್ಥೂಲಮಾಕಾಶಾದಿಪರಮಮಹತ್ತ್ವಪರ್ಯಂತಂಭಾವಯತೋನಕ್ವಚಿಚ್ಚೇತಃ ಪ್ರತಿಘಾತಉತ್ಪದ್ಯತೇ ಕಿಂತುಸರ್ವತ್ರಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಂಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೪೦ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಕ್ಷೀಣವೃತ್ತೇರಭಿಜಾತಸ್ಯೇವಮಣೇರ್ಗ್ರಹೀತೃಗ್ರಹಣ
ಗ್ರಾಹ್ಯೇಷುತತ್ಸ್ಥತದಂಜನತಾಸಮಾಪತ್ತಿಃ ॥ ೪೧ ॥

ಮ ॥ ಏವಂಚಿತ್ತಸ್ಥಿತೇರುಪಾಯಾಉಕ್ತಾಃ । ಜ್ಞಾಪಕಶ್ಚವಶೀಕಾರಉಕ್ತಃ । ಸಂಪ್ರತಿಲಬ್ಧಸ್ಥಿತಿಕಸ್ಯಚಿತ್ತಸ್ಯಕೋವಿಷಯಃಕಿಂರೂಪಶ್ಚಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತೋಯೋಗೋಭವತ್ಯತಉತ್ತರಂಪಠತಿ । ಕ್ಷೀಣೇತಿ । ಯಥಾಭಿಜಾತಸ್ಯಕುಲೀನಸ್ಯಾತಿಸ್ವಚ್ಛಸ್ಫಟಿಕ ಮಣೇರ್ಜಪಾಕುಸುಮಾದ್ಯುಪರಕ್ತಸ್ಯಸ್ವರೂಪಾಭಿಭವೇನರಕ್ತಾದ್ಯಾಕಾರತಾಭವತಿ ತಥಾಭ್ಯಾಸವೈರಾಗ್ಯಾಭ್ಯಾಂಕ್ಷೀಣರಜಸ್ತಮೋವೃತ್ತಿಕಸ್ಯಚಿತ್ತಮಣೇಃಸ್ಥೂಲಸೂಕ್ಷ್ಮಭೂತಾತ್ಮಕಗ್ರಾಹ್ಯೇಣ ಗ್ರಹಣೈರಿಂದ್ರಿಯೈರ್ಗ್ರಹೀತ್ರಾಪೂರ್ವೋಕ್ತಾಸ್ಮಿತಾಖ್ಯ ಪುರುಷೇಣಚೋಪರಕ್ತಸ್ಯಾಂತಃಕರಣಸ್ಯ ಸ್ವರೂಪಾಭಿಭವೇನಯಾಗ್ರಾಹ್ಯಾಕಾರತಾಪತ್ತಿಸ್ಸಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಃ । ಪೂರ್ವೋಕ್ತವಿತರ್ಕವಿಚಾರಾನಂದಾಸ್ಮಿತಾರೂಪಾನುಗಮಾಚ್ಚತುರ್ವಿಧಶ್ಚತುರ್ವಿಷಯಕಃಪ್ರತ್ಯೇತವ್ಯಃ । ಅತ್ರಸೂತ್ರೇಅರ್ಥಕ್ರಮಬಲಾತ್ಪಾಠಂಭಂಜಾತ್ವಾಗ್ರಾಹ್ಯಗ್ರಹಣಗ್ರಹೀತೃಷುತತ್ಸ್ಥಸ್ಯತದುಪರಕ್ತಸ್ಯಚಿತ್ತಸ್ಯತದಂಜನತಾಸ್ವರೂಪತ್ಯಾಗೇನತದ್ರೂಪತಾತಸ್ಯಾಸ್ಸಮ್ಯಗಾಪತ್ತಿರಿತಿವ್ಯಾಖ್ಯೇಯಂ।

ಸ್ಥೂಲಸೂಕ್ಷ್ಮಕ್ರಮೇಣೈವಚಿತ್ತಸ್ಯಗ್ರಹೀತ್ರುಪರಾಗಾತ್.ತತ್ಸ್ಥೇತಿಭಿನ್ನಂ
ಪದಂಲುಪ್ತವಿಭಕ್ತಿಕಂಕೃತ್ವಾಕ್ಷೀಣವೃತ್ತೇಸ್ತತ್ಸ್ಥಸ್ಯೇತಿವಾಯೋಜ್ಯಂ । ಯ
ದ್ವಾತತ್ಸ್ಥಂಚತದಂಜನಂಚತಸ್ಯಭಾವಸ್ತತ್ತಾಕ್ಷೀಣವೃತ್ತಿಸ್ತತ್ತಯಾಸಮಾಪ
ತ್ತಿರಿತ್ಯರ್ಥಃ । ಸೇಯಂಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಾಖ್ಯಾಸಮಾಪತ್ತಿಃ ॥ ೪೧ ॥

ರಾ ॥ ಏಭಿರುಪಾಯೈಸ್ಸತ್ಕೃತಸ್ಯಚೇತಸಃ ಕೀದೃಗ್ರೂಪಂಭವತೀ
ತ್ಯಾಹ । ಕ್ಷೀಣೇತಿ । ಕ್ಷೀಣಾವೃತ್ತಯೋಯಸ್ಯಸಃ ಕ್ಷೀಣವೃತ್ತಿಃ । ತಸ್ಯಗ್ರ
ಹೀತೃಗ್ರಹಣಗ್ರಾಹ್ಯೇಷುಆತ್ಮೇಂದ್ರಿಯವಿಷಯೇಷುತತ್ಸ್ಥತದಂಜನತಾಸಮಾ
ಪತ್ತಿರ್ಭವತಿ । ತತ್ಸ್ಥತ್ವಂತದೈಕಾಗ್ರತಾ।ತದಂಜನತ್ವಂತನ್ಮಯತ್ವಂ।ನ್ಯಗ್ಭೂತೇ
ಚಿತ್ತೇವಿಷಯಸ್ಯಭಾವ್ಯಮಾನಸ್ಯೈವೋತ್ಕರ್ಷಃತಥಾವಿಧಾಸಮಾಪತ್ತಿಃ । ತ
ದ್ರೂಪಪರಿಣಾಮೋಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ । ದೃಷ್ಟಾಂತಮಾಹ । ಅಭಿಜಾತಸ್ಯೇವ
ಮಣೇರಿತಿ । ಯಥಾಭಿಜಾತಸ್ಯನಿರ್ಮಲಸ್ಯಸ್ಫಟಿಕಮಣೇಃ । ತದುಪಾಶ್ರ
ಯವಶಾತ್ತದ್ರೂಪತಾಪತ್ತಿಃಏವಮಭಿಜಾತಸ್ಯನಿರ್ಮಲಸ್ಯಚಿತ್ತಸ್ಯತತ್ತದ್ಭಾ
ವನೀಯವಸ್ತೂಪರಾಗಾತ್ತತ್ತದ್ರೂಪತಾಪತ್ತಿಃ । ಯದ್ಯಪಿಗೃಹೀತೃಗ್ರಹಣ
ಗ್ರಾಹ್ಯೇಷ್ವಿತ್ಯುಕ್ತಂ ತಥಾಪಿಭೂಮಿಕಾಕ್ರಮವಶಾತ್ಗ್ರಾಹ್ಯಗ್ರಹಣಗೃಹೀ
ತೃಷ್ವಿತಿಬೋದ್ಧವ್ಯಂ । ಯತಃಪ್ರಥಮಂಗ್ರಾಹ್ಯನಿಷ್ಠಏವಸಮಾಧಿಸ್ತತೋ
ಗ್ರಹಣನಿಷ್ಠಸ್ತತೋಽಸ್ಮಿತಾಮಾತ್ರರೂಪೋಗೃಹೀತೃನಿಷ್ಠಃಕೇವಲಸ್ಯಪುರುಷ
ಸ್ಯಗೃಹೀತುರ್ಭಾವ್ಯತ್ವಾಸಂಭವಾತ್ । ತತಶ್ಚಸ್ಥೂಲಸೂಕ್ಷ್ಮಗ್ರಾಹ್ಯೋಪ
ರಕ್ತಂಚಿತ್ತಂತತ್ರಸಮಾಪನ್ನಂಭವತಿ । ಏವಂಗ್ರಹಣೇಗೃಹೀತರಿಚಸಮಾಪ
ನ್ನಂಬೋದ್ಧವ್ಯಂ ॥ ೪೧ ॥

॥ ಸೂ ॥ ತತ್ರಶಬ್ದಾರ್ಥಜ್ಞಾನವಿಕಲ್ಪೈಸ್ಸಂಕೀರ್ಣಾಸವಿತರ್ಕಾ ॥ ೪೨ ॥

ಮ ॥ ಸೇಯಂಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಾಖ್ಯಾಸಮಾಪತ್ತಿಃಪುನರವಾಂತರಭೇದಾ
ಚ್ಚತುರ್ಧಾಭವತಿಸವಿತರ್ಕಾನಿರ್ವಿತರ್ಕಾಸವಿಚಾರಾನಿರ್ವಿಚಾರಾಚೇತಿ । ತ
ತ್ರಸವಿತರ್ಕಾಯಾಸ್ಸ್ವರೂಪಮಾಹ । ತತ್ರೇತಿ । ತತ್ರತಾಸುಸಮಾಪತ್ತಿಷು
ಸವಿತರ್ಕಾಸಮಾಪತ್ತಿರೇಷಾಜ್ಞೇಯಾ । ತಥಾಹಿ । ಗೌರಿತ್ಯುಕ್ತೇಶಬ್ದಾರ್ಥಜ್ಞಾ
ನಾನಿತ್ರೀಣ್ಯಭಿನ್ನಾನಿಭಾಸಂತೇ । ತತ್ರಗೌರಿತಿಶಬ್ದಇತ್ಯೇಕೋವಿಕಲ್ಪಃ । ಅಯಂ

ಗೌರಿತ್ಯುಪಾತ್ತಯೋರರ್ಥಜ್ಞಾನಯೋಶ್ಶಬ್ದಾಭೇದವಿಷಯಕಃ। ತಥಾಗೌರಿತ್ಯರ್ಥಇತ್ಯೇಕೋವಿಕಲ್ಪಃ । ಅಯಂತುಗೌರಿತ್ಯುಪಾತ್ತಯೋಶ್ಶಬ್ದಜ್ಞಾನಯೋರರ್ಥಾಭೇದವಿಷಯಕಃಏವಂಗೌರಿತಿಜ್ಞಾನಮಿತ್ಯೇಕೋವಿಕಲ್ಪಃ ಅಯಂತುಶಬ್ದಾರ್ಥಯೋರ್ಜ್ಞಾನಾಭೇದಗೋಚರಃ । ಏತೇವಿಕಲ್ಪಾಃಸಮಭೇದಗೋಚರತ್ವಾತ್ । ಏವಂಘಟಃಪಟಇತ್ಯಾದಯೋವಿಕಲ್ಪಾಜ್ಞೇಯಾಃ । ತತ್ರಜ್ಞಾನಾದ್ಯಭೇದೇನವಿಕಲ್ಪ್ಯತೇಸ್ಥೂಲೇಗವಾದ್ಯರ್ಥೇಸಮಾಹಿತಚಿತ್ತಸ್ಯಯೋಗಿನಸ್ಸಮಾಧಿಜನ್ಯಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರೋಯದಾಕಲ್ಪಿತಾರ್ಥ ಮೇವಗೃಹ್ಣಾತಿತದಾಸಾಸಮಾಧಿಪ್ರಜ್ಞಾಶಬ್ದಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನಾನಾಂವಿಕಲ್ಪೈಸ್ಸಂಕೀರ್ಣಾತ್ವೈಸ್ತುಲ್ಯಾಭವತಿ । ವಿಕಲ್ಪತ್ವಾವಿಶೇಷಾತ್ಸಾಸಂಕೀರ್ಣಾಸವಿತರ್ಕಾಸಮಾಪತ್ತಿರಿತ್ಯರ್ಥಃ ||೪೨||

ರಾ || ಇದಾನೀಮುಕ್ತಾಯಾಏವಸಮಾಪತ್ತೇಶ್ಚಾತುರ್ವಿಧ್ಯಮಾಹ। ತತ್ರೇತಿ । ಶ್ರೋತ್ರೇಂದ್ರಿಯಗ್ರಾಹ್ಯಸ್ಫೋಟರೂಪಶ್ಶಬ್ದಃ । ಅರ್ಥೋಜಾತ್ಯಾದಿಃ। ಜ್ಞಾನಂಸತ್ವಪ್ರಧಾನಾಬುದ್ಧಿವೃತ್ತಿಃ। ವಿಕಲ್ಪಉಕ್ತಲಕ್ಷಣಃ। ತೈಸ್ಸಂಕೀರ್ಣಾಯಸ್ಯಾಮೇತೇಶಬ್ದಾದಯಃಪರಸ್ಪರಾಧ್ಯಾಸೇನವಿಕಲ್ಪರೂಪೇಣಪ್ರತಿಭಾಸಂತೇ। ಗೌರಿತಿಶಬ್ದೋಗೌರಿತ್ಯರ್ಥೋಗೌರಿತಿಜ್ಞಾನಮಿತ್ಯನೇಕಾಕಾರೇಣ।ಸಾಸವಿತರ್ಕಾಸಮಾಪತ್ತಿರಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ || ೪೨ ||

|| ಸೂ || ಸ್ಮೃತಿಪರಿಶುದ್ಧೌಸ್ವರೂಪಶೂನ್ಯೇವಾರ್ಥಮಾ
ತ್ರನಿರ್ಭಾಸಾನಿರ್ವಿತರ್ಕಾ || ೪೩ ||

ಪಂ || ನಿರ್ವಿತರ್ಕಾಮಾಹ । ಸ್ಮೃತೀತಿ । ಗವಾದಿಶಬ್ದಾನಾಂಶಕ್ತಿರೂಪಸ್ಸಂಕೇತೋವಿಕಲ್ಪಿತಾರ್ಥೇಽಪ್ಯವಲೋಕ್ಯತೇ । ತಸ್ಯಸ್ಮೃತ್ಯಾಶಾಬ್ದಜ್ಞಾನಂಪರಾರ್ಥಾನುಮಿತಿಶ್ಚವಿಕಲ್ಪಃಪ್ರಜಾಯತೇ।ತಥಾಪ್ರದೇಶಾನುಮಿತೇವಾರ್ಥೇಷುಪ್ರತ್ಯನುಮಿತಿರೂಪವಿಕಲ್ಪಮೂಲಾಸಮಾಪತ್ತಿಸ್ಸವಿತರ್ಕಾಭವತಿ । ಸ್ಮೃತಿಪರಿಶುದ್ಧೌ[illegible]ನಾರ್ಥಮಾತ್ರಾಭ್ಯಾಸಾತ್ಸಂಕೇತಸ್ಮೃತೇರಭಾವೇ[illegible]ಸತಿತಜ್ಜನ್ಯಸ್ಯವಿಕಲ್ಪಸ್ಯಾಭಾವಾತ್ಸಮಾಧಿಪ್ರಜ್ಞಾಸ್ವೀಯಂಗ್ರಾಹಕತ್ವಂಪ್ರಜ್ಞಾರೂಪಂಯತ್ತೇನಶೂನ್ಯೇವಘಟತ್ವಾರ್ಥಮಾತ್ರನಿರ್ಭಾಸಾಅವಿಕಲ್ಪಾರ್ಥರೂಪಂಯದ್ಗ್ರಾಹ್ಯಂತತ್ಸ್ವರೂಪೇಣೈವನಿ

ಭಾಸಮಾನಾನಿರ್ವಿತರ್ಕಾಸಮಾಪತ್ತಿರಿತ್ಯರ್ಥಃ । ತತ್ರಸವಿತರ್ಕಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರೋಯಸ್ತದಪರಂಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂವಿಕಲ್ಪತ್ವಾತ್ । ನಿರ್ವಿತರ್ಕಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂತುಪರಂಸತ್ಯಾರ್ಥವಿಷಯತ್ವಾತ್ । ಸಚಸತ್ಯಾರ್ಥೋಘಟಾದಿರವಯವೀಜ್ಞೇಯಃ ॥ ೪೩ ॥

ರಾ ॥ ಉಕ್ತಲಕ್ಷಣವಿಪರೀತಾಂನಿರ್ವಿತರ್ಕಾಮಾಹ । ಸ್ಮೃತೀತಿ । ಶಬ್ದಾರ್ಥಸ್ಮೃತಿಪ್ರವಿಲಯೇಪ್ರತ್ಯುದಿತಸ್ಪಷ್ಟಗ್ರಾಹ್ಯಾಕಾರಪ್ರತಿಭಾಸಿತಯಾನ್ಯಗ್ಭೂತಜ್ಞಾನಸತ್ವೇನಸ್ವರೂಪಶೂನ್ಯೇವಾನಿರ್ವಿತರ್ಕಾಸಮಾಪತ್ತಿಃ ॥೪೩॥

॥ ಸೂ ॥ ಏತಯೈವಸವಿಚಾರಾನಿರ್ವಿಚಾರಾಚಸೂಕ್ಷ್ಮ
ವಿಷಯಾವ್ಯಾಖ್ಯಾತಾ ॥ ೪೪ ॥

ಮ ॥ ಅತ್ರಪರಮಾಣುಪುಂಜಾತಿರಿಕ್ತೋವಯವೀನಾಸ್ತೀತಿಬಾಹ್ಯಮತಮಾಶಂಕ್ಯಾಹ । ಏತಯೈವೇತಿ । ನೈಕೋಘಟಇತ್ಯಬಾಧಿತಾನುಭವಾದಸ್ತಿಸಚಾಸ್ಮಾಕಂಮತೇಭೂತಸೂಕ್ಷ್ಮಾಣಾಂಪರಮಾಣೂನಾಂಪರಿಣಾಮಃ। ತಸ್ಯಚಸ್ವೋಪಾದಾನೇನಭೇದಾಭೇದಾತ್ಮಕಂತಾದಾತ್ಮ್ಯಮಿತಿಭಾಷ್ಯೇಸಾಧಿತಂ ।ಸ್ಥೂಲಪರಿಣಾಮಘಟಾದಿಷೂಪಾದಾನತ್ವೇನಾನುಗತಾಯೇಪರಮಾಣವಃ । ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಾಣಾಂವಿಕಾರಾಃ । ಭೂತಸಂಸ್ಥಿತಾಯೇಸೂಕ್ಷ್ಮಾಃತೇಷುವಿಷಯೇಷುಸ್ವೀಯಕಾರ್ಯಕಾರಣದೇಶಕಾಲನಾನಾವಿಶೇಷೇಣವಿಶಿಷ್ಟೇಷು ಸ್ವವಾಚಕಶಬ್ದಜ್ಞಾನಾಭ್ಯಾಮಭೇದೇನವಿಕಲ್ಪಿತೇಷುಯಾಸಮಾಪತ್ತಿಸ್ಸಾಸವಿಚಾರೇತ್ಯುಚ್ಯತೇ। ತೇಷ್ವೇವಸರ್ವವಿಶೇಷಣಶೂನ್ಯೇಷ್ವರ್ಥಮಾತ್ರೇಷು ಪರಮಾಣುಷುಯಾಸಮಾಪತ್ತಿಸ್ಸಾನಿರ್ವಿಚಾರಾ । ಸಾಖಲುಸತ್ಯಾರ್ಥಮಾತ್ರಸ್ವರೂಪಾಸಮಾಧಿಪ್ರಜ್ಞಾಸ್ವರೂಪಶೂನ್ಯೇವನಿರ್ಭಾಸತೇ । ತಥಾಚಸ್ಥೂಲಗೋಚರಯಾಸವಿತರ್ಕಯಾನಿರ್ವಿತರ್ಕಯಾಚವ್ಯಾಖ್ಯಾತಯಾಸೂಕ್ಷ್ಮವಿಷಯಾಸವಿಚಾರಾನಿರ್ವಿಚಾರಾಚವ್ಯಾಖ್ಯಾತಾಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೪೪ ॥

ರಾ ॥ ಭೇದಾಂತರಂಪ್ರತಿಪಾದಯಿತುಮಾಹ । ಏತಯೈವೇತಿ । ಏತಯೈವಸವಿತರ್ಕನಿರ್ವಿತರ್ಕರೂಪಯಾಸ್ಥೂಲ ವಿಷಯಕಸಮಾಪತ್ತ್ಯಾಸೂಕ್ಷ್ಮವಿಷಯಾಪಿಸವಿಚಾರನಿರ್ವಿಚಾರರೂಪಸಮಾಪತ್ತಿದ್ವಯೀವ್ಯಾಖ್ಯಾತಾ ।

ಕೀದೃಶೀಸೂಕ್ಷ್ಮವಿಷಯಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮಸ್ತನ್ಮಾತ್ರೇಂದ್ರಿಯಾದಿರ್ವಿಷಯೋಯಸ್ಯಾಸ್ಸಾತಥೋಕ್ತಾ । ಏತೇನಪೂರ್ವಸ್ಯಾಂಸ್ಥೂಲವಿಷಯತ್ವಂಪ್ರತಿಪಾದಿತಂಭವತಿ । ಸಾಹಿಮಹಾಭೂತಾಲಂಬನಾ । ಶಬ್ದಾರ್ಥಜ್ಞಾನವಿಕಲ್ಪವಿಷಯತ್ವೇನತದ್ರಹಿತತ್ವೇನಚದೇಶಕಾಲಧರ್ಮಾದ್ಯವಚ್ಛಿನ್ನಃ । ಸೂಕ್ಷ್ಮೋಽರ್ಥಃಪ್ರತಿಭಾತಿಯಸ್ಯಾಂಸಾ । ಸವಿಚಾರಾದೇಶಕಾಲಧರ್ಮಾದಿರಹಿತೋಧರ್ಮಿಮಾತ್ರತಯಾಸೂಕ್ಷ್ಮೋಽರ್ಥಃ ತನ್ಮಾತ್ರೇಂದ್ರಿಯರೂಪಃ ಪ್ರತಿಭಾತಿಯಸ್ಯಾಂಸಾನಿರ್ವಿಚಾರೇತ್ಯರ್ಥಃ । ಅಸ್ಯಾಏವಸೂಕ್ಷ್ಮವಿಷಯಾಃ ॥ ೪೪ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಿಷಯತ್ವಂಚಾಲಿಂಗಪರ್ಯವಸಾನಂ ॥ ೪೫ ॥

ಮ ॥ ನನುಕಿಮಸ್ಯಾಗ್ರಾಹ್ಯಸಮಾಪತ್ತೇಃಪರಮಾಣುಷ್ವೇವಾವಸಾನಂನೇತ್ಯಾಹ । ಸೂಕ್ಷ್ಮೇತಿ । ಅಸ್ಯಾಸ್ಸಮಾಪತ್ತೇಸ್ಸೂಕ್ಷ್ಮವಿಷಯತ್ವಮಲಿಂಗೆಪ್ರಧಾನೇಪರ್ಯವಸ್ಯತಿ । ತಥಾಹಿ । ಪಾರ್ಥಿವಾಃಪರಮಾಣುರ್ಗಂಧತನ್ಮಾತ್ರಾಂಗಕಾಜ್ಜಾಯತೇ । ಆಪ್ಯಾಸ್ತುಗಂಧತನ್ಮಾತ್ರವರ್ಜಿತಾದ್ರಸತನ್ಮಾತ್ರಾದಿತರತನ್ಮಾತ್ರಾಂಗಕಾತ್ । ತೈಜಸಸ್ತುಗಂಧರಸದ್ವಯವರ್ಜಿತಾದ್ರೂಪತನ್ಮಾತ್ರಾದಿತರದ್ವಯಾಂಗಕಾತ್ । ವಾಯವ್ಯಸ್ತುಪೂರ್ವಹೀನಾತ್ಸ್ಪರ್ಶತನ್ಮಾತ್ರಾಚ್ಛಬ್ದತನ್ಮಾತ್ರಾಂಗಕಾತ್।ನಭಸಃಪರಮಾಣುಭ್ಯಉಪಾದಾನಾನಿಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಾಣಿಸೂಕ್ಷ್ಮಾಣಿ । ತೇಭ್ಯೋಽಪ್ಯಹಂಕಾರಸ್ಸೂಕ್ಷ್ಮಃ । ತಸ್ಮಾದಪಿಮಹಾನ್ । ಮಹತೋಪಿಪ್ರಧಾನಂತದ್ವಿಲಯಂನಗಚ್ಛತೀತ್ಯಲಿಂಗಮುಚ್ಯತೇ । ತತಃಪರಂಸೂಕ್ಷ್ಮಮುಪಾದಾನಂನಾಸ್ತಿ । ಪುರುಷಸ್ಯಸತ್ವೇಪ್ಯನುಪಾದಾನತ್ವಾತ್। ಪುರುಷೋಽಪಿಭೋಗಾಪವರ್ಗಾರ್ಥೀಸರ್ಗ ಪುರುಷಾರ್ಥನಿಮಿತ್ತಕೇಸರ್ಗೇನಿಮಿತ್ತಮಾತ್ರಂಭವತಿ । ತಸ್ಮಾತ್ಸೂಕ್ಷ್ಮಗ್ರಾಹ್ಯಸಮಾಪತ್ತಿಃ । ಪ್ರಧಾನಪರ್ಯಂತೇತಿಸಿದ್ಧಂ । ಏವಂಸ್ಥೂಲೇಸೂಕ್ಷ್ಮೇಚಗ್ರಾಹ್ಯೇಚತಸ್ರಸ್ಸಮಾಪತ್ತಯಉಕ್ತಾಃ ॥ ೪೫ ॥

ರಾ ॥ ಕಿಯತ್ಪರ್ಯಂತಸ್ಸೂಕ್ಷ್ಮವಿಷಯಇತ್ಯಾಹ । ಸೂಕ್ಷ್ಮೇತಿ । ಸವಿಚಾರನಿರ್ವಿಚಾರಯೋಸ್ಸಮಾಪತ್ತ್ಯೋರ್ಯತ್ಸೂಕ್ಷ್ಮವಿಷಯತ್ವಮುಕ್ತಂತದಲಿಂಗಪರ್ಯವಸಾನಂನಕ್ವಚಿಲ್ಲೀಯತೇ ನವಾಕಿಂಚಿಲ್ಲಿಂಗತಿಗಮಯತೀತ್ಯಲಿಂ

ಗಂಪ್ರಧಾನಂತತ್ಪರ್ಯಂತಂಸೂಕ್ಷ್ಮವಿಷಯತ್ವಮಿತಿ । ತಥಾಹಿ । ಗುಣಾನಾಂಪರಿಣಾಮೇಚತ್ವಾರಿಪರ್ವಾಣಿ । ವಿಶಿಷ್ಟಲಿಂಗಮವಿಶಿಷ್ಟಲಿಂಗಂಲಿಂಗಮಾತ್ರಮಲಿಂಗಂಚೇತಿ। ವಿಶಿಷ್ಟಲಿಂಗಂಭೂತಾನಿ। ಅವಿಶಿಷ್ಟಲಿಂಗಂತನ್ಮಾತ್ರೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ । ಲಿಂಗಮಾತ್ರಂಬುದ್ಧಿಃ । ಅಲಿಂಗಂಪ್ರಧಾನಮಿತಿ । ನಾತಃಪರಂಸೂಕ್ಷ್ಮಮಸ್ತೀತ್ಯುಕ್ತಂಭವತಿ ॥ ೪೫ ॥

॥ ಸೂ ॥ ತಾಏವಸಬೀಜಸ್ಸಮಾಧಿಃ ॥ ೪೬ ॥

ಮ ॥ ಸಂಪ್ರತಿತಾಸಾಂಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತತ್ವಮುಪಸಂಹರತಿ ।ತಾಏವೇತಿ। ಗ್ರಹಣಗೃಹೀತ್ರೋರಪಿ ಸವಿಕಲ್ಪತ್ವನಿರ್ವಿಕಲ್ಪತ್ವಭೇದೇನಸಾನಂದಾನಂದಮಾತ್ರಾಸಾಸ್ಮಿತಾಸ್ಮಿತಾಮಾತ್ರೇತಿಚತಸ್ರಸ್ಸಮಾಪತ್ತಯೋಭವಂತಿ । ಉಕ್ತನ್ಯಾಯಸಾಮ್ಯಾತ್ । ಏವಮಷ್ಟಸಮಾಪತ್ತಯೋಯಾಸ್ತಾಏವಸಬೀಜಸ್ಸಮಾಧಿಃಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಃ। ವಿವೇಕಖ್ಯಾತ್ಯಭಾವೇನಬಂಧಬೀಜಸತ್ವಾತ್ಸಬೀಜತ್ವಂದ್ರಷ್ಟವ್ಯಂ ॥ ೪೬ ॥

ರಾ ॥ ಏತಾಸಾಂಸಮಾಪತ್ತೀನಾಂಪ್ರಕೃತೆಪ್ರಯೋಜನಮಾಹ । ತಾಏವೇತಿ । ತಾಏವೋಕ್ತಲಕ್ಷಣಾಸ್ಸಮಾಪತ್ತಯಃಸಹಬೀಜೇನಆಲಂಬನೇನವರ್ತತಇತಿಸಬೀಜಃಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಸ್ಸಮಾಧಿರುಚ್ಯತೆ । ಸರ್ವಾಸಾಂಸಾಲಂಬನತ್ವಾತ್ ॥ ೪೬ ॥

॥ ಸೂ ॥ನಿರ್ವಿಚಾರವೈಶಾರದ್ಯೇಧ್ಯಾತ್ಮಪ್ರಸಾದಃ ॥ ೪೭ ॥

ಮ ॥ ತತ್ರನಿರ್ವಿಚಾರಸಮಾಪತ್ತೇಃಫಲತೋತಿಶಯಮಾಹ । ನಿರ್ವಿಚಾರೇತಿ। ರಜಸ್ತಮೋಮಲಾಪೇತಸ್ಯಬುದ್ಧಿಸತ್ವಸ್ಯಸ್ವಚ್ಛಸ್ಥಿತಿರೂಪವೃತ್ತಿಪ್ರವಾಹಃಪ್ರಧಾನಾಂತಸೂಕ್ಷ್ಮಗ್ರಾಹ್ಯಗೋಚರೋಯಸ್ಸೋಯಂನಿರ್ವಿಚಾರಸಮಾಧೇರ್ವೈಶಾರದ್ಯಂ । ತಸ್ಮಿನ್ಸತ್ಯಕ್ರಮೇಣಪರಮಾಣ್ವಾದಿಪ್ರಧಾನಾಂತತತ್ವಸಮೂಹಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರೋಯೋಗಿನಃ ಸ್ವಾತ್ಮನಿಷ್ಠಾಧ್ಯಾತ್ಮಪ್ರಸಾದೋಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೪೭ ॥

ರಾ || ಅಥೇತರಾಸಾಂಸಮಾಪತ್ತೀನಾಂ ನಿರ್ವಿಚಾರಫಲಕತ್ವಾನ್ನಿರ್ವಿ ಚಾರಾಯಾಃಫಲಮಾಹ । ನಿರ್ವಿಚಾರೇತಿ । [illegible]ನಿರ್ವಿಚಾರತ್ವಂ । ವೈಶಾರದ್ಯಂನೈರ್ಮಲ್ಯಂ । ಸವಿತರ್ಕಾಂ[illegible]ಷಯಾಮಪೇಕ್ಷ್ಯ ನಿರ್ವಿ ತರ್ಕಾಯಾಃಪ್ರಾಧಾನ್ಯಂ । ತತೋಪಿಸೂಕ್ಷ್ಮವಿಷಯಾಯಾಸ್ಸವಿಚಾರಾ ಯಾಃ । ತತೋಪಿನಿರ್ವಿಕಲ್ಪರೂಪಾಯಾನಿರ್ವಿಚಾರಾಯಾಃ । ತಸ್ಯಾಸ್ತು ಪ್ರ ಕೃಷ್ಟಾಭ್ಯಾಸವಶಾದ್ವೈಶಾರದ್ಯೇನೈರ್ಮಲ್ಯೇಸತ್ಯಧ್ಯಾತ್ಮಪ್ರಸಾದಃ । ಆತ್ಮನಿ ಬುದ್ಧೌ ವರ್ತತಇತ್ಯಧ್ಯಾತ್ಮಂತಾದೃಶಃಪ್ರಸಾದಸ್ಸಮುಪಜಾಯತೇ । ಏತದೇ ವಚಿತ್ತಸ್ಯವೈಶಾರದ್ಯಂಯತ್ಸ್ಥಿತೌದಾರ್ಢ್ಯಮಿತಿ || ೪೭ ||

|| ಸೂ || ಋತಂಭರಾತತ್ರಪ್ರಜ್ಞಾ || ೪೮ ||

ಮ || ಅಸ್ಯಪ್ರಸಾದಸ್ಯಯೋಗಿಸಮ್ಮತಾಂಸಂಜ್ಞಾಮಾಹ । ಋತ ಮಿತಿ । ತತ್ರವೈಶಾರದ್ಯೇಸತಿಯಾಪ್ರಜ್ಞಾನಿರ್ವಿಚಾರಸಮಾಧಿಜನ್ಯಾತಸ್ಯಾಋ ತಂಭರೇತಿಸಂಜ್ಞಾಭವತಿ । ಋತಮವಿಕಲ್ಪಿತಂಸತ್ಯಂಬಿಭರ್ತೀತಿವ್ಯುತ್ಪತ್ತೇ ರಿತ್ಯರ್ಥಃ || ೪೮ ||

ರಾ || ತಸ್ಮಿನ್ಸತಿಕಿಂಭವತೀತ್ಯಾಹ । ಋತಂಭರೇತಿ । ಋತಂಸತ್ಯಂ ಬಿಭರ್ತಿಕದಾಚಿದಪಿನವಿಪರ್ಯಯೇಣಾಚ್ಛಾದ್ಯತೇಸಾಋತಂಭರಾಪ್ರಜ್ಞಾತತ್ರಾ ಧ್ಯಾತ್ಮಪ್ರಸಾದೇಸತಿಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃತಸ್ಮಾಚ್ಚ ಪ್ರಜ್ಞಾಲೋಕಾತ್ಸರ್ವಂಯ ಥಾವತ್ಪಶ್ಯನ್ಯೋಗೀಪ್ರಕೃಷ್ಟಂಯೋಗಮಾಪ್ನೋತೀತಿ || ೪೮ ||

|| ಸೂ || ಶ್ರುತಾನುಮಾನಪ್ರಜ್ಞಾಭ್ಯಾಮನ್ಯವಿಷಯಾ
ವಿಶೇಷಾರ್ಥತ್ವಾತ್ || ೪೯ ||

ಮ || ತಸ್ಯಾಆಪ್ತಾನುಮಾನಪ್ರಮಾಣಾಭ್ಯಾಂವಿಶೇಷಮಾಹ । ಶ್ರು ತೇತಿ । ಗವಾದಿಶಬ್ದಾನಾಂಗೋತ್ವಾದಿ ಸಾಮಾನ್ಯೇಶಕ್ತಿರ್ನವ್ಯಕ್ತಿವಿಶೇಷೇಷು ತೇಷಾಮಾನಂತ್ಯೇನಾಶಕ್ಯಗ್ರಹತ್ವಾತ್ ಏವಂವ್ಯಾಪ್ತಿರಪಿವಹ್ನಿತ್ವಾದಿಸಾಮಾ ನ್ಯೈಗೃಹ್ಯತೇಅತಶ್ಶ್ರುತಾನುಮಾನಪ್ರಜ್ಞಯೋಸ್ಸಾಮಾನ್ಯವಸ್ತುವಿಷಯಃ।ತಥಾ ಹಿಲೋಕೇಶಬ್ದಲಿಂಗಜ್ಞಾನಾನಂತರಂಗೋಮಹ್ನ್ಯಾದಿವಸ್ತುಮಾತ್ರಂಜ್ಞಾಯತೇ।

ನವ್ಯಕ್ತಿವಿಶೇಷಇತಿಸ್ವಸಾಕ್ಷಿಕಮೇತತ್। ಇಂದ್ರಿಯಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂಯದ್ಯಪಿಗೋಘಟಾದಿವಿಶೇಷವಿಷಯಂತಥಾಹಿ । ಸೂಕ್ಷ್ಮವ್ಯವಹಿತವಿಪ್ರಕೃಷ್ಟವಸ್ತುವಿಶೇಷಃಸಮಾಧಿಪ್ರಜ್ಞಾಯಾಅಸಾಧಾರಣೋವಿಷಯಃ । ನಚಸೂಕ್ಷ್ಮಾದಿಷುಶ್ರುತಾನುಮಾನಪ್ರಕಾಶಿತೇಷುಪ್ರಸರಂತಿ ಸಮಾಧಿಪ್ರಜ್ಞಾಕಥಂಸ್ವಮೂಲಶ್ರುತಾನುಮಾನಾಗೋಚರವಿಶೇಷಗೋಚರಾಸ್ಯಾದಿತಿವಾಚ್ಯಂ । ಬುದ್ಧೇಸ್ಸ್ವತಸ್ಸರ್ವಗ್ರಹಣಶಕ್ತತ್ವಾತ್ ಬುದ್ಧಿಸತ್ವಂಹಿಪ್ರಕಾಶಸ್ವಭಾವಂಸರ್ವಾರ್ಥಗ್ರಹಣಸಮರ್ಥಮಪಿತಮಸಾವೃತಂಸನ್ಮಾತ್ರಮಪೇಕ್ಷ್ಯಾಲ್ಪವಿಷಯಂಭವತಿ । ಯದಾತುಸಮಾಧಿನಾವಿಗತತಮಃಪಟಲಂಸರ್ವತಃ ಪ್ರಕಾಶಮಾನಮತಿಕ್ರಾಂತಮರ್ಯಾದಂಭವತಿತದಾ । ಪ್ರಕಾಶಾನಂತ್ಯಾತ್ಕಿನ್ನಾಮಾಗೋಚರಂಸ್ಯಾತ್। ತಸ್ಮಾತ್ಸಮಾಧಿಪ್ರಜ್ಞಾವಿಶೇಷಾರ್ಥಗೋಚರತ್ವಾನ್ಮಾನಾಂತರವಿಷಯಾದನ್ಯವಿಷಯೇತ್ಯರ್ಥಃ । ತದುಕ್ತಂ । ಪ್ರಜ್ಞಾಪ್ರಾಸಾದಮಾರುಹ್ಯಹ್ಯಶೋಚ್ಯಶ್ಶೋಚತೋಜನಾನ್ । ಭೂಮಿಷ್ಠಾನಿವಶೈಲಸ್ಥಸ್ಸರ್ವಾನ್ಪ್ರಾಜ್ಞೋನುಪಶ್ಯತೀತಿ । ಜನಾನ್ ಸಮಾಧಿಶೂನ್ಯಾನ್ಸ್ಮಾನಭೃತ್ಯಾನಿತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೪೯ ॥

ರಾ ॥ ಅಸ್ಯಾಃಪ್ರಜ್ಞಾಂತರಾದ್ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯಮಾಹ । ಶ್ರುತೇತಿ । ಶ್ರುತಂ ಆಗಮಜ್ಞಾನಂಅನುಮಾನಮುಕ್ತಲಕ್ಷಣಂತಾಭ್ಯಾಂ ಯಾಜಾಯತೆಪ್ರಜ್ಞಾಸಾ ಸಾಮಾನ್ಯವಿಷಯಾನಹಿ ಶಬ್ದಲಿಂಗಯೋರಿಂದ್ರಿಯವದ್ವಿಶೇಷಪ್ರತಿಪತ್ತೌಸಾಮರ್ಥ್ಯಂಇಯಂಪುನರ್ವಿಚಾರವೈಶಾರದ್ಯಸಮುಪೇತಾ ಸಮಾಧಿಪ್ರಜ್ಞಾ ತಾಭ್ಯಾಂಪ್ರಜ್ಞಾಭ್ಯಾಂವಿಲಕ್ಷಣಾ । ವಿಶೇಷವಿಷಯತ್ವಾತ್। ಅಸ್ಯಾಂಹಿಪ್ರಜ್ಞಾಯಾಂ ಸೂಕ್ಷ್ಮವ್ಯವಹಿತವಿಪ್ರಕೃಷ್ಟಾನಾಮಪಿವಿಶೇಷಸ್ಸ್ಫುಟೇನೈವರೂಪೇಣಪ್ರತಿಭಾಸತೆಅತಸ್ತಸ್ಯಾಂಹಿಪ್ರಜ್ಞಾಯಾಂಯೋಗಿನಾಪರಃ ಪ್ರಯತ್ನಃ ತರ್ಕವ್ಯಇತ್ಯುಪದಿಷ್ಟಂಭವತಿ । ವಿಶೇಷೋಭೂತಸೂಕ್ಷ್ಮಗತಃ । ಪುರುಷಗತೋವಾ। ವಿಷಯೋಯಸ್ಯಾಸ್ತತ್ತ್ವಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ । ಕಿಂಚಾಭ್ಯಾಂಸೂಕ್ಷ್ಮವ್ಯವಹಿತವಿಪ್ರಕೃಷ್ಟಸ್ಯವಸ್ತುನೋಲೋಕಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇಣಗ್ರಹಣಮಸ್ತೀತಿ ॥ ೪೯ ॥

॥ ಸೂ ॥ ತಜ್ಜಸ್ಸಂಸ್ಕಾರೋನ್ಯಸಂಸ್ಕಾರಪ್ರತಿಬಂಧೀ ॥ ೫೦ ॥

ಮ ॥ ನನ್ವನಾದಿನಾಶಬ್ದಾದಿವಿಷಯಭೋಗಸಂಸ್ಕಾರೇಣಾತಿಬಲೀಯಸಾಭಿಹತಾಸಮಾಧಿಪ್ರಜ್ಞಾಜ್ಞಾನಸ್ಥಿತಿಂನಲಭತಇತ್ಯತಆಹ । ತಜ್ಜಇತಿ ।

ನಿರ್ವಿಚಾರಸಮಾಧಿಪ್ರಜ್ಞಾಜನ್ಯಸ್ಸಂಸ್ಕಾರೋವ್ಯುತ್ಥಾನಸಂಸ್ಕಾರಸ್ಯಪ್ರತಿಬಂಧೀಬಾಧಕಇತ್ಯರ್ಥಃ । ಅನಾದಿರಪಿವ್ಯುತ್ಥಾನಸಂಸ್ಕಾರಸ್ತತ್ವಾಸ್ಪರ್ಶಿತ್ವಾತ್ತತ್ವಸ್ಪರ್ಶಿಪ್ರಜ್ಞಾಸಂಸ್ಕಾರೇಣಬಾಧ್ಯತೇತದ್ಬಾಧೇವ್ಯುತ್ಥಾನಪ್ರತ್ಯಯಾನಭವಂತಿಸಮಾಧಿಪ್ರಜ್ಞಾತುಭವತಿ। ತತಸ್ಸಂಸ್ಕಾರಃಪುನಃಪುನರಿತಿಸಮಾಧಿಸಂಸ್ಕಾರೋಪಚಯಮಾತ್ರಮಾಗತ್ಯನಾಕ್ಲೇಶಕ್ಷಯೇಸತಿಯೋಗಾನ್ನಿರ್ಬೀಜಂಚಿತ್ತಂಪುರುಷಾಭಿಮುಖಂವಿವೇಕಖ್ಯಾತಿಂಕೃತ್ವಾಕೃತಕೃತ್ಯಂಲೀನಂಭವತಿ । ಸಮಾಪ್ತಾಧಿಕಾರಿತ್ವಾತ್ । ಖ್ಯಾತಿಪರ್ಯವಸಾನಂಹಿಚಿತ್ತಚೇಷ್ಟಿತಮಿತಿ ॥ ೫೦ ॥

ರಾ ॥ ಅಸ್ಯಾಃಪ್ರಜ್ಞಾಯಾಃಫಲಮಾಹ । ತಜ್ಜಇತಿ । ತಯಾಪ್ರಜ್ಞಯಾಜನಿತೋಯಸ್ಸಂಸ್ಕಾರಃಸೋಽನ್ಯಾನ್ ವ್ಯುತ್ಥಾನಜಾನ್ ಸಮಾಧಿಜಾಂಶ್ಚ ಸಂಸ್ಕಾರಾನ್ ಪ್ರತಿಬಧ್ನಾತಿ । ಸ್ವಕಾರ್ಯಕರಣಾಕ್ಷಮಾನ್ಕರೋತೀತ್ಯರ್ಥಃ । ಯತಸ್ತತ್ವರೂಪತಯಾಜನಿತಾಸ್ಸಂಸ್ಕಾರಾಃಬಲವತ್ವಾತ್ ಅತತ್ವರೂಪಪ್ರಜ್ಞಾಜನಿತಾನ್ಸಂಸ್ಕಾರಾನ್ಬಾಧಿತುಂಶಕ್ನುವಂತಿ । ಅತಸ್ತಾಮೇವಪ್ರಜ್ಞಾಮಭ್ಯಸೇದಿತ್ಯುಕ್ತಂಭವತಿ ॥ ೫೦ ॥

॥ ಸೂ ॥ ತಸ್ಯಾಪಿನಿರೋಧೇಸರ್ವವೃತ್ತಿನಿರೋಧಾನ್ನಿರ್ಬೀ
ಜಸ್ಸಮಾಧಿಃ ॥ ೫೧ ॥

ಮ ॥ ನನುಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಪ್ರಜ್ಞಾಸಂಸ್ಕಾರಪ್ರಚುರಂಚಿತ್ತಂತತ್ಪ್ರಜ್ಞಾಪರಂಪರಾಮೇವಕುರ್ವತ್ಕಥಂನಿರ್ಬೀಜಸಮಾಧಿಂಕುರ್ಯಾದಿತ್ಯತಆಹ । ತಸ್ಯಾಪೀತಿ । ಪುರುಷಖ್ಯಾತ್ಯನಂತರಂಪರವೈರಾಗ್ಯಸಂಸ್ಕಾರಪ್ರಚಯೇನತಸ್ಯಸಮಾಧಿಪ್ರಜ್ಞಾಸಂಸ್ಕಾರಸ್ಯಅಪಿಶಬ್ದಾತ್ಪ್ರಜ್ಞಾಯಾಶ್ಚ ನಿರೋಧೇಸತಿಸರ್ವಸ್ಯಪ್ರಜ್ಞಾತಜ್ಜಸಂಸ್ಕಾರಪ್ರವಾಹಸ್ಯನಿರೋಧಾದವಸಿತಾಧಿಕಾರಿತ್ವೇನಚಿತ್ತಸ್ಯಕೃತ್ಯಾಭಾವಾನ್ನಿಮಿತ್ತಾಪಾಯೇನೈಮಿತ್ತಿಕಾಪಾಯಇತಿನ್ಯಾಯೇನನಿರ್ಬೀಜಸ್ಸಮಾಧಿರ್ಭವತಿ। ತದುಕ್ತಂ । ಆಗಮೇನಾನುಮಾನೇನಧ್ಯಾನಾಭ್ಯಾಸರಸೇನಚ । ತ್ರಿಧಾಪ್ರಕಲ್ಪಯನ್ಪ್ರಜ್ಞಾಂಲಭತೇಯೋಗಮುತ್ತಮಮಿತಿ । ಶ್ರವಣಮನನೇನಪುರುಷಮಾತ್ರಧ್ಯಾನಾಭ್ಯಾಸೋಧರ್ಮಮೇಘಾಖ್ಯಃ ತದ್ರಸೇನಪರವೈರಾಗ್ಯಪ್ರಸಾದಾತ್ಮನಾಪುರುಷಂ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕುರ್ವನ್ನಿರ್ಬೀಜಯೋಗಂಲಭತಇತ್ಯರ್ಥಃ । ಕಾಲಕ್ರಮೇಣನಿರ್ಬೀಜನಿರೋಧಸಂಸ್ಕಾರಪ್ರಚಯೇಸತಿಸ್ವ

ಪ್ರಕೃತೌಚಿತ್ತಂಲೀಯತೇ । ಹೇತ್ವಭಾವಾತ್ । ಕೃತ್ಯಶೇಷಲಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರೋಹಿಚಿತ್ತಸ್ಯಸ್ಥಿತಿಹೇತುಃ । ಸಹಿಕೃತಭೋಗವಿವೇಕಖ್ಯಾತೇಶ್ಚಿತ್ತಸ್ಯಕೃತ್ಯಶೇಷೋಸ್ತಿತಸ್ಮಾಚ್ಚಿತ್ತಪ್ರಳಯೇಪುರುಷಸ್ಸ್ವರೂಪಮಾತ್ರಪ್ರತಿಷ್ಠಃ ಕೇವಲೋಮುಕ್ತಇತಿಸಿದ್ಧಂ ॥ ೫೧ ॥ ಇತಿಪಾತಂಜಲೇಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರೇಸಮಾಧಿಪಾದಃಪ್ರಥಮೋವ್ಯಾಖ್ಯಾತಃ ॥

ರಾ ॥ ಏವಂಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಸಮಾಧಿಮಭಿಧಾಯಾಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಂವಕ್ತುಮಾಹ ।ತಸ್ಯಾಪೀತಿ । ತಸ್ಯಾಪಿಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಸ್ಯಾಪಿನಿರೋಧೇಪ್ರವಿಲಯೇಸತಿಸರ್ವಾಸಾಂಚಿತ್ತವೃತ್ತೀನಾಂಸ್ವಕಾರಣೇಪ್ರವಿಲಯಾದ್ಯಾಯಾಸಂಸ್ಕಾರಮಾತ್ರಾವೃತ್ತಿರುದೇತಿತಸ್ಯಾಂತಸ್ಯಾಂನೇತಿನೇತೀತಿಕೇವಲಂಪರ್ಯುದಸನಾನ್ನಿರ್ಬೀಜಸ್ಸಮಾಧಿರಾವಿರ್ಭವತಿ । ತಸ್ಮಿನ್ಸತಿಪುರುಷಸ್ಸ್ವರೂಪನಿಷ್ಠಶ್ಶುದ್ಧಃಕೇವಲೋಮುಕ್ತಇತ್ಯುಚ್ಯತಇತಿ । ತದತ್ರಾಧಿಕೃತಸ್ಯಯೋಗಸ್ಯಲಕ್ಷಣಂಚಿತ್ತವೃತ್ತಿನಿರೋಧಪದಾನಾಂವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮಭ್ಯಾಸವೈರಾಗ್ಯಲಕ್ಷಣಂ ತಸ್ಯೋಪಾಯದ್ವಯಸ್ಯ ಸ್ವರೂಪಂ ಭೇದಂಚಾಭಿಧಾಯಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಾಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಭೇದೇನಯೋಗಸ್ಯಮುಖ್ಯಾಮುಖ್ಯಭೇದಮುಕ್ತ್ವಾಯೋಗಾಭ್ಯಾಸಪ್ರದರ್ಶನಪೂರ್ವಕಾನ್ವಿಸ್ತರೇಣೋಪಾಯಾನ್ ಪ್ರದರ್ಶ್ಯಸುಗಮೋಪಾಯಪ್ರದರ್ಶನಪರತಯೇಶ್ವರಸ್ಯಸ್ವರೂಪಪ್ರಮಾಣಪ್ರಭಾವವಾಚಕೋಪಾಸನಾಕ್ರಮತತ್ಫಲಾನಿನಿರ್ಣೀಯಚಿತ್ತಸ್ಯವಿಕ್ಷೇಪಾಂಸ್ತತ್ಸಹಭುವಶ್ಚ ದುಃಖಾದೀನ್ವಿಸ್ತರೇಣಚತತ್ಪ್ರತಿಷೇಧೋಪಾಯಾನೇಕತತ್ವಾಭ್ಯಾಸಮೈತ್ರ್ಯಾದೀನ್ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಾದೀನ್ಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಾಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಪೂರ್ವಾಂಗಭೂತವಿಷಯವತೀಪ್ರವೃತ್ತಿರಿತ್ಯಾದೀನಾಖ್ಯಾಯೋಪಸಂಹಾರದ್ವಾರೇಣಸಮಾಪತ್ತೀಸ್ಸಲಕ್ಷಣಾಃಸಫಲಾಸ್ಸ್ವಸ್ವವಿಷಯಸಹಿತಾಶ್ಚೋಕ್ತ್ವಾಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಾ ಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಯೋರುಪಸಂಹಾರಮಭಿಧಾಯಸಬೀಜಪೂರ್ವಕೋನಿರ್ಬೀಜಸ್ಸಮಾಧಿರಿತಿವ್ಯಾಖ್ಯಾತೋಯೋಗಪಾದಃ ॥ ೫೧ ॥ ಇತಿಶ್ರೀಮಹಾರಾಜಾಧಿರಾಜಶ್ರೀಭೋಜರಾಜದೇವವಿರಚಿತಾಯಾಂಪಾತಂಜಲಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರವೃತ್ತೌಪ್ರಥಮಸ್ಸಮಾಧಿಪಾದಸ್ಸಮಾಪ್ತಃ॥

॥ ಇತಿಪ್ರಥಮಸ್ಸಮಾಧಿಪಾದಃ ॥

॥ ಅಥದ್ವಿತೀಯಃಪಾದಃ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಓಂ । ತಪಸ್ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯೇಶ್ವರಪ್ರಣಿಧಾನಾನಿ ಕ್ರಿಯಾಯೋಗಃ ॥ ೧ ॥

ಪು ॥ ಓಂ । ಪೂರ್ವಸ್ಮಿನ್ಪಾದೇಯೋಗಮುದ್ದಿಶ್ಯಲಕ್ಷಣಮುಕ್ತ್ವಾವೃತ್ತೀರ್ನಿರೂಪ್ಯತನ್ನಿರೋಧೋಪಾಯಾವಭ್ಯಾಸವೈರಾಗ್ಯೌಪ್ರತಿಪಾದ್ಯಚಿತ್ತಸ್ಥಿತ್ಯುಪಾಯಾನ್ಕಾಂಶ್ಚಿದುಕ್ತ್ವಾದ್ವಿವಿಧೋಯೋಗಸ್ಸಾವಾಂತರಭೇದಃಪ್ರತಿಪಾದಿತಃ । ತತ್ರಾಭ್ಯಾಸವೈರಾಗ್ಯೇಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಸಾಧ್ಯಇತಿಮತ್ವಾತಸ್ಯಶುದ್ಧಿಹೇತುಮಾದೌಕ್ರಿಯಾಯೋಗಮಾಹ । ತಪಇತಿ । ಪೂರ್ವಪಾದೋಕ್ತಸ್ಯಯೋಗಸ್ಯಾಸ್ಮಿನ್ಪಾದೇಸಾಧನಾನ್ಯುಚ್ಯಂತಇತ್ಯನಯೋಃಪಾದಯೋಃಸಂಗತಿಃ । ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಗುರುಸೇವಾಸತ್ಯವಚನಕಾಷ್ಠಮೌನಾಕಾರಮೌನಸ್ನಾತ್ರಮಥವರ್ಜದ್ವಂದ್ವಸಹನಮಿತಾಶನಾದಿಕಂತಪಃ । ನಕಾಯಶೋಷಣಂ । ಧಾತುವೈಷಮ್ಯೇಯೋಗವಿಘಾತಾತ್ । ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಃ । ಪ್ರಣವಶ್ರೀರುದ್ರಪುರುಷಸೂಕ್ತಾದೀನಾಂಜಪೋಮೋಕ್ಷಶಾಸ್ತ್ರಾಧ್ಯಯನಂವಾ । ಫಲಾಭಿಸಂಧಿಂವಿನಾಕೃತಾನಾಂಕರ್ಮಣಾಂಪರಮಗುರಾವೀಶ್ವರೇಸಮರ್ಪಣಮೀಶ್ವರಪ್ರಣಿಧಾನಂ । ಏತಾನಿಕ್ರಿಯಾರೂಪೋಯೋಗಃ । ಯೋಗಸಾಧನತ್ವಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೧ ॥

ರಾ ॥ ತೇತೇದುಷ್ಪ್ರಾಪಯೋಗರ್ದ್ಧಿಸಿದ್ಧಯೋಯೇನದರ್ಶಿತಾಃ । ಉಪಾಯಾಸ್ಸಜಗನ್ನಾಥಸ್ತ್ರ್ಯಕ್ಷೋಸ್ತುಪ್ರಾರ್ಥಿತಾಪ್ತಯೇ । ತದೇವಂಪ್ರಥಮೇಪಾದೇಸಮಾಹಿತಚಿತ್ತಸ್ಯಸೋಪಾಯಂಯೋಗಮಭಿಧಾಯವ್ಯುತ್ಥಿತಚಿತ್ತಸ್ಯಕಥಮುಪಾಯಾಭ್ಯಾಸಪೂರ್ವಕೋಯೋಗಸ್ಸಾತ್ಮ್ಯತಾಮುಪಯಾತೀತಿತತ್ಸಾಧನಾನುಷ್ಠಾನಪ್ರತಿಪಾದನಾಯಕ್ರಿಯಾಯೋಗಮಾಹ । ತಪಇತಿ । ತಪಶ್ಶಾಸ್ತ್ರಾಂತರೋಪದಿಷ್ಟಂಕೃಚ್ಛ್ರಚಾಂದ್ರಾಯಣಾದಿ । ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಃ । ಪ್ರಣವಪೂರ್ವಾಣಾಂಮಂತ್ರಾಣಾಂಜಪಃ । ಈಶ್ವರಪ್ರಣಿಧಾನಂಸರ್ವಕ್ರಿಯಾಣಾಂತಸ್ಮಿನ್ಪರಮಗುರೌಫಲನಿರಪೇಕ್ಷತಯಾಸಮರ್ಪಣಂ । ಏತಾನಿಕ್ರಿಯಾಯೋಗಇತ್ಯುಚ್ಯಂತೇ ॥ ೧ ॥

|| ಸೂ || ಸಮಾಧಿಭಾವನಾರ್ಥಃಕ್ಲೇಶತನೂಕರಣಾರ್ಥಶ್ಚ || ೨ ||

ಮ || ಕ್ರಿಯಾಯೋಗಸ್ಯಫಲಮಾಹ | ಸಮಾಧಿರಿತಿ | ನಿಬಿಡೇಷು ಕ್ಲೇಶೇಷುಸತ್ಸುಸಮಾಧಿರ್ನಸಿಧ್ಯತಿ | ತಸ್ಮಾತ್ಕ್ರಿಯಾಯೋಗಃ | ಕ್ಲೇಶಾನ್ ತನೂಕೃತ್ಯಸಮಾಧಿಂಭಾವಯತಿ | ತನೂಕರಣಂಕ್ಲೇಶಾನಾಂಸದೋದ್ಭವತಾಂಕಾದಾಚಿತ್ಕಉದ್ಭವಃ | ಭಾವನಂಸಮಾಧೇರುತ್ಪಾದನಂತದರ್ಥಃಫಲಂ ಯಸ್ಯಸತಥೋಕ್ತಃ ಕ್ರಿಯಾಯೋಗೇನಕ್ಲೇಶಛಿದ್ರೇಷುಲಬ್ಧಾವಸರಸ್ಸಮಾಧಿರ್ವಿವೇಕಖ್ಯಾತಿಮುತ್ಪಾದ್ಯಸವಾಸನಂಕ್ಲೇಶಾನ್ದಹತೀತಿಭಾವಃ || ೨ ||

ರಾ || ಸಕಿಮರ್ಥಇತ್ಯತಆಹ | ಸಮಾಧಿರಿತಿ | ಕ್ಲೇಶಾವಕ್ಷ್ಯಮಾಣಾಸ್ತೇಷಾಂತನೂಕರಣಂಸ್ವಕಾರ್ಯಕರಣಪ್ರತಿಬಂಧಃಸಮಾಧಿರುಕ್ತಲಕ್ಷಣಃ| ತಸ್ಯಭಾವನಾಪುನಃಪುನಃಚೇತಸಿನಿವೇಶನಂ | ಸಾಽರ್ಥಃಪ್ರಯೋಜನಂಯಸ್ಯಸತಥೋಕ್ತಃಏತದುಕ್ತಂಭವತಿ | ಏತೇತಪಃಪ್ರಭೃತಯೋಽಭ್ಯಸ್ಯಮಾನಾಶ್ಚಿತ್ತಗತಾನವಿದ್ಯಾದೀನ್ಕ್ಲೇಶಾನ್ಶಿಥಿಲೀಕುರ್ವಂತಃಸಮಾಧೇರುಪಕಾರಕತಾಂಭಜಂತೇತಸ್ಮಾತ್ಪ್ರಥಮತಃ ಕ್ರಿಯಾಯೋಗಾವಧಾರಣ ಪರೇಣಯೋಗಿನಾಭವಿತವ್ಯಮಿತಿ || ೨ ||

|| ಸೂ || ಅವಿದ್ಯಾಸ್ಮಿತಾರಾಗದ್ವೇಷಾಭಿನಿವೇಶಾಃಪಂಚಕ್ಲೇಶಾಃ || ೩ ||

ಮ || ಅಥಕ್ಲೇಶಾಃಕೀದೃಶಾಃಕಿಯಂತೋವೇತ್ಯತಆಹ | ಅವಿದ್ಯೇತಿ| ಕ್ಲಿಶ್ಯಂತಿ ಕರ್ಮತತ್ಫಲಪ್ರವರ್ತಕಾಸ್ಸಂತಃ ಪುರುಷಂದುಃಖೀಕುರ್ವಂತೀತಿ ಕ್ಲೇಶಾಃ | ತೇಪಂಚೇತ್ಯರ್ಥಃ || ೩ ||

ರಾ || ಕ್ಲೇಶತನೂಕರಣಾರ್ಥಇತ್ಯುಕ್ತಂತತ್ರಕೇಕ್ಲೇಶಾಇತ್ಯಾಹ | ಅವಿದ್ಯೇತಿ | ಕ್ಲೇಶಾಶ್ಚಅವಿದ್ಯಾದಯೋವಕ್ಷ್ಯಮಾಣಲಕ್ಷಣಾಃಪಂಚ | ತೇಚ ಬಾಧನಾಲಕ್ಷಣಂಪರಿತಾಪಮುಪಜನಯಂತಃಕ್ಲೇಶಪದವಾಚ್ಯಾಭವಂತಿ| ತೇಹಿಚೇತಸಿಪ್ರವರ್ತಮಾನಾಸ್ಸಂಸಾರಲಕ್ಷಣಂ ಗುಣಪರಿಣಾಮಂದೃಢಯಂತಿ || ೩ ||

|| ಸೂ || ಅವಿದ್ಯಾಕ್ಷೇತ್ರಮುತ್ತರೇಷಾಂಪ್ರಸುಪ್ತತನುವಿ
ಚ್ಛಿನ್ನೋದಾರಾಣಾಂ || ೪ ||

ಮ || ತತ್ರಚತುರ್ಣಾಮವಿದ್ಯಾಕಾರ್ಯತ್ವೇನಾವಿದ್ಯಾತ್ಮತ್ವಮಾಹ | ಅ
ವಿದ್ಯೇತಿ | ಉತ್ತರೇಷಾಮಸ್ಮಿತಾದೀನಾಮವಿದ್ಯಾಕ್ಷೇತ್ರಂಪ್ರಸವಭೂಮಿಃ |
ತೇಷಾಮವಾಂತರಭೇದಮಾಹ | ಪ್ರಸುಪ್ತೇತಿ. ಪ್ರಸುಪ್ತಾಸ್ತನವೋವಿಚ್ಛಿನ್ನಾ
ಉದಾರಾಶ್ಚ |ತತ್ರವಿದೇಹಪ್ರಕೃತಿಲಯಾನಾಂಯೋಗಿನಾಂಕ್ಲೇಶಾಃಪ್ರಸುಪ್ತಾಃ|
ವಿವೇಕಖ್ಯಾತ್ಯಭಾವೇನಾದಗ್ಧತಯಾಶಕ್ತಿರೂಪೇಣಾವಸ್ಥಾನಾತ್ | ಅತಏವಾಂ
ತೇಪುನರುದ್ಭವಂತಿ | ಕ್ರಿಯಾಯೋಗಿನಾಂತನವಃ | ವಿಷಯಸಂಗಿನಾಂವಿಚ್ಛಿ
ನ್ನಾ ಉದಾರಾಶ್ಚಭವಂತಿ | ಯಥಾಚೈತ್ರಸ್ಯಯಸ್ಯಾಂರಾಗಃತತ್ರಕ್ರೋಧೋವಿ
ಚ್ಛಿನ್ನೋರಾಗಉದಾರಃ | ಏವಂಯತ್ರಕ್ರೋಧಉದಾರಸ್ತತ್ರರಾಗೋವಿಚ್ಛಿ
ನ್ನಃ | ಕಾಲೇನೋದಾರೋಭೂತ್ವಾಪುರುಷಂಸಂಕ್ಲೇಶಯತಿ | ಏತೇಕ್ಲೇಶಾ
ಅವಿದ್ಯಾಮೂಲಾಸ್ತಸ್ಯಾಃಪುರುಷಾಪರೋಕ್ಷ್ಯಖ್ಯಾತ್ಯಾನಿವೃತ್ತೌನಿವರ್ತಂತೇ |
ತಥಾಜೀವನ್ಮುಕ್ತಸ್ಯಕ್ಲೇಶಾಃ ಕ್ಷೀಣಾಇತಿಪಂಚವಿಧಾಕ್ಲೇಶಾನಾಮವಸ್ಥಾದ್ರ
ಷ್ಟವ್ಯಾ || ೪ ||

ರಾ || ಸತ್ಯಪಿಸರ್ವೇಷಾಂತುಲ್ಯೇಕ್ಲೇಶತ್ವೇ ಮೂಲಭೂತತ್ವಾದವಿದ್ಯಾ
ಯಾಃಪ್ರಾಧಾನ್ಯಂಪ್ರತಿಪಾದಯಿತುಮಾಹ | ಅವಿದ್ಯೇತಿ | ಅವಿದ್ಯಾಮೋಹಃ|
ಅನಾತ್ಮನ್ಯಾತ್ಮಾಭಿಮಾನಇತಿಯಾವತ್ | ಸಾಕ್ಷೇತ್ರಂಪ್ರಸವಭೂಮಿರುತ್ತ
ರೇಷಾಮಸ್ಮಿತಾದೀನಾಂಪ್ರತ್ಯೇಕಂಪ್ರಸುಪ್ತಾದಿಭೇದೇನಚತುರ್ವಿಧಾನಾಂ |
ಅತೋಯತ್ರಾವಿದ್ಯಾವಿಪರ್ಯಯಜ್ಞಾನರೂಪಾಶಿಥಿಲೀಭವತಿ ತತ್ರ ಕ್ಲೇಶಾನಾಂ
ನೋದ್ಭವೋದೃಶ್ಯತೇ | ವಿಪರ್ಯಯಜ್ಞಾನಸದ್ಭಾವೇಚತೇಷಾಮುದ್ಭವದರ್ಶನಾ
ತ್| ಸ್ಥಿತಮೇವಮೂಲತ್ವಮವಿದ್ಯಾಯಾಃ |ಪ್ರಸುಪ್ತತನುವಿಚ್ಛಿನ್ನೋದಾರಾ
ಣಾಮಿತಿ | ತತ್ರಯೇಕ್ಲೇಶಾಃಚಿತ್ತಭೂಮೌಸ್ಥಿತಾಃಪ್ರಬೋಧಕಾಭಾವೇಸ್ವಕಾ
ರ್ಯಂನಾರಭಂತೇತೇಪ್ರಸುಪ್ತಾಇತ್ಯುಚ್ಯಂತೇ | ಯಥಾಬಾಲ್ಯಾವಸ್ಥಾಯಾಂಬಾಲ
ಸ್ಯಹಿವಾಸನಾರೂಪೇಣಸ್ಥಿತಾಅಪಿಕ್ಲೇಶಾಃ ಪ್ರಬೋಧಸಹಕಾರ್ಯಭಾವೇನ ನ
ವ್ಯಜ್ಯಂತೇ | ತೇತನವೋಯೇಸ್ವಸ್ವಪ್ರತಿಪಕ್ಷಭಾವನಯಾಶಿಥಿಲೀಕೃತಕಾರ್ಯಸಂ
ಪಾದನಶಕ್ತಯೋವಾಸನಾವಿಶೇಷತಯಾಚೇತಸ್ಯವಸ್ಥಿತಾಃಪ್ರಭೂತಾಂಸಾಮ

ಗ್ರೀವಮಂತರೇಣನಸ್ವಕಾರ್ಯಮಾರಬ್ಧುಂಕ್ಷಮಾಃ। ಯಥಾಅಭ್ಯಾಸವತೋಯೋಗಿನಃ । ತೇವಿಚ್ಛಿನ್ನಾಯೇನಕೇನಚಿದ್ಬಲವತಾ ಕ್ಲೇಶೇನಾಭಿಭೂತಶಕ್ತಯಸ್ತಿಷ್ಠಂತಿ । ಯಥಾದ್ವೇಷಾವಸ್ಥಾಯಾಂರಾಗೋರಾಗಾವಸ್ಥಾಯಾಂವಾದ್ವೇಷಃ । ನಹ್ಯನಯೋಃಪರಸ್ಪರವಿರುದ್ಧಯೋರ್ಯುಗಪತ್ಸಂಭವೋಸ್ತಿ । ತೇಉದಾರಾಯೇಪ್ರಾಪ್ತಸಹಕಾರಿಸನ್ನಿಧಯಃ ಸ್ವಂಸ್ವಂಕಾರ್ಯಮಭಿನಿರ್ವರ್ತಯಂತಿಯಥಾಸರ್ವದೈವಯೋಗಪರಿಪಂಥಿನೋವ್ಯುತ್ಥಾನದಶಾಯಾಂ । ಏಷಾಂಪ್ರತ್ಯೇಕಂಚತುರ್ವಿಧಾನಾಮಪಿಮೂಲಭೂತತ್ವೇನ ಸ್ಥಿತಾಪ್ಯವಿದ್ಯಾಅನ್ವಯಿತ್ವೇನಪ್ರತೀಯತೇ । ನಹಿಕ್ವಚಿದಪಿಕ್ಲೇಶಾನಾಂವಿಪರ್ಯಯಜ್ಞಾನಾನ್ವಯನಿರಪೇಕ್ಷಾಣಾಂಸ್ವರೂಪಮುಪಲಭ್ಯತೇತಸ್ಯಾಂಚಮಿಥ್ಯಾಭೂತಾಯಾಂಸಮ್ಯಗ್ ಜ್ಞಾನೇನನಿವರ್ತಿತಾಯಾಂದಗ್ಧಬೀಜಕಲ್ಪಾನಾಮೇಷಾಂ ನಕ್ವಚಿತ್ಪ್ರರೋಹೋಸ್ತೀತಿಅವಿದ್ಯಾನಿಮಿತ್ತತ್ವಮವಿದ್ಯಾನ್ವಯಶ್ಚೈತೇಷಾಂನಿಶ್ಚೀಯತೇ ಅತಸ್ಸರ್ವೇಪ್ಯವಿದ್ಯಾವ್ಯಪದೇಶಭಾಜಃಸರ್ವೇಷಾಂಚಕ್ಲೇಶಾನಾಂಚಿತ್ತವಿಕ್ಷೇಪಕಾರಿತ್ವಾದ್ಯೋಗಿನಾಪ್ರಥಮಮೇವತದುಚ್ಛೇದಃಕರ್ತವ್ಯಇತಿ ॥ ೪ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಅನಿತ್ಯಾಶುಚಿದುಃಖಾನಾತ್ಮಸುನಿತ್ಯಶುಚಿಸುಖಾತ್ಮ
ಖ್ಯಾತಿರವಿದ್ಯಾ ॥ ೫ ॥

ವೃ ॥ ತೇಷ್ವವಿದ್ಯಾಸ್ವರೂಪಮಾಹ । ಅನಿತ್ಯೇತಿ । ಅತಸ್ಮಿಂಸ್ತದ್ಬುದ್ಧಿರಿತ್ಯರ್ಥಃ। ಅಮರಾದೇವಾಇತ್ಯನಿತ್ಯೇಷುನಿತ್ಯತ್ವಭ್ರಾಂತ್ಯಾದೇವತ್ವಾರ್ಥಂಕರ್ಮಕೃತ್ವಾಬಧ್ಯಂತೇ। ಏವಮಶುಚೌಕಾಯೇಶುಚಿತ್ವಭ್ರಾಂತ್ಯಾಬಧ್ಯಂತೇ। ತದುಕ್ತಂಭಗವತಾವೇದವ್ಯಾಸೇನ । ಸ್ಥಾನಾದ್ಬೀಜಾದುಪಷ್ಟಂಭಾನ್ನಿಷ್ಯಂದಾನ್ನಿಧನಾದಪಿ। ಕಾಯಮಾಧೇಯಶೌಚತ್ವಾತ್ಪಂಡಿತಾಹ್ಯಶುಚಿಂವಿದುರಿತಿ। ವಿಣ್ಮೂತ್ರಸಂಕುಲಂಮಾತುರುದರಂಸ್ಥಾನಂ । ಶುಕ್ಲಶೋಣಿತಂಬೀಜಂ । ಅನ್ನಪರಿಣಾಮಶ್ಲೇಷ್ಮಾದಿರುಪಷ್ಟಂಭಃ । ಸರ್ವದ್ವಾರೇಷುಮಲಾನಾಂಸ್ರವಣಂನಿಷ್ಯಂದಃ । ನಿಧನಂಮರಣಂ । ತೇನಹಿಶ್ರೋತ್ರಿಯಕಾಯೋಪ್ಯತ್ಯಂತಾಶುಚಿರ್ಭವತಿ । ಆಧೇಯಶೌಚತ್ವಂಸ್ನಾನಾನುಲೇಪನಾದಿನಾಶುಚಿತ್ವಾಪಾದನಂ। ತಥಾಪರಿಣಾಮಿದುಃಖೇಭೋಗೇಸುಖತ್ವಭ್ರಾಂತಿಃ । ಅನಾತ್ಮನಿಬುಧ್ಯಾದಾವಾತ್ಮ

ಖ್ಯಾತಿಃಅವಿದ್ಯಾ । ತತ್ವವಿದ್ಯಾವಿರೋಧಿನೀತ್ಯರ್ಥಃ । ಯದ್ಯಪಿಶಕ್ತಿರೂಪಾದ್ಯ ವಿದ್ಯಾಸ್ಸಂತಿ । ತಥಾಪೀಯಂಚತುರ್ವಿಧೈವಾವಿದ್ಯಾಬಂಧಮೂಲಮಿತಿಭಾವಃ ॥ ೫ ॥

ರಾ ॥ ಅವಿದ್ಯಾಯಾಲಕ್ಷಣಮಾಹ । ಅನಿತ್ಯೇತಿ । ಅತಸ್ಮಿಂಸ್ತತ್ಪ್ರತಿಭಾಸೋವಿದ್ಯೇತ್ಯವಿದ್ಯಾಯಾಃಸಾಮಾನ್ಯಲಕ್ಷಣಂತಸ್ಯಾಏವಭೇದಪ್ರತಿಪಾದನಂಅನಿತ್ಯೇಷುಘಟಾದಿಷುನಿತ್ಯತ್ವಾಭಿಮಾನೋವಿದ್ಯೇತ್ಯುಚ್ಯತೇ । ಏವಮಶುಚಿಷುಕಾಯಾದಿಷುಶುಚಿತ್ವಾಭಿಮಾನೋದುಃಖೇಷು ಚವಿಷಯೇಷುಸುಖತ್ವಾಭಿಮಾನೋಅನಾತ್ಮನಿಶರೀರೇಆತ್ಮತ್ವಾಭಿಮಾನಃಏತೇನಅಪುಣ್ಯೇಪುಣ್ಯಭ್ರಮೋನರ್ಥೇಚಾರ್ಥಭ್ರಮೋವ್ಯಾಖ್ಯಾತಃ ॥ ೫ ॥

॥ ಸೂ ॥ ದೃಗ್ದರ್ಶನಶಕ್ತ್ಯೋರೇಕಾತ್ಮತೇವಾಸ್ಮಿತಾ ॥ ೬ ॥

ಮ ॥ ಅಸ್ಮಿತಾಂಲಕ್ಷಯತಿ । ದೃಗಿತಿ । ದೃಕ್ಶಕ್ತಿಃಪುರುಷಃದೃಶ್ಯತಇತಿದರ್ಶನಂತಚ್ಛಕ್ತಿರ್ಬುದ್ಧಿಃ ಶಕ್ತಿಶಬ್ದೋಯೋಗ್ಯತಾರ್ಥಕಃ ಭೋಕ್ತೃಭೋಗ್ಯತ್ವಯೋಗ್ಯಯೋರತ್ಯಂತವಿವಿಕ್ತಯೋರ್ದೃಗ್ದೃಶ್ಯಯೋರವಿದ್ಯಾಕೃತೈಕಾತ್ಮತಾತಾದಾತ್ಮ್ಯಂಇವಶಬ್ದೇನಾಹಮಸ್ಮೀತಿಭ್ರಾಂತಿಕೃತತ್ವಂತಾದಾತ್ಮ್ಯಸ್ಯದ್ಯೋತಯತಿಸಾಸ್ಮಿತೇತ್ಯರ್ಥಃ । ಅಯಂಹೃದಯಗ್ರಂಥಿರಿತ್ಯುಚ್ಯತೇಬ್ರಹ್ಮವಾದಿಭಿಃ ॥ ೬ ॥

ರಾ ॥ ಅಸ್ಮಿತಾಂಲಕ್ಷಯಿತುಮಾಹ । ದೃಗಿತಿ । ದೃಕ್ಶಕ್ತಿಃಪುರುಷಃ । ದರ್ಶನಶಕ್ತಿರಜಸ್ತಮೋಭ್ಯಾಮನಭಿಭೂತಸ್ಸಾತ್ವಿಕಃಪರಿಣಾಮೋಂತಃಕರಣರೂಪಃ । ತಯೋರ್ಭೋಗ್ಯಭೋಕ್ತೃತ್ವರೂಪೇಣಜಡಾಜಡತ್ವೇನಚಾತ್ಯಂತಂಭಿನ್ನಯೋರೇಕಾತ್ಮತಾಭಿಮಾನೋಸ್ಮಿತೇತ್ಯುಚ್ಯತೇ । ಯಥಾಪ್ರಕೃತಿರ್ವಾಸ್ತುತಃ ಕರ್ತೃತ್ವಭೋಕ್ತೃತ್ವರಹಿತಾಪಿಕರ್ತ್ರ್ಯಹಂಭೋಕ್ತ್ರ್ಯಹಮಿತ್ಯಭಿಮನ್ಯತೇಸೋಯಮಸ್ಮಿತಾಖ್ಯೋವಿಪರ್ಯಾಸಃಕ್ಲೇಶಃ ॥ ೬ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಸುಖಾನುಶಯೀರಾಗಃ ॥ ೭ ॥

ಮ ॥ ಅಸ್ಮಿತಾಯಾಃಕಾರ್ಯಂರಾಗಂನಿರೂಪಯತಿ । ಸುಖೇತಿ । ಸುಖಾ

ನುಭವೇಸತಿಸ್ಮೃತ್ಯಾತಜ್ಜಾತೀಯಸುಖಾಂತರೇತತ್ಸಾಧನೇವಾಯಾತೃಷ್ಣಾಸರಾ
ಗಃ । ಸುಖಮನುಶೇತೇವಿಷಯೀಕರೋತೀತಿಸುಖಾನುಶಾಯೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥೭॥

ರಾ ॥ ರಾಗಸ್ಯಲಕ್ಷಣಮಾಹ । ಸುಖೇತಿ । ಸುಖಮನುಶೇತಇತಿಸು
ಖಾನುಶಾಯೀ । ಸುಖಜ್ಞಸ್ಯಸುಖಾನುಭವಪೂರ್ವಕಃಸುಖಸಾಧನೇಷುತೃ
ಷ್ಣಾರೂಪೋಗರ್ಧೋರಾಗಸಂಜ್ಞಃಕ್ಲೇಶಃ ॥ ೭ ॥

॥ ಸೂ ॥ ದುಃಖಾನುಶಾಯೀದ್ವೇಷಃ ॥ ೮ ॥

ಮ ॥ ದ್ವೇಷಂಲಕ್ಷಯತಿ । ದುಃಖೇತಿ ! ದುಃಖಾನುಭವಿತುಃಸ್ಮೃ
ತ್ಯಾದುಃಖತತ್ಸಾಧನಯೋರ್ಯಃಕ್ರೋಧಃಸದ್ವೇಷಇತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೮ ॥

ರಾ ॥ ದ್ವೇಷಸ್ಯಲಕ್ಷಣಮಾಹ । ದುಃಖೇತಿ । ದುಃಖಮುಕ್ತಲಕ್ಷಣಂ
ತದಭಿಜ್ಞಸ್ಯತದನುಸ್ಮೃತಿಪೂರ್ವಕಂತತ್ಸಾಧನೇಷು ಅನಭಿಲಷಿತೋಯೋ
ಯಂನಿಂದಾತ್ಮಕಃಸದ್ವೇಷಲಕ್ಷಣಃಕ್ಲೇಶಃ ॥ ೮ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಸ್ವರಸವಾಹೀವಿದುಷೋಪಿತಥಾರೂಢೋಭಿನಿವೇಶಃ ॥ ೯ ॥

ಮ ॥ ಅಭಿನಿವೇಶಂಲಕ್ಷಯತಿ । ಸ್ವರಸೇತಿ । ವಿದುಷೋಮೂರ್ಖಸ್ಯ
ವಾಜಂತುಮಾತ್ರಸ್ಯಯೋಮರಣತ್ರಾಸಃಸೋಭಿನಿವೇಶಃ । ಯಥಾಮೂರ್ಖ
ಸ್ಯಾಹಂಸದಾಭೂಯಾಸಮಿತಿರೂಢಸ್ತ್ರಾಸಃತಥಾವಿದುಷೋಪಿದೃಶ್ಯತೇ । ಯ
ತಸ್ಸ್ವರಸವಾಹೀಸಃ ಪೂರ್ವಜನ್ಮಸ್ವಸಕೃನ್ಮರಣದುಃಖಾನುಭವಜನ್ಯವಾಸ
ನಾಸಂಘಃಸ್ವರಸಃತೇನವಪತಿಪ್ರವಹತೀತಿಸ್ವರಸವಾಹೀ ।ಅನೇನಭಯೇನದೇ
ಹಾತಿರಿಕ್ತಾತ್ಮಾಭಾಷ್ಯೇಪ್ರಸಂಗಾದ್ದರ್ಶಿತಃ । ದೃಶ್ಯತೇಹಿಜಾತಮಾತ್ರಸ್ಯಬಾ
ಲಸ್ಯಮರಣಾದ್ಭಯಂತಚ್ಚಪೂರ್ವಮರಣಸ್ಮರಣಂ ವಿನಾನುಪಪನ್ನಮಿತಿ ।
ಏತಾಶ್ಚಾವಿದ್ಯಾದಯಃಪಂಚಕ್ರಮೇಣತಮೋಮೋಹೋಮಹಾಮೋಹಸ್ತಾಮಿ
ಸ್ರೋಂಧತಾಮಿಸ್ರಇತ್ಯುಚ್ಯಂತೇ । ತತ್ರಾವ್ಯಕ್ತಮಹದಹಂಕಾರಪಂಚತನ್ಮಾ
ತ್ರೇಷ್ವಷ್ಟಸ್ವನಾತ್ಮಸುಆತ್ಮಬುದ್ಧಿರವಿದ್ಯಾತಮಃ । ಅಣಿಮಾದ್ಯೈಶಬ್ದಾದಿದ
ಶವಿಷಯೇರಾಗೋಮೋಹಃ । ಮಹಾಮೋಹಃ ಕುತಶ್ಚಿದೈಶ್ವರ್ಯಘಾತೇತನ್ನಿ
ಮಿತ್ತಕದಶವಿಷಯಭೋಗಾಲಾಭೇಸತ್ಯಷ್ಟಾದಶೇಷ್ಟವಿಘಾತಕೇದ್ವೇಷಸ್ತಾಮಿ

ಸ್ರಃ । ಏತೇಷಾಮೇವಾಷ್ಟಾದಶಾನಾಮಿಷ್ಟಾನಾಂನಾಶಾದ್ಭಯಮಂಧತಾಮಿಸ್ರ
ಇತಿ । ತಥಾಚಸಾಂಖ್ಯಕಾರಿಕಾ । ಭೇದಸ್ತಮಸೋಽಷ್ಟವಿಧೋಮೋಹಸ್ಯಚ
ದಶವಿಧೋಮಹಾಮೋಹಃ । ತಾಮಿಸ್ರೋಽಷ್ಟಾದಶಧಾತಥಾಭವತ್ಯಂಧತಾಮಿ
ಸ್ರಇತಿ । ತೇಚಪಂಚಕ್ಲೇಶಾದ್ವಿವಿಧಾಃಸೂಕ್ಷ್ಮಾಃಸ್ಥೂಲಾಶ್ಚ ಪುರುಷಖ್ಯಾತ್ಯಾ
ದಗ್ಧಾಃಸಂಸ್ಕಾರರೂಪಾಸ್ಸೂಕ್ಷ್ಮಾಃ । ಕ್ರಿಯಾಯೋಗೇನಮೈತ್ರ್ಯಾದಿಭಾವ
ನಾರೂಪಪರಿಕರ್ಮಣಾಚತನೂಕೃತಾಸ್ಥೂಲಾಇತಿ ॥ ೯ ॥

ರಾ ॥ ಅಭಿನಿವೇಶಮಾಹ । ಸ್ವರಸೇತಿ । ಸ್ವಸ್ಯರಸೇನಸಂಸ್ಕಾರೇಣೈ
ವವಹತೀತಿಸ್ವರಸವಾಹೀ । ಪೂರ್ವಜನ್ಮಜಾತಮರಣದುಃಖಾನುಭವವಾಸ
ನಾಬಲಾದ್ಭಯರೂಪಸ್ಸಮುಪಜಾಯಮಾನಶ್ಶರೀರವಿಷಯಾದಿಃ । ಮಮವಿ
ಯೋಗೋಮಾಭೂದಿತ್ಯನ್ವಹಮನುಬದ್ಧರೂಪಃ ಸರ್ವಸ್ಯೈವಾಕೃಮೇಬ್ರ
ಹಪರ್ಯಂತಂನಿಮಿತ್ತಂವಿನಾಪ್ರವರ್ತಮಾನೋಽಭಿನಿವೇಶಾಖ್ಯಃಕ್ಲೇಶಃತದೇವಂ
ವ್ಯುತ್ಥಾನಸ್ಯಕ್ಲೇಶಾತ್ಮಕತ್ವಾತ್ಏಕಾಗ್ರತಾಭ್ಯಾಸೇನಪ್ರಥಮಂಕ್ಲೇಶಾಃಪರಿಹ
ರ್ತವ್ಯಾಇತ್ಯಾಶಯಃ ॥ ೯ ॥

॥ ಸೂ ॥ ತೇಪ್ರತಿಪ್ರಸವಹೇಯಾಸ್ಸೂಕ್ಷ್ಮಾಃ ॥ ೧೦ ॥

ಭಾ ॥ ತತ್ರಸೂಕ್ಷ್ಮಾಣಾಂಹಾನೋಪಾಯಮಾಹ । ತಇತಿ । ಚಿತ್ತ
ಸ್ಯಕೃತಕೃತ್ಯಸ್ಯಾಸ್ಮಿತಾಯಾಂಸ್ವಪ್ರಕೃತೌಪ್ರಳಯಃ । ಪ್ರತಿಪ್ರಸವಃ । ತೇ
ನಹೇಯಾಸ್ಸೂಕ್ಷ್ಮಾಸ್ತೇಕ್ಲೇಶಾಃ । ಧರ್ಮಿನಾಶಾದೇವತದ್ಧರ್ಮಾಣಾಂಸಂಸ್ಕಾ
ರಾಣಾಂನಾಶಇತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೧೦ ॥

ರಾ ॥ ನಚಾಜ್ಞಾತಾನಾಂತೇಷಾಂಪರಿಹಾರಶ್ಶಕ್ಯಃಕರ್ತುಮಿತಿತದ್ಜ್ಞಾ
ನಾಯತೇಷಾಮುದ್ದೇಶಂ ಕ್ಷೇತ್ರಂವಿಭಾಗಂ ಲಕ್ಷಣಮಭಿಧಾಯಸ್ಥೂಲಸೂ
ಕ್ಷ್ಮಭೇದಭಿನ್ನಾನಾಂತೇಷಾಂಪ್ರಹಾಣೋಪಾಯವಿಭಾಗಮಾಹ । ತಇತಿ ।
ತೇಸೂಕ್ಷ್ಮಾಃಕ್ಲೇಶಾಃ । ಯೇವಾಸನಾರೂಪೇಣಾವಸ್ಥಿತಾನವೃತ್ತಿರೂಪಂಪರಿ
ಣಾಮಮಾರಭಂತೇ । ತೆಪ್ರತಿಪ್ರಸವೇನಪ್ರತಿಲೋಮಪರಿಣಾಮೇನಹೇಯಾ
ಸ್ತ್ಯಕ್ತವ್ಯಾಃ । ಸ್ವಕಾರಣಾಸ್ಮಿತಾಯಾಂಕೃತಾರ್ಥಂಸವಾಸನಂಚಿತ್ತಂಯದಾ
ಪ್ರವಿಷ್ಟಂಭವತಿತದಾಕುತಸ್ತೇಷಾಂನಿರ್ಮೂಲಾನಾಂಸಂಭವಃ ॥ ೧೦ ॥

|| ಸೂ || ಧ್ಯಾನಹೇಯಾಸ್ತದ್ವೃತ್ತಯಃ || ೧೧ ||

ಮ || ಸ್ಥೂಲಾನಾಂಹಾನೋಪಾಯಮಾಹ | ಧ್ಯಾನೇತಿ | ಕ್ರಿಯಾಯೋಗೇನವಿರಳಾಃಕ್ಲೇಶವೃತ್ತಯಃಸ್ಥೂಲಾಸ್ಸುಖದುಃಖಮೋಹಾತ್ಮಿಕಾಃಪುರುಷಧ್ಯಾನೇನೈವಹಾತವ್ಯಾಇತ್ಯರ್ಥಃ| ಯಥಾಲೋಕೇವಸ್ತ್ರಸ್ಯಾತಿಸ್ಥೂಲೋಮಲಃಪ್ರಕ್ಷಾಳನೇನಾದೌಶೋಧ್ಯತೇ | ಪಶ್ಚಾದ್ವಿರಳಃಕ್ಷಾರಸಂಯೋಗಾದಿನಾ | ಮಲವಾಸನಾತುವಸ್ತ್ರನಾಶೇನೈವನಶ್ಯತಿತಥಾಕ್ರಿಯಾಯೋಗೇನಾತಿನಿಬಿಡಾಃಕ್ಲೇಶಾವಿರಳಾಭವಂತಿ | ವಿರಳಾಸ್ತುಧ್ಯಾನೇನಸೂಕ್ಷ್ಮಾಃಸೂಕ್ಷ್ಮಾಸ್ತುಚಿತ್ತನಾಶೇನನಶ್ಯಂತೀತಿಭಾವಃ || ೧೧ ||

ರಾ || ಸ್ಥೂಲಾನಾಂಹಾನೋಪಾಯಮಾಹ | ಧ್ಯಾನೇತಿ | ತೇಷಾಂಕ್ಲೇಶಾನಾಮಾರಬ್ಧಕಾರ್ಯಾಣಾಂ ಯಾಸ್ಸುಖದುಃಖಮೋಹಾತ್ಮಿಕಾವೃತ್ತಯಸ್ತಾಧ್ಯಾನೇನಚಿತ್ತೈಕಾಗ್ರತಾಲಕ್ಷಣೇನಹೇಯಾಹಾತವ್ಯಾಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಚಿತ್ತಪರಿಕರ್ಮಾಭ್ಯಾಸಮಾತ್ರೇಣೈವಸ್ಥೂಲತ್ವಾತ್ತಾಸಾಂನಿವೃತ್ತಿರ್ಭವತಿ | ಯಥಾವಸ್ತ್ರದೌಘನಸ್ಸ್ಥೂಲೋಮಲಃಪ್ರಕ್ಷಾಳನಮಾತ್ರೇಣೈವನಿವರ್ತತೇ | ಯಸ್ತುತತ್ರಸೂಕ್ಷ್ಮಃಸತೈಸ್ತೈರುಪಾಯೈರುತ್ತಾಪನಪ್ರಭೃತಿಭಿರೇವನಿವರ್ತಯಿತುಂಶಕ್ಯತೇ || ೧೧ ||

|| ಸೂ || ಕ್ಲೇಶಮೂಲಃಕರ್ಮಾಶಯೋದೃಷ್ಟಾದೃಷ್ಟಜನ್ಮ ವೇದನೀಯಃ || ೧೨ ||

ಮ || ಕ್ಲೇಶಾನ್ನಿರೂಪ್ಯಕಥಂತೇಷಾಂಕ್ಲೇಶತ್ವಮಿತ್ಯಾಶಂಕ್ಯಕರ್ಮತತ್ಫಲಮೂಲತ್ವೇನಬಂಧಕತ್ವಾತ್ತೇಷಾಂಕ್ಲೇಶತ್ವಮಿತ್ಯಾಹ | ಕ್ಲೇಶೇತಿ | ಅತ್ರತ್ರಿಭಿಃಪದ್ಯೈಃಕ್ರಮೇಣಕರ್ಮಣೋಹೇತುಸ್ವರೂಪಕಾರಣಾನ್ಯುಚ್ಯಂತೇ| ಆಶೇತಇತ್ಯಾಶಯಃ | ಧರ್ಮಾಧರ್ಮರೂಪಸ್ಸಂಸ್ಕಾರಃ | ಕರ್ಮಣಾಂಆಶಯಃ ಕರ್ಮಾಶಯಃ|ಕ್ಲೇಶಾಃಕಾಮಕ್ರೋಧಾದಯೋಮೂಲಮಸ್ಯೇತಿಕ್ಲೇಶಮೂಲಃ | ಸಚದ್ವಿವಿಧಃ | ದೃಷ್ಟಜನ್ಮವೇದನೀಯೋದೃಷ್ಟಜನ್ಮವೇದನಿಯ್ಯಶ್ಚೇತಿ | ಯೇನದೇಹೇನಯತ್ಕರ್ಮಕೃತಂತದ್ದೃಷ್ಟಂ ಜನ್ಮತೇನೈವದೇಹೇನಭೋಕ್ತವ್ಯಆದ್ಯಃ | ಯಥಾ | ನಂದೀಶ್ವರೊಬಾಲಏವಮನುಷ್ಯದೇಹೇನತೀ

ವ್ರಸಂವೇಗೇನಮಂತ್ರತಪಸ್ಸಮಾಧಿಭಿರೀಶ್ವರಾರಾಧನಂಕೃತ್ವಾ ಸದ್ಯಏವದೇವತ್ವಜಾತಿಂದೀರ್ಘಮಾಯುರ್ದಿವ್ಯಭೋಗಂಚಲಬ್ಧವಾನ್ । ತಥಾವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರೋಜಾತ್ಯಾಯುಷೀಲಬ್ಧವಾನ್ । ತಥಾಭೀತವ್ಯಾಧಿತಕೃಪಣವಿಶ್ವಸ್ತಮಹಾನುಭಾವೇಷುಕೃತೋಪರಾಧಸ್ಸದ್ಯಏವಸಜ್ಜತೇ । ಯಥಾನಹುಷಸ್ಯಮಹರ್ಷ್ಯಪರಾಧೇನಸರ್ಪತ್ವಮಭವತ್ । ದ್ವಿತೀಯಸ್ತುಜನ್ಮಾಂತರಭೋಗ್ಯಸ್ವರ್ಗನರಕಾದಿಹೇತುಃಕರ್ಮಾಶಯಃ ॥ ೧೨ ॥

ರಾ ॥ ಏವಂಕ್ಲೇಶಾನಾಂತತ್ವಮಭಿಧಾಯಕರ್ಮಾಶಯಸ್ಯಾಭಿಧಾತುಮಾಹ । ಕ್ಲೇಶೇತಿ । ಕರ್ಮಾಶಯಇತ್ಯನೇನತಸ್ಯಸ್ವರೂಪಮಭಿಹಿತಂ । ಯತೋವಾಸನಾರೂಪಾಣ್ಯೇವಕರ್ಮಾಣಿ । ಕ್ಲೇಶಮೂಲಇತ್ಯನೇನಕಾರಣಮಭಿಹಿತಂ । ಯತಃಕರ್ಮಣಾಂಕ್ಲೇಶಏವನಿಮಿತ್ತಂ । ದೃಷ್ಟಾದೃಷ್ಟಜನ್ಮವೇದನೀಯಇತ್ಯನೇನಫಲಮುಕ್ತಂ । ಅಸ್ಮಿನ್ನೇವಜನ್ಮನಿಅನುಭವನೀಯೋದೃಷ್ಟಜನ್ಮವೇದನೀಯಃ । ಜನ್ಮಾಂತರಾನುಭವನೀಯೋಽದೃಷ್ಟಜನ್ಮವೇದನೀಯಃ । ತಥಾಹಿ । ಕಾನಿಚಿತ್ಪುಣ್ಯಾನಿಕರ್ಮಾಣಿ । ತೀವ್ರಸಂವೇಗೇನಕೃತಾನೀಹೈವಜನ್ಮನಿಫಲಂಜಾತ್ಯಾಯುರ್ಭೋಗಲಕ್ಷಣಂಪ್ರಯಚ್ಛಂತಿ । ಯಥಾ । ನಂದೀಶ್ವರಸ್ಯಭಗವನ್ಮಹೇಶ್ವರಾರಾಧನಬಲಾದಿಹೈವಜನ್ಮನಿ ಜಾತ್ಯಾದಯೋವಿಶಿಷ್ಟಾಃಪ್ರಾದುರ್ಭೂತಾಃ । ಏವಮನ್ಯೇಷಾಂವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಾದೀನಾಂತಪಃಪ್ರಭಾವಾಜ್ಜಾತ್ಯಾಯುಷೀ । ಕೇಷಾಂಚಿಜ್ಜಾತಿರೇವ । ಯಥಾತೀವ್ರಸಂವೇಗೇನದುಷ್ಟಕರ್ಮಕೃತಾಂನಹುಷಾದೀನಾಂ ಜಾತ್ಯಂತರಪರಿಣಾಮಃಊರ್ವಶ್ಯಾಶ್ಚಕಾರ್ತಿಕೇಯವನೇಲತಾರೂಪತಯಾ । ಏವಂವ್ಯಸ್ತಸಮಸ್ತರೂಪತ್ವೇನಯಥಾಯೋಗ್ಯಂಯೋಜ್ಯಂ ॥ ೧೨ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಸತಿಮೂಲೇತದ್ವಿಪಾಕೋಜಾತ್ಯಾಯುರ್ಭೋಗಾಃ ॥ ೧೩ ॥

ವೃ ॥ ಅಯಂಕ್ಷೀಣಕ್ಲೇಶಾನಾಂನಾಸ್ತೀತಿವಿಶೇಷಮಾಹ । ಸತೀತಿ । ಕ್ಲೇಶರೂಪೇಮೂಲೇಸತ್ಯೇವಕರ್ಮಣೋವಿಪಾಕಃಫಲಂಭವತಿ । ನಹ್ಯಕ್ಲೇಶೋಭುಂಕ್ತೇ । ನಹ್ಯಕಾಮಸ್ಯಕ್ವಚಿದಪಿಕರ್ಮಜಫಲೇಸುಖಬುದ್ಧಿರಸ್ತಿ । ನಹ್ಯನುದ್ವೇಗಶ್ಶೋಚತಿ । ಅತೋವಿವೇಕಖ್ಯಾತ್ಯಗ್ನಿದಗ್ಧೇಷುಕ್ಲೇಶೇಷುಕ

ರ್ಮಬೀಜಂ ವಿತುಷವ್ರೀಹ್ಯಾದಿವನ್ನ ಫಲಂಪ್ರಸೂತೆ । ಸವಿಪಾಕಸ್ತ್ರಿವಿಧಇತ್ಯಾಹ । ಜಾತೀತಿ । ಜಾತಿರ್ಜನ್ಮ ದೇವತ್ವಾದಿರ್ವಾ । ಆಯುಶ್ಚಿರಕಾಲಂದೇಹಪ್ರಾಣಯೋರ್ಯೋಗಃ । ಇಂದ್ರಿಯೈರ್ವಿಷಯಾನುಭವೋಭೋಗಇತಿ । ತತ್ರಭೋಗೋಮುಖ್ಯಃ । ಜಾತ್ಯಾಯುಷೀತಚ್ಛೇಷಇತಿವಿಭಾಗಃ । ತತ್ರೈಕಸ್ಮಿನ್ದೇಹೇವಿಚಿತ್ರಭೋಗದರ್ಶನಾದನೇಕಾನಿಕರ್ಮಾಣಿ ಏಕಂಜನ್ಮಾರಭಂತ ಇತ್ಯೇಕಭವಿಕಃಕರ್ಮಾಶಯಉಚ್ಯತೇ । ತಸ್ಯಕ್ವಚಿಜ್ಜಾತಿಃ । ಕ್ವಚಿದಾಯುಃಕ್ವಚಿದ್ಭೋಗಃ । ಕ್ವಚಿದುಭಯಂಕ್ವಚಿತ್ತ್ರಿತಯಮಿತಿಫಲವೈಚಿತ್ರ್ಯಂಜ್ಞೇಯಂ । ತದುಕ್ತಂಭಗವತಾ । ಗಹನಾಕರ್ಮಣೋಗತಿರಿತಿ । ವಿಸ್ತರಸ್ತುಭಾಷ್ಯೇದ್ರಷ್ಟವ್ಯಃ ॥ ೧೩ ॥

ರಾ ॥ ಇದಾನೀಂಕರ್ಮಾಶಯಸ್ಯಸ್ವಭೇದಭಿನ್ನಂಫಲಮಾಹ । ಸತೀತಿ । ಮೂಲಮುಕ್ತಲಕ್ಷಣಾಃಕ್ಲೇಶಾಃತೇಷ್ವನಭಿಭೂತೇಷುಸತ್ಸುತೇಷಾಂಕರ್ಮಣಾಂಕುಶಲಾಕುಶಲರೂಪಾಣಾಂವಿಪಾಕಃಫಲಂ ಜಾತ್ಯಾಯುರ್ಭೋಗಾಭವಂತಿ । ಜಾತಿರ್ಮನುಷ್ಯತ್ವಾದಿಃ । ಆಯುಶ್ಚಿರಕಾಲಂಕಾಯಸಂಬಂಧಃ। ಭೋಗಾವಿಷಯಾಇಂದ್ರಿಯಾಣಿ । ಸುಖದುಃಖಸಂವಿತ್ಕರ್ಮಕರಣಭಾವಸಾಧನವ್ಯುತ್ಪತ್ತ್ಯಾಭೋಗಶಬ್ದಸ್ಯ । ಇದಮತ್ರತಾತ್ಪರ್ಯಂ । ಚಿತ್ತಭೂಮಾವನಾದಿಕಾಲಸಂಚಿತಾಃಕರ್ಮವಾಸನಾಯಥಾಯಥಾಪಾಕಮುಪಯಾಂತಿ ತಥಾತಥಾಗುಣಪ್ರಧಾನಭಾವೇನ ಸ್ಥಿತಾಜಾತ್ಯಾಯುರ್ಭೋಗಲಕ್ಷಣಂಸ್ವಕಾರ್ಯಮಾರಭಂತೇ ॥ ೧೩ ॥

॥ ಸೂ ॥ ತೇಹ್ಲಾದಪರಿತಾಪಫಲಾಃಪುಣ್ಯಾಪುಣ್ಯಹೇತುತ್ವಾತ್ ॥ ೧೪ ॥

ಮ ॥ ಅಧುನಾಜಾತ್ಯಾದೀನಾಂಹೇಯತ್ವಾರ್ಥಂಫಲಮಾಹ । ತಇತಿ । ತೇಜಾತ್ಯಾಯುರ್ಭೋಗಾಃಪುಣ್ಯಹೇತುಕಾಸ್ಸುಖಫಲಾಃಅಪುಣ್ಯಂಪಾಪಂತದ್ಧೇತುಕಾಃದುಃಖಫಲಾಃ । ಅತ್ರಭೋಗೋವಿಷಯಾನುಭವಃ । ಮಿಶ್ರಸ್ತು । ಸುಖದುಃಖಾನುಭವೋಭೋಗಃ ತಸ್ಯಕರ್ಮತಯಾಸಾಧ್ಯತ್ವೇನಸುಖದುಃಖೆಫಲೇಗಮನಸ್ಯೇವಗ್ರಾಮಇತ್ಯಾಹುಃ ॥ ೧೪ ॥

ರಾ ॥ ಉಕ್ತಾನಾಂಕರ್ಮಫಲತ್ವೇನಜಾತ್ಯಾದೀನಾಂಸ್ವಕಾರಣಕರ್ಮಾನುಸಾರೇಣಕಾರ್ಯಕರ್ತೃತ್ವಮಾಹ । ತಇತಿ । ಹ್ಲಾದಸ್ಸುಖಂಪರಿತಾ

ಪೊದುಃಖಂಹ್ಲಾದಪರಿತಾಪೌಫಲಂಯೇಷಾಂತೇತಥೋಕ್ತಾಃ। ಪುಣ್ಯಂಕುಶಲಂಕರ್ಮತದ್ವಿಪರೀತಮಪುಣ್ಯಂತೇಪುಣ್ಯಾಪುಣ್ಯೇಕಾರಣೇ ಯೇಷಾಂ ತೇಷಾಂ ಭಾವಸ್ತಸ್ಮಾತ್। ಏತದುಕ್ತಂಭವತಿ। ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಾರಬ್ಧಜಾತ್ಯಾಯುರ್ಭೋಗಾಹ್ಲಾದಫಲಾಃ। ಅಪುಣ್ಯಾರಬ್ಧಾಃಪರಿತಾಪಫಲಾಇತಿ ॥ ೧೪ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಪರಿಣಾಮತಾಪಸಂಸ್ಕಾರದುಃಖೈರ್ಗುಣವೃತ್ತಿವಿರೋಧಾಚ್ಚ
ದುಃಖಮೇವಸರ್ವಂವಿವೇಕಿನಃ ॥ ೧೫ ॥

ವೃ ॥ ನನುತೇದುಃಖಫಲಾಃಹೇಯಾಭವಂತುಸುಖಫಲಾಸ್ತುಕಥಂಹೇಯಾಇತ್ಯತಆಹ। ಪರಿಣಾಮೇತಿ। ಪರಿಣಾಮೋನ್ಯಥಾಭಾವಃ। ತಾಪೋವರ್ತಮಾನಃ। ಸಂಸ್ಕಾರೋಭೂತಃ। ಏತಾನ್ಯೇವದುಃಖಾನಿತೈರಿತಿವಿಗ್ರಹಃ। ತಥಾಹಿ। ವಿಷಯಭೋಗಾತ್ಕಾಮಾನಲೋವರ್ಧತೇ। ವೃದ್ಧೌಸತ್ಯಾಂಕಾಮ್ಯಾಲಾಭೇದುಃಖಮವಶ್ಯಂಭಾವಿ। ಲಾಭೇಪಿಕುತಶ್ಚಿದ್ಭೋಗಸಂಕೋಚೇದುಃಖಂಸಂಕೋಚಕೇದ್ವೇಷಃ। ತತಃಕಾಮದ್ವೇಷಾಭ್ಯಾಂಪಾಪೋಪಚಯಾದ್ದುಃಖಂ। ಅಸಂಕೋಚೇವ್ಯಾಧಿಃ। ಪಾಪಂಚತತೋದುಃಖಂ। ಏವಂಭೋಗಸ್ಯಪರಿಣಾಮದುಃಖತಾ। ತಥಾಸುಖಭೋಗಕಾಲೇವಿಷಯನಾಶಭೀತ್ಯಾದುಃಖಂವರ್ತತೇ। ನಾಶಕೇದ್ವೇಷಾಚ್ಚತಾಪೋಸ್ತೀತಿತಾಪದುಃಖತಾಭೋಗಸ್ಯತಥಾಸುಖಭೋಗನಾಶೇಸಂಸ್ಕಾರೋಭವತಿ। ತೇನಸ್ಮೃತ್ಯಾರಾಗೇಸತಿಪುಣ್ಯಾಪುಣ್ಯೋಪಚಯಾತ್ಸುಖದುಃಖಭೋಗೇತತಃ ಪುನಸ್ಸಂಸ್ಕಾರಇತ್ಯನಂತಾದುಃಖಸಂತತಿಃ। ಯದಿಭೋಗನಾಶೇಸಂಸ್ಕಾರೋನಸ್ಯಾತ್ತದಾನದುಃಖಸಂತತಿಃ। ಭವತ್ಯೇವತುಸಂಸ್ಕಾರಇತಿಸಂಸ್ಕಾರದುಃಖತಾ। ಇಮಾನಿದುಃಖಾನಿವಿವೇಕಿನೋಕ್ಷಿಮಾತ್ರಕಲ್ಪಸ್ಯಯೋಗಿನಉದ್ವೇಜಕಾನಿನತುಕಠಿನಚಿತ್ತಾನಾಂಕಾಮಿನಾಂ। ಯಥಾಕ್ಷಿಪಾತ್ರಂಮೃದುಕಲ್ಪಂಊರ್ಣಾತಂತುರಪ್ಯುದ್ವೇಜಯತಿನಾನ್ಯಮವಯವಂತಸ್ಮಾದ್ವಿವೇಕಿನಸ್ಸರ್ವಮಪಿಭೋಗಸಾಧನಂವಿಷಮಿಶ್ರಾನ್ನವದ್ದುಃಖಮೇವಪರಿಣಾಮತಾಪಸಂಸ್ಕಾರದುಃಖೈರ್ಯೋಗಾತ್। ಗುಣವೃತ್ತಿವಿರೋಧಾಚ್ಚಗುಣಾಶ್ಚಿತ್ತಾತ್ಮನಾಪರಿಣತಾನಿಸತ್ವರಜಸ್ತಮಾಂಸಿ। ತೇಷಾಂವೃತ್ತಯಸ್ಸುಖದುಃಖಮೋಹಾಃತಾಸಾಂವಿರೋಧಃ। ಪರಸ್ಪರಮಭಿಭಾವ್ಯಾಭಿಭಾ

ವಕತ್ವಂತಸ್ಮಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ । ಚಲಂಹಿಗುಣವೃತ್ತಂತತ್ರಚಿತ್ತೇಯಾಗುಣವೃತ್ತಿ ರಾವಿರ್ಭವತಿಧರ್ಮೋದ್ಭವಾ । ಸಾಪುನರ್ಧರ್ಮಾಭಿಭವೇಸತಿತಿರೋಭವತ್ಯ ತೋದುಃಖತ್ವಂಸ್ವಾಭಾವಿಕಂಸ್ವಸ್ಯಾಸ್ಸ್ಫುಟಯತಿ । ಸ್ವಭಾವತೋದುಃಖರೂ ಪೈವಸುಖವೃತ್ತಿಃ । ದುಃಖಾತ್ಮಕರಜೋಮಿಶ್ರಸತ್ವಪರಿಣಾಮತ್ವಾತ್ । ಕಿಂ ತುಸ್ವಕಾಲೇಸತ್ವಪ್ರಾಧಾನ್ಯಾತ್ತಸ್ಯಾಃದುಃಖತ್ವಮಸ್ಫುಟಂ । ರಜಸಾಸತ್ವತಿ ರೋಭಾವೇಸತಿಸ್ಫುಟಮಿತಿ । ಸುಖದುಃಖಯೋರ್ಭೇದವ್ಯಪದೇಶಃ । ಏತೇನ ಸುಖಸ್ಯಮೋಹತ್ವಂಚವ್ಯಾಖ್ಯಾತಂ । ಏವಂಚಗುಣಪರಿಣಾಮಾತ್ಮಕಂಸರ್ವ ಮೇವಜಗದ್ದುಃಖಮೋಹಾತ್ಮಕಂಹೇಯಮಿತಿಸಿದ್ಧಂ ॥ ೧೫ ॥

ರಾ ॥ ಏಕಸ್ಯಪ್ರಾಣಿಮಾತ್ರಾಪೇಕ್ಷಯಾದ್ವೈವಿಧ್ಯಂ । ಯೋಗಿನಸ್ತು ಸರ್ವಂದುಃಖಮಿತ್ಯಾಹ । ಪರಿಣಾಮೇತಿ । ಪರಿಜ್ಞಾತಕ್ಲೇಶಾದಿವಿವೇಕಸ್ಯಪರಿ ದೃಶ್ಯಮಾನಂಸಕಲಮೇವಭೋಗಸಾಧನಂಸವಿಷಾನ್ನವದ್ದುಃಖಮೇವ ಪ್ರತಿ ಕೂಲವೇದನೀಯಮಿತ್ಯರ್ಥಃ । ಯಸ್ಮಾದತ್ಯಂತಾಭಿಜಾತೋಯೋಗೀದುಃಖ ಲೇಶೇನಾಪ್ಯುದ್ವಿಜತೇ ।ಯಥಾಕ್ಷಿಪಾತ್ರಮೂರ್ಣಾತಂತುಸ್ಪರ್ಶಮಾತ್ರೇಣೈ ವಮಹತೀಂಪೀಡಾಮನುಭವತಿ । ನೇತರದಂಗಂ । ತಥಾವಿವೇಕೀಸ್ವಲ್ಪದುಃ ಖಾನುಷಂಗೇಣಾಪಿವಿರಜ್ಯತೇ । ಕಥಮಿತ್ಯಾಹ । ಪರಿಣಾಮತಾಪಸಂಸ್ಕಾರ ದುಃಖೈಃ । ವಿಷಯಾಣಾಮುಪಭುಜ್ಯಮಾನಾನಾಂ । ಯಥಾಗರ್ಧಾಭಿವೃ ದ್ಧೇಸ್ತದಪ್ರಾಪ್ತಿಕೃತಸ್ಯದುಃಖಸ್ಯಾಪರಿಹಾರ್ಯತ್ವಾತ್ ದುಃಖಾಂತರಸಾಧನತ್ವಾ ಚ್ಚಾಸ್ತ್ಯೇವದುಃಖರೂಪತೇತಿಪರಿಣಾಮದುಃಖತ್ವಂ । ಉಪಭುಜ್ಯಮಾನೇ ಷುಸುಖಸಾಧನೇಷುತತ್ಪ್ರತಿಪಂಥಿನಂ ಪ್ರತಿದ್ವೇಷಸ್ಯಸರ್ವಥೈವಾವಸ್ಥಿತತ್ವಾ ತ್ಸುಖಾನುಭವಕಾಲೇಪಿತಾಪದುಃಖಂದುಷ್ಪರಿಹಾರಮಿತಿತಾಪದುಃಖತಾ ।ಸಂ ಸ್ಕಾರದುಃಖತ್ವಂಸ್ವಾಭಿಮತಾನಭಿಮತವಿಷಯಸನ್ನಿಧಾನೇಸುಖಸಂವಿದ್ದುಃಖ ಸಂವಿಚ್ಚೋಪಜಾಯಮಾನಾ ತಥಾವಿಧಮೇವಸ್ವಕ್ಷೇತ್ರೇಸಂಸ್ಕಾರಮಾರಭತೇ ಸಂಸ್ಕಾರಾಚ್ಚಪುನಸ್ತಥಾವಿಧಸಂವಿದನುಭವಇತ್ಯಪರಿಮಿತಸಂಸ್ಕಾರೋತ್ಪತ್ತಿ ದ್ವಾರೇಣಸಂಸಾರಾನುಚ್ಛೇದಾತ್ । ಸರ್ವಸ್ಯೈವದುಃಖತ್ವಂ । ಗುಣವೃತ್ತಿವಿ ರೋಧಾಚ್ಚೇತಿಗುಣಾನಾಂ ಸತ್ವರಜಸ್ತಮಸಾಂ ಯಾವೃತ್ತಯಸ್ಸುಖದುಃಖ ಮೋಹರೂಪಾಃಪರಸ್ಪರಮಭಿಭಾವ್ಯಾಭಿಭಾವಕತ್ವೇನವಿರುದ್ಧಾಜಾಯಂತೇ । ತಾಸಾಂಸರ್ವತ್ರೈವದುಃಖಾನುಬಂಧಾದ್ದುಃಖತ್ವಂ । ಏತದುಕ್ತಂಭವತಿ । ಏ

ಕಾಂತಿಕೀಮಾತ್ಯಂತಿಕೀಂಚದುಃಖನಿವೃತ್ತಿ ಮಿಚ್ಛ ತೋವಿವೇಕಿನಃಉಕ್ತ ರೂಪ ಕಾರಣಚತುಷ್ಟಯಾತ್ಸರ್ವವಿಷಯಾದುಃಖರೂಪತಯಾಪ್ರತಿಭಾಂತಿತಸ್ಮಾ ತ್ಸರ್ವಕರ್ಮವಿಪಾಕೋದುಃಖರೂಪಏವೇತಿ ॥ ೧೫ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಹೇಯಂದುಃಖಮನಾಗತಂ ॥ ೧೬ ॥

ಮ ॥ ತತ್ರಯಥಾಚಿಕಿತ್ಸಾಶಾಸ್ತ್ರೇರೋಗೋರೋಗಹೇತುರಾರೋಗ್ಯಂ ತದ್ಧೇತುರಿತಿಚತುಷ್ಟಯಂವ್ಯುತ್ಪಾದ್ಯಂ । ತಥಾಸ್ಮಿನ್ನಪಿಶಾಸ್ತ್ರೇಹೇಯಂಹೇ ಯಹೇತುರ್ಮೋಕ್ಷಸ್ತದ್ಧೇತುರಿತಿಚತುಷ್ಟಯಂವ್ಯುತ್ಪಾದಯಿತುಂವಿಶಿಷ್ಯಹೇ ಯಂದರ್ಶಯತಿ । ಹೇಯಮಿತಿ । ಅತೀತಸ್ಯಗತತ್ವಾತ್ । ವರ್ತಮಾನಸ್ಯದುಃ ಖಸ್ಯಭೋಗೇನೈವಕ್ಷಯಾದನಾಗತಮೇವದುಃಖಂಹೇಯಮಿತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೧೬ ॥

ರಾ ॥ ತದೇವಮುಕ್ತಸ್ಯಕ್ಲೇಶಕರ್ಮಾಶಯವಿಪಾಕರಾಶೇರವಿದ್ಯಾಪ್ರ ಭವತ್ವಾದವಿದ್ಯಾಯಾಶ್ಚಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನರೂಪತಯಾಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನೋಚ್ಛೇದ್ಯ ತ್ವಾತ್ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನಸ್ಯಸಸಾಧನಹೇಯೋಪಾದೇಯಾವಧಾರಣರೂಪತ್ವಾತ್ತ ದಭಿಧಾನಾಯಾಹ । ಹೇಯಮಿತಿ । ಭೂತಸ್ಯವ್ಯತಿಕ್ರಾಂತತ್ವಾದನುಭೂಯಮಾ ನಸ್ಯಚತ್ಯಕ್ತುಮಶಕ್ಯತ್ವಾದನಾಗತಮೇವ ಸಂಸಾರದುಃಖಂ ಹಾತವ್ಯಮಿತ್ಯು ಕ್ತಂಭವತಿ ॥ ೧೬ ॥

॥ ಸೂ ॥ ದ್ರಷ್ಟೃದೃಶ್ಯಯೋಸ್ಸಂಯೋಗೋಹೇಯಹೇತುಃ ॥ ೧೭ ॥

ಮ ॥ ಹೇಯಹೇತುಮಾಹ । ದ್ರಷ್ಟ್ರೇತಿ । ದ್ರಷ್ಟಾಚಿದ್ರೂಪಃ ಪುರುಷೋಬುದ್ಧಿಸ್ಥಃಸ್ವಚ್ಛತಯಾದರ್ಶನವಾನ್ । ದೃಶ್ಯಂಬುದ್ಧಿಸತ್ವಂ । ತ ಯೋಸ್ಸಂಯೋಗಸ್ಸ್ವಸ್ವಾಮಿಭಾವಃ । ಬುದ್ಧಿಸತ್ವಂಹಿವಿವಿಧಶಬ್ದಾದ್ಯಾಕಾರೇ ಣೇಂದ್ರಿಯಾದಿದ್ವಾರಾಪರಿಣತಂ ಚಿಚ್ಛಾಯಾಪತ್ತ್ಯಾಪುರುಷಾ ಭೇದೇನದೃಶ್ಯ ಮಾನಂಸನ್ನಿಧಿಮಾತ್ರೇಣಾಯಸ್ಕಾಂತಮಣಿವದುಪಕಾರಕಂಸ್ವನಿಷ್ಠಭೋಗಾ ಪವರ್ಗೌಪುರುಷೇದರ್ಶಯತ್ಸಂಭವತಿ ।ಪುರುಷಸ್ಯಸ್ವಾಮಿನಸ್ಸ್ವೀಯಮಭೇ ದಭ್ರಾಂತಿರೂಪಾವಿದ್ಯಾಕೃತಃ ಪುರುಷಾರ್ಥಾಧೀನಸ್ಥಿತಿಕ ಸ್ಸಂಯೋಗೋಹೇ ಯಸ್ಯದುಃಖಸ್ಯಹೇತುರಿತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೧೭ ॥

ರಾ || ಹೇಯಹೇತುಮಾಹ | ದ್ರಷ್ಟ್ರಿತಿ | ದ್ರಷ್ಟಾಚಿದ್ರೂಪಃ ದೃಶ್ಯಂ ಬುದ್ಧಿಸತ್ವಂ |ತಯೋರವಿವೇಕಖ್ಯಾತಿಪೂರ್ವಕೋಯೋಸೌಸಂಯೋಗೋಭೋಗ್ಯಭೋಕ್ತೃತ್ವೇನಸನ್ನಿಧಾನಂಸಹೇಯಸ್ಯದುಃಖಸ್ಯಗುಣಪರಿಣಾಮರೂಪಸ್ಯಸಂಸಾರಸ್ಯಹೇತುಃಕಾರಣಂತನ್ನಿವೃತ್ತ್ಯಾಸಂಸಾರನಿವೃತ್ತಿರ್ಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ || ೧೭ ||

|| ಸೂ || ಪ್ರಕಾಶಕ್ರಿಯಾಸ್ಥಿತಿಶೀಲಂಭೂತೇಂದ್ರಿಯಾತ್ಮಕಂ
ಭೋಗಾಪವರ್ಗಾರ್ಥಂದೃಶ್ಯಂ || ೧೮ ||

ಮ || ದೃಶ್ಯಂಲಕ್ಷಯತಿ | ಪ್ರಕಾಶೇತಿ | ಪ್ರಕಾಶಶೀಲಂಸತ್ವಂ | ಕ್ರಿಯಾಶೀಲಂರಜಃ |ಸ್ಥಿತಿಃಪ್ರಕಾಶಕ್ರಿಯಯೋಃಪ್ರತಿಬಂಧಃತಚ್ಛೀಲಂತಮಃ | ತತ್ರಸತ್ವಂಮೃದುತ್ವಾತ್ತಪ್ಯಂ | ತಾಪಕಂರಜಃ | ಏವಂಸತ್ವರಜಸೋಸ್ತಪ್ಯತಾಪಕಭಾವೇಸತಿತಮಸಾಮೋಹೋಭವತಿಪುರುಷಸ್ಯಮಮತಾಪಇತಿ|ತದಿದಂಗುಣಾತ್ರಯಂಸ್ವಸ್ವಕಾರ್ಯೇಷುಮಿಥಸ್ಸಹಾಯಮವಿವೇಕಿಭೋಗ್ಯಂವಿವೇಕಿತ್ಯಾಜ್ಯಂಪರಸ್ಪರಾಶ್ರಯಂಪರಸ್ಪರಾಭಿಭಾವಕಂ ಪರಸ್ಪರಾಂಗಾಂಗಿಭಾವಾಪನ್ನಂಸುಖಪ್ರಕಾಶಲಾಘವದುಃಖಕ್ರಿಯೋಪಷ್ಟಂಭಮೋಹಾವರಣಗೌರವಕಾರ್ಯಲಕ್ಷಣಂಜ್ಞೇಯಭೇದಂ ಸ್ವತಃಪರಸ್ಪರಾವಿಭಾಗಾದಜ್ಞೇಯಭೇದಂ ಪ್ರಧಾನಶಬ್ದವಾಚ್ಯಂಭೂತೇಂದ್ರಿಯಾತ್ಮಕಂ ಭೂತಾನಿಸ್ಥೂಲಾನಿತನ್ಮಾತ್ರಾಣಿಚ ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿಜ್ಞಾನಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಾಣಿದಶ | ಬುದ್ಧ್ಯಹಂಕಾರಮನಾಂಸಿತ್ರೀಣ್ಯಂತಃಕರಣಾನಿಆತ್ಮಾಸ್ವಾಭಿನ್ನಃ ಪರಿಣಾಮೋಯಸ್ಯತದ್ಭೋಗಾಪವರ್ಗಾರ್ಥಂಭೋಗಮೋಕ್ಷಪ್ರಯೋಜಕಂದೃಶ್ಯಮಿತ್ಯರ್ಥಃ || ೧೮ ||

ರಾ || ದ್ರಷ್ಟೃದೃಶ್ಯಯೋಸ್ಸಂಯೋಗಇತ್ಯುಕ್ತಂ ತತ್ರದೃಶ್ಯಸ್ಯಸ್ವರೂಪಂಕಾರ್ಯಂಪ್ರಯೋಜನಂಚಾಹ | ಪ್ರಕಾಶೇತಿ | ಪ್ರಕಾಶಸ್ಸತ್ವಸ್ಯಧರ್ಮಃ | ಕ್ರಿಯಾಪ್ರವೃತ್ತಿರೂಪಾರಜಸಃ | ಸ್ಥಿತಿರ್ನಿಯಮರೂಪಾತಮಸಃ| ತಾಃಪ್ರಕಾಶಕ್ರಿಯಾಸ್ಥಿತಯಃಶೀಲಂಸ್ವಾಭಾವಿಕಂರೂಪಂಯಸ್ಯತತ್ತಥಾವಿಧಮಿತಿ | ಸ್ವರೂಪಮಸ್ಯನಿರ್ದಿಷ್ಟಂಭೂತೇಂದ್ರಿಯಾತ್ಮಕಮಿತಿ | ಭೂತಾನಿಸ್ಥೂಲಸೂಕ್ಷ್ಮಭೇದೇನ ಪೃಥಿವ್ಯಾದೀನಿ ಗಂಧಾದಿತನ್ಮಾತ್ರಾಣಿಚಇಂದ್ರಿಯಾಣಿಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಾಂತಃಕರಣಭೇದೇನತ್ರಿವಿಧಾನಿ | ಉ

ಭಯಮೇತದ್ಗ್ರಾಹ್ಯಗ್ರಹಣರೂಪಮಾತ್ಮಸ್ವರೂಪಾಭಿನ್ನಃ ಪರಿಣಾಮೋ
ಸ್ಯತತ್ತಥಾವಿಧಮಿತ್ಯನೇನಕಾರ್ಯಮುಕ್ತಂ । ಭೋಗಃಕಥಿತಲಕ್ಷಣಃ ।
ಪವರ್ಗೋವಿವೇಕಖ್ಯಾತಿಪೂರ್ವಿಕಾಸಂಸಾರನಿವೃತ್ತಿಃ । ತೌಭೋಗಾಪವರ್ಗಾ
ವರ್ಥಃಪ್ರಯೋಜನಂಯಸ್ಯತತ್ತಥಾವಿಧಂದೃಶ್ಯಮಿತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೧೮ ॥

॥ ಸೂ ॥ ವಿಶೇಷಾವಿಶೇಷಲಿಂಗಮಾತ್ರಾಲಿಂಗಾನಿಗುಣಪರ್ವಾಣಿ ॥೧೯॥

ಮ ॥ ಏತೇಷಾಂಗುಣಾನಾಂಪರಿಣಾಮಂವಿಭಜ್ಯದರ್ಶಯತಿ । ವಿ
ಷೇತಿ । ವಿಶಿಷ್ಯಂತಇತಿವಿಶೇಷಾಃವ್ಯಾವೃತ್ತಾಷೋಡಶವಿಕಾರಾಃ । ಖ
ಯುತೇಜೋಂಬ್ವವನಯಸ್ಸ್ಥೂಲಭೂತಾಃಪಂಚ । ಜ್ಞಾನಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯ
ಣಿದಶ । ಮನಶ್ಚೈತ್ಯೇತೇಷೋಡಶವಿಕಾರಾಏವನತತ್ವಾಂತರಪ್ರಕೃತಯಃ
ತೇಷಾಂವಿಕಾರಾಣಾಂಪ್ರಕೃತಯೋಬುದ್ಧಿವಿಕೃತಯಷ್ಷಡವಿಶೇಷಾಃಪಂಚ
ನ್ಮಾತ್ರಾಹಂಕಾರಾಃ। ಅಹಂಕಾರಾತ್ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಾಣೀತಿಸಾಂಖ್ಯಾಃ। ಅಹಂ
ರಸ್ಯಾನುಜಾಬುದ್ಧೇರಪತ್ಯಾನಿತನ್ಮಾತ್ರಾಣೀತಿಯೋಗಾಃ। ತತ್ರಪಂಚತನ
ತ್ರಾಣಿಶಬ್ದಸ್ಪರ್ಶರೂಪರಸಗಂಧಾಖ್ಯಾನಿಸ್ಥೂಲಭೂತಾನಾಂಪ್ರಕೃತಯಃ।
ಹಂಕಾರಸ್ತ್ವೇನರಜಸೋಭಯೇನಜ್ಞಾನಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಮನಸಾಂಪ್ರಕ
ತಿಃಲಯಂಗಚ್ಛತೀತಿಲಿಂಗಂಸನ್ಮಾತ್ರಂಮಹತ್ತತ್ವಂ । ಮಾತ್ರಚಾನೇನವಿ
ಷಾಭ್ಯಾಂವೈಲಕ್ಷಣ್ಯಂದ್ಯೋತ್ಯತೇ। ತದ್ಧಿನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಕಾಧ್ಯವಸಾಯಾತ್ಮಕ
ಪ್ರಧಾನಸ್ಯಾದ್ಯಂಕಾರ್ಯಂಲಿಂಗಂಗುಣಾನಾಂಸಾಮ್ಯಾವಸ್ಥಾರೂಪಂಪ್ರಧಾನಂ
ತಾನಿಚತ್ವಾರಿಗುಣಾನಾಂಪರ್ವಾಣಿಪರಿಣಾಮಾಃಗುಣತ್ವಂಚೇತನಂಪ್ರತಿಶೇ
ತ್ವಂಮಂತವ್ಯಂ ॥ ೧೯ ॥

ರಾ ॥ ತಸ್ಯಚದೃಶ್ಯಸ್ಯನಾನಾವಸ್ಥಾರೂಪಪರಿಣಾಮಾತ್ಮಕಸ್ಯಹೇ
ತ್ವೇನಜ್ಞಾತವ್ಯತ್ವಾದವಸ್ಥಾಃಕಥಯಿತುಮಾಹ । ವಿಶೇಷೇತಿ । ಗುಣಾನಾಂ
ರ್ವಾಣ್ಯವಸ್ಥಾವಿಶೇಷಾಶ್ಚತ್ವಾರೋಜ್ಞಾತವ್ಯಾಇತ್ಯುಪದಿಷ್ಟಂಭವತಿ । ತತ್ರ
ಶೇಷಾಮಹಾಭೂತೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ । ಅವಿಶೇಷಾಸ್ತನ್ಮಾತ್ರಾಂತಃಕರಣಾನಿ ।
ಗಮಾತ್ರಂಬುದ್ಧಿಃ । ಅಲಿಂಗಮವ್ಯಕ್ತಮಿತ್ಯುಕ್ತಂ । ಸರ್ವತ್ರತ್ರಿಗುಣರ
ಪಸ್ಯಾವ್ಯಕ್ತಸ್ಯಾನ್ವಯಿತ್ವೇನಪ್ರತ್ಯಭಿಜ್ಞಾನಾದವಶ್ಯಂಜ್ಞಾತವ್ಯತ್ವೇನಯೋ
ಕಾಲೇಚತ್ವಾರಿಪರ್ವಾಣಿನಿರ್ದಿಷ್ಟಾನಿ ॥ ೧೯ ॥

॥ ಸೂ ॥ ದ್ರಷ್ಟಾದೃಶಿಮಾತ್ರಶ್ಶುದ್ಧೋಽಪಿಪ್ರತ್ಯಯಾನುಪಶ್ಯಃ ॥ ೨೦ ॥

ಮು ॥ ಏವಂದೃಶ್ಯಂನಿರೂಪ್ಯದ್ರಷ್ಟಾರಂನಿರೂಪಯತಿ । ದ್ರಷ್ಟೇತಿ ।
ದ್ರಷ್ಟಾಪುರುಷೋದೃಶಿಮಾತ್ರಶ್ಚಿನ್ಮಾತ್ರೋನಜ್ಞಾನಾದಿಧರ್ಮಕಃ । ಅತಶ್ಶು
ದ್ಧೋಽಪರಿಣಾಮ್ಯಪಿಪ್ರತ್ಯಯಂ ಬುದ್ಧಿವೃತ್ತಿಮನುಸೃತ್ಯಪಶ್ಯತೀತಿ ಪ್ರತ್ಯ
ಯಾನುಪಶ್ಯಃ । ಸ್ವಸ್ಯಬುಧ್ಯವಿವೇಕವೃತ್ತಿಭಿರೇಕೀಭೂತಃಶಬ್ದಾದೀನ್ಪ
ಶ್ಯತೀತ್ಯರ್ಥಃ । ತದುಕ್ತಂವೃತ್ತಿಸಾರೂಪ್ಯಮಿತರತ್ರೇತಿ ॥ ೨೦ ॥

ರಾ ॥ ಏವಂಹೇಯತ್ವೇನದೃಶ್ಯಸ್ಯಪ್ರಥಮಂಜ್ಞಾತವ್ಯತ್ವಾತ್ತದವ
ಸ್ಥಾಸಹಿತಂವ್ಯಾಖ್ಯಾಯೋಪಾದೇಯಂದ್ರಷ್ಟಾರಂವ್ಯಾಕರ್ತುಮಾಹ । ದ್ರಷ್ಟೇ
ತಿ । ದ್ರಷ್ಟಾಪುರೂಷೋದೃಶಿಮಾತ್ರಶ್ಚೇತನಾಮಾತ್ರಃ । ಮಾತ್ರಗ್ರಹಣಂಧ
ರ್ಮಿಧರ್ಮನಿರಾಸಾರ್ಥಂ । ಕೇಚಿದ್ಧಿಚೇತನಾಮಾತ್ಮನೋಧರ್ಮಮಿಚ್ಛಂತಿಸ
ಶುದ್ಧೋಽಪಿಪರಿಣಾಮಿತ್ವಾದ್ಯಭಾವೇನಸ್ವಪ್ರತಿಷ್ಠೋಽಪಿ ಪ್ರತ್ಯಯಾನುಪಶ್ಯಃ
ಪ್ರತ್ಯಯಾಃವಿಷಯೋಪರಕ್ತಾನಿಜ್ಞಾನಾನಿತಾನಿಅನುಅವ್ಯವಧಾನೇನಪ್ರತಿಸಂಕ್ರ
ಮಾದ್ಯಭಾವೇನಪಶ್ಯತಿ । ಏತದುಕ್ತಂಭವತಿ । ಜಾತವಿಷಯೋಪರಾಗಾಯಾ
ಮೇವಬುದ್ಧೌಸನ್ನಿಧಿಮಾತ್ರೇಣೈವಪುರುಷಸ್ಯದ್ರಷ್ಟೃತ್ವಮಿತಿ ॥ ೨೦ ॥

॥ ಸೂ ॥ ತದರ್ಥಏವದೃಶ್ಯಸ್ಯಾತ್ಮಾ ॥ ೨೧ ॥

ಮು ॥ ಏವಂದೃಶ್ಯದ್ರಷ್ಟಾರಾವುಕ್ತ್ವಾತಯೋಶ್ಶೇಷಶೇಷಿತಾಮಾಹ ।
ತದಿತಿ । ದೃಶ್ಯಸ್ಯಭೋಗ್ಯಸ್ಯಆತ್ಮಾಸ್ವರೂಪಂದ್ರಷ್ಟ್ರರ್ಥಮೇವನಸ್ವಾರ್ಥಂ ।
ಅಚೇತನತ್ವಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೨೧ ॥

ರಾ ॥ ಸಏವಭೋಕ್ತೇತ್ಯಾಹ । ತದಿತಿ । ದೃಶ್ಯಸ್ಯಪ್ರಾಗುಕ್ತಲಕ್ಷಣ
ಸ್ಯಆತ್ಮಾಯತ್ಸ್ವರೂಪಂಸಃತದರ್ಥಃ ತಸ್ಯಪುರುಷಸ್ಯಭೋಕ್ತೃತ್ವಸಂಪಾದ
ನಂನಾಮಸ್ವಾರ್ಥಪರಿಹಾರೇಣಪ್ರಯೋಜನಂನಹಿ ಪ್ರಧಾನಂಪ್ರವರ್ತಮಾನ
ಮಾತ್ಮನಃಕಿಂಚಿತ್ಪ್ರಯೋಜನಮಪೇಕ್ಷ್ಯಪ್ರವರ್ತತೇಕಿಂತುಪುರುಷಸ್ಯಭೋ
ಗಂಸಂಪಾದಯಾಮೀತಿ ॥ ೨೧ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಕೃತಾರ್ಥಂಪ್ರತಿನಷ್ಟಮಪ್ಯನಷ್ಟಂತದನ್ಯ
ಸಾಧಾರಣತ್ವಾತ್ ॥ ೨೨ ॥

ವ ॥ ನನುತರ್ಹಿದ್ರಷ್ಟುಃಪ್ರಯೋಜನನಿಷ್ಪನ್ನೌಸತ್ಯಾಂಕೃತಕೃತ್ಯ
ವಾದ್ವ್ಯಯಂಪ್ರಧಾನಂನಿರ್ವ್ಯಾಪಾರಂಸ್ಯಾತ್ । ತಥಾಚಬಂಧನಾಸಂಸಾರೋನ
ಪಲಬ್ಧಃಇತ್ಯತಆಹ । ಕೃತಾರ್ಥಮಿತಿ । ಪ್ರಧಾನಮೇಕಂಪುರುಷಾಅನ
ತಾಇತಿಸ್ಮೃತಿಃ । ಅಜಾಮೇಕಾಮಿತಿಶ್ರುತಿಃ । ತತ್ರಪ್ರಧಾನಂಯಂಪುರುಷ
ಪ್ರತಿಭೋಗಾಪವರ್ಗೌಕೃತವತ್ಸಕೃತಾರ್ಥಃ । ಸ್ವಾಮಿತ್ವಾತ್ । ಯಥಾ
ತ್ಯೈನಕೃತೇಜಯೇಸ್ವಾಮಿಕೃತಜಯಇತ್ಯುಚ್ಯತೇತದ್ವತ್ । ತಂಕೃತಾರ್ಥಂಕವ
ಪಿಪುರುಷಂಪ್ರತಿ ನಷ್ಟಮದರ್ಶನಂಗತಮಪಿದೃಶ್ಯಮನಷ್ಟಂಪುರುಷಾಂತ
ಸಾಧಾರಣತ್ವಾತ್ । ಏತದುಕ್ತಂಭವತಿ । ಪುರುಷಾರ್ಥೋಹ್ಯನಾಗತಾವಸ್ಥಃಪ್ರ
ಧಾನಸ್ಯಪ್ರವೃತ್ತಿಹೇತುಃ । ತತ್ರಕೃತಾರ್ಥಂಪ್ರತಿಪ್ರವರ್ತಕಾಭಾವಾತ್ಪ್ರಧಾ
ನಸ್ಯಪ್ರವೃತ್ತಾವಪ್ಯಕೃತಾರ್ಥಂಪ್ರತಿಮಹದಾದ್ಯಾಕಾರೇಣಪ್ರವೃತ್ತಿರ್ಘಟ
ತೇತಥಾಚೈಕಸ್ಯಮುಕ್ತೌಸರ್ವೇಷಾಂ ಮುಕ್ತಿಪ್ರಸಂಗೋನಾಸ್ತೀತಿ ॥೨೨॥

ರಾ ॥ ಯದ್ಯೇವಂಪುರುಷಸ್ಯಭೋಗಸಂಪಾದನಮೇವಪ್ರಯೋಜ
ನಂತದಾಸಂಪಾದಿತೇತಸ್ಮಿನ್ ನಿಷ್ಪ್ರಯೋಜನಂವಿರತವ್ಯಾಪಾರಂಸ್ಯಾತ್ ತಸ್ಮಿಂ
ಶ್ಚಪರಿಣಾಮಶೂನ್ಯೇ ಶುದ್ಧತ್ವಾತ್ಸರ್ವೇದ್ರಷ್ಟಾರೋ ಬಂಧರಹಿತಾಸ್ಸ್ಯುಸ್ತತ್ತ
ಸಂಸಾರೋಚ್ಛೇದಇತ್ಯಾಶಂಕ್ಯಾಹ । ಕೃತಾರ್ಥಮಿತಿ । ಯದ್ಯಪಿವಿವೇಕಖ್ಯಾ
ತಿಪರ್ಯಂತಾದ್ಭೋಗಸಂಪಾದನಾತ್ಕಮಪಿಕೃತಾರ್ಥಂಪುರುಷಂ ಪ್ರತಿನಷ್ಟಂವಿ
ರತವ್ಯಾಪಾರಂತಥಾಪಿಸರ್ವಪುರುಷಸಾಧಾರಣತ್ವಾದನ್ಯಾನ್ಪ್ರತ್ಯನಷ್ಟವ್ಯಾಪಾ
ರಮವತಿಷ್ಠತೇ । ಅತಃಪ್ರಧಾನಸ್ಯಸಕಲಭೋಕ್ತೃಸಾಧಾರಣತ್ವಾನ್ನಕದಾ
ಚನಾಪಿವಿನಾಶಃಏಕಸ್ಯಮುಕ್ತೌವಾನಸರ್ವೇಷಾಂಮುಕ್ತಿಪ್ರಸಂಗಇತ್ಯುಕ್ತಂ
ಭವತಿ ॥ ೨೨ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಸ್ವಸ್ವಾಮಿಶಕ್ತ್ಯೋಃಸ್ವರೂಪೋಪಲಬ್ಧಿಹೇತು
ಸ್ಸಂಯೋಗಃ ॥ ೨೩ ॥

ವ ॥ ಏವಂದೃಶ್ಯದ್ರಷ್ಟಾರೌವ್ಯಾಖ್ಯಾಯಸಂಯೋಗಂನಿರೂಪಯತಿ ।

ಸ್ವಸ್ವಾಮೀತಿ । ಸ್ವಂದೃಶ್ಯಂತಸ್ಯಶಕ್ತಿರ್ಜಡತ್ವೇನದೃಶ್ಯತ್ವಯೋಗ್ಯತಾ । ಸ್ವಾಮೀಪುರುಷಸ್ತಸ್ಯಶಕ್ತಿಶ್ಚೇತನತ್ವೇನದ್ರಷ್ಟೃತ್ವಯೋಗ್ಯತಾ । ಸ್ವರೂಪಾತ್ಮಿಕೈವತಯೋಸ್ಸ್ವಸ್ವಾಮಿಸ್ವರೂಪಯೋರ್ಜಡಚಿಚ್ಛಕ್ತ್ಯೋರ್ವಿವಿಧಶಬ್ದಾದ್ಯಾಕಾರದೃಶ್ಯಬುದ್ಧಿಸ್ವರೂಪಸ್ಯೋಪಲಬ್ಧಿರ್ಭೋಗಃ । ಸ್ವಾಮಿಸ್ವರೂಪಸ್ಯೋಪಲಬ್ಧಿರ್ಮೋಕ್ಷಃ । ತದ್ಧೇತುಸ್ಸಂಯೋಗಸ್ಸ್ವಸ್ವಾಮಿಭಾವಾಖ್ಯಃ ಯ ಏವದ್ರಷ್ಟೃದೃಶ್ಯಭಾವಸ್ಸ ಏವಭೋಕ್ತೃಭೋಗ್ಯ ಭಾವ ಇತ್ಯಾಖ್ಯಾಯತೇಯಸ್ಯಾಭಾವೇದೃಗ್ದೃಶ್ಯಯೋಸ್ಸ್ವರೂಪೋಪಲಬ್ಧಿರ್ನಭವತಿಯದ್ಭಾವೇಸಾಭವತಿಸಸಂಯೋಗಃಕಾರ್ಯೇಣೈವಜ್ಞೇಯ ಇತ್ಯುಪದಿಷ್ಟಂಭವತಿ ॥ ೨೩ ॥

ರಾ ॥ ದೃಶ್ಯದ್ರಷ್ಟಾರೌವ್ಯಾಖ್ಯಾಯಸಂಯೋಗಂವ್ಯಾಖ್ಯಾತುಮಾಹ । ಸ್ವೇತಿ। ಕಾರ್ಯದ್ವಾರೇಣಾಸ್ಯಲಕ್ಷಣಂಕರೋತಿ।ಸ್ವಶಕ್ತಿರ್ದೃಶ್ಯಸ್ಯಸ್ವಭಾವಃ। ಸ್ವಾಮಿಶಕ್ತಿರ್ದ್ರಷ್ಟುಸ್ಸ್ವರೂಪಂತಯೋರ್ದ್ವಯೋರಪಿಸಂವೇದ್ಯಸಂವೇದಕತ್ವೇನವ್ಯವಸ್ಥಿತಯೋರ್ಯಾಸ್ವರೂಪೋಪಲಬ್ಧಿಸ್ತಸ್ಯಾಃ ಕಾರಣಂಯಸ್ಸಸಂಯೋಗಃ । ಸಚಸಹಜಭೋಗ್ಯಭೋಕ್ತೃಭಾವಸ್ವರೂಪಾನ್ನಾನ್ಯಃನಹಿತಯೋರ್ನಿತ್ಯಯೋರ್ವ್ಯಾಪಕಯೋಶ್ಚಸ್ವರೂಪಾದತಿರಿಕ್ತಃ ಕಶ್ಚಿತ್ಸಂಯೋಗಃ ಯದೇವಭೋಗ್ಯಸ್ಯಭೋಗ್ಯತ್ವಂ ಭೋಕ್ತುಶ್ಚಭೋಕ್ತೃತ್ವಮನಾದಿಸಿದ್ಧಂ ಸಏವಸಂಯೋಗಃ ॥ ೨೩ ॥

॥ ಸೂ ॥ ತಸ್ಯಹೇತುರವಿದ್ಯಾ॥೨೪॥

ಮ ॥ ಏವಂಸಂಯೋಗಸ್ಯಸ್ವರೂಪಂ ಕಾರ್ಯಂಚೋಕ್ತ್ವಾಕಾರಣಮಾಹ । ತಸ್ಯೇತಿ । ಭ್ರಾಂತಿವಾಸನಾಸಂಯೋಗಸ್ಯಕಾರಣಮಿತ್ಯರ್ಥಃ । ಅಹಮಿತಿದೃಗ್ದೃಶ್ಯಯೋರಭೇದಭ್ರಾಂತಿಃತದ್ವಾಸನಾವಾಸಿತಂಚಿತ್ತಂಪ್ರಲಯೇಲೀನಂ ಪ್ರಧಾನಭಾವಮುಪಗತಂಸರ್ಗಕಾಲೇಪುರುಷಂ ಪ್ರತಿಸತ್ವೇನೈವಜಾಯತೇ । ತೇನಸಂಯೋಗೇನಾವಿವೇಕಿನೋಬಂಧೋವಿವೇಕಿನೋಮೋಕ್ಷಶ್ಚಭವತಿ।ಏತಯಾಧ್ಯಾಸವಾಸನಾಚಿತ್ರಯಾಚಿತ್ತವರ್ತಿನ್ಯಾವಿದ್ಯಯಾಸಮಂತತೋನುವಿದ್ಧಂಪುರುಷಪಶುಂಸ್ವಕರ್ಮೋಪಹೃತಂದುಃಖಮುಪಾತ್ತಂತ್ಯಜಂತಂತ್ಯಕ್ತಮುಪಾದದಾನಂ ಹಾತವ್ಯಮನಾತ್ಮನ್ಯಹಂಕಾರ ಮಮಕಾರಾನು

ಪಾತಿನಂಜಾತಂಜಾತಂಬಾಹ್ಯಾಂತರಾಧ್ಯಾಸಿಕೋಭಯನಿಮಿತ್ತಾಸ್ತ್ರಿಪರ್ವಾ
ಸ್ತಾಪಾಅನುಪ್ಲವಂತೇ ॥ ೨೪ ॥

ರಾ ॥ ತಸ್ಯಾಪಿಕಾರಣಮಾಹ । ತಸ್ಯೇತಿ । ಯಾಪೂರ್ವಂವಿಪರ್ಯ
ಸಾತ್ಮಿಕಾಮೋಹರೂಪಾ ಅವಿದ್ಯಾವ್ಯಾಖ್ಯಾತಾಸಾತಸ್ಯಾವಿವೇಕಖ್ಯಾತಿರೂ
ಸ್ಯಸಂಯೋಗಸ್ಯಕಾರಣಂಹೇಯಂಹಾನಕ್ರಿಯಾಕರ್ಮೋಚ್ಯತೇ ॥ ೨೪ ॥

॥ ಸೂ ॥ ತದಭಾವಾತ್ಸಂಯೋಗಾಭಾವೋಹಾನಂತದ್ದೃಶೇಃ
ಕೈವಲ್ಯಂ ॥ ೨೫ ॥

ಮ॥ ಏವಂಹೇಯಂತದ್ಧೇತುಂಚೋಪಪಾದ್ಯಹೇಯಸ್ಯಹಾನಂಮೋ
ಕ್ಷಂವ್ಯುತ್ಪಾದಯತಿ । ತದಭಾವಾದಿತಿ । ತಸ್ಯಾಅವಿದ್ಯಾಯಾಅಭಾವಾದ್ವಿದ್ಯ
ಯಾನಾಶಾತ್ತತ್ಕಾರ್ಯಸ್ಯ ಸಂಯೋಗಸ್ಯದುಃಖಸ್ಯಹೇಯಸ್ಯಹೇತೋರಭಾವೋ
ವಿನಾಶೋಯತ್ತದೇವಂದೃಶೇರ್ನಿತ್ಯಮುಕ್ತಸ್ಯಕೈವಲ್ಯಮಿತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೨೫ ॥

ರಾ ॥ ಕಿಂಪ್ರನಸ್ತದ್ಧಾನಮಿತ್ಯಾಹ । ತದಭಾವಾದಿತಿ । ತಸ್ಯಾಅವಿದ್ಯಾ
ಯಾಸ್ಸ್ವರೂಪವಿರುದ್ಧೇನಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನೇನೋನ್ಮೂಲಿತಾಯಾ ಯೋಯ
ಮಭಾವಃ । ತಸ್ಮಿನ್ಸತಿತತ್ಕಾರ್ಯಸ್ಯಸಂಯೋಗಸ್ಯಾಪ್ಯಭಾವಃತದ್ಧಾನಮಿತ್ಯು
ಚ್ಯತೇ । ಅಯಮರ್ಥೋನೈತಸ್ಯಮೂರ್ತದ್ರವ್ಯವತ್ಪರಿತ್ಯಾಗೋಯುಜ್ಯತೇ ।
ಕಿಂತುಜಾತಾಯಾಂ ವಿವೇಕಖ್ಯಾತಾವವಿವೇಕಖ್ಯಾತಿನಿಮಿತ್ತಸ್ಸಂಯೋಗಸ್ಸ್ವ
ಯಮೇವನಿವರ್ತತಇತಿತಸ್ಯಹಾನಂ । ಯದೇವಚಸಂಯೋಗಸ್ಯಚಹಾನಂ
ತದೇವನಿತ್ಯಂಕೇವಲಸ್ಯಾಪಿಪುರುಷಸ್ಯಕೈವಲ್ಯಂವ್ಯಪದಿಶ್ಯತೇ ॥ ೨೫ ॥

॥ ಸೂ ॥ ವಿವೇಕಖ್ಯಾತಿರವಿಪ್ಲವಾಹಾನೋಪಾಯಃ ॥ ೨೬ ॥

ಮ ॥ ಮೋಕ್ಷಮುಕ್ತ್ವಾತದ್ಧೇತುಮಾಹ । ದೃಗ್ದೃಶ್ಯಯೋರ್ಭೇ
ದೋವಿವೇಕಃ । ತಸ್ಯಜ್ಞಾನಂಖ್ಯಾತಿಃ । ವಿಪ್ಲವೋಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನಂ । ಆಪಾಟಿಲ್ಯಾ
ಗಮಾತ್ಸಾಮಾನ್ಯತೋವಿವೇಕಖ್ಯಾತಿರುದೇತಿಸಾನಾವಿದ್ಯಾಂಹಂತಿ । ಪರೋ
ಕ್ಷತ್ವಾತ್ । ಯದಾಸಾಮನನೇನಸ್ಥಾಪಿತಾಸತೀಸರ್ವತೋವಿರಕ್ತೇನಪುರುಷಾ
ಭಿಮುಖೇನಚಿತ್ತೇನನಿರಂತರಮಭ್ಯಸ್ಯತೇ । ತದಾಧ್ಯಾನಪ್ರಕರ್ಷಪರ್ಯಂತ

ಜಾಚಿತ್ಪ್ರತಿ ಬಿಂಬವತೀಂಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರರೂಪಾಸವಾಸನಂ ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನಂನಿಷ್ನಂ ತೀತ್ಯವಿಪ್ಲವಾಸತೀಪರವೈರಾಗ್ಯಪೂರ್ವಕ ನಿರೋಧಸಂಸ್ಕಾರವಿಶೇಷಸ್ಯಕೃತ ಕೃತ್ಯಸ್ಯಪ್ರಾರಬ್ಧಾವಸಾನೆ ಆತ್ಯಂತಿಕನಿವೃತ್ತಿದ್ವಾರಾಭಾವಿದುಃಖಹಾನಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷಸ್ಯೋಪಾಯಇತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೨೬ ॥

ರಾ ॥ ತದೇವಂಸಂಯೋಗಸ್ಯಸ್ವರೂಪಂಕಾರಣಂಕಾರ್ಯಂಚಾಭಿಹಿತಂ। ಅಥಹಾನೋಪಾಯಕಥನದ್ವಾರೇಣೋಪಾದೇಯಕಾರಣಮಾಹ । ವಿವೇಕೇತಿ। ಅನ್ಯೇಗುಣಾಅನ್ಯಃಪುರುಷಇತ್ಯೇವಂವಿಧಸ್ಯವಿವೇಕಸ್ಯಖ್ಯಾತಿಃಪ್ರಖ್ಯಾ। ಸಾ। ಹಾನಸ್ಯದೃಶ್ಯಪರಿತ್ಯಾಗಸ್ಯೋಪಾಯಃಕಾರಣಂಕೀದೃಶೀಅವಿಪ್ಲವಾನವಿದ್ಯತೇವಿಪ್ಲವೋವಿಚ್ಛೇದೋಂತರಾಂತರಾವ್ಯುತ್ಥಾನರೂಪೋಯಸ್ಯಾಸ್ಸಾವಿಪ್ಲವಾ। ಇದಮತ್ರತಾತ್ಪರ್ಯಂ। ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಭಾವನಾಬಲಾದವಿದ್ಯಾಪ್ರವಿಲಯೆ ವಿನಿವೃತ್ತಜ್ಞಾತೃತ್ವ ಕರ್ತೃತ್ವಾದ್ಯಭಿಮಾನಾಯಾರಜಸಮೋಮಲಾನಭಿಭೂತಾಯಾಬುದ್ಧೇರಂತರ್ಮುಖಾಯಾಯಾಶ್ಚಿಚ್ಛಾಯಾಸಂಕ್ರಾಂತಿಸ್ಸಾವಿವೇಕಖ್ಯಾತಿರುಚ್ಯತೆ। ತಸ್ಯಾಂಚಸಂತತಮವಿಚ್ಛೇದೇನಪ್ರವೃತ್ತಾಯಾಂದೃಶ್ಯಸ್ಯಾಧಿಕಾರನಿವೃತ್ತೇರ್ಭವತ್ಯೇವಕೈವಲ್ಯಂ ॥ ೨೬ ॥

॥ ಸೂ ॥ ತಸ್ಯಸಪ್ತಧಾಪ್ರಾಂತಭೂಮಿಃಪ್ರಜ್ಞಾ ॥ ೨೭ ॥

ಮ ॥ ಸ್ಥಿರವಿವೇಕಖ್ಯಾತೇರ್ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಸ್ಯಜ್ಞಾನವೈಭವಮಾಹ। ತಸ್ಯೇತಿ । ಪ್ರಕೃಷ್ಟೋಂತೋವಸಾನಂಫಲತ್ವೇನಯಾಸಾಂತಾಃ ಪ್ರಾಂತಾಶ್ಚರಮಾಇತಿಯಾವತ್ । ಪ್ರಾಂತಾಭೂಮಯೊವಸ್ಥಾಯಸ್ಯಾಸ್ಸಾಪ್ರಜ್ಞಾಪ್ರಾಂತಭೂಮಿಃ । ತಸ್ಯಾವಿಪ್ಲವಾತ್ಮಖ್ಯಾತೇರ್ವಿದುಷಃಪ್ರತ್ಯಯಾಂತರತಿರಸ್ಕಾರೇಣಸಪ್ತಪ್ರಕಾರಾಃಪ್ರಜ್ಞಾವಸ್ಥಾಶ್ಚರಮಾಭವಂತಿ। ಜ್ಞಾತವ್ಯಮಖಿಲಂ ಜ್ಞಾತಮತಃಪರಂನಕಿಂಚಿದ್ಜ್ಞಾತವ್ಯಮಸ್ತೀತ್ಯೇಕಾಸರ್ವಜಿಜ್ಞಾ ಸಾನಿವರ್ತಕತ್ವಾದಿಯಂಪ್ರಾಂತಾ । ನಹೇಯಮನಾತ್ಮಜ್ಞಸ್ಯಸಂಭವತಿಯತಸ್ತದಾಲಂಬನಸಮಾಧಿನಾಪ್ರಧಾನಾಂತಪ್ರಜ್ಞಾಯಾಂಸ್ಥಿರಾಯಾಮಪ್ಯಾತ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾಯಾಸ್ಸತ್ವೇನತತ್ಪ್ರಜ್ಞಾಯಾಅಚರಮತ್ವಾತ್ । ಏವಮಗ್ರಿಮಾವಸ್ಥಾನಾಂಪ್ರಾಂತತ್ವಂಮಂತವ್ಯಂ। ಹಾತವ್ಯಾಸ್ಸರ್ವೇಬಂಧಹೇತವೋಹೃತಾಃನಕಿಂಚಿನ್ಮಮಹೇ

ಯಮಸ್ತೀತಿದ್ವಿತೀಯಾ । ಕ್ಷೀಣಕ್ಲೇಶಾತ್ ಪ್ರಾಪ್ತವ್ಯಮಧಿಗಮಪ್ರ ಮಾಣಸ್ಯಾಸ್ಯ ಕಿಂಚಿದವಶಿಷ್ಟಂ ಪ್ರಾಪ್ತವ್ಯಮಸ್ತೀತಿತೃತೀಯಾ । ವಿವೇ ಖ್ಯಾತಿಸಂಪಾದನೇನಕರ್ತವ್ಯಮವಶಿಷ್ಟಂ ಕಿಂಚಿತ್ಕಾರ್ಯಮಸ್ತೀತಿಚತು ರ್ಥೀ । ಏತಾಶ್ಚತಸ್ರಃ ಕಾರ್ಯವಿಮುಕ್ತಿಸಂಜ್ಞಾಃ । ಚಿತ್ತವಿಮುಕ್ತಿಸಂಜ್ಞಾಸ್ತ್ರ ಯಥಾಕೃತಾರ್ಥಾಮೇಬುದ್ಧಿಸ್ಸತ್ವಮಿತ್ಯೇಕಾ । ಬುದ್ಧ್ಯಾದಿರೂಪಾಗುಣಾಶ್ಚಗಿರಿ ಶಿಖರಚ್ಯುತಾಇವಗ್ರಾವಾಣೋನಿರವಸ್ಥಾನಾಸ್ಸ್ವಕಾರಣೇ ಪ್ರಲಯಾಭಿಮು ಸ್ವಂಸಹತೇನಾಸ್ತಮಾಪ್ಸ್ಯಂತೀತಿಗಚ್ಛಂತಿ ತೇಷಾಂನಾಸ್ತಿ ಪುನಃಪ್ರರೋಹಃಪ್ರ ಯೋಜನಾಭಾವಾದಿತಿದ್ವಿತೀಯಾ । ತಥಾಸಂಗುಣಾತೀತಸ್ಸ್ವರೂಪಮಾತ್ರ ಷಸ್ತಿಷ್ಠೇದೇಕಾಕೀಸನ್ನಿತಿತೃತೀಯಾ । ಪ್ರಜ್ಞಾವಸ್ಥೇತ್ಯರ್ಥಃ । ಚಿಜ್ಞಾನಾಚಿ ನಾತ್ಪ್ರೇಪ್ಸ್ವಚಿತ್ತೇಪ್ರಾರಂಭೋಕ್ತ ಭಯವಿಕಲ್ಪಾಂತೇ ಫಲಾಸ್ಸಪ್ತ ಪ್ರಜ್ಞಾಭೂಮ ಯಃಪ್ರಾಂತಾಮಂತವ್ಯಾಃ ॥ ೨೭ ॥

ರಾ ॥ ಉತ್ಪನ್ನವಿವೇಕಖ್ಯಾತೇಃ ಪುರುಷಸ್ಯಯಾದೃಶೀಪ್ರಜ್ಞಾಭವತಿ ತಾಂಕಥಯನ್ವಿವೇಕಖ್ಯಾತೇರೇವಸ್ವರೂಪಮಾಹ । ತಸ್ಯೇತಿ । ತಸ್ಯೋತ್ಪ ನ್ನವಿವೇಕಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಜ್ಞಾತವ್ಯವಿವೇಕರೂಪಾ ಪ್ರಜ್ಞಾಪ್ರಾಂತಭೂಮೌಸಕಲ ಸಾಲಂಬನಸಮಾಧಿಪರ್ಯಂತಂಸಪ್ತಪ್ರಕಾರಾಭವತಿ । ತತ್ರಕಾರ್ಯವಿಮುಕ್ತಿ ರೂಪಾಚತುಃಪ್ರಕಾರಾ ಜ್ಞಾತಂಮಯಾಜ್ಞೇಯಂನಜ್ಞಾತವ್ಯಂಕಿಂಚಿದಸ್ತಿಕ್ಷೀ ಣಾಮೇಕ್ಲೇಶಾನಮೇಕಿಂಚಿತ್ಕ್ಷೇತ್ರವ್ಯಮಸ್ತಿ ಅಧಿಗತಂ ಮಯಾಜ್ಞಾನಂಪ್ರಾಪ್ತಾ ಮಯಾವಿವೇಕಖ್ಯಾತಿರಿತಿಪ್ರತ್ಯಯಾಂತರಪರಿಹಾರೇಣತಸ್ಯಾಮವಸ್ಥಾಯಾ ಮೀದೃಶ್ಯೇವಪ್ರಜ್ಞಾಜಾಯತೇ । ಈದೃಶೀಪ್ರಜ್ಞಾಕಾರ್ಯವಿಷಯಂನಿರ್ಮಲಂ ಜ್ಞಾನಂಕಾರ್ಯವಿಮುಕ್ತಿರಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ । ಚಿತ್ತವಿಮುಕ್ತಿಸ್ತ್ರಿಧಾ । ಚರಿತಾರ್ಥಾ ಮೇಬುದ್ಧಿಃ ಗುಣಾಶ್ಚಹತಾಧಿಕಾರಾಗಿರಿಶಿಖರನಿಪತಿತಾಇವಗ್ರಾವಾಣೋನಪುನಸ್ಸ್ಥಿ ತಿಂನಯಾಸ್ಯಂತಿ । ಸ್ವಕಾರಣೇಪ್ರಲಯಾಭಿಮುಖಾನಾಂಮೋಹಾಭಿಧಾನಮೂ ಲಕಾರಣಾಭಾವಾನ್ನಿಷ್ಪ್ರಯೋಜನತ್ವಾಚ್ಚಾಮೀಷಾಂಕುತಃ ಪ್ರರೋಹಃ । ಸಾತ್ಮೀಭೂತಶ್ಚಮೇಸಮಾಧಿಸ್ತಸ್ಮಿನ್ಸತಿಸ್ವರೂಪಪ್ರತಿಷ್ಠೋಽಹಮಿತಿ ಈದೃ ಶೀತ್ರಿಃಪ್ರಕಾರಾಚಿತ್ತವಿಮುಕ್ತಿಃ ॥ ೨೭ ॥

ಸೂ ॥ ಯೋಗಾಂಗಾನುಷ್ಠಾನಾದಶುದ್ಧಿಕ್ಷಯೆಜ್ಞಾನದೀಪ್ತಿ
ರಾವಿವೇಕಖ್ಯಾತೇಃ ॥ ೨೮ ॥

ಮ ॥ ಪ್ರಜ್ಞಾಸಾಧನಾನ್ಯಾಹ । ಯೋಗಾಂಗೇತಿ । ಯೋಗಾಂಗಾನಾಂ ಯೋಗಸ್ಯಚಅನುಷ್ಠಾನಾದಶುದ್ಧೇಃಕ್ಲೇಶಕರ್ಮರೂಪಾಯಾಃಕ್ರಮೇಣಕ್ಷಯೆಜಾಯಮಾನೆಜ್ಞಾನಸ್ಯದೀಪ್ತಿರ್ವಿಶುದ್ಧಿರವಿಪ್ಲವವಿವೇಕಖ್ಯಾತೇರ್ಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ । ಸಾಂಗಯೋಗಾನುಷ್ಠಾನಂಶುದ್ಧಿದ್ವಾರಾಪ್ರಜ್ಞಾಸಾಧನಮಿತಿಭಾವಃ ॥ ೨೮ ॥

ರಾ ॥ ತದೇವಮಿಾದೃಶ್ಯಾಂಸಪ್ತವಿಧಪ್ರಾಂತಭೂಮಿಪ್ರಜ್ಞಾಯಾಮುಪಜಾತಾಯಾಂಪುರುಷಃಕೇವಲಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ । ವಿವೇಕಖ್ಯಾತಿಸ್ಸಂಯೋಗಾಭಾವೇಹೇತುರಿತ್ಯುಕ್ತಂತಸ್ಯಾಸ್ತೂತ್ಪತ್ತೌಕಿಂನಿಮಿತ್ತಮಿತ್ಯತಆಹ । ಯೋಗಾಂಗೇತಿ । ಯೋಗಾಂಗಾನಿವಕ್ಷ್ಯಮಾಣಾನಿತೇಷಾಮನುಷ್ಠಾನಾತ್‌ಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕಾದಭ್ಯಾಸಾದಾವಿವೇಕಖ್ಯಾತೇರಶುದ್ಧಿಕ್ಷಯೆಚಿತ್ತಸತ್ವಸ್ಯಪ್ರಕಾಶಾವರಣಲಕ್ಷಣಕ್ಲೇಶರೂಪಾಶುದ್ಧಿಕ್ಷಯೆ । ಯಾಜ್ಞಾನದೀಪ್ತಿಸ್ತಾರತಮ್ಯೇನಸಾತ್ವಿಕಃ ಪರಿಣಾಮೋವಿವೇಕಖ್ಯಾತಿಪರ್ಯಂತಸ್ಸತಸ್ಯಾಃಖ್ಯಾತೇರ್ಹೇತುರಿತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೨೮ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಯಮನಿಯಮಾಸನಪ್ರಾಣಾಯಾಮಪ್ರತ್ಯಾಹಾರಧಾರ
ಣಾಧ್ಯಾನಸಮಾಧಯೋಽಷ್ಟಾವಂಗಾನಿ ॥ ೨೯ ॥

ಮ ॥ ಕಾನಿಯೋಗಾಂಗಾನೀತ್ಯತಆಹ ।. ಯಮೇತಿ ॥ ೨೯ ॥

ರಾ ॥ ಯೋಗಾಂಗಾನುಷ್ಠಾನಾದಶುದ್ಧಿಕ್ಷಯಇತ್ಯುಕ್ತಂ ಕಾನಿಪುನಸ್ತಾನಿಯೋಗಾಂಗಾನೀತಿತೇಷಾಮುದ್ದೇಶಮಾಹ । ಯಮೇತಿ । ಇಹಕಾನಿಚಿತ್ಸಮಾಧೇಸ್ಸಾಕ್ಷಾದುಪಕಾರಕತ್ವೇನಾಂತರಾಣ್ಯಂಗಾನಿ ಯಥಾಧಾರಣಾದೀನಿ । ಕಾನಿಚಿತ್ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಭೂತಹಿಂಸಾದಿವಿತರ್ಕೋನ್ಮೂಲನದ್ವಾರೇಣಸಮಾಧೇರುಪಕುರ್ವಂತಿ । ಯಥಾಯಮನಿಯಮಾದೀನಿ । ತತ್ರಾಸನಾದೀನಾಮುತ್ತರೋತ್ತರಮುಪಕಾರಕತ್ವಂ । ಯಥಾ । ಸತ್ಯಾಸನಜಯೆಪ್ರಾಣಾಯಾಮಸ್ಥೈರ್ಯಂ । ಏವಮುತ್ತರತ್ರಾಪಿನೇಯಂ ॥ ೨೯ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಅಹಿಂಸಾಸತ್ಯಾಸ್ತೇಯಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಾಪರಿಗ್ರಹಾಯಮಾಃ ॥ ೩೦

ವೃ ॥ ತತ್ರಕೇಯಮಾಇತ್ಯತಆಹ । ಅಹಿಂಸೇತಿ । ಅನ್ಯಾನಪೇ
ತ್ವೇನಸಫಲತ್ವಾದ್ಯಮಾಆದಾವುಚ್ಯಂತೇ। ಪಶ್ಚಾದ್ಯಮಸಾಪೇಕ್ಷಾನಿಯಮಾ
ತದುಭಯಾಧೀನಪುಧ್ಯಪೇಕ್ಷಾಆಸನಾದಯಃ । ಉತ್ತರೋತ್ತರಪೇಕ್ಷ
ಪಶ್ಚಾದುಚ್ಯಂತೇ । ತತ್ರಾಹಿಂಸಾನಾಮಮನೋವಾಕ್ಕಾಯೈಸ್ಸರ್ವದಾಸ
ಭೂತಾನಾಮಪೀಡನಂಪರಶ್ಚಕ್ಲುಪ್ತಧರ್ಮಃ। ಅನ್ಯೇಯಮಾದಯಏತತ್ಸ
ಏವಶುದ್ಧ್ಯರ್ಥಾಃ । ತಥಾಚೋಕ್ತಂಸಖಿಲ್ವಯಂಬ್ರಾಹ್ಮಣೋಯಥಾಯಥಾ
ವ್ರತಾನಿಬಹೂನಿಸಮಾಧಿತ್ಸತಿ । ತಥಾತಥಾಪ್ರಮಾದಕೃತೇಭ್ಯೋಹಿಂಸಾನಿ
ದಾನೇಭ್ಯೋನಿವರ್ತಮಾನಸ್ತಾಮೇವಾವದಾತರೂಪಾಮಹಿಂಸಾಂಕರೋತಿ
ತಿ । ಸತ್ಯಂಪರಹಿತಾರ್ಥಂಯಥಾರ್ಥಕಥನಂ । ಬಲಾದ್ರಹಸಿವಾಪರಾದತ್ತಗ್ರ
ರಣಂಸ್ತೇಯಃ।ತದಭಾವೋಸ್ತೇಯಃಪರದ್ರವ್ಯಾಸ್ಪೃಹೇತ್ಯರ್ಥಃ । ಬ್ರಹ್ಮಚ
ರ್ಯಮುಪಸ್ಥೋಪಸಂಯಮಃ । ಸ್ತ್ರಿಯಾಃಪ್ರೇಕ್ಷಣೋಪಸ್ಪರ್ಶನಶ್ರವಣ
ಧ್ಯಾನತ್ಯಾಗಸ್ತದಂಗಂ । ಅಪರಿಗ್ರಹೋನಾಮದೇಹಯಾತ್ರಾತಿರಿಕ್ತಭೋಗ
ಸಾಧನಾಸ್ವೀಕಾರಃ । ಏತೇಪಂಚಯಮಾಃ । ಯೋಗಸ್ಯವಿರೋಧಿಹಿಂಸಾಸ
ತ್ಯಾಸ್ತೇಯಸ್ತ್ರೀಸಂಗಪರಿಗ್ರಹನಿರಾಸಕತ್ವೇನಾಂಗತ್ವಂಭಜಂತೇ ॥ ೩೦ ॥

ರಾ ॥ ಕ್ರಮೇಣೈಷಾಂಸ್ವರೂಪಮಾಹ । ಅಹಿಂಸೇತಿ । ತತ್ರಪ್ರಾಣ
ವಿಯೋಗಪ್ರಯೋಜಕವ್ಯಾಪಾರೋಹಿಂಸಾ । ಸಾಚಸರ್ವಾನರ್ಥಹೇತುಃತದ
ಭಾವೋಹಿಂಸಾಹಿಂಸಾಯಾಸ್ಸರ್ವಕಾಲಮೇವಪರಿಹಾರ್ಯತ್ವಾತ್ಪ್ರಥಮಂತದ
ಭಾವಾಯಾಅಹಿಂಸಾಯಾನಿರ್ದೇಶಃ । ಸತ್ಯಂವಾಙ್ಮನಸೋರ್ಯಥಾರ್ಥತ್ವಂ ।
ಸ್ತೇಯಃಪರಸ್ವಾಪಹರಣಂತದಭಾವೋಸ್ತೇಯಃ । ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಮುಪಸ್ಥಸಂ
ಯಮಃ । ಅಪರಿಗ್ರಹೋಭೋಗಸಾಧನಾನಾಮಸ್ವೀಕರಣಂ । ತಏತೇಹಿಂಸಾ
ದಯಃಪಂಚಯಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯಾಯೋಗಾಂಗತ್ವೇನನಿರ್ದಿಷ್ಟಾಃ ॥೩೦॥

॥ ಸೂ ॥ ಏತೇಜಾತಿದೇಶಕಾಲಸಮಯಾನವಚ್ಛಿನ್ನಾಸ್ಸಾರ್ವ
ಭೌಮಮಹಾವ್ರತಂ ॥ ೩೧ ॥

ವೃ ॥ ಏತೇಷಾಂಯೋಗಿಭಿರುಪಾದೇಯವಿಶೇಷಮಾಹ ।ಏತಇತಿ।

ಜಾತಿಃಗೋತ್ವಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವಾದಿಃ ದೇಶಸ್ತೀರ್ಥಾದಿಃಕಾಲೋನಿಯತಶ್ಚತುರ್ದಶ್ಯಾದಿಃ । ಅನಿಯತೋಬ್ರಾಹ್ಮಣಭೋಜನಾದ್ಯವಸರಸ್ಸಮಯಃ । ತತ್ರಸದಾಗೋಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನ್ನಹನಿಷ್ಯಾಮೀತ್ಯಹಿಂಸಾಜಾತ್ಯಾಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಾ ಕಿಮಪಿತೀರ್ಥೇವಾಚತುರ್ದಶ್ಯಾಂವಾನಹನಿಷ್ಯಾಮೀತಿ ದೇಶಕಾಲಾಭ್ಯಾಮವಚ್ಛಿನ್ನಾ । ದೇವಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದ್ಯರ್ಥಾತಿರೇಕೇಣ ನಹನಿಷ್ಯಾಮೀತಿ ಸಮಯಾವಚ್ಛಿನ್ನಾ ಪ್ರಾಣಿಮಾತ್ರಂಕ್ವಚಿದಪಿಕದಾಚಿದಪಿ ಕಸ್ಯಾಪಿಕೃತೇಹಂ ನಹನಿಷ್ಯಾಮೀತಿ ಜಾತ್ಯಾದಿಭಿಶ್ಚತುರ್ಭಿರನವಚ್ಛಿನ್ನಾ ಭವತ್ಯಹಿಂಸಾಪುಷ್ಕಳಾ । ಏವಂಸತ್ಯಾದಯೋಪ್ಯನವಚ್ಛಿನ್ನಾ ಊಹನೀಯಾಃ । ಏವಂಸರ್ವಾಸುಜಾತ್ಯಾದಿಷುಭೂಮಿಷುಕ್ಲಪ್ತಾವ್ಯವಸ್ಥಾಸ್ಸುವಿದಿತಾಸ್ಸಾರ್ವಭೌಮ ಮಹಾವ್ರತಮಿತ್ಯುಚ್ಯಂತಇತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೩೧ ॥

ರಾ ॥ ಏಷಾಂವಿಶೇಷಮಾಹ।ಏತಇತಿ।ಜಾತಿರ್ಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವಾದಿಃದೇಶಸ್ತೀರ್ಥಾದಿಃಕಾಲಶ್ಚತುರ್ದಶ್ಯಾದಿಃಸಮಯೋಬ್ರಾಹ್ಮಣಪ್ರಯೋಜನಾದಿಃ । ಏತೈಶ್ಚತುರ್ಭಿರನವಚ್ಛಿನ್ನಾಃಪೂರ್ವೋಕ್ತಾ ಅಹಿಂಸಾದಯೋಯಮಾಃಸರ್ವಾಸುಕ್ಷಿಪ್ತಾದಿಷುಚಿತ್ತಭೂಮಿಷುಭವಾಮಹಾವ್ರತಮಿತ್ಯುಚ್ಯಂತೇ । ತದ್ಯಥಾ । ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂನಹನಿಷ್ಯಾಮಿ ತೀರ್ಥೇಕಂಚನನಹನಿಷ್ಯಾಮಿಚತುರ್ದಶ್ಯಾಂನಹನಿಷ್ಯಾಮಿ ದೇವಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದ್ಯರ್ಥವ್ಯತಿರೇಕೇಣನಹನಿಷ್ಯಾಮೀತ್ಯೇವಂಚತುರ್ವಿಧಾವಚ್ಛೇದವ್ಯತಿರೇಕೇಣಕಶ್ಚಿತ್ಕ್ವಚಿತ್ಕದಾಚಿತ್ಕಸ್ಮಿಂಶ್ಚಿದಪ್ಯರ್ಥೇನಹನಿಷ್ಯಾಮೀತ್ಯನವಚ್ಛಿನ್ನಾಃ । ಏವಂಸತ್ಯಾದಿಷುಯಥಾಯೋಗಂಯೋಜ್ಯಂ । ಇತ್ಥಮನಿಯತೀಭೂತಾಃಸಾಮಾನ್ಯೇನೈವಪ್ರವೃತ್ತಾಃಮಹಾವ್ರತಮಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ । ನಪುನಃಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಾವಧಾರಣಮಿತಿ ॥ ೩೧.॥

॥ ಸೂ ॥ ಶೌಚಸಂತೋಷತಪಸ್ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯೇಶ್ವರಪ್ರಣಿಧಾನಾನಿ
ನಿಯಮಾಃ ॥ ೩೨ ॥

ಮ ॥ ನಿಯಮಾನಾಹ । ಶೌಚೇತಿ । ಶೌಚಂಮೃಜ್ಜಲಾದಿಕೃತಂ।ಗೋಮೂತ್ರಯಾವಕಾದಿಮೇಧ್ಯಾಹಾರಕೃತಂಚಬಾಹ್ಯಂ । ಆಂತರಂಮೈತ್ರ್ಯಾದಿಭಾವನಯಾಚಿತ್ತಸ್ಯಅಸೂಯಾದಿಮಲರಾಹಿತ್ಯಂ । ಸಂತೋಷಃಪ್ರಾಣಧಾರ

ಣಮಾತ್ರಹೇತುನಾತುಷ್ಟಿಃ । ತಪಃದ್ವಂದ್ವಸಹನಂಯಥಾಯೋಗಂಕೃಚ್ಛ್ರಾ
ದಿಕಂಚ । ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಃಪ್ರಣವಾದ್ಯಭ್ಯಾಸಃ । ಜ್ಞಾನತೋಽಜ್ಞಾನತೋವಾಪಿಯ
ತ್ಕರೋಮಿಶುಭಾಶುಭಂ । ತತ್ಸರ್ವಂತ್ವಯಿಸನ್ಯಸ್ತಂತ್ವತ್ಪ್ರಯುಕ್ತಃಕರೋ
ಮ್ಯಹಂ । ಇತಿಪರಮಗುರೌಸರ್ವಕರ್ಮಾರ್ಪಣಮೀಶ್ವರಪ್ರಣಿಧಾನಮಿತ್ಯ
ರ್ಥಃ ॥ ೩೨ ॥

ರಾ ॥ ನಿಯಮಾನಾಹ । ಶೌಚೇತಿ । ಶೌಚಂದ್ವಿವಿಧಂಬಾಹ್ಯಮಾಭ್ಯಂ
ತರಂಚ । ಬಾಹ್ಯಂಮೃಜ್ಜಲಾದಿಭಿಃಕಾಯಾದಿಪ್ರಕ್ಷಾಳನಂ । ಅಭ್ಯಂತರಂ
ಮೈತ್ರ್ಯಾದಿಭಿಃಚಿತ್ತಮಲಪ್ರಕ್ಷಾಳನಂ । ಸಂತೋಷಸ್ತುಷ್ಟಿಃ । ಶೇಷಾಃ
ಪ್ರಾಗೇವಭೂತವ್ಯಾಖ್ಯಾನಾಃ । ಏತೇಶೌಚಾದಯೋನಿಯಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯಾಃ ॥
॥ ೩೨ ॥

॥ ಸೂ ॥ ವಿತರ್ಕಬಾಧನೇಪ್ರತಿಪಕ್ಷಬಾಧನಂ ॥ ೩೩ ॥

ಮ ॥ ವಿತರ್ಕೇತಿ । ಏತೇಷಾಂಯಮನಿಯಮಾನಾಂವಿತರ್ಕೈರ್ಹಿಂ
ಸಾದಿಸಂಕಲ್ಪೈಃಹನಿಷ್ಯಾಮ್ಯೇನಮನೃತಂವಕ್ಷ್ಯಾಮಿಪರಸ್ವಮಾಪ್ಸ್ಯೇ ಇ
ತ್ಯಾದಿಭಿರ್ಬಾಧನೇಪ್ರಾಪ್ತೇ ಸತಿ ಯಮಾದಿಪರೋಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಾಣಾಂ
ಭಾವನಂಕುರ್ಯಾತ್ । ಘೋರೇಷುಸಂಸಾರಾಂಗಾರೇಷುಪಾಪಚ್ಯಮಾನೇನಮ
ಯಾಶರಣಮುಪಗತಾಸ್ಸರ್ವಭೂತಾಭಯಪ್ರದಾನೇನಯಮಾದಿಧರ್ಮಾಃಸ
ಙ್ಕಲ್ಪಹಂತ್ಯಕ್ತ್ವಾಹಿಂಸಾದೀನ್ಪುನಸ್ತಾನಾದದಾನಸ್ತುಲ್ಯಶ್ಶ್ವನಾ । ಯಥಾಶ್ವಾ
ವಾಂತಾಶೀತಥಾತ್ಯಕ್ತಸ್ಯ ಪುನರಾದದನ್ನಿತಿವಿತರ್ಕ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಾನ್ಭಾವಯೇದಿ
ತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೩೩ ॥

ರಾ ॥ ಕಥಮೇಷಾಂಯೋಗಾಂಗತ್ವಮಿತ್ಯತಆಹ । ವಿತರ್ಕೇತಿ । ವಿತ
ರ್ಕ್ಯಂತಇತಿವಿತರ್ಕಾಯೋಗಪರಿಪಂಥಿನೋಹಿಂಸಾದಯಃ । ತೇಷಾಂಪ್ರತಿಪ
ಕ್ಷಭಾವನೇಸತಿಯದಾಬಾಧಾಭವತಿ ತದಾಯೋಗಸ್ಸುಕರೋಭವತೀತಿಭವತ್ಯೇ
ವಯಮನಿಯಮಾನಾಂಯೋಗಾಂಗತ್ವಂ ॥ ೩೩ ॥

॥ ಸೂ ॥ ವಿತರ್ಕಾಹಿಂಸಾದಯಃಕೃತಕಾರಿತಾನುಮೋದಿತಾಲೋಭ
ಕ್ರೋಧಮೋಹಪೂರ್ವಕಾಮೃದುಮಧ್ಯಾಧಿಮಾತ್ರಾದುಃಖಾ
ಜ್ಞಾನಾನಂತಫಲಾಇತಿಪ್ರತಿಪಕ್ಷಭಾವನಂ ॥ ೩೪ ॥

ಮ ॥ ಸಂಪ್ರತಿವಿತರ್ಕಾಣಾಂಸ್ವರೂಪಪ್ರಕಾರಕಾರಣಾವಾಂತರಭೇ
ದಫಲಾನಿಪಂಚಭಿಃಪದೈಃಕ್ರಮೇಣವದನ್ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಭಾವನಂಸ್ಫುಟಯತಿ । ವಿತರ್ಕಾಇತಿ । ವಿತರ್ಕ್ಯಂತಇತಿವಿತರ್ಕಾಃ । ಹಿಂಸಾದಯಇತಿಸ್ವರೂಪೋ
ಕ್ತಿಃ । ತತ್ರಹಿಂಸಾತ್ರಿಪ್ರಕಾರಾಸ್ವಯಂಕೃತಾಕುರ್ವಿತಿಕಾರಿತಾಸಾಧುಸಾಧ್ವಿ
ತ್ಯನುಮೋದಿತಾ । ತತ್ರೈಕಾಪುನಸ್ತ್ರಿಧಾಭವತಿಕಾರಣಭೇದಾತ್ । ಮಾಂ
ಸಾಂದಿಲೋಭೇನ । ಮಧ್ಯೋಯಮಿತಿಕ್ರೋಧೇನ । ಧರ್ಮೋಭವಿಷ್ಯತೀತಿ
ಮೋಹೇನ । ಏವಂನವವಿಧಾಜಾತಾಹಿಂಸಾ । ಲೋಭಕ್ರೋಧಮೋಹಾಃಪ್ರ
ತ್ಯೇಕಂತ್ರಿವಿಧಾಭವಂತಿ । ಮೃದುಮಧ್ಯಾಧಿಮಾತ್ರತ್ವೇನ । ತತ್ಪೂರ್ವಕಾ
ಹಿಂಸಾದಯೋಪಿಮೃದವೋಮಧ್ಯಾಅಧಿಮಾತ್ರಾಶ್ಚಭವಂತಿ । ತಥಾಕೃತಾಃ
ಕಾರಿತಾಅನುಮೋದಿತಾಶ್ಚಪ್ರತ್ಯೇಕಂನವವಿಧಾಭವಂತೀತಿಹಿಂಸಾಯಾಸ್ಸಪ್ತ
ವಿಂಶತಿಭೇದಾಭವಂತಿ । ಮೃದುಮಧ್ಯಾಧಿಮಾತ್ರಾಅಪಿಪ್ರತ್ಯೇಕಂತ್ರಿವಿಧಾಭ
ವಂತಿ । ಮೃದುಮೃದುಃ । ಮೃದುಮಧ್ಯಃ । ಮೃದುತೀವ್ರಃ । ಮಧ್ಯಮೃ
ದುಃ । ಮಧ್ಯಮಧ್ಯಃ । ಮಧ್ಯತೀವ್ರಃ । ಅಧಿಮಾತ್ರಮೃದುಃ । ಅಧಿಮಾ
ತ್ರಮಧ್ಯಃ । ಅಧಿಮಾತ್ರತೀವ್ರಃ । ಇತಿ । ಏವಂಲೋಭೋನವವಿಧಃ । ಏ
ವಂಕ್ರೋಧಮೋಹಾವಪೀತಿ । ತತ್ಪೂರ್ವಕಾಹಿಂಸಾಸಪ್ತವಿಂಶತಿಭೇದಾಭ
ವತಿ । ತಥಾಕೃತಾಕಾರಿತಾಅನುಮೋದಿತಾಚೇತ್ಯೇತಾಶೀತಿಭೇದಾಹಿಂಸಾಭ
ವತಿ । ಏವಮನೃತಾದಿಷ್ವಪಿಯೋಜ್ಯಂ । ಏವಂಭೂತಾವಿತರ್ಕಾಃದುಃಖಂ
ನರಕಾದಿಕಂ ಅಜ್ಞಾನಂಸ್ಥಾವರಾದಿಭಾವಂಭ್ರಾಂತಿಸಂಶಯರೂಪಂಚಅನಂತಂ
ಫಲಂತೀತಿಪ್ರತಿಪಕ್ಷಾಣಾಂವಿತರ್ಕಶತ್ರೂಣಾಂದೋಷಾಣಾಂ ಭಾವನಮಿತ್ಯ
ರ್ಥಃ । ತೇಷಾಂದೋಷಚಿಂತನೇನವಿತರ್ಕಾಹೇಯಾಇತ್ಯುಪದಿಷ್ಟಂಭವತಿ
ತದ್ಧಾನೇಸತಿನಿರ್ವಿಘ್ನಾಯಮಾದಯಸ್ಸಿಧ್ಯಂತೀತಿ।ತತ್ಸಿದ್ಧೌಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿದ್ವಾರಾ
ಕೈವಲ್ಯಹೇತುರ್ಯೋಗಸ್ಸಿಧ್ಯತೀತಿತಾತ್ಪರ್ಯಂ ॥ ೩೪ ॥

ರಾ ॥ ಇದಾನೀಂವಿತರ್ಕಾಣಾಂಸ್ವರೂಪಂಭೇದಂಪ್ರಕಾರಂಕಾರಣಂ
ಫಲಂಚಕ್ರಮೇಣಾಹ। ವಿತರ್ಕಾಇತಿ। ಏತೇಪೂರ್ವೋಕ್ತಾಹಿಂಸಾದಯಃಪ್ರಥ

ಮಂತ್ರಿಧಾಭಿದ್ಯಂತೇ । ಕೃತಕಾರಿತಾನುಮೋದಿತಭೇದೇನ । ತತ್ರಸ್ವ
ನಿಷ್ಪಾದಿತಾಃಕೃತಾಃ । ಕುರ್ವಿತಿಪ್ರಯೋಜಕವ್ಯಾಪಾರೇಣಸಮುತ್ಪಾದಿ
ಕಾರಿತಾಃ । ಅನ್ಯೇನಕ್ರಿಯಮಾಣಾಃಸಾಧುಸಾಧ್ವಿತ್ಯಂಗೀಕೃತಾಅನುಮೋ
ತಾಃ । ಎತಚ್ಚತ್ರೈವಿಧ್ಯಂಪರಸ್ಪರವ್ಯಾಮೋಹನಿವಾರಣಾಯೋಚ್ಯತೇ
ನ್ಯಥಾಮಂದಮತಿರೇವಂಮನ್ಯೇತ । ನಮಯಾಹಿಂಸಾಸ್ವಯಂಕೃತೇತಿನಾ
ಮೇದೋಷಇತಿ । ಏತೇಷಾಂಕಾರಣಪ್ರತಿಪಾದನಾಯಾಹ । ಲೋಭಕ್
ಧಮೋಹಪೂರ್ವಕಾಇತಿ । ಯದ್ಯಪಿಲೋಭಃಪ್ರಥಮಂನಿರ್ದಿಷ್ಟಸ್ತಥಾ
ರ್ವಕ್ಲೇಶಾನಾಂಮೋಹಸ್ಯಾನಾತ್ಮನ್ಯಾತ್ಮಾಭಿಮಾನಲಕ್ಷಣಸ್ಯನಿದಾನತ್ವಾ
ತಸ್ಮಿನ್ಸತಿಸ್ವಪರವಿಭಾಗಪೂರ್ವಕತ್ವೇನಲೋಭಕ್ರೋಧಾದೀನಾಮುದ್ಭ
ನ್ಮೂಲತ್ವಮವಸೇಯಂ । ಮೋಹಪೂರ್ವಿಕಾಸರ್ವಾದೋಷಜಾತಿರಿತ್ಯರ್ಥ
ಲೋಭಸ್ತೃಷ್ಣಾ । ಕ್ರೋಧಃಕೃತ್ಯಾಕೃತ್ಯವಿವೇಕೋನ್ಮೂಲಕಃಪ್ರಜ್ವಲ
ತ್ಮಕಃಚಿತ್ತಧರ್ಮಃ । ಪ್ರತ್ಯೇಕಂಕೃತಾದಿಭೇದೇನತ್ರಿಪ್ರಕಾರಾಅಪಿಹಿಂ
ದಯೋಮೋಹಾದಿಕಾರಣತ್ವೇನತ್ರಿಧಾಭಿದ್ಯಂತೇ । ತೇಷಾಮೇವಪುನರ
ಸ್ಥಾಭೇದೇನತ್ರೈವಿಧ್ಯಮಾಹ । ಮೃದುಮಧ್ಯಾಧಿಮಾತ್ರಾಇತಿ । ಮೃದವೋ
ಮಂದಾನತೀವ್ರಾನಾಪಿಮಧ್ಯಮಾಃ । ಮಧ್ಯಾನಮಂದಾನಾಪಿತೀವ್ರಾಃ । ಅ
ಮಾತ್ರಾಃತೀವ್ರಾನಮಧ್ಯಾನಮೃದವಇತಿನವಭೇದಾಃ । ಇತ್ಥಂತ್ರೈವಿಧ್ಯೇಸ
ಸಪ್ತವಿಂಶತಿರ್ಭವತಿ । ಮೃದ್ವಾದೀನಾಮಪಿಪ್ರತ್ಯೇಕಂಮೃದುಮಧ್ಯಾಧಿಮ
ತ್ರಭೇದಾತ್ತ್ರೈವಿಧ್ಯಂಸಂಭವತಿತದ್ಯಥಾಯೋಗಂಯೋಜ್ಯಂ । ತದ್ಯಥಾ । ಮೃ
ದುಮೃದುಮೃದುತೀವ್ರಾಇತ್ಯಾದಿ । ಏಷಾಂಫಲಮಾಹ । ದುಃಖಾಜ್ಞಾ
ನಾನಂತಫಲಾಇತಿ । ದುಃಖಂಪ್ರತಿಕೂಲತಯಾವಭಾಸಮಾನೋರಾಜಸಶ್ಚಿತ್ತ
ಧರ್ಮಃ । ಅಜ್ಞಾನಂಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನಂಸಂಶಯವಿಪರ್ಯಯರೂಪಂ । ತೇದುಃಖಾ
ಜ್ಞಾನೇಅನಂತಮಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಂಫಲಂಯೇಷಾಂತೇತಥೋಕ್ತಾಃ । ಇತ್ಥಂತೇಷಾಂ
ಸ್ವರೂಪಕಾರಣಾದಿಭೇದೇನಜ್ಞಾತಾನಾಂಪ್ರತಿಪಕ್ಷಭಾವನಯಾಯೋಗಿನಾ
ಪರಿಹಾರಃಕರ್ತವ್ಯಇತ್ಯುಪದಿಷ್ಟಂಭವತಿ ॥ ೩೪ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಅಹಿಂಸಾಪ್ರತಿಷ್ಠಾಯಾಂತತ್ಸನ್ನಿಧೌವೈರತ್ಯಾಗಃ ॥ ೩೫ ॥

ವೃ ॥ ಅಹಿಂಸೇತಿ । ಅಹಿಂಸಾಸಿದ್ಧೌಸತ್ಯಾಂತಸ್ಯಾಹಿಂಸಕಸ್ಯಮುನಿ

ನರ್ಯಸ್ಯಸನ್ನಿಧೌಸ್ವಭಾವವಿರುದ್ಧಾನಾಮಹಿನಕುಲಾದೀನಾಮಪಿವೈರತ್ಯಾಗೊ ಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೩೫ ॥

ರಾ ॥ ಏಷಾಮಭ್ಯಾಸಾತ್ಪ್ರಕರ್ಷಮಾಗಚ್ಛತಾಮನುನಿಷ್ಪಾದಿನ್ಯಃಸಿದ್ಧಯೊಯಥಾಭವಂತಿತಥಾಕ್ರಮೇಣಪ್ರತಿಪಾದಯಿತುಮಾಹ । ಅಹಿಂಸೇತಿ । ತಸ್ಯಾಹಿಂಸಾಂಭಾವಯತೋಹಿಂಸಾಪ್ರತಿಷ್ಠಾಯಾಂಸಹಜವಿರೋಧಿನಾಮಪ್ಯಹಿನಕುಲಾದೀನಾಂವೈರತ್ಯಾಗೊನಿರ್ವರ್ತ್ಸರತಯಾವಸ್ಥಾನಂಭವತಿ । ಹಿಂಸಾರತಾಃಹಿಂಸ್ರತ್ವಂಪರಿತ್ಯಜಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಸತ್ಯಪ್ರತಿಷ್ಠಾಯಾಂಕ್ರಿಯಾಫಲಾಶ್ರಯತ್ವಂ ॥ ೩೬ ॥

ಮ ॥ ಸತ್ಯೇತಿ । ಸತ್ಯಪ್ರತಿಷ್ಠಾಯಾಂಸತ್ಯಾಂಕ್ರಿಯಾಧರ್ಮಾಧರ್ಮರೂಪಾತತ್ಫಲಂಸ್ವರ್ಗನರಕಾದಿಕಂತಯೊರಾಶ್ರಯೊವಾಙ್ಮಾತ್ರೇಣದಾತಾತಸ್ಯಭಾವಸ್ತತ್ವಂಭವತಿ । ಯಥಾಧಾರ್ಮಿಕೋಭೂಯಸ್ಸ್ವರ್ಗಮಾಪ್ನುಹೀತ್ಯುಕ್ತಮಾತ್ರಾದಧಾರ್ಮಿಕೋಪಿತಥೈವಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೩೬ ॥

॥ ರಾ ॥ ಸತ್ಯಾಭ್ಯಾಸವತಃಕಿಂಭವತೀತ್ಯಾಹ । ಸತ್ಯೇತಿ । ಕ್ರಿಯಮಾಣಾಹಿಕ್ರಿಯಾಯಾಗಾದಿಕಾಃ । ಫಲಂಸ್ವರ್ಗಾದಿಕಂಪ್ರಯಚ್ಛಂತಿತಸ್ಯತುಸತ್ಯಾಭ್ಯಾಸವತೊಯೋಗಿನಸ್ತಥಾಸತ್ಯಂಪ್ರಕೃಷ್ಯತೆ । ಯಥಾಅಕೃತಾಯಾಮಪಿಕ್ರಿಯಾಯಾಂಯೋಗೀಫಲಮಾಪ್ನೋತಿ । ತದ್ವಚನಾದ್ಯಸ್ಯಕಸ್ಯಚಿತ್ಕ್ರಿಯಾಮಕುರ್ವತೊಪಿಕ್ರಿಯಾಫಲಂಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೩೬ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಅಸ್ತೇಯಪ್ರತಿಷ್ಠಾಯಾಂಸರ್ವರತ್ನೋಪಸ್ಥಾನಂ ॥ ೩೭ ॥

ಮ ॥ ಅಸ್ತೇಯೇತಿ । ದಿವ್ಯರತ್ನಾನಾಂದೃಗ್ಗೋಚರತಾಮಾಗತ್ಯನಿಕಟೆಸ್ಥಾನಮಸ್ತೇಯಫಲಮಿತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೩೭ ॥

ರಾ॥ ಅಸ್ತೇಯಾಭ್ಯಾಸವತಃಫಲಮಾಹ । ಅಸ್ತೇಯೇತಿ । ಅಸ್ತೇಯಂಯದಾಭ್ಯಸ್ಯತಿತದಾತಸ್ಯಪ್ರಕರ್ಷಾನ್ನಿರಭಿಲಾಷಸ್ಯಾಪಿಸರ್ವತೊದಿಕ್ಕಾಸ್ಥಾನಿರತ್ನಾನ್ಯುಪತಿಷ್ಠಂತೆ ॥ ೩೭ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಪ್ರತಿಷ್ಠಾಯಾಂವೀರ್ಯಲಾಭಃ ॥ ೩೮ ॥

ಮ ॥ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯೇತಿ । ವೀರ್ಯವಿರೋಧೋಹಿಸ್ತ್ರೀಸಂಗಃತನ್ನಿವರ್ತ್ಯ

ಕಂಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಂತತ್ಸಿದ್ಧೌನಿರತಿಶಯಂಸಾಮರ್ಥ್ಯಂಭವತಿ। ಯೋಗಿ
ದ್ಯುಪಸ್ಥಿತಿರ್ಭವತಿ। ಶಿಷ್ಯೇಷುಉಪದೇಶಃಸದ್ಯಃಫಲತೀತಿಭಾವಃ॥
ರಾ॥ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಾಭ್ಯಾಸಸ್ಯಫಲಮಾಹ। ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯೇತಿ।
ಕಿಲಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಮಭ್ಯಸ್ಯತಿ। ತಸ್ಯತತ್ಪ್ರಕರ್ಷಾನ್ನಿರತಿಶಯಂವೀರ್ಯ
ಮರ್ಥ್ಯಮಾವಿರ್ಭವತಿ। ವೀರ್ಯನಿರೋಧೋಹಿಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಂ। ತಸ್ಯ
ರ್ಷಾಚ್ಛರೀರೇಂದ್ರಿಯಮನಸ್ಸುವಿರ್ಯಂಪ್ರಕರ್ಷಮಾಗಚ್ಛತಿ॥ ೩೮॥

॥ ಸೂ॥ ಅಪರಿಗ್ರಹಸ್ಥೈರ್ಯೇಜನ್ಮಕಥಂತಾಸಂಬೋಧಃ॥ ೩೯॥

ಮ॥ ಅಪರಿಗ್ರಹೇತಿ। ಅಪರಿಗ್ರಹಶೀಲಸ್ಯತಸ್ಥೈರ್ಯೇಸತಿಅತೀತವ
ಮಾನಭಾವಿಜನ್ಮನಾಂಯಾಕಥಂತಾಕಿಂಪ್ರಕಾರತಾ। ತಸ್ಯಸಮ್ಯಗ್ಬೋ
ಜಿಜ್ಞಾಸಾಪೂರ್ವಕೋಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ। ಕಿಂರೂಪಂಜನ್ಮಕಿಂಪ್ರಕಾರಕಂಕಿಂ
ತುಕಂಕಿಂಫಲಕಂಕಿಮವಸಾನಮಿತಿಶರೀರಪರಿಗ್ರಹವಿರೋಧಿನೀಜಿಜ್ಞಾಸಾ
ವತಿ। ತತಃಕಾರ್ಯಕಾರಣಸಂಬಂಧಂಪ್ರರುಷಸ್ಯಾಜಸ್ಯಜನ್ಮನರದೇವತಿ
ಕ್ತ್ಯಪ್ರಕಾರಕಂ। ಕ್ಲೇಶಕರ್ಮಹೇತುಕಂ। ದುಃಖೈಕಫಲಂಪ್ರರುಷತತ್ತ
ಸಂಬೋಧಾವಸಾನಮಿತ್ಯಾಚಾರ್ಯಾಗಮತೋನಿಶ್ಚಿತ್ಯಾಶರೀರಸ್ಸನ್ನಪರಿಗ್ರಹಕ
ಷ್ಠಾಮನುಭವತೀತಿಭಾವಃ॥ ೩೯॥

ರಾ॥ ಅಪರಿಗ್ರಹಾಭ್ಯಾಸಸ್ಯಫಲಮಾಹ। ಕಥಮಿತ್ಯಸ್ಯಭಾವಃಕಥಂತಾ
ಜನ್ಮನಃಕಥಂತಾಜನ್ಮಕಥಂತಾ। ತಸ್ಯಾಃಸಂಬೋಧಃಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನಂಜನ್ಮಾಂ
ತರೇಕೋಹಮಾಸಂಕೀದೃಶಃಕಿಂಕಾರ್ಯಕಾರೀತಿಜಿಜ್ಞಾಸಾಯಾಂಸರ್ವಮೇವ
ಸಮ್ಯಕ್ಜಾನಾತೀತ್ಯರ್ಥಃ। ನಕೇವಲಂಭೋಗಸಾಧನಪರಿಗ್ರಹಏವಪರಿಗ್ರ
ಹಃ। ಯಾವದಾತ್ಮನಶ್ಶರೀರಗ್ರಹೋಪಿಪರಿಗ್ರಹಃ। ಭೋಗಸಾಧನತ್ವಾಚ್ಛರೀ
ರಸ್ಯತಸ್ಮಿನ್ಸತಿರಾಗಾನುಬಂಧಾದ್ಬಹಿರ್ಮುಖಾಯಾಮೇವವೃತ್ತೌನತಾತ್ವಿಕ
ಜ್ಞಾನಪ್ರಾದುರ್ಭಾವಃ। ಯದಾಪ್ರನಶ್ಶರೀರಾದಿಪರಿಗ್ರಹನೈರಪೇಕ್ಷ್ಯೇಣ
ಮಾಧ್ಯಸ್ಥ್ಯಮವಲಂಬತೇತದಾಮಧ್ಯಸ್ಥಸ್ಯರಾಗಾದಿತ್ಯಾಗಾತ್ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನಹೇ
ತುರ್ಭವತ್ಯೇವಪೂರ್ವಾಪರಜನ್ಮಸಂಬೋಧಃ॥ ೩೯॥

|| ಸೂ || ಶೌಚಾತ್ಸ್ವಾಂಗೆಜುಗುಪ್ಸಾಪರೈರಸಂಸರ್ಗಃ || ೪೦ ||

ಮ || ಉಕ್ತಾ ಯಮಸಿದ್ಧಯಃ । ಅಧುನಾನಿಯಮಸಿದ್ಧಯಉ
ಕ್ಯಂತೆ । ಶೌಚೇತಿ। ಯೋಽಬಾಹ್ಯಶೌಚಸಿದ್ಧಸ್ತಸ್ಯಸ್ವಾಂಗೆಸ್ವಕಾಯೆಶುದ್ಧಿ
ಮುಪಶ್ಯತೋಜುಗುಪ್ಸಾಭವತಿ । ಅಶುಚಿಸ್ವಭಾವೋಯಂಕಾಯೋನಾತ್ರಾಹಂ
ಾರಃಕಾರ್ಯ ಇತಿಶೌಚಪರಸ್ಯಮಮಕಾಯೋನಶುಧ್ಯತಿಕಿಮುಪ್ರಮತ್ತಪರಕಾ
ಯ ಇತಿದೋಷದರ್ಶಿನಃಪರಕಾಯೈರಸಂಸರ್ಗೋಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ || ೪೦ ||

ರಾ || ಉಕ್ತಾ ಯಮಾನಾಂಸಿದ್ಧಯಃ । ಅಥನಿಯಮಾನಾಹ । ಶೌ
ಚೇತಿ । ಯಶ್ಶೌಚಂಭಾವಯತಿತಸ್ಯಸ್ವಾಂಗೇಷ್ವಪಿಕಾರಣಸ್ವರೂಪಪರ್ಯಾ
ಲೋಚನದ್ವಾರೇಣಜಿಗುಪ್ಸಾಘೃಣಾಸಮುಪಜಾಯತೆಅಶುಚಿರಯಂಕಾಯೊ
ನಾತ್ರಾಗ್ರಹಃಕರ್ತವ್ಯಇತ್ಯಮುನೈವಪರೈರನ್ಯೈಶ್ಚ ಕಾಯವದ್ಭಿರಸಂಸರ್ಗ
ಸ್ಸಂಸರ್ಗಾಭಾವಸ್ಸಂಸರ್ಗಪರಿವರ್ಜನಮಿತ್ಯರ್ಥಃ । ಯಃಕಿಲಸ್ವಮೇವಕಾ
ಯಂಜಿಗುಪ್ಸತೆತತ್ತದವದ್ಯದರ್ಶನಾತ್ಕಥಂಪರಕೀಯೈಸ್ತಥಾಭೂತೈಃಕಾಯೈ
ಸ್ಸಂಸರ್ಗಮನುಭವತಿ || ೪೦ ||

|| ಸೂ || ಸತ್ವಶುದ್ಧಿಸೌಮನಸ್ಯೈಕಾಗ್ರ್ಯೇಂದ್ರಿಯಜಯಾತ್ಮ
ದರ್ಶನಯೋಗ್ಯತ್ವಾನಿಚ || ೪೧ ||

ಮ || ಏವಂಬಾಹ್ಯಶೌಚಶುದ್ಧಿಮುಕ್ತ್ವಾಂತಶ್ಶೌಚಶುದ್ಧಿಮಾಹ। ಸ
ತ್ವೇತಿ । ಶೌಚಾದಿತ್ಯನುವರ್ತತೆಭವತೀತಿವಾಕ್ಯಶೇಷಃ।ಬುದ್ಧಿಸತ್ವಸ್ಯರಜಸ್ತ
ಮೋಮಲೇರ್ಷ್ಯಾದಿಧ್ವಂಸಶ್ಶುದ್ಧಿಃ। ತತಸ್ಸತ್ವೋತ್ಕರ್ಷಃ । ತತಸ್ಥೈರ್ಯಂ । ತ
ತೋಬಾಹ್ಯೇಂದ್ರಿಯಜಯಃ। ತತಃಪುರುಷಖ್ಯಾತ್ಯರ್ಹತ್ವಮಿತಿಭಾವಃ|| ೪೧ ||

ರಾ || ಶೌಚಸ್ಯೈವಫಲಾಂತರಮಾಹ । ಸತ್ವೇತಿ । ಸತ್ವಂಪ್ರಕಾಶ
ಸುಖಾದ್ಯಾತ್ಮಕಂತಸ್ಯಶುದ್ಧಿಃರಜಸ್ತಮೋಭ್ಯಾಮನಭಿಭವಃ । ಸೌಮನಸ್ಯಂ
ಖೇದಾನನುಭವೇನಮಾನಸೀಪ್ರೀತಿಃ । ಏಕಾಗ್ರತಾನಿಯತೇಂದ್ರಿಯವಿಷಯೆ
ಚೇತಸಸ್ಥೈರ್ಯಂ।ಇಂದ್ರಿಯಜಯೊವಿಷಯಪರಾಙ್ಮುಖಾನಾಮಿಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ
ಸ್ವಾತ್ಮನ್ಯವಸ್ಥಾನಂ । ಆತ್ಮದರ್ಶನೆವಿವೇಕಖ್ಯಾತಿರೂಪೆಚಿತ್ತಸ್ಯಯೋಗ್ಯ
ತ್ವಂಸಮರ್ಥತ್ವಂ । ಶೌಚಾಭ್ಯಾಸವತಏತೆಸತ್ವಶುಧ್ಯಾದಯಃಕ್ರಮೇಣ

ಪ್ರಾದುರ್ಭವಂತಿ । ಶೌಚಾತ್ಸತ್ತ್ವಶುದ್ಧಿಃ । ಸತ್ತ್ವಶುದ್ಧೇಸ್ಸೌಮನಸ್ಯಂ ।
ಸೌಮನಸ್ಯಾದೈಕಾಗ್ರ್ಯಂ । ಐಕಾಗ್ರ್ಯಾದಿಂದ್ರಿಯಜಯಃ । ಇಂದ್ರಿಯಜಯ
ತ್ಮದರ್ಶನಯೋಗ್ಯತೇತಿ ॥ ೪೧ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಸಂತೋಷಾದನುತ್ತಮಸುಖಲಾಭಃ ॥ ೪೨ ॥

ಮ ॥ ಸಂತೋಷೇತಿ । ತೃಷ್ಣಾಕ್ಷಯಸಿದ್ಧಾಪಸ್ಥಾನಿಸ್ಸ್ಪೃಹಸ್ಯ
ರತಿಶಯಸುಖಾನುಭವರೂಪಾಭವತಿ । ಏವಂ ಸತ್ತ್ವೋತ್ಕರ್ಷಾತ್ । ತಥಾ
ಮಹಾಭಾರತೇ । ಯಚ್ಚ ಕಾಮಸುಖಂಲೋಕೇಯಚ್ಚ ದಿವ್ಯಂಮಹತ್ಸುಖಂ
ತೃಷ್ಣಾಕ್ಷಯಸುಖಸ್ಯೈತೇನಾರ್ಹತಷ್ಷೋಡಶೀಂಕಳಾಮಿತಿ ॥ ೪೨ ॥
ರಾ ॥ ಸಂತೋಷಾಭ್ಯಾಸಸ್ಯಫಲಮಾಹ । ಸಂತೋಷೇತಿ । ಸಂತೋ
ಪ್ರಕರ್ಷೇಣಯೋಗಿನಸ್ತಥಾವಿಧಮಾಂತರಂಸುಖಮಾವಿರ್ಭವತಿ । ಯ
ಬಾಹ್ಯಂವಿಷಯಸುಖಂಶತಾಂಶೇನಾಪಿನಸಮಂಭವತಿ ॥ ೪೨ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಕಾಯೇಂದ್ರಿಯಸಿದ್ಧಿರಶುದ್ಧಿಕ್ಷಯಾತ್ತಪಸಃ ॥ ೪೩ ॥

ಮ ॥ ಕಾಯೇತಿ । ಸಧರ್ಮಕೃಚ್ಛ್ರಚಾಂದ್ರಾಯಣಾದಿನಾಕ್ಲೇ
ಪಾಪಕ್ಷಯಾತ್ಕಾಯಸ್ಯಾಣಿಮಾದಿರಿಂದ್ರಿಯಾಣಾಂದೂರಸೂಕ್ಷ್ಮಾರ್ಥಗ್ರಾಹಿ
ತ್ವಸಿದ್ಧಿಶ್ಚ ಭವತಿ ॥ ೪೩ ॥
ರಾ ॥ ತಪಸಃಫಲಮಾಹ । ತಪಸ್ಸಮಭ್ಯಸ್ಯಮಾನಂಚೇತಸಃಕ್ಲೇಶಾ
ದಿಲಕ್ಷಣಾಶುಚಿಕ್ಷಯದ್ವಾರೇಣಕಾಯೇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂಸಿದ್ಧಿಮುತ್ಕರ್ಷಮಾದ
ಧಾತಿ । ಅಯಮರ್ಥಃ । ಚಾಂದ್ರಾಯಣಾದಿನಾಚಿತ್ತಕ್ಲೇಶಕ್ಷಯಃ । ತತ್ಕ್ಷಯಾ
ದಿಂದ್ರಿಯಾಣಾಂಸೂಕ್ಷ್ಮವ್ಯವಹಿತವಿಪ್ರಕೃಷ್ಟದರ್ಶನಾದಿಸಾಮರ್ಥ್ಯಮಾವಿ
ರ್ಭವತಿ । ಕಾಯಸ್ಯಯಥೇಚ್ಛಮಣುಮಹತ್ತ್ವಾದೀನಿ ॥ ೪೩ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಾದಿಷ್ಟದೇವತಾಸಂಪ್ರಯೋಗಃ ॥ ೪೪ ॥

ಮ ॥ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯೇತಿ । ಇಷ್ಟಮಂತ್ರಾದಿಜಪಾತ್ಸ್ವೇಷ್ಟದೇವತಾ
ಯಾಸ್ಸಂಭಾಷಣಾದಿಸ್ಸಿದ್ಧ್ಯತೀತಿ ॥ ೪೪ ॥

ರಾ || ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯಫಲಮಾಹ | ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯೇತಿ | ಅಭಿಪ್ರೇತಮಂತ್ರಜಪಾದಿಲಕ್ಷಣೇಸ್ವಾಧ್ಯಾಯೇಪ್ರಕೃಷ್ಯಮಾಣೇಯೋಗಿನ ಇಷ್ಟಾಯಾಅಭಿಪ್ರೇತಾಯಾದೇವತಾಯಾಸ್ಸಂಪ್ರಯೋಗೋಭವತಿ | ಸಾದೇವತಾಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೀಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ || ೪೪ ||

|| ಸೂ || ಸಮಾಧಿಸಿದ್ಧಿರೀಶ್ವರಪ್ರಣಿಧಾನಾತ್ || ೪೫ ||

ಮ|| ಸಮಾಧೀತಿ | ಈಶ್ವರಾರ್ಪಿತಸರ್ವಭಾವಸ್ಯಭಕ್ತ್ಯೈವಯೋಗಸಿದ್ಧಿರ್ಭವತಿ | ನಚೈವಂಸತಿಯಮಾದಿಸಪ್ತಾಂಗವೈಯರ್ಥ್ಯಂಸ್ಯಾದಿತಿವಾಚ್ಯಂ | ಅಂಗೈರ್ಭಕ್ತ್ಯಾವಾಯೋಗಸಿದ್ಧಿರಿತಿವಿಕಲ್ಪಾಭ್ಯುಪಗಮಾತ್ | ತದುಕ್ತಮೀಶ್ವರಪ್ರಣಿಧಾನಾದ್ವೇತಿ | ನಮಾಭಕ್ತಿಪಕ್ಷೇಂಗವೈಕಲ್ಯಂಯಮಾದೀನಾಂಭಕ್ತಾವಪ್ಯಂಗತ್ವಸಂಭವಾತ್| ತೇಷಾಂಭಕ್ತಿಯೋಗಉಭಯಾರ್ಥತ್ವಂ| ದಧ್ನ ಇಂದ್ರಿಯಕ್ರತೂಭಯಾರ್ಥತ್ವವದವಿರುದ್ಧಂ | ನಚಾಂಗಾನಾಮಾವಶ್ಯಕತ್ವೇತೇನ್ಯೈವಯೋಗಸಿದ್ಧೇಃಕಿಂಭಕ್ತ್ಯೇತಿವಾಚ್ಯಂ | ಭಕ್ತಿಹೀನೋಪಾಯೈರ್ದೂರೆಯೋಗಸಿದ್ಧಿಃ | ಭಕ್ತ್ಯಾವೃತವರ್ಷಿಭಿರಾಸನ್ನಾಯೋಗಸಿದ್ಧಿರಿತಿಚಿರಾಚಿರಸಾಧನತ್ವೇನವಿಕಲ್ಪೋಪಪತ್ತೇಃ |ಸಾಚೇಶ್ವರಭಕ್ತಿಃಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮಯೋಗಾಭಿನ್ನವಿಷಯೇತಿಬಹಿರಂಗತ್ವೇವಾಚೋಯುಕ್ತಿರಿತ್ಯನವದ್ಯಂ ||೪೫||

ರಾ || ಈಶ್ವರಪ್ರಣಿಧಾನಸ್ಯಫಲಮಾಹ | ಸಮಾಧೀತಿ | ಈಶ್ವರೆಯೋಯಂಭಕ್ತಿವಿಶೇಷಸ್ತಸ್ಮಾತ್ಸಮಾಧೇರುಕ್ತಲಕ್ಷಣಸ್ಯಾವಿರ್ಭಾವೋಭವತಿ| ಯಸ್ಮಾತ್ಸಭಗವಾನೀಶ್ವರಃ ಪ್ರಸನ್ನಸ್ಸ್ವಅಂತರಾಯರೂಪಾನ್ ಕ್ಲೇಶಾನಪಹೃತ್ಯಸಮಾಧಿಮುದ್ಬೋಧಯತಿ || ೪೫ ||

|| ಸೂ || ಸ್ಥಿರಸುಖಮಾಸನಂ || ೪೬ ||

ಮ || ಏವಂಯಮನಿಯಮಾನ್ಸಹಸಿದ್ಧಿಭಿರ್ನಿರೂಪ್ಯಾಸನಸ್ವರೂಪಮಾಹ | ಸ್ಥಿರೇತಿ | ನಿಶ್ಚಲಂಸುಖಾವಹಂಚಯದಾಸನಂತದ್ಯೋಗಾಂಗಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಆಸ್ಯತೇಅನೇನೇತ್ಯಾಸನಂತದ್ದ್ವಿವಿಧಂಬಾಹ್ಯಂಶಾರೀರಂಚ | ತತ್ರಚೇಲಾಜಿನಕುಶೋತ್ತರಂಬಾಹ್ಯಂ | ಶಾರೀರಂಪದ್ಮಸ್ವಸ್ತಿಕಾದೀತಿವಿಶೇಷಃ | ತತ್ರಪದ್ಮಾಸನಂ

ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ। ಸವ್ಯಮಾಕುಂಚಿತಚರಣಂದಕ್ಷಿಣಜಂಘೋರ್ವ್ಂತರೆದಕ್ಷಿ
ಸವ್ಯಜಂಘೋರ್ವ್ಂತರೆನಿಕ್ಷಿಪೇದಿತಿಸ್ವಸ್ತಿಕಾಸನಂ। ದ್ವೌಪಾದತಲೆ ವೃಷಣ
ಪೆಸಂಪುಟೀಕೃತ್ಯ ಸಂಪ್ರಶೋಪರಿ ಪಾಣಿಸಂಪುಟಿಕಾಂನ್ಯಸೇದಿತಿಭದ್ರಾಸ
ಯೋಗಪಟ್ಟೇನಸೋಪಾಶ್ರಯಾಸನಂ। ಜಾನುಪ್ರಸಾರಿತಬಾಹೋಃಶ್ಯ
ಪರ್ಯಂಕಾಸನಂ। ಕ್ರೌಂಚೋಷ್ಟ್ರಗಜಾದಿವದುಪವೇಶನಂಕ್ರೌಂಚಾ
ನಂ। ಪಾದದ್ವಯಮುಪರೀಕೃತ್ಯಕರಾಭ್ಯಾಂಸ್ಥಿತಿಃಪಾದದ್ವಯೇನೋ
ನ್ಯವಿಕಪಾದೇನಗಜಸ್ಯದ್ರಷ್ಟವ್ಯಂ ॥ ೪೬ ॥

ರಾ॥ ಯಮನಿಯಮಾನುಕ್ತ್ವಾಸನಮಾಹ। ಸ್ಥಿರೇತಿ। ಆಸ್ಯತ
ನೇನೇತ್ಯಾಸನಂ। ಪದ್ಮಾಸನದಂಡಾಸನಸ್ವಸ್ತಿಕಾಸನಾದಿತದ್ಯದಾಸ್ಥಿರಂನಿಷ್ಕ
ಸುಖಮನುದ್ವೇಜನೀಯಂಭವತಿತದಾಯೋಗಾಂಗತಾಂಭಜತೆ ॥ ೪೬ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಪ್ರಯತ್ನಶೈಥಿಲ್ಯಾನಂತಸಮಾಪತ್ತಿಭ್ಯಾಂ ॥ ೪೭ ॥

ಮ॥ ಸಂಪ್ರತ್ಯಾಸನಸ್ಥೈರ್ಯಯೋಗೋಪಾಯಮಾಹ। ಪ್ರಯತ್ನೇ
ತಿ। ಸ್ವಾಭಾವಿಕಃಪ್ರಯತ್ನಶ್ಚಲತ್ವಾದಾಸನವಿಘಾತುಕಃ। ತಸ್ಯೋಪರಮೆ
ಣಾನಂತಸ್ಯಾದಿಶೇಷಸ್ಯಧ್ಯಾನೇನಚಾಸನಂಸಿಧ್ಯತಿ ॥ ೪೭ ॥

ರಾ॥ ತಸ್ಯೈವಸ್ಥಿರಸುಖತ್ವಾಪತ್ತ್ಯರ್ಥಮುಪಾಯಮಾಹ। ಪ್ರ
ತ್ನೇತಿ। ತದಾಸನಂಪ್ರಯತ್ನಶೈಥಿಲ್ಯೇನಾನಂತಸಮಾಪತ್ತ್ಯಾಚಸ್ಥಿರಂಸುಖಂ
ವತೀತಿಸಂಬಂಧಃ। ಯದಾಸನಂಬಧ್ನಾಮೀತೀಚ್ಛಾಂಕರೋತಿಪ್ರಯತ್ನಶೈ
ಥಿಲ್ಯೇಪ್ಯಕ್ಲೇಶೇನೈವತದಾಸನಂನಿಷ್ಪದ್ಯತೆ। ಯದಾಚಾಕಾಶಗತೇಽನಂತೇಚೇ
ಸಸ್ಸಮಾಪತ್ತಿಃಕ್ರಿಯತೆಽವಧಾನೇನತಾದಾತ್ಮ್ಯಮಾಪದ್ಯತೆ ತದಾದೇಹಾಹ
ಕಾರಾಭಾವಾನ್ನಾಸನಂದುಃಖಜನಕಂಭವತಿ। ಅಸ್ಮಿಂಶ್ಚಾಸನಜಯೆಸತಿಸಮ
ಧ್ಯಂತರಾಯಭೂತಾನಪ್ರಭವಂತ್ಯಂಗಮೇಜಯತ್ವಾದಯಃ ॥ ೪೭ ॥

ಸೂ॥ ತತೋದ್ವಂದ್ವಾನಭಿಘಾತಃ ॥ ೪೮ ॥

ಮ॥ ತತ್ಸಿದ್ಧಿಲಿಂಗಮಾಹ। ತತಇತಿ। ಆಸನಜಯಾಚ್ಛೀತೋಷ್ಣಾದಿ
ಭಿರತಾಡನಂಭವತಿ ॥ ೪೮ ॥

ರಾ॥ ತಸ್ಯೈವಾನುಸಿಷ್ಟಾದಿತಸ್ಯಫಲಮಾಹ । ತತಇತಿ। ತಸ್ಮಿನ್ನಾಸನಜಯೆಸತಿದ್ವಂದ್ವೈಶ್ಶೀತೋಷ್ಣಕ್ಷುತ್ತೃಷ್ಣಾದಿಭಿರ್ಯೋಗೀನಾಭಿಹನ್ಯತಇತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೪೮ ॥

ಸೂ॥ ತಸ್ಮಿನ್ಸತಿಶ್ವಾಸಪ್ರಶ್ವಾಸಯೋರ್ಗತಿವಿಚ್ಛೇದಃಪ್ರಾಣಾ
ಯಾಮಃ ॥ ೪೯ ॥

ಮ॥ ಸಂಪ್ರತ್ಯಾಸನಸಾಧ್ಯಂಪ್ರಾಣಾಯಾಮಮಾಹ । ತಸ್ಮಿನ್ನಿತಿ । ಆಸನಸ್ಥೈರ್ಯೆಸತಿಬಾಹ್ಯಕೌಕ್ಷ್ಯವಾಯ್ವೋರಂತರ್ಬಹಿರಪಿಗತಿವಿಚ್ಛೇದಃಪ್ರಾಣಾಯಾಮಇತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೪೯ ॥

ರಾ॥ ಆಸನಜಯಾನಂತರಂಪ್ರಾಣಾಯಾಮಮಾಹ । ತಸ್ಮಿನ್ನಿತಿ । ಆಸನಸ್ಥೈರ್ಯೆಸತಿತನ್ನಿಮಿತ್ತಕಃ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಲಕ್ಷಣೋ ಯೋಗಾಂಗವಿಶೇಷೋನುಷ್ಠೇಯೋಭವತಿ। ಕೀದೃಶಃ । ಶ್ವಾಸಪ್ರಶ್ವಾಸಯೋರ್ಗತಿವಿಚ್ಛೇದಲಕ್ಷಣಃ। ಶ್ವಾಸಪ್ರಶ್ವಾಸಾಕೃತಲಕ್ಷಣೌತಯೋಸ್ತ್ರೇಧಾರೇಚನಕುಂಭನಪೂರಣದ್ವಾರೇಣಬಾಹ್ಯಾಭ್ಯಂತರೇಷುಸ್ಥಾನೆಷುಗತೇಃ ಪ್ರವಾಹಸ್ಯವಿಚ್ಛೇದೋಧಾರಣಂಪ್ರಾಣಾಯಾಮಉಚ್ಯತೇ ॥ ೪೯ ॥

ಸೂ॥ ಸತುಬಾಹ್ಯಾಭ್ಯಂತರಸ್ತಂಭವೃತ್ತಿರ್ದೇಶಕಾಲಸಂ
ಖ್ಯಾಭಿಃಪರಿದೃಷ್ಟೋದೀರ್ಘಸೂಕ್ಷ್ಮಃ ॥ ೫೦ ॥

ಮ॥ ಸಾಮಾನ್ಯಲಕ್ಷಣಮುಕ್ತ್ವಾಲಕ್ಷ್ಯಂ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಂವಿಭಜತೇ। ಸಇತಿ। ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಶ್ಚತುರ್ವಿಧಃ । ಬಾಹ್ಯವೃತ್ತಿರಾಭ್ಯಂತರವೃತ್ತಿಸ್ತಂಭವೃತ್ತಿಸ್ತುರೀಯಶ್ಚೇತಿ ! ತತ್ರಕೌಕ್ಷ್ಯಸ್ಯವಾಯೋರೇಚನೇನಬಹಿರ್ಗತಸ್ಯಬಹಿರೇವಧಾರಣಂಬಾಹ್ಯವೃತ್ತಿಃ । ಸರೇಚಕಃ। ಬಾಹ್ಯವಾಯೋಃಪೂರಣೇನಾಂತರ್ಗತಸ್ಯಾಂತರೇವಧಾರಣಮಾಭ್ಯಂತರವೃತ್ತಿಃ।ಸಚಪೂರಕಃ। ರೇಚನಪೂರಣಪ್ರಯತ್ನಂವಿನಾಪ್ರಾಣಸ್ಯಕೇವಲವಿಧಾರಕಪ್ರಯತ್ನೇನಗತಿವಿಚ್ಛೇದಸ್ತಂಭವೃತ್ತಿಃ।ಸಚಕುಂಭಕಃ। ನಾಯಂರೇಚಕಃ । ಅಂತಸ್ಥತ್ವಾತ್।

ನಾಪಿಪೂರಕಃ। ತಪ್ತಶಿಲಾತಲನಿಹಿತಜಲಬಿಂದುವಜ್ಝಟಿತಿಪ್ರಾಣಸ್ಯಸಂ
ತತ್ವೇನಸೂಕ್ಷ್ಮತ್ವಾತ್। ಯೋಽಯಂಸ್ಥಿತೋಽಂತರ್ನಿರುದ್ಧೋದೇಹಂಪ್ರ
ತಿನಪೂರಕಃ। ತಸ್ಮಾದ್ರೇಚಕಪೂರಕಾಭ್ಯಾಸೇನಾಪಿನಾಸಕೃತ್ಪ್ರಯತ್ನ
ತ್ರೇಣಸೂಕ್ಷ್ಮತಮಸ್ಯಪ್ರಾಣಸ್ಯಕುಂಭಕಲಬ್ಧಿ ತಸ್ಯಘಟಜಲವನ್ನಿಶ್ಚಲ
ದೇಹೇವಸ್ಥಾನಾತ್ಕುಂಭಕಸ್ತೃತೀಯಃಸಿದ್ಧಃ। ತ್ರಿವಿಧೋಯಂಪ್ರಾಣಾಯಾ
ದೇಶಕಾಲಸಂಖ್ಯಾಭಿರ್ದೀರ್ಘಸೂಕ್ಷ್ಮ ಇತಿಪರಿದೃಷ್ಟಃ। ತತ್ರರೇಚ
ಬಾಹ್ಯೋದೇಶೋವಿಷಯಃ। ಪ್ರಾದೇಶವಿತಸ್ತಿಹಸ್ತಾದಿಪರಿಮಿತೋನಿರ್ವಾತ
ಸಾಗ್ರಈಷಿಕಾತೂಲಾದಿಕ್ರಿಯಯಾನುಮಿತಃ। ಪೂರಕಾದೇಶಸ್ತ್ವಂತರೋದೇ
ಆಪಾದತಲಮಸ್ತಕಂಪಿಪೀಲಿಕಾಸ್ಪರ್ಶತುಲ್ಯೇನಸ್ಪರ್ಶೇನಾನುಮಿತಃ। ಕ್ಷಣಗ
ಯಾಜ್ಞೇಯಃಕಾಲಃ। ಮಾತ್ರಾಗಣನಯಾಜ್ಞೇಯಾಸಂಖ್ಯಾ। ಸ್ವಜಾನುಮ
ಡಲಂಪಾಣಿನಾತ್ರಿಃಪರಾಮೃಶ್ಯಚ್ಛೋಟಿಕಾವಚ್ಛಿನ್ನಃಕಾಲೋಮಾತ್ರಾ। ಸ
ಸ್ವಸ್ಥಸ್ಯಪುಂಸಶ್ಶ್ವಾಸಪ್ರಶ್ವಾಸಾಭ್ಯಾಂಮಿತಾಭವತಿ। ತತ್ರಷಡ್ವಿಂಶನ್ಮಾತ್ರಾ
ರಭ್ಯಾಸಕ್ರಮೇಣದೀರ್ಘಇತಿವೃಶ್ಯತೇ। ಅಧಿಕದೇಶಕಾಲವ್ಯಾಪಿತ್ವಂಪ್ರಾಣ
ರೋಧಸ್ಯದೀರ್ಘತ್ವಂ।ಯಥಾಯಥಾದೀರ್ಘತರಇತಿನಿಪುಣೇನದೃಶ್ಯತೇತಥಾತಥ
ಪ್ರಾಣಸ್ಯಸೂಕ್ಷ್ಮತ್ವೇನದರ್ಶನಾದ್ದೀರ್ಘಏವಸೂಕ್ಷ್ಮಇತಿಪರಿದೃಷ್ಟೋಭವ
ತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೫೦ ॥

ರಾ॥ ತಸ್ಯೈವ ಸುಖಾವಗಮಾಯ ವಿಭಜ್ಯ ಸ್ವರೂಪಂ ಕಥಯತಿ
ಸ ಇತಿ। ಬಾಹ್ಯವೃತ್ತಿಶ್ಶ್ವಾಸೋರೇಚಕಃ। ಅಂತರ್ವೃತ್ತಿಃಪ್ರಶ್ವಾಸಃಪೂರಕಃ
ಅಂತಸ್ತಂಭವೃತ್ತಿಃಕುಂಭಕಃ। ತಸ್ಮಿನ್ಜಲಮಿವಕುಂಭೇನಿಶ್ಚಲತಯಾಪ್ರಾಣಾ
ವಸ್ಥಾಪ್ಯಂತಇತಿಕುಂಭಕಃ। ತ್ರಿವಿಧೋಯಂಪ್ರಾಣಾಯಾಮೋದೇಶೇನಕಾಲೇ
ನಸಂಖ್ಯಯಾಚೋಪಲಕ್ಷಿತೋದೀರ್ಘಸೂಕ್ಷ್ಮಸಂಜ್ಞೋಭವತಿ। ದೇಶೇನೋ
ಪಲಕ್ಷಿತೋಯಥಾ। ನಾಸಾದ್ವಾದಶಾಂತಾದೌನಾಸಾಮಾರಭ್ಯದ್ವಾದಶಾಂಗುಳಪ
ರ್ಯಂತಮಿತ್ಯರ್ಥಃ। ಕಾಲೇನೋಪಲಕ್ಷಿತೋಯಥಾ। ಷಟ್ತ್ರಿಂಶನ್ಮಾತ್ರಾದಿಪ್ರಮಾ
ಣಃ। ಸಂಖ್ಯಯೋಪಲಕ್ಷಿತೋಯಥಾ। ಇಯತೋವಾರಾನ್ಕೃತಏತಾವದ್ಭಿ
ಶ್ಶ್ವಾಸಪ್ರಶ್ವಾಸೈಃಪ್ರಥಮಉದ್ಘಾತೋಭವತಿ ಏತಜ್ಜ್ಞಾನಾಯಸಂಖ್ಯಾಗ್ರಹ
ಣಮುಪಾತ್ತಂ। ಉದ್ಘಾತೋನಾಭಿಮೂಲಾತ್ಪ್ರೇರಿತಸ್ಯವಾಯೋಶ್ಶಿರಸ್ಯಭಿಹ
ನನಂ ॥ ೫೦ ॥

|| ಸೂ || ಬಾಹ್ಯಾಭ್ಯಂತರವಿಷಯಾಕ್ಷೇಪೀಚತುರ್ಥಃ || ೫೧ ||

ಮ || ತುರೀಯಂಪ್ರಾಣಾಯಾಮಂದರ್ಶಯತಿ | ಬಾಹ್ಯೇತಿ | ಉ
ತ್ತೋಬಾಹ್ಯೋದೇಶೋವಿಷಯಃ | ಆಭ್ಯಂತರವಿಷಯಶ್ಚಹೃದಯನಾಭಿಚಕ್ರಾ
ಃ | ತಯೋರಾಕ್ಷೇಪಸ್ಸೂಕ್ಷ್ಮದೃಷ್ಟ್ಯಾಪರ್ಯಾಲೋಚನಂಯಸ್ಯಪೂರ್ವಕಾ
ೇಽಸ್ತಿಸಚತುರ್ಥಸ್ತಂಭವೃತ್ತಿಃ | ತಸ್ಯಾಪಿದೀರ್ಘಸೂಕ್ಷ್ಮತ್ವಂಪೂರ್ವವತ್ |
ಚಾಸ್ಯಕುಂಭಕಾಂತರ್ಭಾವಶ್ಶಂಕನೀಯಃ | ರೇಚಕಪೂರಕಯೋರಭ್ಯಾಸೇ
ಚಿತ್ತಸ್ಯಬಾಹ್ಯಾಂತರವಿಷಯನಿಶ್ಚಯಂವಿನೈವಸಕೃತ್ಪ್ರಯತ್ನಮಾತ್ರೇಣ
ತಂಭವೃತ್ತಿಶಂಕನೀಯಃಕುಂಭಕಃ |ತನ್ನಿಶ್ಚಯಪೂರ್ವಕಸ್ತಂಭವೃತ್ತಿರ್ಬ
ುಪ್ರಯತ್ನಸಾಧ್ಯಸ್ತುರೀಯಇತಿವೈಲಕ್ಷಣ್ಯಾದಿತಿ || ೫೧ ||

ರಾ || ತ್ರೀನ್ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಾನಭಿಧಾಯಚತುರ್ಥಮಭಿಧಾತುಮಾ
| ಬಾಹ್ಯೇತಿ | ಪ್ರಾಣಸ್ಯಬಾಹ್ಯೋವಿಷಯೋದ್ವಾದಶಾಂತಾದಿಃ | ಆಂತರೋವಿ
ಯೋಹೃದಯನಾಭಿಚಕ್ರಾದಿಃ | ತೌದ್ವೌವಿಷಯಾವಾಕ್ಷಿಪ್ಯಪರ್ಯಾಲೋಚ್ಯ
ೋವಿಷ್ಟಂಭರೂಪೋಗತಿವಿಚ್ಛೇದಸ್ಸಚತುರ್ಥಃಪ್ರಾಣಾಯಾಮಃ | ತೃತೀ
ಸ್ಮಾತ್ಕುಂಭಕಾದಯಮಸ್ಯವಿಶೇಷಃ | ಸಬಾಹ್ಯಾಭ್ಯಂತರೌವಿಷಯಾವಪ
್ಯಾಲೋಚ್ಯೈವಸಹಸಾತಪ್ತೋಪಲನಿಪತಿತಜಲನ್ಯಾಯೇನಯುಗಪತ್ಸ್ತಂಭ
ೃತ್ತ್ಯಾನಿಷ್ಪದ್ಯತೇ | ಅಸ್ಯತುವಿಷಯದ್ವಯಾಕ್ಷೇಪಕೋನಿರೋಧಃ | ಅಯಮ
ಪೂರ್ವವದ್ದೇಶಕಾಲಸಂಖ್ಯಾಭಿರುಪಲಕ್ಷಿತೋದ್ರಷ್ಟವ್ಯಃ || ೫೧ ||

|| ಸೂ || ತತಃಕ್ಷೀಯತೇಪ್ರಕಾಶಾವರಣಂ || ೫೨ ||

ಮ || ಸಂಪ್ರತಿಚತುರ್ಥಸ್ಯಪ್ರಾಣಾಯಾಮಸ್ಯಯೋಗಾಂಗತ್ವೇದ್ವಾರ
ೂತಂಫಲಮಾಹ | ತತಇತಿ | ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಾಭ್ಯಾಸಾದ್ಬುದ್ಧಿಸತ್ತ್ವಸ್ಯಪಿ
ಾನಂಕ್ಲೇಶಪಾಪರೂಪಂಕ್ಷೀಯತೇ | ತದುಕ್ತಂಮನುನಾಸರ್ವಜ್ಞೇನ | ಪ್ರಾ
ಃಯಾಮೈರ್ದಹೇದ್ದೋಷಾನಿತಿ || ೫೨ ||

ರಾ || ಚತುರ್ವಿಧಸ್ಯಾಸ್ಯಫಲಮಾಹ | ತತಇತಿ | ತತಸ್ತಸ್ಮಾತ್ಪ್ರಾ
ಣಾಯಾಮಾತ್ | ಪ್ರಕಾಶಸ್ಯಚಿತ್ತಸತ್ತ್ವಗತಸ್ಯಯದಾವರಣಂಕ್ಲೇಶರೂಪಂತ
ಕ್ಷೀಯತೇವಿನಶ್ಯತೀತ್ಯರ್ಥಃ || ೫೨ ||

|| ಸೂ || ಧಾರಣಾಸುಚಯೋಗ್ಯತಾಮನಸಃ || ೫೩ ||

ಮ || ಧಾರಣೇತಿ | ಕಿಂಚಪ್ರಾಣಾಯಾಮೈರ್ದಾವರಣಕ್ಷಯೇಸ ನಸಃಸೂಕ್ಷ್ಮಲಕ್ಷ್ಯಧಾರಣಾಸುಯೋಗ್ಯತಾಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ || ೫೩ ||

ರಾ || ಫಲಾಂತರಮಾಹ | ಧಾರಣೇತಿ | ಧಾರಣಾವಕ್ಷ್ಯಮಾ ಸ್ತಾಸುಪ್ರಾಣಾಯಾಮೈಃಕ್ಷೀಣದೋಷಂಮನೋಯತ್ರಯತ್ರಧಾರ್ಯತೇತತ್ರ ತ್ರಸ್ಥಿರಂಭವತಿನವಿಕ್ಷೇಪಂಭಜತೇ || ೫೩ ||

|| ಸೂ || ಸ್ವವಿಷಯಾಸಂಪ್ರಯೋಗೇಚಿತ್ತಸ್ಯಸ್ವರೂಪಾನು ಕಾರಇವೇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂಪ್ರತ್ಯಾಹಾರಃ || ೫೪ ||

ಮ || ಉಕ್ತಯಮಾದಿಭಿಸ್ಸಂಸ್ಕೃತಚಿತ್ತಸ್ಯಪ್ರತ್ಯಾಹಾರೋಭವತಿ ತಿಮತ್ವಾತಂಲಕ್ಷಯತಿ | ಸ್ವೇತಿ | ಶುದ್ಧಚಿತ್ತಸ್ಯಶಬ್ದಾದಿಭಿಸ್ಸ್ವವಿಷಯೈ ಸಂಪ್ರಯೋಗೇಸತಿವೈರಾಗ್ಯಾದ್ವಿಷಯೇಭ್ಯೋವಿಯುಜ್ಯತತ್ವಾಭಿಮುಖ್ಯೆಸತೀ ಯಾವತ್| ಇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂಚಕ್ಷುರಾದೀನಾಂಯಚ್ಚಿತ್ತಸ್ಯಸ್ವರೂಪಾನುಕಾರ ಸ್ವವಿಷಯಾಸಂಪ್ರಯೋಗೇನತತ್ವಾಭಿಮುಖ್ಯರೂಪಸ್ಸಪ್ರತ್ಯಾಹಾರಃ |ಇಂದ್ರಿ ಯಾಣಿವಿಷಯೇಭ್ಯಃಪ್ರತಿಲೋಮ್ಯೇನಾಹ್ರಿಯಂತೇಸ್ಮಿನ್ನಿತಿವ್ಯುತ್ಪತ್ತೇಃ | ಇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ವಿಷಯಶೂರಾಣಾಂ ಚಿತ್ತವತ್ತತ್ವಾಭಿಮುಖ್ಯಂ ನಾಸ್ತೀತಿ ದ್ಯೋತನಾರ್ಥಇವಶಬ್ದಃ | ಯಥಾಮಕ್ಷಿಕಾಮಧುಕರರಾಜಾನಂಚಲಂತಮ ನುಚಲಂತಿ | ಸ್ಥಿತಮನುಸ್ಥಿತಾಭವಂತಿ | ತಥಾಚಿತ್ತಾನುಸಾರೀಣೀಂದ್ರಿಯಾ ಣಿತನ್ನಿರೋಧೇನೈವನಿರುಧ್ಯಂತೇನಯತ್ನಾಂತರೇಣೇತಿತಾತ್ಪರ್ಯಂ || ೫೪ ||

ರಾ || ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರಸ್ಯಲಕ್ಷಣಮಾಹ | ಸ್ವೇತಿ | ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿಸ್ವಸ್ವ ವಿಷಯೇಭ್ಯಃ ಪ್ರತ್ಯಾಹ್ರಿಯಂತೇಪ್ರತಿಕೂಲತಯಾಹ್ರಿಯಂತೇಸ್ಮಿನ್ನಿತಿಪ್ರ ತ್ಯಾಹಾರಃಸಚಕಥಂನಿಷ್ಪದ್ಯತಇತ್ಯಾಹ | ಸ್ವೇತಿ | ಚಕ್ಷುರಾದೀನಾಮಿಂದ್ರಿ ಯಾಣಾಂಸ್ವಸ್ವೋವಿಷಯೋರೂಪಾದಿಃ ತೇನಸಂಪ್ರಯೋಗಸ್ತದಾಭಿಮುಖ್ಯೇನ ಪ್ರವರ್ತನಂ | ತದಭಾವಸ್ತದಾಭಿಮುಖ್ಯಂಪರಿತ್ಯಜ್ಯಸ್ವರೂಪಮಾತ್ರೇವ ಸ್ಥಾನಂ | ತಸ್ಮಿನ್ಸತಿಚಿತ್ತಸ್ವರೂಪಮಾತ್ರಾನುಕಾರೀಣೀಂದ್ರಿಯಾಣಿಭವಂತಿ ಯತಶ್ಚಿತ್ತಮನುವರ್ತಮಾನಾನಿಮಧುಕರರಾಜಮಿವಮಧುಮಕ್ಷಿಕಾಃಸರ್ವಾ

ಣೀಂದ್ರಿಯಾಣಿಪ್ರತೀಯಂತೆಅತಶ್ಚಿತ್ತನಿರೋಧೆತಾನಿಪ್ರತ್ಯಾಹೃತಾನಿಭವಂತಿತೇ ಷಾಂತತ್ಸ್ವರೂಪಾನುಕಾರಃಪ್ರತ್ಯಾಹಾರಉಕ್ತಃ ॥ ೫೪ ॥

॥ ಸೂ ॥ ತತಃಪರಮಾವಶ್ಯತೇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ॥ ೫೫ ॥

ಇತಿಪಾತಂಜಲೆಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರೆಸಾಧನಪಾದೋನಾಮದ್ವಿತೀಯಃ ॥

ಮ ॥ ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರಸ್ಯಯೋಗದ್ವಾರಭೂತಂಫಲಮಾಹ । ತತಇತಿ । ಅನಿಷಿದ್ಧವಿಷಯಸೇವಾತಂತ್ರತ್ವಂವಿನಾಸ್ವೇಚ್ಛಯಾಭೋಗರಾಗದ್ವೇಷಾಭಾವೆಸುಖದುಃಖಾನುತ್ಪಾದಕಂಶಬ್ದಾದಿದರ್ಶನಮಿಂದ್ರಿಯಾಣಾಂವಶ್ಯತಾಪರಮಾ। ವಿಷಯಾಶೀವಿಷಾಯೋಗಃ । ವಿಷಯೈಸ್ಸ್ವಾಭಿಮುಖಂನೀಯಮಾನಾನಾಮಿಂದ್ರಿಯಾಬಲಾನಾಂ ತತ್ಪತಿವ್ರತಾತ್ವೇನವಿಷಯೇಷ್ವತ್ಯಂತಮಪ್ರತಿಪತ್ತಿಃ । ರಾವಣೇನಸ್ವಾಭಿಮುಖಂನೀಯಮಾನಾಯಾಅಪಿ ಶ್ರೀಸೀತಾಯಾಃಶ್ರೀರಾಮವ್ರತತ್ವೇನರಾಕ್ಷಸಾಧಮತ್ವಪ್ರತಿಪತ್ತಿವತ್ಸಾಪರಮೇತಿಜೈಗೀಷವ್ಯಃ।ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರಾದಿಂದ್ರಿಯಾಣಾಂಪರಮಾವಶ್ಯತಾಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೫೫ ॥ ಇತಿಮಣಿಪ್ರಭಾಖ್ಯಾಯಾಂಪಾತಂಜಲಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾಯಾಂ ಸಾಧನಪಾದೊದ್ವಿತೀಯಃ ॥

ದಾ ॥ ತಸ್ಯಫಲಮಾಹ । ತತಇತಿ । ಅಭ್ಯಸ್ಯಮಾನೆಹಿಪ್ರತ್ಯಾಹಾರೆತಥಾಅವಶ್ಯಾನ್ಯಾಯತ್ತಾನೀಂದ್ರಿಯಾಣಿಸಂಪದ್ಯಂತೆ ಯಥಾಬಾಹ್ಯವಿಷಯಾಭಿಮುಖತಾಂನೀಯಮಾನಾನ್ಯಪಿನಯಾಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ। ತದೇವಂಪ್ರಥಮಪಾದೋಕ್ತಲಕ್ಷಣಸ್ಯ ಯೋಗಸ್ಯಾಂಗಭೂತಂ ಕ್ಲೇಶತನೂಕರಣಫಲಂ ಕ್ರಿಯಾಯೋಗಮಭಿಧಾಯ ಕ್ಲೇಶಾನಾಮುದ್ದೇಶಂಕಾರಣಂಕ್ಷೇತ್ರಂಸ್ವರೂಪಂಫಲಂಚೋಕ್ತ್ವಾಕರ್ಮಣಾಮಪಿಭೇದಂಕಾರಣಂ ಸ್ವರೂಪಂಫಲಂಚಾಭಿಧಾಯವಿಪಾಕಸ್ಯಸ್ವರೂಪಂಕಾರಣಂಚಾಭಿಹಿತಂ। ತತಸ್ತ್ಯಾಜ್ಯತ್ವಾತ್ಕ್ಲೇಶಾದೀನಾಂಜ್ಞಾನವ್ಯತಿರೇಕೇಣತ್ಯಾಗಸ್ಯಾಶಕ್ಯತ್ವಾತ್। ಜ್ಞಾನಸ್ಯಚಶಾಸ್ತ್ರಾಯತ್ತತ್ವಾತ್। ಶಾಸ್ತ್ರಸ್ಯಚ ಹೇಯಾಹೇಯ ಕಾರಣೋಪಾದೇಯೋಪಾದಾನಕಾರಣತ್ವೇನಚತುರ್ವ್ಯೂಹತ್ವಾದ್ಧೇಯಸ್ಯಹಾನವ್ಯತಿರೇಕೇಣಸ್ವರೂಪಾನಿಷ್ಪತ್ತೇರ್ಹಾನಸಹಿತಂಚತುರ್ವ್ಯೂಹಂಸ್ವಸ್ವಕಾರಣಮಭಿಧಾಯಉಪಾದಾನಕಾರಣಭೂತಾ

ಯಾಃ ಏವೇಕಖ್ಯಾತೇಃಕಾರಣಭೂತಾನಾಮಂತರಂಗಬಹಿರಂಗಭಾವೇನ ಸ್ಥಿತಾನಾಂಯೋಗಾಂಗಾನಾಂಯಮಾದೀನಾಂಸ್ವರೂಪಂಫಲಸಹಿತಂ ವ್ಯಾಕೃತ್ಯಧಾರಣಾಪರ್ಯಂತಾನಾಂಚಾಸನಾದೀನಾಂ ಪರಸ್ಪರಮುಪಕಾರ್ಯೋಪಕಾರಕ ಭಾವೇನಾವಸ್ಥಿತಾನಾಮುದ್ದೇಶಮಭಿಧಾಯಪರಸ್ಪರಲಕ್ಷಣಪೂರ್ವಕಂ ಫಲಮಭಿಹಿತಂ । ತದಯಂಯೋಗೋಯಮನಿಯಮಾದಿಭಿಃಪ್ರಾಪ್ತಬೀಜಭಾವಃ । ಆಸನಪ್ರಾಣಾಯಾಮೈರಂಕುರಿತಃಪ್ರತ್ಯಾಹಾರೇಣಕುಸುಮಿತೋಧಾರಣಾಧ್ಯಾನಸಮಾಧಿಭಿಃಫಲಿಷ್ಯತೀತಿವ್ಯಾಖ್ಯಾತಸ್ಸಾಧನಪಾದಃ ॥ ೫೫ ॥ ಇತಿಶ್ರೀರಾಜಾಧಿರಾಜಭೋಜದೇವ ವಿರಚಿತಾಯಾಂ ರಾಜಮಾರ್ತಾಂಡಾಭಿಧಾಯಾಂ ಪಾತಂಜಲಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರಸೂತ್ರವೃತ್ತೌದ್ವಿತೀಯಸ್ಸಾಧನಪಾದಸ್ಸಮಾಪ್ತಃ.

॥ ಇತಿದ್ವಿತೀಯಸ್ಸಾಧನಪಾದಃ ॥

॥ ಅಥತೃತೀಯಃಪಾದಃ ॥

॥ ಸೂ ॥ ದೇಶಬಂಧಶ್ಚಿತ್ತಸ್ಯಧಾರಣಾ ॥ ೧ ॥

ವು ॥ ಏವಂದ್ವಿತೀಯಪಾದೇಕ್ಲೇಶತನೂಕರಣದ್ವಾರಾಯೋಗಸಾಧನಂಕ್ರಿಯಾಯೋಗಂನಿರೂಪ್ಯಸಪ್ರಪಂಚಂ ಕ್ಲೇಶಕರ್ಮವಿಪಾಕಾನುಕ್ತ್ವಾತೇಷಾಂಹೇಯತ್ವಾರ್ಥಂದುಃಖತ್ವಂದರ್ಶಯಿತ್ವಾ ಹೇಯತದ್ಧೇತುಮೋಕ್ಷತದ್ಧೇತೂನುಪನ್ಯಸ್ಯಯೋಗಸ್ಯಬಹಿರಂಗಂಯಮಾದಿಪಂಚಕಂಸಾವಾಂತರಫಲಂನಿರೂಪಿತಂ । ಸಂಪ್ರತಿಧಾರಣಾದಿತ್ರಿತಯಮಂತರಂಗಂಸಂಯಮಸಂಜ್ಞಂವರ್ಣಸಂಯಮಸಾಧ್ಯಾವಿಭೂತಯಃಶ್ರದ್ಧಾದ್ವಾರಾಕೈವಲ್ಯಫಲಕಯೋಗಪ್ರವೃತ್ತಿಹೇತವೋವಕ್ತವ್ಯಾಇತಿಪಾದಾಂತರಮಾರಭಮಾಣೋಧಾರಣಾಂಲಕ್ಷಯತಿ । ದೇಶೇತಿ । ನಾಭಿಚಕ್ರಹೃದಯನಾಸಾಗ್ರಾದೌದೇಶೇಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಯೋಗಸಿದ್ಧಯೇಚಿತ್ತಸ್ಯಯೋಬಂಧಸ್ಥಿರೀಕರಣಂಸಾಧಾರಣೇತ್ಯರ್ಥಃ । ತದುಕ್ತಂವಿಷ್ಣುಪುರಾಣೇ । ಪ್ರಾಣಾಯಾಮೇನಪವನಂಪ್ರತ್ಯಾಹಾರೇಣಚೇಂದ್ರಿಯಂ । ವಶೀಕೃತ್ಯತತಃಕುರ್ಯಾಚ್ಚಿತ್ತಸ್ಥಾನಂಶುಭಾಶ್ರಯಂ । ಮೂರ್ತಂಭಗವತೋ

ರೂಪಂಸರ್ವೋಪಾಶ್ರಯಸನ್ನಿಭಂ। ಏಷಾವೈಧಾರಣಾಜ್ಞೇಯಾಯಚ್ಚಿತ್ತಂ ತತ್ರಧಾರ್ಯತೇ । ತಚ್ಚಮೂರ್ತಂಹರೇರೂಪಂಯದ್ವಿಚಿಂತ್ಯಂನರಾಧಿಪ । ತಚ್ಛ್ರೂಯತಾಮನಾಧಾರಾಧಾರಣಾಯೋಪಪದ್ಯತೇ। ಪ್ರಸನ್ನವದನಂಚಾರುಪದ್ಮಪತ್ರನಿಭೇಕ್ಷಣಂ। ಸುಕಪೋಲಂಸುವಿಸ್ತೀರ್ಣಲಲಾಟಫಲಕೋಜ್ವಲಂ । ಸಮಕರ್ಣಾಂತವಿನ್ಯಸ್ತಚಾರುಕುಂಡಲಭೂಷಣಂ । ಕಂಬುಗ್ರೀವಂಸುವಿಸ್ತೀರ್ಣಶ್ರೀವತ್ಸಾಂಕಿತವಕ್ಷಸಂ। ವಳೀವಿಭಂಗಿನಾಮಗ್ನನಾಭಿನಾಚೋದರೇಣ ಚ । ಪ್ರಲಂಬಾಷ್ಟಭುಜಂವಿಷ್ಣುಮಥವಾಪಿಚತುರ್ಭುಜಂ । ಸಮಸ್ಥಿತೋರುಜಂಘಂಚಸ್ವಸ್ತಿಕಾಂಘ್ರಿಕರಾಂಬುಜಂ । ಚಿಂತಯೇದ್ಬ್ರಹ್ಮಭೂತಂತಂಪೀತನಿರ್ಮಲವಾಸಸಮಿತಿ ॥ ೧ ॥

ರಾ ॥ ಯತ್ಪಾದಪದ್ಮಸ್ಮರಣಾದಣಿಮಾದಿವಿಭೂತಯಃ ।
ಭವಂತಿಭಾವಿನಾಮಸ್ತುಭೂತನಾಥಸ್ಸಭೂತಯೇ ॥ ೧ ॥

ತದೇವಂಪೂರ್ವೋದ್ದಿಷ್ಟಂಧಾರಣಾದ್ಯಂಗತ್ರಯಂನಿರ್ಣೇತುಂಸಂಯಮಸಂಜ್ಞಾಭಿಧಾನಪೂರ್ವಂಬಾಹ್ಯಾಂತರಾದಿಸಿದ್ಧಿಪ್ರತಿಪಾದನಾಯ ಲಕ್ಷಯಿತುಮುಪಕ್ರಮತೇ। ತತ್ರಧಾರಣಾಯಾಸ್ಸ್ವರೂಪಮಾಹ । ದೇಶೇತಿ । ದೇಶೇನಾಭಿಚಕ್ರಾದೌಚಿತ್ತಸ್ಯಬಂಧೋವಿಷಯಾಂತರ ಪರಿಹಾರೇಣಯತ್ಸ್ಥಿರೀಕರಣಂ । ಸಾಚಿತ್ತಸ್ಯಧಾರಣೇತ್ಯುಚ್ಯತೇ । ಅಯಮರ್ಥಃ । ಮೈತ್ರ್ಯಾದಿಚಿತ್ತಪರಿಕರ್ಮವಾಸಿತಾಂತಃಕರಣೇನಯಮನಿಯಮವತಾಜಿತಾಸನೇನ ಪರಿಹೃತಪ್ರಾಣವಿಕ್ಷೇಪೇಣಪ್ರತ್ಯಾಹೃತೇಂದ್ರಿಯಗ್ರಾಮೇಣ ನಿರ್ಬಾಧೇಪ್ರದೇಶೇರುಜುಕಾಯೇನಜಿತದ್ವಂದ್ವೇನಯೋಗಿನಾನಾಸಾಗ್ರಾದೌಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಸ್ಯಸಮಾಧೇರಭ್ಯಾಸಾಯಚೇತಸಸ್ಸ್ಥಿರೀಕರಣಂಕರ್ತವ್ಯಮಿತಿ ॥ ೧ ॥

॥ ಸೂ ॥ ತತ್ರಪ್ರತ್ಯಯೈಕತಾನತಾಧ್ಯಾನಂ ॥ ೨ ॥

ಮ॥ ಧಾರಣಾಸಾಧ್ಯಂಧ್ಯಾನಂಲಕ್ಷಯತಿ ।ತತ್ರೇತಿ ।ಯತ್ರಧಾರಣಾವಿಜಾತೀಯವೃತ್ತಿಪರಿಹಾರೆಯತ್ನಾಪೇಕ್ಷಾಭವತಿತತ್ರೈವಯಾಪ್ರತ್ಯಯಾನಾಂವೃತ್ತೀನಾಮೇಕತಾನತಾಯತ್ನಮನಪೇಕ್ಷ್ಯೈಕವಿಷಯತಾತದ್ಧ್ಯಾನಮಿತ್ಯರ್ಥಃ । ತದ್ರೂಪಪ್ರತ್ಯಯೈಕಾಗ್ರ್ಯಸಂತತಿಶ್ಚಾನ್ಯನಿಸ್ಪೃಹಾ । ತದ್ಧ್ಯಾ

ಸಂಪ್ರಥಮೈರಂಗೈಷ್ಷಡ್ಭಿರ್ನಿಷ್ಪಾದ್ಯತೆಸ್ಸಪೇತಿತತ್ರೈವೋಕ್ತಂಖಾಂಡಿಕ್ಯ
ಜನಕಂಪ್ರತಿಕೇಶಿಧ್ವಜೇನ ॥ ೧ ॥

ರಾ ॥ ಧಾರಣಾಮಭಿಧಾಯಧ್ಯಾನಮಭಿಧಾತುಮಾಹ । ತತ್ರೇತಿ । ತ
ತ್ರತಸ್ಮಿಂದೇಶೆಯತ್ರಚಿತ್ತಂಧೃತಂತತ್ರಪ್ರತ್ಯಯಸ್ಯಜ್ಞಾನಸ್ಯಯಾಏಕತಾನ
ತಾವಿಸದೃಶಪರಿಣಾಮಪರಿಹಾರದ್ವಾರೇಣಯದೇವಧಾರಣಾಯಾಮಾಲಂಬನೀ
ಕೃತಂತದಾಲಂಬನತಯೈವನಿರಂತರಮುತ್ಪತ್ತಿಃಸಾಧ್ಯಾನಮುಚ್ಯತೆ ॥ ೧ ॥

॥ಸೂ॥ ತದೇವಾರ್ಥಮಾತ್ರನಿರ್ಭಾಸಂಸ್ವರೂಪಶೂನ್ಯಮಿವಸಮಾಧಿಃ॥೩॥

ಮ ॥ ಸಮಾಧಿಂಲಕ್ಷಯತಿ । ತದಿತಿ । ಅತಿಸ್ವಚ್ಛಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಪ್ರವಾ
ಹರೂಪಂಧ್ಯಾನಮೇವಾರ್ಥಮಾತ್ರಸ್ವರೂಪೇಣನಿರ್ಭಾಸಮಾನಂಸಮಾಧಿಃ।
ಮಾತ್ರಚೋರ್ಥಮಾಹ। ಸ್ವರೂಪಶೂನ್ಯಮಿವೇತಿ।ಧ್ಯಾನಸ್ವರೂಪಜ್ಞಾನಶೂ
ನ್ಯಂ । ಇವಶಬ್ದೇನಧ್ಯಾನಸ್ಯಸತ್ತಾಂದ್ಯೋತಯತಿ । ಯಥಾಸ್ವಚ್ಛಸ್ಫಟಿಕ
ಮಣಿಃಕುಸುಮರೂಪೇಣೈವನಿರ್ಭಾಸತೆನಸ್ವರೂಪೇಣತದ್ವದಿತ್ಯರ್ಥಃ ।
ವಿಜಾತೀಯವೃತ್ತ್ಯವಿಚ್ಛಿನ್ನಾಧಾರಣಾ । ಸಜಾತೀಯವೃತ್ತ್ಯವಚ್ಛಿನ್ನಂಧ್ಯಾ
ನಂ । ಧ್ಯೇಯಧ್ಯಾನಧ್ಯಾತೃಮಧ್ಯೆಧ್ಯೇಯಮಾತ್ರಸ್ಫೂರ್ತಿರ್ಮಾಸಮಾ
ಧಿಃ । ಸಏವದೀರ್ಘಕಾಲವ್ಯಾಪೀಸರ್ನಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಾಖ್ಯೋಯೋಗಇತ್ಯುಚ್ಯತೆ।
ಧ್ಯೇಯಸ್ಫೂರ್ತಿಶೂನ್ಯೋಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಇತಿಭೇದಃ ॥ ೩ ॥

ರಾ ॥ ಚರಮಂಯೋಗಾಂಗಂಸಮಾಧಿಮಾಹ । ತದಿತಿ । ತದೇವ
ಮುಕ್ತಲಕ್ಷಣಂಧ್ಯಾನಂಯತ್ರಾರ್ಥಮಾತ್ರನಿರ್ಭಾಸಮರ್ಥಾಕಾರಸಮಾ
ವೇಶಾದುದ್ಭೂತಾರ್ಥರೂಪಂನ್ಯಗ್ಭೂತಜ್ಞಾನರೂಪತ್ವೇನಸ್ವರೂಪಶೂನ್ಯಮಿ
ವಾಪದ್ಯತೆಸಸಮಾಧಿರಿತ್ಯುಚ್ಯತೆ । ಸಮ್ಯಗಾಧೀಯತೆಏಕಾಗ್ರೀಕ್ರಿಯತೆವಿ
ಕ್ಷೇಪಾನ್ಪರಿಹೃತ್ಯಯತ್ರಮನಸ್ಸಸಮಾಧಿಃ ॥ ೩ ॥

॥ ಸೂ ॥ ತ್ರಯಮೇಕತ್ರಸಂಯಮಃ ॥ ೪ ॥

ಮ॥ ಧಾರಣಾಧ್ಯಾನಸಮಾಧಿವ್ಯವಹಾರಲಾಘವಫಲಾಂಸಂಯಮಸಂ

ಜ್ಞಾಮಾಹ । ತ್ರಯಮಿತಿ । ಏಕವಿಷಯಂತ್ರಯಂಸಂಯಮಸಂಜ್ಞಂಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೪ ॥

ರಾ ॥ ಉಕ್ತಲಕ್ಷಣಸ್ಯಯೋಗಾಂಗತ್ರಯಸ್ಯವ್ಯವಹಾರಾಯತಾಂತ್ರಿಕೀಂಸಂಜ್ಞಾಂಕರ್ತುಮಾಹ । ತ್ರಯಮಿತಿ । ಏಕಸ್ಮಿನ್ವಿಷಯೇಧಾರಣಾಧ್ಯಾನಸಮಾಧಿಲಕ್ಷಣಂತ್ರಿತಯಂಪ್ರವರ್ತಮಾನಂಸಂಯಮಸಂಜ್ಞಯಾಶಾಸ್ತ್ರೇವ್ಯವಹ್ರಿಯತೇ ॥ ೪ ॥

॥ ಸೂ ॥ ತಜ್ಜಯಾತ್ಪ್ರಜ್ಞಾಲೋಕಃ ॥ ೫ ॥

ಮ ॥ ಸಂಯಮಸ್ಯಫಲಮಾಹ । ತದಿತಿ । ತಸ್ಯಸಂಯಮಸ್ಯಜಯಾತ್ಸ್ಥೈರ್ಯಾತ್ಪ್ರಜ್ಞಾಯಾಸ್ಸಮಾಧಿಜಾಯಾಆಲೋಕೋನೈರ್ಮಲ್ಯಂಭವತಿ।ಭ್ರಾಂತಿಸಂಶಯಾದಿಮಲಶೂನ್ಯಾಧ್ಯೇಯತತ್ವಸ್ಫೂರ್ತಿರ್ಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ॥ ೫ ॥

ರಾ ॥ ತಸ್ಯಫಲಮಾಹ । ತದಿತಿ । ತಸ್ಯಸಂಯಮಸ್ಯಜಯೇನಾಭ್ಯಾಸೇನಸಾತ್ಮ್ಯೋತ್ಪಾದನಾತ್ಪ್ರಜ್ಞಾಯಾಜ್ಞಾತವ್ಯವಿವೇಕಸ್ವರೂಪಾಯಾಆಲೋಕಃಪ್ರಸರೋಭವತಿ । ಪ್ರಜ್ಞಾಜ್ಞೇಯಂಸಮ್ಯಗವಭಾಸಯತೀತ್ಯರ್ಥಃ॥ ೫ ॥

॥ ಸೂ ॥ ತಸ್ಯಭೂಮಿಷುವಿನಿಯೋಗಃ ॥ ೬ ॥

ಮ॥ ಕ್ವಪುನರ್ನಿಯುಕ್ತಸ್ಯಸಂಯಮಸ್ಯೇದಂಫಲಮಿತಿಪ್ರಶ್ನಸ್ಯೋತ್ತರಂಪಠತಿ । ತಸ್ಯೇತಿ । ಸ್ಥೂಲಸೂಕ್ಷ್ಮಾದಿಷೂಕ್ತಾಸ್ಸವಿತರ್ಕನಿರ್ವಿತರ್ಕಸವಿಚಾರನಿರ್ವಿಚಾರಾದಯಸ್ಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಯೋಗಾವಸ್ಥಾಏವಭೂಮಯಃತಾಸುಸಂಯಮಸ್ಯವಿನಿಯೋಗಸ್ಸಂಯಮೇನಪೂರ್ವಭೂಮಿಂಜಿತ್ವಾತದುತ್ತರಾಂಭೂಮಿಂಜಿಗೀಷೇತ್ । ನಸ್ಥೂಲಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕೃತ್ಯಸೂಕ್ಷ್ಮಂಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರ್ತುಂಶಕ್ಯಮಿತಿಭಾವಃ ॥ ೬ ॥

ರಾ॥ ತಸ್ಯೋಪಯೋಗಮಾಹ । ತಸ್ಯೇತಿ । ತಸ್ಯಭೂಮಿಷುಸ್ಥೂಲಸೂಕ್ಷ್ಮಾಲಂಬನಭೇದೇನಸ್ಥಿತಾಸುಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಷುವಿನಿಯೋಗಃಕರ್ತವ್ಯಃ। ಅಧರಾಮಧರಾಂಚಿತ್ತಭೂಮಿಂಜಿತಾಂಜಿತಾಂಜ್ಞಾತ್ವೋತ್ತರಸ್ಯಾಂಭೂಮೌಸಂ

ಯಮಃಕಾರ್ಯಃ । ನಹ್ಯಸಾವಾತ್ಮಾಜಿತಃಧರಭೂಮಿರುತ್ತರಸ್ಯಾಂಭೂಮೌಸಂ ಯಮಂಕುರ್ವಾಣಃಫಲಭಾಗ್ಭವತಿ ॥ ೬ ॥

॥ ಸೂ ॥ ತ್ರಯಮಂತರಂಗಂಪೂರ್ವೇಭ್ಯಃ ॥ ೭ ॥

ವ ॥ ನನುಯೋಗಾಂಗಾನಾಂಮಧ್ಯೇಂಗಪಂಚಕಂಪೂರ್ವಪಾದೇನಿ ರೂಪಿತಂ । ತ್ರಯಮತ್ರನಿರೂಪಿತಂ । ತತ್ರಕೋಹೇತುರಿತ್ಯತಆಹ । ತ್ರ ಯಮಿತಿ । ಪಂಚಯಮಾದೀನಿಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಸಮಾಧೇಃಪ್ರತಿಬಂಧಕಸ್ಯಚಿತ್ತ ಕಾಯಪ್ರಾಣೇಂದ್ರಿಯಮಲಸ್ಯನಿವೃತ್ತಿದ್ವಾರಾಬಹಿರಂಗಾನಿ । ಧಾರಣಾದಿತ್ರ ಯಂತ್ವಂಗಿನಸ್ಸಮಾನವಿಷಯತಯಾಸಾಕ್ಷಾತ್ಸ್ವರೂಪೋಪಕಾರಕತ್ವಾದಂತ ರಂಗಂಅತಃಪೂರ್ವೇಭ್ಯಃಪಂಚಭ್ಯಇದಮಂತರಂಗಮಿತಿಕೃತ್ವಾತತದ್ವಿ ಭೂತಿವಿನಿಯೋಗೋಕ್ತ್ಯರ್ಥಮತ್ರನಿರೂಪಿತಮಿತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೭ ॥

ರಾ॥ ಸಾಧನಪಾದೇಯೋಗಾಂಗಾನ್ಯಷ್ಟಾವುದ್ದಿಶ್ಯಪಂಚಾನಾಂಲಕ್ಷಣಂ ವಿಧಾಯತ್ರಯಾಣಾಂಕಥಂನಕೃತಮಿತ್ಯಾಶಂಕ್ಯಾಹ । ತ್ರಯಮಿತಿ । ಪೂರ್ವೇ ಭ್ಯೋಯಮಾದಿಭ್ಯೋಯೋಗಾಂಗೇಭ್ಯಃಪಾರಂಪರ್ಯೇಣಸಮಾಧೇರುಪಕಾ ರಕೇಭ್ಯೋಧಾರಣಾದಿಯೋಗಾಂಗತ್ರಯಂಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಸಮಾಧೇರಂತರಂಗಂ ಸಮಾಧಿಸ್ವರೂಪನಿಷ್ಪಾದನಾತ್ ॥ ೭ ॥

॥ ಸೂ ॥ ತದಪಿಬಹಿರಂಗಂನಿರ್ಬೀಜಸ್ಯ ॥ ೮ ॥

ವ ॥ ತದಪೀತಿ । ಅಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಸ್ಯಧಾರಣಾದಿತ್ರಯಮಪಿಬಹಿರಂ ಗಂ । ಅಂಗಿನೋನಿರ್ವಿಷಯತ್ವೇನತ್ರಯಸ್ಯಸವಿಷಯತ್ವೇನಸಮಾನವಿಷಯ ತ್ವಾಭಾವಾತ್ । ಅತೋವ್ಯುತ್ಥಾನರೂಪತ್ರಯಸ್ಯಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಪರಿಪಾಕಪ್ರ ಜ್ಞಾಪ್ರಸಾದರೂಪಪರವೈರಾಗ್ಯದ್ವಾರಾಸಿರೋಧೇಸತಿಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಸ್ಯಾಪಿನಿ ರೋಧಾನ್ನಿರ್ಬೀಜೋಭವತಿ । ಪಾರಂಪರ್ಯೇಣೋಪಕಾರಕತ್ವಾದ್ಬಹಿರಂಗ ಮಿತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೮ ॥

ರಾ ॥ ತಸ್ಯಾಪಿಸಮಾಧ್ಯಂತರಾಪೇಕ್ಷಯಾಬಹಿರಂಗತ್ವಮಾಹ । ತ ದಪೀತಿ । ನಿರ್ಬೀಜಸ್ಯನಿರಾಲಂಬನಸ್ಯಶೂನ್ಯಭಾವನಾಪರ್ಯಾಯಸ್ಯ । ಸಮಾ

ಧೇರೇತದಪಿಯೋಗಾಂಗತ್ರಯಂಬಹಿರಂಗಂ । ಪಾರಂಪರ್ಯೇಣೋಪಕಾರಕತ್ವಾತ್ ॥ ೮ ॥

॥ ಸೂ ॥ ವ್ಯುತ್ಥಾನನಿರೋಧಸಂಸ್ಕಾರಯೋರಭಿಭವಪ್ರಾದುರ್ಭಾವೌನಿರೋಧಕ್ಷಣಚಿತ್ತಾನ್ವಯೋನಿರೋಧಪರಿಣಾಮಃ ॥ ೯ ॥

ಮ ॥ ಸಂಪ್ರತಿಸಂಯಮಾದ್ವಿಭೂತೀರ್ವಕ್ತುಕಾಮಃಸಂಯಮಸ್ಯಲಕ್ಷ್ಯಾಣ್ಪರಿಣಾಮಾನ್ದರ್ಶಯತಿ । ವ್ಯುತ್ಥಾನೇತಿ । ವ್ಯುತ್ಥಾನಂಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಃ । ಸಃನಿರುಧ್ಯತೇಯೇನತತ್ಪರವೈರಾಗ್ಯಂನಿರೋಧಸ್ತತ್ರಯದಾವ್ಯುತ್ಥಾನಸಂಸ್ಕಾರಸ್ಯಾಭಿಭವೋನಿರೋಧಸಂಸ್ಕಾರಸ್ಯಪ್ರಾದುರ್ಭಾವಶ್ಚಭವತಃತದಾನಿರೋಧಸಂಸ್ಕಾರಸ್ಯಾಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಸ್ಯಕ್ಷಣೇನಾವಸರೇಣಯುಕ್ತಂಚಿತ್ತಂಭವತಿ । ತಸ್ಯನಿರೋಧಕ್ಷಣಸ್ಯಚಿತ್ತಸ್ಯಧರ್ಮಿಣಸ್ತ್ರಿಗುಣತ್ವೇನಚಲಸ್ಯಸದಾಪರಿಣಾಮಶೀಲಸ್ಯಾಭಿಭೂತಪ್ರಾದುರ್ಭೂತಯೋಸ್ಸಂಸ್ಕಾರಯೋರ್ಧರ್ಮತ್ವೇನಯೋಽನ್ವಯಸ್ಸನಿರೋಧಾಖ್ಯಃಪರಿಣಾಮಇತ್ಯರ್ಥಃ । ಪರವೈರಾಗ್ಯರೂಪವೃತ್ತ್ಯಾಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತವೃತ್ತೇಸ್ಸಂಸ್ಕಾರೇಣತತ್ಸಂಸ್ಕಾರಸ್ಯಚಾಭಿಭವೇಸತಿಪರವೈರಾಗ್ಯಸಂಸ್ಕಾರಪಿವಾಭಿವ್ಯಕ್ತಃಸನಿರ್ಬೀಜಪರಿಣಾಮಇತಿಭಾವಃ॥೯॥

ರಾ ॥ ಇದಾನೀಂಯೋಗಾಂಗಸಿದ್ಧೀರಾಖ್ಯಾತುಕಾಮಸ್ಸಂಯಮಸ್ಯವಿಷಯಪರಿಶುದ್ಧಿಂಕರ್ತುಂಕ್ರಮೇಣಪರಿಣಾಮತ್ರಯಮಾಹ । ವ್ಯುತ್ಥಾನೇತಿ । ಕ್ಷಿಪ್ತಮಿತ್ಯಾದಿಕ್ಷಿಪ್ತಂರಜಸಾವಿಷಯೇಷ್ವೇವವೃತ್ತಿಮತ್ । ಮೂಢಂತಮಸಾನಿದ್ರಾವೃತ್ತಿಮತ್ । ಕ್ಷಿಪ್ತಾದ್ವಿಶಿಷ್ಟಂವಿಕ್ಷಿಪ್ತಂಸತ್ವಾಧಿಕ್ಯೇನಸಮಾದಧದಪಿರಜೋಮಾತ್ರಯಾಂತರಾಂತರಾವಿಷಯಾಂತರವೃತ್ತಿಮದಿತಿವಿಜ್ಞಾನಭಿಕ್ಷುಃ । ವ್ಯುತ್ಥಾನಂಕ್ಷಿಪ್ತಮೂಢವಿಕ್ಷಿಪ್ತಾಖ್ಯಂಭೂಮಿತ್ರಯಂನಿರೋಧಃಪ್ರಕೃಷ್ಟಸತ್ವಸ್ಯಾಂಗಿತಯಾಚೇತಸಃಪರಿಣಾಮಃ । ತಾಭ್ಯಾಂವ್ಯುತ್ಥಾನನಿರೋಧಾಭ್ಯಾಂ ಯೌಜನಿತೌಸಂಸ್ಕಾರೌತಯೋರ್ಯಥಾಕ್ರಮಮಭಿಭವಪ್ರಾದುರ್ಭಾವೌಯದಾಭವತಃ । ಅಭಿಭವೋನ್ಯಗ್ಭೂತತಯಾಕಾರ್ಯಕರಣಾಸಾಮರ್ಥ್ಯೇನಾವಸ್ಥಾನಂಪ್ರಾದುರ್ಭಾವೋವರ್ತಮಾನೇಧ್ವನ್ಯಭಿವ್ಯಕ್ತರೂಪತಯಾವಸ್ಥಾನಂತದಾನಿರೋಧಕ್ಷಣೇಚಿತ್ತಸ್ಯೋಭಯ ವೃತ್ತಿತ್ವಾದನ್ವಯೋಯ

ಸ್ಯನಿರೋಧಪರಿಣಾಮಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ । ಅಯಮರ್ಥಃ । ಯದಾವ್ಯುತ್ಥಾನಸಂಸ್ಕಾರರೂಪೋಧರ್ಮಸ್ತಿರೋಭೂತೋಭವತಿ । ನಿರೋಧಸಂಸ್ಕಾರರೂಪಶ್ಚಾವಿರ್ಭವತಿ । ಧರ್ಮಿರೂಪತಯಾಚಚಿತ್ತಮುಭಯತ್ರಾನ್ವಯಿತ್ವೇನಾವಸ್ಥಿತಂಪ್ರತೀಯತೇ । ತದಾಸನಿರೋಧಪರಿಣಾಮಶಬ್ದೇನವ್ಯವಹ್ರಿಯತೇಚಲತ್ವಾದ್ಗುಣವೃತ್ತಸ್ಯ । ಯದ್ಯಪಿಚೇತಸೋನಿಶ್ಚಲತ್ವಂನಾಸ್ತಿ ತಥಾಪ್ಯೇವಂಭೂತಃಪರಿಣಾಮಃಸ್ಥೈರ್ಯಮುಚ್ಯತೇ ॥೯॥

॥ ಸೂ ॥ ತಸ್ಯಪ್ರಶಾಂತವಾಹಿತಾಸಂಸ್ಕಾರಾತ್ ॥ ೧೦ ॥

ಮ॥ ಸರ್ವಾತ್ಮನಾವ್ಯುತ್ಥಾನಸಂಸ್ಕಾರಾಭಾವೇಸತಿನಿರೋಧಸ್ಥೈರ್ಯಮಾಹ । ತಸ್ಯೇತಿ । ನಿರೋಧಸಂಸ್ಕಾರಪ್ರಚಯಾನ್ನಿರಸ್ತಸಮಸ್ತವ್ಯುತ್ಥಾನಸಂಸ್ಕಾರಮಲಸ್ಯಚಿತ್ತಸ್ಯನಿರೋಧಸಂಸ್ಕಾರಪರಂಪರಾಮಾತ್ರವಾಹಿತಾಭವತಿ । ನನುತರ್ಹಿಚಲಮೇವತದಾಪಿಚಿತ್ತಂ ಸತ್ಯಂತಥಾಪಿತಾದೃಶಪರಿಣಾಮಮಾಲಾಸ್ಥೈರ್ಯಮಿತ್ಯುಚ್ಯತಇತಿಭಾವಃ ॥ ೧೦ ॥

ರಾ॥ ಅಸ್ಯೈವಫಲಮಾಹ । ತಸ್ಯೇತಿ । ತಸ್ಯಚೇತಸಉಕ್ತಾನ್ನಿರೋಧಸಂಸ್ಕಾರಾತ್ಪ್ರಶಾಂತವಾಹಿತಾಭವತಿ । ಪರಿಹೃತವಿಕ್ಷೇಪತಯಾಸದೃಶಪ್ರವಾಹಪರಿಣಾಮಶಾಲಿಚಿತ್ತಂಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೧೦ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಸರ್ವಾರ್ಥತೈಕಾಗ್ರತಯೋಃಕ್ಷಯೋದಯೌಚಿತ್ತಸ್ಯ ಸಮಾಧಿಪರಿಣಾಮಃ ॥ ೧೧ ॥

ಮ ॥ ಏವಂನಿರ್ಬೀಜಾವಸ್ಥಾಮುಕ್ತ್ವಾಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಪರಿಣಾಮಮಾಹ । ಸರ್ವೇತಿ । ಚಿತ್ತಸ್ಯಸರ್ವಾರ್ಥತಾನಾನಾರ್ಥಾಕಾರತಾವಿಕ್ಷಿಪ್ತತ್ವರೂಪೋಧರ್ಮಃ । ಏಕಾಗ್ರತಾವಕ್ಷ್ಯಮಾಣೋಧರ್ಮಃ । ತಯೋರ್ಯಥಾಕ್ರಮಂಕ್ಷಯೋದಯೌತಿರೋಭಾವಪ್ರಾದುರ್ಭಾವೌನಸತೋವಿನಾಶೋನಾಸತಉತ್ಪತ್ತಿಃತೌಸಮಾಧಿಪರಿಣಾಮಇತ್ಯರ್ಥಃ । ಅಭ್ಯಾಸೇನವಿಕ್ಷೇಪಾತ್ಯಯೇಸತ್ಯೇಕಾಗ್ರತಾಸ್ಥೈರ್ಯಂಸಮಾಧಿರಿತಿಭಾವಃ ॥ ೧೧ ॥

ರಾ ॥ ನಿರೋಧಪರಿಣಾಮಮಭಿಧಾಯಸಮಾಧಿಪರಿಣಾಮಮಾಹ ।

ಸರ್ವೇತಿ। ಸರ್ವಾರ್ಥತಾಚಲತ್ವಾನ್ನಾನಾವಿಧಾರ್ಥಗ್ರಹಣಂ। ಚಿತ್ತಸ್ಯವಿಕ್ಷೇ
ಪೋಧರ್ಮಃ । ಏಕಸ್ಮಿನ್ನೇವಾಲಂಬನೇಸದೃಶಪರಿಣಾಮಿತ್ವೈಕಾಗ್ರ್ಯಂತದಪಿಚಿ
ತ್ತಸ್ಯಧರ್ಮಃತಯೋರ್ಯಥಾಕ್ರಮಂಕ್ಷಯೋದಯೌ ಸರ್ವಾರ್ಥತಾಲಕ್ಷಣಸ್ಯಧ
ರ್ಮಸ್ಯಕ್ಷಯೋತ್ಯಂತಮಭಿಭವಃ ಏಕಾಗ್ರತಾಲಕ್ಷಣಸ್ಯ ಧರ್ಮಸ್ಯಪ್ರಾದು
ರ್ಭಾವೋಭಿವ್ಯಕ್ತಿಶ್ಚಿತ್ತಸ್ಯೋದ್ರಿಕ್ತಸತ್ವಸ್ಯಾನ್ವಯಿತಯಾವಸ್ಥಾನಂ ಸಮಾಧಿ
ಪರಿಣಾಮಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ । ಪೂರ್ವಸ್ಮಾತ್ಪರಿಣಾಮಾದಸ್ಯಾಯಂವಿಶೇಷಃ । ತ
ತ್ರಸಂಸ್ಕಾರಲಕ್ಷಣಯೋರ್ಧರ್ಮಯೋಽರಭಿಭವಪ್ರಾದುರ್ಭಾವೌ ಪೂರ್ವಸ್ಯ
ವ್ಯುತ್ಥಾನಸಂಸ್ಕಾರಸ್ಯನ್ಯಗ್ಭಾವಃ। ಉತ್ತರಸ್ಯನಿರೋಧಸಂಸ್ಕಾರರೂಪಸ್ಯೋ
ದ್ಭವೋಽನಭಿಭೂತತ್ವೇನಾವಸ್ಥಾನಂ । ಇಹತುಕ್ಷಯೋದಯಾವಿತಿಸರ್ವಾರ್ಥ
ತಾರೂಪಸ್ಯವಿಕ್ಷೇಪಸ್ಯಾತ್ಯಂತತಿರಸ್ಕಾರಾದನುತ್ಪತ್ತಿರತೀತೇಧ್ವನಿಪ್ರವೇಶಃ ಕ್ಷ
ಯಃಏಕಾಗ್ರತಾಲಕ್ಷಣಸ್ಯಧರ್ಮಸ್ಯೋದ್ಭವೋವರ್ತಮಾನೇಧ್ವನಿಪ್ರಕಟತ್ವಂ
|| ೧೧ ||

|| ಸೂ || ಶಾಂತೋದಿತೌತುಲ್ಯಪ್ರತ್ಯಯೌಚಿತ್ತಸ್ಯೈಕಾಗ್ರತಾ
ಪರಿಣಾಮಃ || ೧೨ ||

ಮ || ಶಾಂತೇತಿ । ಶಾಂತೋತೀತಃ । ಉದಿತೋವರ್ತಮಾನಃತಾ
ವೇಕವಿಷಯತ್ವೇನತುಲ್ಯೌಚತೌಪ್ರತ್ಯಯೌಚತುಲ್ಯಪ್ರತ್ಯಯೌ । ಚಿತ್ತಸ್ಯ
ನೈರಂತರ್ಯೇಣವೃತ್ತಿದ್ವಯಮೇಕವಿಷಯಮೇಕಾಗ್ರತಾಖ್ಯಃಪರಿಣಾಮಇತ್ಯ
ರ್ಥಃ । ಇಯಮೇಕಾಗ್ರತಾದ್ವಾದಶಗುಣಾಧಾರಣಾಭವತಿ । ಸಾದ್ವಾದಶಗು
ಣಾಧ್ಯಾನಂ। ದ್ವಾದಶಗುಣಂಧ್ಯಾನಂಸಮಾಧಿಃ। ದ್ವಾದಶಗುಣಸ್ಸಮಾಧಿಃಸಂಪ್ರ
ಜ್ಞಾತಾಖ್ಯೋಯೋಗಇತಿಭೇದಃ || ೧೨ ||

ರಾ || ತೃತೀಯಮೇಕಾಗ್ರತಾಪರಿಣಾಮಮಾಹ । ಶಾಂತೇತಿ । ಸ
ಮಾಹಿತಸ್ಯೈವಚಿತ್ತಸ್ಯೈಕಃಪ್ರತ್ಯಯೋವೃತ್ತಿವಿಶೇಷಃಶಾಂತೋತೀತಮಧ್ವಾ
ನಂಪ್ರವಿಷ್ಟಃ। ಅಪರಸ್ತೂದಿತೋವರ್ತಮಾನೇಧ್ವನಿಸ್ಫುರಿತೋದ್ವಾವಪಿಸಮಾ
ಹಿತಚಿತ್ತತ್ವೇನತುಲ್ಯಾವೇಕರೂಪಾಲಂಬನತ್ವೇನಸದೃಶೌಪ್ರತ್ಯಯಾವುಭಯ
ತ್ರಾಪಿಸಮಾಹಿತಸ್ಯೈವಚಿತ್ತಸ್ಯಾನ್ವಯಿತ್ವೇನಾವಸ್ಥಾನಂಸ ಏಕಾಗ್ರತಾಪರಿ
ಣಾಮಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ || ೧೨ ||

॥ ಸೂ ॥ ಏತೇನಭೂತೇಂದ್ರಿಯೇಷುಧರ್ಮಲಕ್ಷಣಾವಸ್ಥಾ
ಪರಿಣಾಮಾವ್ಯಾಖ್ಯಾತಾಃ ॥ ೧೩ ॥

ಮ ॥ ಮನಸಃಪರಿಣಾಮೇಷುನಿರೋಧಸಮಾಧ್ಯೇಕಾಗ್ರತಾಸೂಕ್ತಂ ನ್ಯಾಯಮನ್ಯತ್ರಾತಿದಿಶತಿ । ಏತೇನೇತಿ । ಭೂತೇಷುಪೃಥಿವ್ಯಾದಿಷುಧರ್ಮಿಷುಚಕ್ಷುರಾದೀಂದ್ರಿಯೇಷುಚಪರಿಣಾಮಸ್ತ್ರಿವಿಧಃ ಧರ್ಮಪರಿಣಾಮೋಲಕ್ಷಣಾಪರಿಣಾಮೋಽವಸ್ಥಾಪರಿಣಾಮಶ್ಚೇತಿ । ಏತೇನಮನಃಪರಿಣಾಮವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇನವ್ಯಾಖ್ಯಾತಾಭವಂತಿ । ತಥಾಹಿ । ಮೃದಃಪಿಂಡರೂಪಧರ್ಮಾಭಿಭವೇಸತಿ ಘಟರೂಪಪರಿಣಾಮೋಧರ್ಮಃಪ್ರಾದುರ್ಭವತಿ । ಯಥಾಚಿತ್ತಸ್ಯವ್ಯುತ್ಥಾನಾತ್ಯಯೇನಿರೋಧೋದ್ಭವಸ್ಸೋಽಯಂಧರ್ಮಪರಿಣಾಮಃ । ಲಕ್ಷಯತಿಕಾರ್ಯರೂಪಂಧರ್ಮಂವ್ಯಾವರ್ತಯತೀತಿಲಕ್ಷಣಂ।ಕಾಲತ್ರಯಂಅನಾಗತೋಽಧ್ವಾವರ್ತಮಾನೋಽಧ್ವಾತೀತೋಧ್ವೇತಿಕಾಲತ್ರಯಮೇವಾಧ್ವತ್ರಯಮಿತ್ಯುಚ್ಯತೇತತ್ರಧರ್ಮಸ್ಯಘಟಸ್ಯಾನಾಗತತ್ವಂಪ್ರಥಮೋಽಧ್ವಾ । ವರ್ತಮಾನತ್ವಂದ್ವಿತೀಯೋಽಧ್ವಾ । ಅತೀತತ್ವಂತೃತೀಯೋಽಧ್ವಾ । ಸೋಽಯಂಲಕ್ಷಣಪರಿಣಾಮಃ । ಅನಾಗತತ್ವಂಹಿ ಧರ್ಮಂವರ್ತಮಾನಾತೀತಾಧ್ವಭ್ಯಾಂವ್ಯಾವರ್ತಯತಿ । ಏವಂವರ್ತಮಾನತ್ವಾದಿಕಮಪಿಲಕ್ಷಣಂಮಂತವ್ಯಂ । ಏವಂಲಕ್ಷಣಪರಿಣಾಮಸ್ಯತದವಚ್ಛಿನ್ನಸ್ಯಧರ್ಮಸ್ಯವಾವಸ್ಥಾಪರಿಣಾಮೋದ್ರಷ್ಟವ್ಯಃ । ಸಯಥಾಽಗಾಮಿಕಲ್ಪಭಾವ್ಯನಾಗತತಮಃಏತತ್ಕಲ್ಪಭಾವ್ಯನಾಗತತರಃ ಶ್ವೋಭಾವ್ಯನಾಗತಃಸದ್ಯೋಜಾತೋವರ್ತಮಾನತಮಇತ್ಯಾದ್ಯೂಹ್ಯಂ । ತಥಾವರ್ತಮಾನಸ್ಯನವತ್ವಪುರಾಣತ್ವಾದಯೋಽವಸ್ಥಾಪರಿಣಾಮಾಃ । ಏವಂಪ್ರತಿಕ್ಷಣಪರಿಣಾಮಿನಸ್ಸರ್ವೇಭಾವಾಋತೇಚಿತಿಶಕ್ತೇರಿತಿಸಂಕ್ಷೇಪಃ ॥ ೧೩ ॥

ರಾ ॥ ಚಿತ್ತಪರಿಣಾಮೋಕ್ತಂರೂಪಮನ್ಯತ್ರಾತಿದಿಶನ್ನಾಹ । ಏತೇನೇತಿ । ಏತೇನತ್ರಿವಿಧೋಕ್ತೇನಚಿತ್ತಪರಿಣಾಮೇನಭೂತೇಷು ಸ್ಥೂಲಸೂಕ್ಷ್ಮೇಷು ಇಂದ್ರಿಯೇಷುಬುದ್ಧಿಕರ್ಮಾಂತಃಕರಣಲಕ್ಷಣಭೇದೇನಾ ವಸ್ಥಿತೇಷುಧರ್ಮಲಕ್ಷಣಾವಸ್ಥಾಭೇದೇನತ್ರಿವಿಧಃಪರಿಣಾಮೋವ್ಯಾಖ್ಯಾತೋಽವಗಂತವ್ಯಃ । ಅವಸ್ಥಿತಸ್ಯಧರ್ಮಿಣಃ ಪೂರ್ವಧರ್ಮನಿವೃತ್ತೌಧರ್ಮಾಂತರಾಪತ್ತಿರ್ಧರ್ಮಪರಿಣಾಮಃ । ಯಥಾಮೃಲ್ಲಕ್ಷಣಸ್ಯಧರ್ಮಿಣಃಪಿಂಡತಾರೂಪಧರ್ಮಪರಿತ್ಯಾ

ಗೇನಘಟತ್ವರೂಪಧರ್ಮಾಂತರಸ್ವೀಕಾರೋಧರ್ಮಪರಿಣಾಮಇತ್ಯುಚ್ಯತೇಲಕ್ಷಣಪರಿಣಾಮೋಯಥಾತಸ್ಯೈವಘಟಸ್ಯಾನಾಗತಾಧ್ವಪರಿತ್ಯಾಗೇನ ವರ್ತಮಾನಾಧ್ವಸ್ವೀಕಾರಃತತ್ಪರಿತ್ಯಾಗೇನಚಾತೀತಾಧ್ವಪರಿಗ್ರಹಃ ಅವಸ್ಥಾಪರಿಣಾಮೋಯಥಾತಸ್ಯೈವಘಟಸ್ಯಪ್ರಥಮದ್ವಿತೀಯಯೋಃ ಸದೃಶಯೋಃ ಕ್ಷಣಯೋರನ್ವಯಿತ್ವೇನಯತಶ್ಚಲಂಗುಣವೃತ್ತಂನಾಪರಿಣಮಮಾಣಂಕ್ಷಣಮಪ್ಯಸ್ತಿ ॥ ೧೩ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಶಾಂತೋದಿತಾವ್ಯಪದೇಶ್ಯಧರ್ಮಾನುಪಾತೀಧರ್ಮೀ ॥ ೧೪ ॥

ಮ ॥ ಯಸ್ಯಾಯಂತ್ರಿವಿಧಃಪರಿಣಾಮಸ್ತಂಧರ್ಮಿಣಂದರ್ಶಯತಿ । ಶಾಂತೇತಿ । ಶಾಂತಾಃಕೃತವ್ಯಾಪಾರಾಅತೀತಾಃ । ಉದಿತಾಃಜಲಾಹರಣಾದಿವ್ಯಾಪಾರಾವಿಷ್ಟಾವರ್ತಮಾನಾಃ ।ಅವ್ಯಪದೇಶ್ಯಾಶ್ಶಕ್ತಿರೂಪೇಣಮೃದಾದಿಷುಧರ್ಮಿಷುಸ್ಥಿತಾಅನಾಗತಾಃ । ತೇಹಿಸೂಕ್ಷ್ಮತಯಾಧರ್ಮಿಣೋಧರ್ಮಾಂತರಾದ್ವಾಭೇದೇನವ್ಯಪದೇಷ್ಟುಂನಶಕ್ಯಂತೇ । ಅತಏವಸರ್ವಂಕಾರ್ಯಂಶಕ್ತಿರೂಪೇಣಾವ್ಯಪದೇಶ್ಯಂಕಾರಣಮಾತ್ರೇಸಂಭಾವಿತಮಿತಿ ಸರ್ವಂಕಾರಣಂಸರ್ವಕರ್ಮಾತ್ಮಕಂಭವತಿ । ದೃಶ್ಯತೇಹಿದಾವದಗ್ಧವೇತ್ರಬೀಜಾತ್ಕದಳೀಕಾಂಡೋದ್ಭವಃ। ನಹಿತತ್ರಾಸತಉದ್ಭವಸ್ಸಂಭವತಿ । ಅಭಿವ್ಯಂಜಕಾನಾಂದೇಶಕಾಲಕರ್ಮಾದೀನಾಂವೈಚಿತ್ರ್ಯಾತ್ಕಿಂಚಿದೇವೋದ್ಭವತೀತಿಲೋಕೇಕಾರ್ಯಕಾರಣವ್ಯವಸ್ಥಾ। ಯೋಗಸಿದ್ಧಾನಾಂದೇಶಾದಿಪ್ರತಿಬಂಧಾಭಾವಾತ್ಸರ್ವಸ್ಮಾತ್ಸರ್ವಮುದ್ಭವತಿ। ತಾನೇತಾನ್ಶಾಂತೋದಿತಾವ್ಯಪದೇಶ್ಯಾನ್ ಘಟೀಯಂತ್ರವದನಿಶಮಾವರ್ತಮಾನಾನ್ಯೋನುಪತತ್ಯನ್ವೇತಿಸೋನುಪಾತೀಧರ್ಮೀ । ಯಥಾಮೃತ್ಸುವರ್ಣಾದಿಃ । ಚೂರ್ಣಪಿಂಡಘಟರುಚಕಾದ್ಯನ್ವಯೀಧರ್ಮೀತ್ಯುಚ್ಯತೇ ॥ ೧೪ ॥

ರಾ ॥ ನನುಕೋಯಂಧರ್ಮೀತ್ಯಾಶಂಕ್ಯಧರ್ಮಿಣೋಲಕ್ಷಣಮಾಹ । ಶಾಂತೇತಿ । ಶಾಂತಾಯೇಕೃತಸ್ವಸ್ವವ್ಯಾಪಾರಾಅತೀತೇಧ್ವನ್ಯನುಪ್ರವಿಷ್ಟಾಃಉದಿತಾಯೇಅನಾಗತಮಧ್ವಾನಂ ಪರಿತ್ಯಜ್ಯವರ್ತಮಾನೇಧ್ವನಿಸ್ವಂ ಸ್ವಂವ್ಯಾಪಾರಂ ಕುರ್ವಂತಿ । ಅವ್ಯಪದೇಶ್ಯಾಯೇಶಕ್ತಿರೂಪೇಣಸ್ಥಿತಾವ್ಯಪದೇಷ್ಟುಂನಶಕ್ಯಂತೇ। ಯಥಾಸರ್ವಂಸರ್ವಾತ್ಮಕಮಿತ್ಯೇವಮಾದಯಃ। ನಿಯತಕಾರ್ಯಕಾರಣರೂಪತಯಾಯೋಗ್ಯತಯಾವಚ್ಛಿನ್ನಾಶಕ್ತಿರೇವೇಹಧರ್ಮಶಬ್ದೇನಾಭಿಧೀಯ

ತೇ। ತಂತ್ರಿವಿಧಮಪಿಧರ್ಮಂಯೋನುಪತತ್ಯನುವರ್ತತೇಅನ್ವಯಿತ್ವೇನಸ್ವೀಕ ರೋತಿಸಶಾಂತೋದಿತಾವ್ಯಪದೇಶ್ಯಧರ್ಮಾನುಪಾತೀಧರ್ಮೀತ್ಯುಚ್ಯತೇ। ಯ ಥಾಸುವರ್ಣಂ ರುಚಕಧರ್ಮಪರಿತ್ಯಾಗೇನಸ್ವಸ್ತಿಕರೂಪಧರ್ಮಾಂತರಪರಿ ಗ್ರಹೇಸುವರ್ಣರೂಪತಯಾಅನುವರ್ತಮಾನಂ ತೇಷುಧರ್ಮೇಷುಕಥಂಚಿತ್ ಭಿನ್ನೇಷುಧರ್ಮಿರೂಪತಯಾಸಾಮಾನ್ಯಾತ್ಮಸಾಧರ್ಮರೂಪತಯಾವಿಶೇಷಾ ತ್ಮನಾವಸ್ಥಿತಮನುಪಾತಿತ್ವೇನಾವಭಾಸತೇ ॥ ೧೪ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಕ್ರಮಾನ್ಯತ್ವಂಪರಿಣಾಮಾನ್ಯತ್ವೇಹೇತುಃ ॥ ೧೫ ॥

ವ ॥ ನನ್ವೇಕಸ್ಯಧರ್ಮಿಣಃಪರಿಣಾಮಬಹುತ್ವೇಕೋಹೇತುರಿತ್ಯತಆ ಹ।ಕ್ರಮೇತಿ।ಮೃದಿಚೂರ್ಣಪಿಂಡಯೋಃಪಿಂಡಘಟಯೋಃಘಟಕಪಾಲಯೋಃ ಪೌರ್ವಾಪರ್ಯರೂಪಕ್ರಮಸ್ಯಾನ್ಯತ್ವಂ ದೃಶ್ಯಮಾನಮೇಕಸ್ಯಾಪಿಮೃದಃ ಪರಿ ಣಾಮಾನಾಂಚೂರ್ಣಾದೀನಾಂಧರ್ಮಾಣಾಮನ್ಯತಮತ್ವೇಹೇತುರ್ಜ್ಞಾಪಕಃ ಏ ವಮನಾಗತವರ್ತಮಾನಾತೀತಾಧ್ವನಾಂಕ್ರಮಾಲ್ಲಕ್ಷಣಪರಿಣಾಮಾನ್ಯತ್ವಂಧ ರ್ಮಾಣಾಂಜ್ಞೇಯಂ। ತಥಾಲಕ್ಷಣಪರಂಪರಯಾಘಟವ್ರೀಹ್ಯಾದೀನಾಂದುರ್ಲ ಕ್ಷ್ಯಸೂಕ್ಷ್ಮಪರಿಣಾಮಕ್ರಮೇಣನವತ್ವ ಪುರಾಣತ್ವಾವ್ಯವಸ್ಥಾಪರಿಣಾಮಾ ನ್ಯತ್ವಂಬೋಧ್ಯಂ। ದೃಶ್ಯತೇಹಿಕುಸೂಲರಕ್ಷಿತವ್ರೀಹೀಣಾಂಕಾಲೇನಪಾಣಿಸ್ಪ ರ್ಶಮಾತ್ರೇಣಚೂರ್ಣಾವಸ್ಥಾ। ನಹೀಯಂಕ್ಷಣಿಕಪರಿಣಾಮಕ್ರಮಂವಿನಾ ನವಾನಾಂದೃಢಾನಾಮಕಸ್ಮಾದ್ಭವತಿ। ತಸ್ಮಾದ್ಧರ್ಮಿಣಃಪರಿಣಾಮನಿತ್ಯಸ್ಯ ಧರ್ಮಾನಭಿನ್ನಾಃಧರ್ಮಾಣಾಂಲಕ್ಷಣಾನಿತೇಷಾಮವಸ್ಥಾಇತಿಸ್ಥಿತಂ। ಧರ್ಮ್ಯ ನನ್ಯತ್ವಾನ್ನಕ್ಷಣಿಕವಾದಇತ್ಯನವದ್ಯಂ।ತತ್ರಕೇಚಿತ್ಪರಿಣಾಮಾಶ್ಚಿತ್ತಸ್ಯಪ್ರ ತ್ಯಕ್ಷಾಃಕಾಮಸುಖಾದಯಃಕೇಚಿತ್ತ್ವಾಗಮಾನುಮಾನಗಮ್ಯಾಸ್ತು। ತದು ಕ್ತಂಭಾಷ್ಯೇ। ನಿರೋಧಕರ್ಮಸಂಸ್ಕಾರಾಃಪರಿಣಾಮೋಽಥಜೀವನಂಚೇಷ್ಟಾ ಶಕ್ತಿಶ್ಚಿತ್ತಸ್ಯಧರ್ಮಾದರ್ಶನವರ್ಜಿತಾಇತಿಪರೋಕ್ಷಾಇತ್ಯರ್ಥಃ ಕರ್ಮಪುಣ್ಯಾ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮಕಮಪೂರ್ವಂತ್ರಿಗುಣತ್ವಾಚ್ಚಿತ್ತಸ್ಯ ಪ್ರತಿಕ್ಷಣಪರಿಣಾಮೋನು ಮೇಯಃಜೀವನಂಶ್ವಾಸಾದಿಲಿಂಗಗಮ್ಯಂಪ್ರಾಣಧಾರಣಂಚೇಷ್ಟಾಕ್ರಿಯಾಚಿತ್ತ ಸ್ಯಗಾತ್ರಚೇಷ್ಟಾಗಮ್ಯಾಕಾರ್ಯಾಣಾಂಸೂಕ್ಷ್ಮಾವಸ್ಥಾಶಕ್ತಿಃ ॥ ೧೫ ॥

ರಾ || ಏಕಸ್ಯಧರ್ಮಿಣಃಕಥಮನೇಕಪರಿಣಾಮಾಇತ್ಯಾಶಂಕಾಮುಪನೇತುಮಾಹ | ಕ್ರಮೇತಿ | ಧರ್ಮಾಣಾಮುಕ್ತಲಕ್ಷಣಾನಾಂಯಃಕ್ರಮಸ್ತಸ್ಯಯತ್ಪ್ರತಿಕ್ಷಣಮನ್ಯತ್ವಂಪರಿದೃಶ್ಯಮಾನಂ ಪರಿಣಾಮಸ್ಯೋಕ್ತಲಕ್ಷಣಸ್ಯಾನ್ಯತ್ವೇನಾನಾವಿಧತ್ವೇಹೇತುರ್ಲಿಂಗಂಜ್ಞಾಪಕಂಭವತಿ|ಅಯಮರ್ಥಃ| ಯೋಽಯಂನಿಯತಕ್ರಮೋಮೃಚ್ಚೂರ್ಣಾನ್ಮೃತ್ಪಿಂಡಸ್ತತಃ ಕಪಾಲಾನಿತೇಭ್ಯಶ್ಚಘಟಇತ್ಯೇವಂರೂಪಃಪರಿದೃಶ್ಯಮಾನಃಪರಿಣಾಮಸ್ಯಾನ್ಯತ್ವಮಾವೇದಯತಿ | ತಸ್ಮಿನ್ನೇವಧರ್ಮಿಣಿಯೋಲಕ್ಷಣಪರಿಣಾಮಸ್ಯಾವಸ್ಥಾಪರಿಣಾಮಸ್ಯ ಚಕ್ರಮಃಸೋಽಪ್ಯನೇನೈವನ್ಯಾಯೇನಪರಿಣಾಮಾನ್ಯತ್ವೇಗಮಕೋಽವಗಂತವ್ಯಃ| ಸರ್ವಏವಭಾವಾನಿಯತೇನೈವಕ್ರಮೇಣಪ್ರತಿಕ್ಷಣಂ ಪರಿಣಮಮಾಣಾಃ ಪರಿದೃಶ್ಯಂತೇ | ಅತಸ್ಸಿದ್ಧಃಕ್ರಮಾನ್ಯತ್ವಾತ್ಪರಿಣಾಮಾನ್ಯತ್ವಂ | ಸರ್ವೇಷಾಂಚಿತ್ತವಿಷಯಾದೀನಾಂಪರಿಣಮಮಾಣಾನಾಂಕೇಚಿದ್ಧರ್ಮಾಃಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇಣೈವೋಪಲಭ್ಯಂತೇ | ಯಥಾಸುಖಾದಯಸ್ಸಂಸ್ಥಾನಾದಯಶ್ಚ | ಕೇಚಿದೇಕಾಂತೇನಾನುಗಮ್ಯಾಃಯಥಾಧರ್ಮಸಂಸ್ಕಾರಶಕ್ತಿಪ್ರಭೃತಯಃ | ಧರ್ಮಿಣಶ್ಚಭಿನ್ನಾಭಿನ್ನರೂಪತಯಾಸರ್ವತ್ರಾನುಗಮಃ || ೧೫ ||

|| ಸೂ || ಪರಿಣಾಮತ್ರಯಸಂಯಮಾದತೀತಾನಾಗತಜ್ಞಾನಂ || ೧೬ ||

ಮ || ಏವಂಸಂಯಮಧರ್ಮಸ್ಯವಿಷಯಾಧರ್ಮಾದಯೋನಿರೂಪಿತಾಸ್ಸಂಪ್ರತ್ಯಪಾದಸಮಾಪ್ತೇಸ್ಸಂಯಮಸ್ಯ ತತ್ತದ್ಗುಣದೋಷಯೋರ್ವಶೀಕಾರಹೇಯಜ್ಞಾನಾಯವಿಭೂತಯಉಚ್ಯಂತೇ | ಪರಿಣಾಮೇತಿ | ಚಿತ್ತಸತ್ವಂಹಿಸ್ವತಸ್ಸರ್ವಾರ್ಥಪ್ರಕಾಶಕಸ್ವಭಾವಂರಜಸ್ತಮೋಮಯಮಲಪ್ರತಿಬಂಧಸ್ಯಸಂಯಮೇನನಿವೃತ್ತೌಸತ್ಯಾಂ ಪ್ರಮಾಣಮನಪೇಕ್ಷ್ಯಸರ್ವಂಜಾನಾತೀತಿಸ್ಥಿತಿಃ | ತತೋಽಸ್ಮಿನ್ಧರ್ಮಿಣ್ಯೇತೇಧರ್ಮಾಅನಾಗತಾದಯಏತೇಧ್ವಾನಃಏತಾಅವಸ್ಥಾಇತಿಧರ್ಮಲಕ್ಷಣಾವಸ್ಥಾರೂಪಪರಿಣಾಮತ್ರಯಸಂಯಮಾದ್ಯೋಗಿನೋಽತೀತಾನಾಗತವಸ್ತುಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರೋಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ || ೧೬ ||

ರಾ || ಇದಾನೀಮುಕ್ತಲಕ್ಷಣಸ್ಯಸಂಯಮಸ್ಯವಿಷಯಪ್ರದರ್ಶನದ್ವಾರೇಣಸಿದ್ಧೀಃಪ್ರತಿಪಾದಯಿತುಮಾಹ | ಪರಿಣಾಮೇತಿ | ಧರ್ಮಲಕ್ಷಣಾವ

ಸ್ಥಾಭೇದೇನಯತ್ಪರಿಣಾಮತ್ರಯಮುಕ್ತಂತತ್ರಸಂಯಮಾತ್ ತಸ್ಮಿನ್ವಿಷಯೇ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಸ್ಯಸಂಯಮಸ್ಯಕರಣಾದತೀತಾನಾಗತಜ್ಞಾನಂಯೋಗಿನಸ್ಸಮ್ಯಗಾವಿರ್ಭವತಿ। ಇದಮತ್ರತಾತ್ಪರ್ಯಂ। ಅಸ್ಮಿನ್ಧರ್ಮಿಣ್ಯಯಂಧರ್ಮಇದಂಲಕ್ಷಣಮಿಯಮವಸ್ಥಾಚಾನಾಗತಾದಧ್ವನಸ್ಸಮೇತ್ಯವರ್ತಮಾನೇಽಧ್ವನಿ ಸ್ವಂವ್ಯಾಪಾರಂವಿಧಾಯಾತೀತಮಧ್ವಾನಂಪ್ರವಿಶತೀತ್ಯೇವಂಪರಿಹೃತವಿಕ್ಷೇಪತಯಾಯದಾಸಂಯಮಂಕರೋತಿತದಾಯತ್ಕಿಂಚಿದತಿಕ್ರಾಂತಮನುತ್ಪನ್ನಂವಾ ತತ್ಸರ್ವಂಯೋಗೀಜಾನಾತಿ। ಯತಶ್ಚಿತ್ತಸ್ಯಶುದ್ಧಸತ್ವಪ್ರಕಾಶರೂಪತ್ವಾತ್ಸರ್ವಾರ್ಥಗ್ರಹಣಸಾಮರ್ಥ್ಯಮವಿದ್ಯಾದಿಭಿರ್ವಿಕ್ಷೇಪೈರಜಸ್ರಂಪರಿಹ್ರೀಯತೇ। ಯದಾತುತೈಸ್ತೈರುಪಾಯೈರ್ವಿಕ್ಷೇಪಾಃಪರಿಹ್ರಿಯಂತೇತದಾನಿವೃತ್ತಮಲಸ್ಯೇವಾದರ್ಶಸ್ಯಸರ್ವಾರ್ಥಗ್ರಹಣ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಮೇಕಾಗ್ರತಾಬಲಾದಾವಿರ್ಭವತಿ || ೧೬ ||

|| ಸೂ || ಶಬ್ದಾರ್ಥಪ್ರತ್ಯಯಾನಾಮಿತರೇತರಾಧ್ಯಾಸಾತ್ಸಂಕರಸ್ತತ್ಪ್ರವಿಭಾಗಸಂಯಮಾತ್ಸರ್ವಭೂತರುತಜ್ಞಾನಂ || ೧೭ ||

ವೃ || ಶಬ್ದಾರ್ಥೇತಿ। ವರ್ಣಾತಿರಿಕ್ತೋವರ್ಣವ್ಯಂಗ್ಯೋನಿತ್ಯೋನಿರ್ಭಾಗಶ್ಶಬ್ದಃಸ್ಫೋಟಃ।ಸದ್ವಿವಿಧಃಗೌರಿತ್ಯೇಕಂಪದಮಿತಿಶ್ರೋತ್ರಗ್ರಾಹ್ಯಃಪದಸ್ಫೋಟಃ।ಗಾಮಾನಯೇತ್ಯೇಕಂವಾಕ್ಯಮಿತಿಗ್ರಾಹ್ಯೋವಾಕ್ಯಸ್ಫೋಟಃ।ನಚಕ್ಷಣಿಕಾನೇಕವರ್ಣೇಷ್ವೇಕತ್ವಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಬುದ್ಧಿಃತಥಾಹಿಗೌರಿತ್ರಯೋವರ್ಣಾಗಣಶೌರಿಪಯಃಪದೇಷುವಿನ್ಯಸ್ತಾನ್ಯೈರ್ಗಕಾರೌಕಾರವಿಸರ್ಜನೀಯೈರ್ವಿಜಾತೀಯಸ್ಫೋಟತ್ರಯವ್ಯಂಜಕೈಸ್ಸದೃಶಾಭವಂತಿತುಲ್ಯಸ್ಥಾನತ್ವಾತ್। ತದುಕ್ತಂ। ಅಷ್ಟೌಸ್ಥಾನಾನಿವರ್ಣಾನಾಮುರಃಕಂಠಶ್ಶಿರಸ್ತಥಾ। ಜಿಹ್ವಾಮೂಲಂಚದಂತಾಶ್ಚನಾಸಿಕೋಷ್ಠೌಚತಾಲುಚೇತಿ। ಏವಂಸ್ಪರ್ಶಾನಾಂಸ್ಪೃಷ್ಟಪ್ರಯತ್ನಃ। ಸ್ವರಾಣಾಮೂಷ್ಮಣಾಂಚವಿವೃತಇತ್ಯಾದಿಪ್ರಯತ್ನಸಾದೃಶ್ಯಂದ್ರಷ್ಟವ್ಯಂ।ತಥಾಚಪ್ರಯತ್ನವಿಶೇಷಸಂನ್ನಿಸ್ಯೋದಾನವಾಯೋರವಸ್ಥಾನೈಸ್ಸಂಯೋಗೇಸತ್ಯಷ್ಟಸ್ಥಾನಸ್ಥೇನವಾಗಿಂದ್ರಿಯೇಣೋತ್ಪದ್ಯಮಾನಾಗಕಾರಾದಯೋವರ್ಣಾಧ್ವನ್ಯಭೇದೇನಶ್ರೋತ್ರಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನುಭವವೇದ್ಯಾಃಪ್ರತ್ಯೇಕಂಗೋಪದ

ಸ್ಫೋಟಂವ್ಯಂಜಯಂತೋಗಣಾದಿಸ್ಫೋಟೈಸ್ಸದೃಶಮವ್ಯಕ್ತಂವ್ಯಂಜಯಂತಿಸ್ವ
ಷ್ಟಸಾದೃಶ್ಯಾನಾಂಸ್ವವ್ಯಂಗೇಸಮಾರೋಪಾತ್ । ಪುನರ್ಗಕಾರಾದಯಸ್ತ್ರ
ನೇಕಕ್ರಮವಂತಃ ಸ್ವಾನುಭವಜನಿತಸಂಸ್ಕಾರಸಹಿತಶ್ರೋತ್ರಲಬ್ಧ ಜನ್ಮನ್ಯೇಕ
ಸ್ಯಾಂಬುದ್ಧೌಭಾಸಮಾನತ್ವೇನಮಿಳಿತಾಃಸ್ವಸ್ಫೋಟಾಂತರಾದ್ವ್ಯಾವೃತ್ತಂವ್ಯ
ಕ್ತ್ಯಂತರಂಗೋಪದಸ್ಫೋಟಂನಿರ್ಭಾಗಮಪಿ ಸ್ವತಾದಾತ್ಮ್ಯೇನಾಪಿತತ್ಸಾದೃಶ್ಯಾ
ತ್ಮಕಭಾಗವಂತಮಕ್ರಮಂನಿತ್ಯಮಪಿಸಕ್ರಮನಿತ್ಯಮಿವವ್ಯಂಜಯಂತಿಮಲಿ
ನವಕ್ತ್ರಾದರ್ಶನಿರ್ಮಲ ಮೃಜುಮುಖಂಸ್ವ ಸಾದೃಶ್ಯಮಾರೋಪ್ಯಮಲಿನಂವ
ಕ್ರಮಿವಯಥಾವ್ಯಂಜಯತಿತದ್ವತ್। ಏವಂವರ್ಣೈರಭಿವ್ಯಕ್ತಸ್ಸ್ಫೋಟೋರ್ಥ
ಬೋಧಕಃ। ನಚವರ್ಣೈರರ್ಥಸ್ಯೈವಪ್ರತ್ಯೇಕಮವ್ಯಕ್ತಾಮೇಳನೇನವ್ಯಕ್ತ
ತರಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿರಸ್ತು ಕಿಂಸ್ಫೋಟೇನೇತಿವಾಚ್ಯಂ। ವ್ಯಕ್ತಾವ್ಯಕ್ತತ್ವಸ್ಯಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ
ಜ್ಞಾನಧರ್ಮಸ್ಯಪರೋಕ್ಷಾರ್ಥಜ್ಞಾನಸತ್ವಾಯೋಗಾತ್। ಏಕಂಪದಮೇಕಂವಾಕ್ಯ
ಮಿತಿಸ್ಫೋಟಜ್ಞಾನಂಶ್ರೋತ್ರಜನ್ಯಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮಿತಿತಸ್ಯೈವವ್ಯಕ್ತಾವ್ಯಕ್ತತೇತ್ಯ
ಲಂವಿಸ್ತರೇಣ। ಅಸ್ಯಗೋಶಬ್ದಸ್ಯಶಬ್ದಪ್ರತ್ಯಯಾಭ್ಯಾಮಭೇದೇನವಿಕಲ್ಪಿತೇ
ಸಂಕೀರ್ಣಾರ್ಥೇಸಂಕೇತಗ್ರಹೋಲೋಕಸ್ಯೇತಿಪೂರ್ವಂಪ್ರತಿಪಾದಿತಂ। ತಥಾ
ಗೌರಿತಿಶಬ್ದೋಗೌರಿತ್ಯರ್ಥೋಗೌರಿತಿಪ್ರತ್ಯಯಇತ್ಯಾಬಾಲಪಂಡಿತಂಶಬ್ದಾರ್ಥ
ಪ್ರತ್ಯಯಾನಾಮಿತರೇತರಾಭೇದಾಧ್ಯಾಸಾತ್ಸಂ ಕರಃಪ್ರಸಿದ್ಧಸ್ತೇಷಾಂ ಶಾಸ್ತ್ರ
ಯುಕ್ತಿಭ್ಯಾಂಯಃ ಪ್ರವಿಭಾಗಸ್ಸಿದ್ಧೋವರ್ಣವ್ಯಂಗ್ಯಂಪದಂಪದವ್ಯಂಗ್ಯಂವಾ
ಕ್ಯಂಶಕ್ತ್ಯಾದಿಬೋಧಕಮಿತಿಶಬ್ದತತ್ವಂ। ಅರ್ಥೋದ್ರವ್ಯಗುಣಕರ್ಮಜಾತ್ಯಾ
ದಿನಾಚೈಕ್ಯಲಕ್ಷ್ಯೈಕ್ಷೈತ್ಯರ್ಥತತ್ವಂಶಬ್ದಜನ್ಯೋರ್ಥವಿಷಯೋಬುದ್ಧಿಸ್ಥಃ ಪ್ರತ್ಯ
ಯಇತಿಜ್ಞಾನತತ್ವಮಿತಿಗೋಶಬ್ದವತ್ಸರ್ವತ್ರವಿಭಾಗೋಜ್ಞೋಯಃತಸ್ಮಿನ್ವಿಭಾಗೇ
ಸಂಯಮಾತ್ಸರ್ವಶಬ್ದಾದಿವಶೀಕಾರಸೂಚಕಂಸರ್ವಭೂತಾನಾಂಪಶುಪಕ್ಷ್ಯಾ
ದೀನಾಂರುತಜ್ಞಾನಂಭವತಿಇಮಮರ್ಥಮೇತೇವದಂತೀತಿಸಂಯಮೀಜಾನಾತೀ
ತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೧೭ ॥

ರಾ॥ ಸಿದ್ಧ್ಯಂತರಮಾಹ । ಶಬ್ದಾರ್ಥೇತಿ । ಶಬ್ದಃಶ್ರೋತ್ರೇಂದ್ರಿಯ
ಗ್ರಾಹ್ಯೋನಿಯತಕ್ರಮವರ್ಣಾತ್ಮಾ । ನಿಯತೈಕಾರ್ಥಪ್ರತಿಪತ್ತ್ಯವಚ್ಛಿನ್ನಃ।
ಯದಿವಾಕ್ರಮರಹಿತಃಸ್ಫೋಟಾತ್ಮಾಧ್ವನಿಃ ಶಾಸ್ತ್ರಸಂಸ್ಕೃತಬುದ್ಧಿಗ್ರಾಹ್ಯಃ।
ಉಭಯಥಾಪಿಪದರೂಪೋವಾಕ್ಯರೂಪಶ್ಚತಯೋರೇಕಾರ್ಥಪ್ರತಿಪತ್ತೌಸಾಮ

ಥ್ಯಾತ್। ಅರ್ಥೋಜಾತಿಗುಣಕ್ರಿಯಾದಿಃ। ಪ್ರತ್ಯಯೋಜ್ಞಾನಂವಿಷಯಾಕಾ
ರಾಬುದ್ಧಿವೃತ್ತಿಃ। ಏಷಾಂಶಬ್ದಾರ್ಥಜ್ಞಾನಾನಾಂವ್ಯವಹಾರೇಇತರೇತರಾಧ್ಯಾ
ಸಾದ್ಭಿನ್ನಾನಾಮಪಿಬುದ್ಧ್ಯೇಕರೂಪತಾಸಂಪಾದನಾತ್ಸಂಕೀರ್ಣತ್ವಂ। ತಥಾ
ಹಿ। ಗಾಮಾನಯೇತ್ಯುಕ್ತೇಕಶ್ಚಿದ್ಗೋಲಕ್ಷಣಮರ್ಥಂಗೋತ್ವಜಾತ್ಯವಚ್ಛಿನ್ನಂ।
ಸಾಸ್ನಾದಿಮತ್ಪಿಂಡರೂಪಂಶಬ್ದಂಚತದ್ವಾಚಕಂ ಜ್ಞಾನಂಚತದ್ಗ್ರಾಹಕಮಭೇ
ದೇನೈವಾಧ್ಯವಸ್ಯತಿ। ನತ್ವಸ್ಯಗೋಶಬ್ದೋವಾಚಕೋಽಯಂಗೋಶಬ್ದಸ್ಯವಾಚ್ಯ
ಸ್ತಯೋರಿದಂಗ್ರಾಹಕಂಜ್ಞಾನಮಿತಿಭೇದೇನವ್ಯವಹರತಿ।ತಥಾಹಿ। ಕೋಯಮ
ರ್ಥಃಕೋಯಂಶಬ್ದಃಕಿಮಿದಂಜ್ಞಾನಮಿತಿಪೃಷ್ಟಃ। ಸರ್ವತ್ರೈಕಮೇವೋತ್ತರಂ
ವದತಿಗೌರಿತಿಸಯದ್ಯೇಕರೂಪತಾಂ ನಪ್ರತಿಪದ್ಯತೇಕಥಮೇಕಮೇವೋತ್ತರಂ
ಪ್ರಯಚ್ಛತಿ। ಏತಸ್ಮಿನ್ಸ್ಥಿತೇಯೋಯಂಪ್ರವಿಭಾಗಇದಂಶಬ್ದಸ್ಯತತ್ವಂಯದ್ವಾ
ಚಕತ್ವಂನಾಮ। ಇದಮರ್ಥಸ್ಯಯದ್ವಾಚ್ಯತ್ವಂ। ಇದಂಜ್ಞಾನಸ್ಯಯತ್ಪ್ರಕಾ
ಶಕತ್ವಮಿತಿಪ್ರವಿಭಾಗಂವಿಧಾಯತಸ್ಮಿನ್ಪ್ರವಿಭಾಗೇಯಃಸಂಯಮಂಕರೋತಿತ
ಸ್ಯಸರ್ವೇಷಾಂಭೂತಾನಾಂ ಮೃಗಪಶುಪಕ್ಷಿಸರೀಸೃಪಾದೀನಾಂಯದ್ರುತಂಯ
ಶ್ಶಬ್ದಃ ತತ್ರಜ್ಞಾನಮುತ್ಪದ್ಯತೇನೇನಾಭಿಪ್ರಾಯೇಣೈತೇನಾಯಂಶಬ್ದಃ ಸಮು
ಚ್ಚಾರಿತಇತಿಸರ್ವಂಜಾನಾತಿ ॥ ೧೭ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಸಂಸ್ಕಾರಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಣಾತ್ಪೂರ್ವಜಾತಿಜ್ಞಾನಂ ॥ ೧೮ ॥

ವೃ ॥ ಸಂಸ್ಕಾರೇತಿ। ಅನುಭವಜಾಸ್ಮೃತಿಹೇತವಃ। ಕರ್ಮಜಾ
ಸ್ಸುಖದುಃಖಹೇತವಇತೀಮೇಸಂಸ್ಕಾರಾಸ್ಸಂತಿಚಿತ್ತಸ್ಯಧರ್ಮಾಃ। ಪೂರ್ವಜ
ನ್ಮಪರಂಪರಾಸುಸಂಚಿತಾಃ ತೇಷುಶ್ರುತೇಷ್ವನುಮಿತೇಷುಚಸಂಯಮೇನಸಾ
ಕ್ಷಾತ್ಕೃತೇಷುತದ್ಧೇತುತ್ವೇನಸ್ವೀಯಪರಕೀಯ ಪೂರ್ವಜನ್ಮಪರಂಪರಾಯಾ
ಸ್ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರೋಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ। ಅತ್ರಭಗವಾನ್ಜೈಗೀಷವ್ಯಉದಾಹರಣಂ।
ತಸ್ಯಕಿಲಯೋಗಿವರ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರಕೃತಿವಶಿನಸ್ಸಂಸ್ಕಾರಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾ ರಾದ್ದಶಸುಮ
ಹಾಕಲ್ಪೇಷುದೇವತಿರ್ಯಙ್ನಗಾದಿಯೋನಿಷುಜನ್ಮಪರಂಪರಾಂಸಾಕ್ಷಾತ್ಕೃತವ
ತೋದಿವ್ಯವಿವೇಕಖ್ಯಾತಿಃಪ್ರಾದುರಭೂತ್। ತಂಭಗವಾನಾವಟ್ಯಃಪಪ್ರಚ್ಛ।
ಭಗವಂಸ್ತ್ವಯಾದೃಷ್ಟೇಷುದಶಕಲ್ಪೇಷುಸುಖದುಃಖಯೋಃಕಿಮನುಭೂತಂ।

ಜೈಗೀಷವ್ಯಆಹ। ಹಂತಭೋಆಯುಷ್ಮನ್ದೇವದಾನವಾದಿಷುಪುನಃಪುನರು ತ್ಪೃವಮಾನೇನಯತ್ಕಿಂಚಿದನುಭೂತಂಮಯಾತತ್ಸರ್ವಂದುಃಖಮೇವೇತಿ। ಆ ವಟ್ಯಆಹ। ಕಿಂಪ್ರಕೃತಿವಶಿತ್ವಮಪಿದುಃಖಮೇವ। ಯೇನದಿವ್ಯಾಭೋಗಾಅ ಕ್ಷಯಾಸ್ಸಂಕಲ್ಪಮಾತ್ರೇಣೋಪತಿಷ್ಠಂತಇತಿಸಉವಾಚ। ಸತ್ಯಂಲೌಕಿಕಸು ಖಾಪೇಕ್ಷಯಾಪ್ರಧಾನವಶಿತ್ವಮನುತ್ತಮಂ। ತಥಾಪಿಕೈವಲ್ಯಾಪೇಕ್ಷಯಾದುಃ ಖಮೇವ। ಯತಸ್ತೃಷ್ಣಾತಂತುರನುಚ್ಛಿನ್ನಸ್ಸರ್ವದುಃಖಾಕರಃತದ್ವಿಚ್ಛೇದಾ ತ್ಕೈವಲ್ಯಸುಖಂಪ್ರಸನ್ನಮನುತ್ತಮಮಿತಿಭಾಷ್ಯಸ್ಯಾಖ್ಯಾಯಿಕಾ। ನನು ಯತ್ರಸಂಯಮಸ್ತಸ್ಯಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಇತಿನಿಯಮಾತ್ಕಥಂ ಸಂಸ್ಕಾರಸಂಯ ಮಾತ್ಪೂರ್ವಜನ್ಮಜ್ಞಾನ ಮಿತಿಸತ್ಯಂಸಾನುಬಂಧಸಂಸ್ಕಾರಸಂ ಯಮಾದನು ಬಂಧತ್ವೇನಪೂರ್ವಜನ್ಮನೋಜ್ಞಾನಮುತ್ಪದ್ಯತಇತಿಮಂತವ್ಯಂ ॥ ೧೮ ॥

ರಾ॥ ಸಿದ್ಧ್ಯಂತರಮಾಹ। ಸಂಸ್ಕಾರೇತಿ। ದ್ವಿವಿಧಾಶ್ಚಿತ್ತಸ್ಯವಾಸನಾ ರೂಪಾಸ್ಸಂಸ್ಕಾರಾಃ। ಕೇಚಿತ್ಸ್ಮೃತಿಮಾತ್ರೋತ್ಪಾದನಫಲಾಃ। ಕೇಚಿಜ್ಜಾ ತ್ಯಾಯುರ್ಭೋಗಲಕ್ಷಣವಿಪಾಕಹೇತವೋ ಯಥಾಧರ್ಮಾಧರ್ಮಾಖ್ಯಾಃ। ತೇಷುಸಂಸ್ಕಾರೇಷುಯದಾಸಂಯಮಂಕರೋತಿ। ಏವಂಮಯಾಸೋರ್ಥೋ ನುಭೂತಏವಂಮಯಾಸಾಕ್ರಿಯಾನಿಷ್ಪಾದಿತೇತಿಪೂರ್ವವೃತ್ತಂ ಸರ್ವಮನು ಸಂದಧಾನೋಭಾವನಯೈವಾವಬೋಧಕಮಂ ತದೇನೋದ್ಬುದ್ಧಸಂಸ್ಕಾರಃ ಸ ರ್ವಮತೀತಂ ಸ್ಮರತಿ। ಕ್ರಮೇಣಸಾಕ್ಷಾತ್ಕೃತೇಷುಬುದ್ಧಿಷು ಸಂಸ್ಕಾರೇ ಷುಪೂರ್ವಜನ್ಮಾನುಭೂತಾನಪಿಜಾತ್ಯಾದೀನ್ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇಣಪಶ್ಯತಿ ॥ ೧೮ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಪ್ರತ್ಯಯಸ್ಯಪರಚಿತ್ತಜ್ಞಾನಂ ॥ ೧೯ ॥

ಮ॥ ಸಿದ್ಧ್ಯಂತರಮಾಹ। ಪ್ರತ್ಯಯೇತಿ। ಪರಚಿತ್ತಸ್ಯಸ್ತಂಯಮಾ ತ್ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರೋಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೧೯ ॥

ರಾ॥ ಸಿದ್ಧ್ಯಂತರಮಾಹ। ಪ್ರತ್ಯಯೇತಿ। ಪ್ರತ್ಯಯಸ್ಯಕೇನಚಿ ನ್ಮುಖರಾಗಾದಿನಾಲಿಂಗೇನಗೃಹೀತಸ್ಯಯದಾಸಂಯಮಂಕರೋತಿತದಾಪರಕೀ ಯಸ್ಯಚಿತ್ತಸ್ಯಜ್ಞಾನಮುತ್ಪದ್ಯತೇ। ಸರಾಗಮಸ್ಯಚಿತ್ತಂವಿರಾಗಂವೇತಿಪರಚಿ ತ್ತಗತಾನಪಿಧರ್ಮಾನ್ಜಾನಾತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೧೯ ॥

|| ಸೂ || ನತತ್ಸಾಲಂಬನಂತಸ್ಯಾವಿಷಯೀಭೂತತ್ವಾತ್ || ೨೦ ||

ಮ || ಕಿಂಸಂಸ್ಕಾರಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಾತ್ತದನುಭೂತಜ್ಞಾನವತ್ಪರಚಿತ್ತಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಾತ್ತದಾಲಂಬನಜ್ಞಾನಂಭವತಿನೇತ್ಯಾಹ | ನೇತಿ | ಲಿಂಗಾದಿನಾಜ್ಞಾತೇಹಿಂಸಾಯಾಂಪ್ರವೃತ್ತಿಃ | ನಾಜ್ಞಾತೇ | ತಥಾಚಯಥಾಸಂಸ್ಕಾರಾಣಾಂಸಂಸ್ಕಾರಲಿಂಗೇನಜನ್ಮಾಂತರೀಯಮಭ್ಯಸ್ತಂತದದ್ಯಾಪ್ಯುಪತಿಷ್ಠತೇ | ಹಿಂಸಾಹಿಂಸ್ರಾ | ಮೃದುಕ್ರೂರೇತಿತಸ್ಮಾತ್ತತ್ತತ್ಸ್ವರೂಪತಇತ್ಯಾಗಮೇನಜನ್ಮಾಂತರಾನುಬಂಧಿತ್ವಂಜ್ಞಾತುಂಶಕ್ಯಂ ತಥಾಪರಸ್ಯಚಿತ್ತಮಮುಕವಿಷಯಮಿತಿಜ್ಞಾತುಮಶಕ್ಯಂ ಲಿಂಗಾದ್ಯಭಾವಾತ್ | ಚಿತ್ತಮಾತ್ರಂತುಪರಸ್ಯಹರ್ಷಾದಿಲಿಂಗೇನಸುಜ್ಞೇಯಂ | ಯದಿಪರಚಿತ್ತಂಜ್ಞಾತ್ವಾಸಂಯಮೇನಸಾಕ್ಷಾತ್ಕೃತ್ಯಅಸ್ಯೇದಾನೀಂಕಿಮಾಲಂಬನಮಿತಿಸ್ವಚಿತ್ತಂಪ್ರಣಿಧತ್ತೇ ತದಾತತ್ಕಾಲೀನಮಾಲಂಬನಂಜಾನಾತಿ | ರಾಗಾದಿವೃತ್ತಯಸ್ತುಚಿತ್ತಾಭೇದಾತ್ತದಾಸಾಕ್ಷಾತ್ಕ್ರಿಯಂತಇತಿವಿಶೇಷಃ || ೨೦ ||

ರಾ || ತಸ್ಯೈವಪರಚಿತ್ತಜ್ಞಾನಸ್ಯವಿಶೇಷಮಾಹ | ನೇತಿ | ತಸ್ಯಪರಸ್ಯಯಚ್ಚಿತ್ತಂ | ತತ್ಸಾಲಂಬನಂಸ್ವಕೀಯೇನಾಲಂಬನೇನಸಹಿತಂನಶಕ್ಯತೇ ಜ್ಞಾತುಂ | ಆಲಂಬನಸ್ಯಕೇನಚಿಲ್ಲಿಂಗೇನಾವಿಷಯೀಕೃತತ್ವಾತ್ | ಲಿಂಗಾಚ್ಚಿತ್ತಮಾತ್ರಂಪರಸ್ಯಾವಗತಂ | ನತುನೀಲವಿಷಯಮಸ್ಯಚಿತ್ತಂಪೀತವಿಷಯಮಿತಿವಾಯಚ್ಚನಗೃಹೀತಂ | ತತ್ರಸಂಯಮಸ್ಯಕರ್ತುಮಶಕ್ಯತ್ವಾತ್ನಭವತಿಪರಚಿತ್ತಸ್ಯಯೋವಿಷಯಸ್ತತ್ರಜ್ಞಾನಂ ತಸ್ಮಾತ್ಪರಕೀಯಂಚಿತ್ತಂನಾಲಂಬನಸಹಿತಂಗೃಹ್ಯತೇತಸ್ಯಾಲಂಬನಸ್ಯಾಗೃಹೀತತ್ವಾತ್ಚಿತ್ತಧರ್ಮಾಃಪುನರ್ಗೃಹ್ಯಂತಏವ | ಯದಾತುಕಿಮನೇನಾಲಂಬಿತಮಿತಿಪ್ರಣಿಧಾನಂಕರೋತಿತದಾತತ್ಸಂಯಮಾತ್ | ತದ್ವಿಷಯಮಪಿಜ್ಞಾನಮುತ್ಪದ್ಯತಏವ || ೨೦ ||

|| ಸೂ || ಕಾಯರೂಪಸಂಯಮಾತ್ತದ್ಗ್ರಾಹ್ಯಶಕ್ತಿಸ್ತಂಭೇಚಕ್ಷುಃ
ಪ್ರಕಾಶಾಸಂಪ್ರಯೋಗೇಂತರ್ಧಾನಂ || ೨೧ ||

ಮ || ಸಿದ್ಧ್ಯಂತರಮಾಹ | ಕಾಯೇತಿ | ಕಾಯಸ್ಯಯದ್ರೂಪಂಚಾಕ್ಷುಷತ್ವಪ್ರಯೋಜಕಮಸ್ತಿ | ತಸ್ಮಿನ್ಸಂಯಮಾತ್ತಸ್ಯರೂಪಸ್ಯಪರಚಕ್ಷು
ಗ್ರಾಹ್ಯತ್ವಾನುಕೂಲಾಯಾಶ್ಶಕ್ತೇಸ್ತಂಭೇಪ್ರತಿಬಂಧೇಸತಿಪರಕೀಯಚಕ್ಷುಷಃಜ್ಞಾನಾ

ಷಯತ್ವೇಜಾತೇಂತರ್ಧಾನಂ । ಯೋಗಿದೇಹಸ್ಯಾಚಾಕ್ಷುಷತ್ವಂಯಥಾಕಾ
ತುಂಸಿದ್ಧ್ಯತೀತ್ಯರ್ಥಃ । ಏತೇನಸ್ವೀಯಶಬ್ದಸ್ಪರ್ಶರಸಗಂಧಾನಾಂಸಂಯ
ಮಾಚ್ಛ್ರೋತ್ರಾದ್ಯಗ್ರಾಹ್ಯತ್ವಸಿದ್ಧಿರುಕ್ತಾಭವತಿ ॥ ೨೧ ॥

ರಾ ॥ ಸಿದ್ಧ್ಯಂತರಮಾಹ । ಕಾಯೇತಿ । ಕಾಯಶ್ಶರೀರಂತಸ್ಯರೂ
ಂಚಕ್ಷುರ್ಗ್ರಾಹ್ಯೋಗುಣಃ । ತಸ್ಮಿನ್ತಸ್ಮಿನ್ಕಾಯೇರೂಪಮಿತಿಸಂಯಮಾ
ತಸ್ಯರೂಪಸ್ಯಚಕ್ಷುರ್ಗ್ರಾಹ್ಯತ್ವರೂಪಾಯಾಶ್ಶಕ್ತಿಸ್ತಸ್ಯಾಸ್ತಂಭೇಭಾವನಾ
ಶಾತ್ಪ್ರತಿಬಂಧೇಚಕ್ಷುಃಪ್ರಕಾಶಾಸಂಯೋಗೇಚಕ್ಷುಷಃಪ್ರಕಾಶಃಸತ್ವಧರ್ಮಃ
ಸ್ಯಾಸಂಯೋಗೇತದ್ಗ್ರಹಣಸ್ಯವ್ಯಾಪಾರಾಭಾವೇಯೋಗಿನೋಂತರ್ಧಾನಂಭವ
। ನಕೇನಚಿದಸಾದೃಶ್ಯತಇತ್ಯರ್ಥಃ । ಏತೇನರೂಪಾದ್ಯಂತರ್ಧಾನೋಪಾಯ
ಪ್ರದರ್ಶನೇನಶಬ್ದಾದೀನಾಂ ಶ್ರೋತ್ರಾದಿಗ್ರಾಹ್ಯಾಣಾಮಂ ತರ್ಧಾನಮುಕ್ತಂ
ವೇದಿತವ್ಯಂ ॥ ೨೧ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಸೋಪಕ್ರಮಂನಿರುಪಕ್ರಮಂಚಕರ್ಮತತ್ಸಂಯಮಾ
ದಪರಾಂತಜ್ಞಾನಮರಿಷ್ಟೇಭ್ಯೋವಾ ॥ ೨೨ ॥

ಮ ॥ ವಿಭೂತ್ಯಂತರಮಾಹ । ಸೋಪಕ್ರಮಮಿತಿ । ಪೂರ್ವಜನ್ಮ
ಕೃತಂಇದಾನೀಂಸ್ಥಿತಂಇತಿಕರ್ಮದ್ವಿವಿಧಂ । ಸೋಪಕ್ರಮಂನಿರುಪಕ್ರಮಂ
ಚ। ಫಲದಾನವ್ಯಾಪಾರಯುಕ್ತಂಶೀಘ್ರವಿಪಾಕಂಚಸೋಪಕ್ರಮಂ । ಸಾತಪತ
ರುಪ್ರದೇಶಪ್ರಸಾರಿತೇನಾರ್ದ್ರವಸ್ತ್ರೇಣಶೀಘ್ರಂಶುಷ್ಯತಾತುಲ್ಯಂ । ಕಾಲಾಂ
ತರೇಫಲಪ್ರದಮಿದಾನೀಂನಿರ್ವ್ಯಾಪಾರಂಚಿರವಿಪಾಕಂನಿರುಪಕ್ರಮಂ ನಿರಾತಪ
ಪ್ರದೇಶಪಿಂಡೀಕೃತಾರ್ದ್ರವಸ್ತ್ರತುಲ್ಯಂತತ್ರಸಂಯಮೇನಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಾತ್ತದ್ವಿ
ಪಾಕಸ್ಯಾಯುಷೋವಸಾನಮಪರಾಂತಶಬ್ದಿತಂಜ್ಞಾಯತೇ । ಪರಸ್ಯಪ್ರಜಾಪತೇ
ರಂತೋಮಹಾಪ್ರಳಯಃನರಾದೀನಾಂಮರಣಮಪರಾಂತಃತಸ್ಯಜ್ಞಾನಮಸ್ಮಿನ್
ದೇಶೇಅಸ್ಮಿನ್ಕಾಲೇಮಮದೇಹವಿಯೋಗಇತಿಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಃ । ತತ್ರಸೋಪಕ್ರ
ಮಕರ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರೇತದ್ವಿಪಾಕಸ್ಯಶೀಘ್ರಭೋಗಾರ್ಥಂಬಹುಶರೀರಾಣಿಗೃ
ಹೀತ್ವಾಯೋಗೀಸ್ವೇಚ್ಛಯಾಮ್ರಿಯತೇ। ಏಕೇನತದ್ಭೋಗೇಮರಣವಿಲಂಬಾತ್।
ಪ್ರಸಂಗಾದಾಹ । ಅರಿಷ್ಟೇಭ್ಯೋವೇತಿ । ತತ್ರಾಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಾರಿಷ್ಟಾನಿಕರಪಿಹಿತ

ಕರ್ಣಪುಟಸ್ಯಪ್ರಾಣಘೋಷಾಶ್ರವಣಾದೀನಿ । ಆಧಿಭೌತಿಕಾದೀನಿ ಯಮಭ
ಟದರ್ಶನಾದೀನಿ।ಆಧಿದೈವಿಕಾನ್ಯಕಸ್ಮಾತ್ಸ್ವರ್ಗದರ್ಶನಾದೀನಿ । ಏತಾನ್ಯತಿ
ತ್ರಾಸಯಂತ್ಯರಿಷ್ಟಾನಿತ್ರಿವಿಧಾನಿಮರಣಲಿಂಗಾನಿ। ತೇಭ್ಯೋವಾಮರಣಜ್ಞಾನಂ
ಭವತ್ಯಯೋಗಿನೋಽಪೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೨೨ ॥

ರಾ ॥ ಸಿದ್ಧ್ಯಂತರಮಾಹ । ಸೋಪಕ್ರಮಮಿತಿ । ಆಯುರ್ವಿಪಾ
ಕಂಯತ್ಪೂರ್ವಕೃತಂಕರ್ಮತದ್ದ್ವಿಪ್ರಕಾರಂಸೋಪಕ್ರಮಂನಿರುಪಕ್ರಮಂ
ಚ । ತತ್ರಸೋಪಕ್ರಮಂಯತ್ಫಲಜನನಾಯೋಪಕ್ರಮೇಣಕಾರ್ಯಕಾರಣಾಭಿ
ಮುಖ್ಯೇನಸಹವರ್ತತೆಯಥೋಷ್ಣಪ್ರದೇಶೇಪ್ರಸಾರಿತಮಾರ್ದ್ರಂವಸ್ತ್ರಂ ಶೀ
ಘ್ರಮೇವಶುಷ್ಯತಿ।ಉಕ್ತರೂಪವಿಪರೀತಂನಿರುಪಕ್ರಮಂಯಥಾತದೇವಾರ್ದ್ರ
ವಾಸಃಸಂವರ್ತಿತಮನುಷ್ಣದೇಶೇಚಿರೇಣಶೋಷಮೇತಿ।ಅಸ್ಮಿನ್ದ್ವಿವಿಧೇ ಕರ್ಮ
ಣಿಯಸ್ಸಂಯಮಂಕರೋತಿಕಿಂಕರ್ಮಶೀಘ್ರವಿಪಾಕಂಕಿಂಚಿರವಿಪಾಕಮಿತಿ ಏ
ವಂಧ್ಯಾನದಾರ್ಢ್ಯಾದಪರಾಂತಜ್ಞಾನಮಸ್ಯೋತ್ಪದ್ಯತೇ।ಅಪರಾಂತಶ್ಶರೀರವಿಯೋ
ಗಃತಸ್ಮಿನ್ಜ್ಞಾನಮಮುಷ್ಮಿನ್ದೇಶೇಽಮುಷ್ಮಿನ್ಕಾಲೇಮಮಶರೀರವಿಯೋಗೋ
ಭವಿಷ್ಯತೀತಿನಿಸ್ಸಂಶಯಂಜಾನಾತಿ । ಅರಿಷ್ಟೇಭ್ಯೋವಾ । ಅರಿಷ್ಟಾನ್ಯಾಧ್ಯಾ
ತ್ಮಿಕಾಧಿದೈವಿಕಾಧಿಭೌತಿಕಭೇದೇನತ್ರಿವಿಧಾನಿ । ತತ್ರಾಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಾನಿಪಿಹಿತಃ
ಕರ್ಣಃಕೋಷ್ಠ್ಯಸ್ಯವಾಯೋರ್ಘೋಷಂನಶೃಣೋತೀತ್ಯೇವಮಾದೀನಿ । ಆಧಿಭೌ
ತಿಕಾನ್ಯಕಸ್ಮಾದ್ವಿಕೃತಪುರುಷದರ್ಶನಾದೀನಿ। ಆಧಿದೈವಿಕಾನ್ಯಕಾಂಡಏವದ್ರ
ಷ್ಟುಮಶಕ್ಯಸ್ವರ್ಗಾದಿಪದಾರ್ಥದರ್ಶನಾದೀನಿತೇಭ್ಯಶ್ಶರೀರವಿಯೋಗಕಾಲಂ
ಜಾನಾತಿ । ಯದ್ಯಪ್ಯಯೋಗಿನಾಮಪ್ಯರಿಷ್ಟೇಭ್ಯಃ ಪ್ರಾಯೇಣಜ್ಞಾನಮುತ್ಪ
ದ್ಯತೆತಥಾಪಿತೇಷಾಂಸಾಮಾನ್ಯಾಕಾರೇಣತತ್ಸಂ ಶಯರೂಪಂಯೋಗಿನಾಂಪುನ
ರ್ನಿಯತಕಾಲದೇಶತಯಾಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವದವ್ಯಭಿಚಾರಿ ॥ ೨೨ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಮೈತ್ರ್ಯಾದಿಷುಬಲಾನಿ ॥ ೨೩ ॥

ಮ ॥ ಮೈತ್ರ್ಯಾದೀತಿ । ಪೂರ್ವಂಮೈತ್ರೀಕರುಣಾಮುದಿತಾಸಂಯ
ಮೋವಿಹಿತಸ್ತೇನತಾಸಾಂಬಲಾನಿವೀರ್ಯಾಣಿಭವಂತಿ।ಮೈತ್ರ್ಯಾಯೋಗೀಪ್ರಾಣಿಮಾತ್ರ
ಸ್ಯಸುಖಕರಸ್ಸುಹೃದ್ಭವತಿದುಃಖಾದುದ್ಧರ್ತಾಭವತಿಅಪಕ್ಷಪಾತೀಭವತಿ। ಉ

ಪೇಕ್ಷಾತ್ವೌದಾಸೀನ್ಯಮಾತ್ರಂನತಸ್ಯಬಲಂಕಿಂಚಿದಸ್ತಿ । ಸಂಯಮಾಭಾವಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೨೩ ॥

ರಾ ॥ ಪರಿಕರ್ಮನಿಷ್ಪಾದಿತಾಸ್ಸಿದ್ಧೀಃಪ್ರತಿಪಾದಯಿತುಮಾಹ । ಮೈತ್ರ್ಯಾದೀತಿ । ಮೈತ್ರೀಕರುಣಾಮುದಿತೋಪೇಕ್ಷಾಸುಯೋವಿಹಿತಸ್ಸಂಯಮಸ್ತಸ್ಯಬಲಾನಿಮೈತ್ರ್ಯಾದೀನಾಂಸಂಬಂಧೀನಿಪ್ರಾದುರ್ಭವಂತಿ । ಮೈತ್ರೀಕರುಣಾಮುದಿತೋಪೇಕ್ಷಾಸ್ತಥಾಸ್ಯಪ್ರಕರ್ಷಂ ಗಚ್ಛಂತಿಯಥಾಸರ್ವಸ್ಯಮಿತ್ರತ್ವಾದಿಕಂಸಂಪ್ರತಿಪದ್ಯತೇ ॥ ೨೩ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಬಲೇಷುಹಸ್ತಿಬಲಾನಿ ॥ ೨೪ ॥

ಮ ॥ ಬಲೇಷ್ವಿತಿ । ಹಸ್ತಿಹನುಮದ್ಗರುಡಾದಿಬಲೇಷುತದ್ಭಾವನೇಸಂಯಮಾತ್ತಾನಿಬಲಾನಿಯೋಗಿನಃಪ್ರಾದುರ್ಭವಂತಿ ಚಿತ್ತಸ್ಯಸ್ವತಸ್ಸರ್ವಸಾಮರ್ಥ್ಯಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ ।

ರಾ ॥ ಸಿದ್ಧ್ಯಂತರಮಾಹ। ಬಲೇಷ್ವಿತಿ। ಹಸ್ತ್ಯಾದಿಸಂಬಂಧೇಷುಬಲೇಷುಕೃತಸಂಯಮಸ್ಯತದ್ಬಲಾನಿಹಸ್ತ್ಯಾದಿಬಲಾನ್ಯಾವಿರ್ಭವಂತಿ । ತದಯಮರ್ಥೋಯಸ್ಮಿನ್ ಹಸ್ತಿಬಲೇವಾಯುವೇಗೇವಾಸಿಂಹವೀರ್ಯೇವಾತನ್ಮಯಭಾವೇನಸಂಯಮಂಕರೋತಿತತ್ಸರ್ವಸಾಮರ್ಥ್ಯಯುಕ್ತತ್ವಾತ್ಸರ್ವಮಸ್ಯಪ್ರಾದುರ್ಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೨೪ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಪ್ರವೃತ್ತ್ಯಾಲೋಕನ್ಯಾಸಾತ್ಸೂಕ್ಷ್ಮವ್ಯವಹಿತವಿಪ್ರಕೃಷ್ಟಜ್ಞಾನಂ ॥ ೨೫ ॥

ಮ ॥ ಪ್ರವೃತ್ತೀತಿ । ಜ್ಯೋತಿಷ್ಮತೀಪ್ರವೃತ್ತಿಃಪ್ರಾಗುಕ್ತಾತಸ್ಯಾಆಲೋಕೇಜ್ಯೋತಿಸ್ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರರೂಪವೃತ್ತೇರಾಸ್ಪದಂಸರ್ವತೋವಿಪ್ರಸೃತಂನಿರ್ಮಲಬುದ್ಧಿಸತ್ವಂ ಸೂಕ್ಷ್ಮಪರಮಾಣ್ವಾದೌಭೂವ್ಯವಹಿತೇನಿಧ್ಯಾದೌವಿಪ್ರಕೃಷ್ಟೇಮೇರ್ವಂತರ್ವರ್ತಿರಸಾಯನಾದೌನ್ಯಾಸಾತ್ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇಪಾತ್ತೇಷಾಂಜ್ಞಾನಂಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರೋಭವತಿ । ಸೂರ್ಯಾಲೋಕಸಂಯೋಗಾದ್ಘಟಾದಿಜ್ಞಾನವದಿತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೨೫ ॥

ರಾ ॥ ಸಿದ್ಧ್ಯಂತರಮಾಹ । ಪ್ರವೃತ್ತೀತಿ । ಪ್ರವೃತ್ತಿರ್ವಿಷಯವತೀ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಮತೀಚಪ್ರಾಗುಕ್ತಾ ತಸ್ಯಾಯಆಲೋಕಃಸಾತ್ವಿಕಪ್ರಕಾಶ ಪ್ರಸರಸ್ತಸ್ಯನಿಖಿಲೇಷುವಿಷಯೇಷುನ್ಯಾಸಾತ್ತದ್ವಾಸಿತಾನಾಂವಿಷಯಾಣಾಂ ಭಾವನಾತ್ಸಾಂತಃಕರಣೇಷ್ವಿಂದ್ರಿಯೇಷುಪ್ರಕೃಷ್ಟಶಕ್ತಿಮಾಪನ್ನೇಷುಸೂ ಕ್ಷ್ಮಸ್ಯಪರಮಾಣ್ವಾದೇರ್ವ್ಯವಹಿತಸ್ಯಭೂಮ್ಯಂತರ್ಗತಸ್ಯನಿಧಾನಾದೇರ್ವಿ ಪ್ರಕೃಷ್ಟಸ್ಯಮೇರ್ವಪರಪಾರ್ಶ್ವವರ್ತಿನೋರಸಾಯನಾದೇರ್ಜ್ಞಾನಮುತ್ಪ ದ್ಯತೇ ॥ ೨೫ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಭುವನಜ್ಞಾನಂಸೂರ್ಯೇಸಂಯಮಾತ್ ॥ ೨೬ ॥

ಮ ॥ ಏವಂಸಂಯಮೇನಸಾಕ್ಷಾತ್ಕೃತಬುದ್ಧ್ಯಾಲೋಕದ್ವಾರಾಭುವ ನಜ್ಞಾನಮುಕ್ತ್ವಾಭೌತಿಕಾಲೋಕದ್ವಾರಾತದಾಹ । ಭುವನೇತಿ । ದಿವಿದೇ ದೀಪ್ಯಮಾನಮಾರ್ತಾಂಡಮಂಡಲೇಸುಷುಮ್ನಾದಿಸಹಸ್ರರಶ್ಮಿಮಾಲಿನಿಸಂ ಯಮಾದ್ವ್ಯಕ್ತ್ಯಭಿನ್ನಚತುರ್ದಶಭುವನಾನಿಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರೋತೀತ್ಯರ್ಥಃ॥ ೨೬॥

ರಾ ॥ ಸಿದ್ಧ್ಯಂತರಮಾಹ । ಭುವನೇತಿ । ಸೂರ್ಯೇಪ್ರಕಾಶಮಯೇ ಯಃಸಂಯಮಂಕರೋತಿತಸ್ಯಸಪ್ತಸುಭೂರ್ಭುವಸ್ಸ್ವಃಪ್ರಭೃತಿಷುಲೋಕೇಷು ಯಾನಿಭುವನಾನಿತತ್ಸನ್ನಿವೇಶಭಾಂಜಿಪುರಾಣಿತೇಷುಯಥಾವದಸ್ಯಜ್ಞಾನಮು ತ್ಪದ್ಯತೇ । ಪೂರ್ವಸ್ಮಿನ್ಸೂತ್ರೇಸಾತ್ವಿಕಃಪ್ರಕಾಶಆಲಂಬನತಯೋಕ್ತಇಹ ತುಭೌತಿಕಇತಿವಿಶೇಷಃ ॥ ೨೬ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಚಂದ್ರೇತಾರಾವ್ಯೂಹಜ್ಞಾನಂ ॥ ೨೭ ॥

ಮ ॥ ಚಂದ್ರೇತಿ । ಚಂದ್ರೇಸಂಯಮಾತ್ನಕ್ಷತ್ರಾಣಾಂಸನ್ನಿವೇಶ ವಿಶೇಷಂಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರೋತಿಸೂರ್ಯಸ್ಯನಕ್ಷತ್ರಾಭಿಭಾವಕತ್ವಾತ್ತತ್ಸಂಯಮಾತ್ತ ಜ್ಜ್ಞಾನಂನಭವತೀತಿಭಾವಃ ॥ ೨೭ ॥

ರಾ॥ ಭೌತಿಕಪ್ರಕಾಶದ್ವಾರೇಣೈವಸಿದ್ಧ್ಯಂತರಮಾಹ । ಚಂದ್ರೇತಿ। ತಾರಾಣಾಂಯೋವ್ಯೂಹೋವಿಶಿಷ್ಟಃಸನ್ನಿವೇಶಸ್ತಸ್ಮಿನ್ ಚಂದ್ರೇಕೃತಸಂಯಮ

ಸ್ಯಜ್ಞಾನಮುತ್ಪದ್ಯತೆಸೂರ್ಯಪ್ರಕಾಶೇನಹತತೇಜಸ್ಕತ್ವಾ ತ್ತಾರಾಣಾಂಸೂರ್ಯ ಸಂಯಮಾತ್ತದ್ಜ್ಞಾನಂನಶಕ್ನೋತಿಭವಿತುಮಿತಿಪೃಥಗಯಮುಪಾಯೋ ಭಿಹಿತಃ ॥ ೨೭ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಧ್ರುವೆತದ್ಗತಿಜ್ಞಾನಂ ॥ ೨೮ ॥

ಮ ॥ ಧ್ರುವೇತಿ । ಧ್ರುವೆಸಂಯಮಾತ್ತಾಸಾಂತಾರಾಣಾಂಗತಿಂಜಾನಾತಿ । ಇಯಂತಾರಾನೇನಗ್ರಹೇಣಸಹಾನೇನಪಥಾಏತಾವಂತಂಕಾಲಂಗಚ್ಛತೀತಿ ॥ ೨೮ ॥

ರಾ ॥ ಧ್ರುವೆನಿಶ್ಚಲೆಜ್ಯೋತಿಷಾಂಪ್ರಧಾನೆಕೃತಸಂಯಮಸ್ಯತಾಸಾಂತಾರಾಣಾಂಯಾಗತಿಃಪ್ರತ್ಯೇಕಂನಿಯತಕಾಲಾನಿಯತದೇಶಾಚತಸ್ಯಾಜ್ಞಾನಮುತ್ಪದ್ಯತೆ । ಇಯಂತಾರಾಇಯಂಗ್ರಹ ಇಯತಾಕಾಲೇನಾಮುಂರಾಶಿಮಿದಂನಕ್ಷತ್ರಂಯಾಸ್ಯತೀತಿಸರ್ವಂಜಾನಾತೀತಿಸೂತ್ರಾರ್ಥಃ । ಇದಂಕಾಲಜ್ಞಾನಮಸ್ಯಫಲಮಿತ್ಯುಕ್ತಂಭವತಿ ॥ ೨೮ ॥

॥ ಸೂ ॥ ನಾಭಿಚಕ್ರೆಕಾಯವ್ಯೂಹಜ್ಞಾನಂ ॥ ೨೯ ॥

ಮ॥ ಏವಂಬಾಹ್ಯಸಿದ್ಧೀರುಕ್ತ್ವಾಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಸಿದ್ಧೀರಾಹ । ನಾಭೀತಿ । ಕಾಯಸ್ಯಮಧ್ಯಭಾಗೆಯನ್ನಾಭಿಚಕ್ರಂಆಧಾರಲಿಂಗಚಕ್ರಾಭ್ಯಾಂಚತುಷ್ಷಟ್ಪತ್ರಾಭ್ಯಾಮುಪರಿಸ್ಥಿತಂದಶಪತ್ರಂತಸ್ಮಿನ್ಸಂಯಮಾದ್ದೇಹಸ್ಯಸನ್ನಿವೇಶಂಜಾನಾತಿ । ವಾತಪಿತ್ತಶ್ಲೇಷ್ಮಾಣಸ್ತ್ರಯೊದೋಷಾಃ।ತ್ವಗ್ರುಧಿರಮಾಂಸಸ್ನಾಯ್ವಸ್ಥಿಮಜ್ಜಾಶುಕ್ಲಾನಿಸಪ್ತಧಾತವಃತೇಷಾಂಪೂರ್ವಂಪೂರ್ವಂಬಾಹ್ಯಮಿತ್ಯೇಷಕಾಯವಿನ್ಯಾಸಃ ॥ ೨೯ ॥

ರಾ ॥ ಬಾಹ್ಯಾಃಸಿದ್ಧೀಃಪ್ರತಿಪಾದ್ಯಾಂತರೀಃಪ್ರತಿಪಾದಯಿತುಮುಪಕ್ರಮತೆ । ನಾಭಿಚಕ್ರೇತಿ । ಶರೀರವರ್ತಿನಾಭಿಸಂಜ್ಞಕಂಯದ್ದಶಾರಂಚಕ್ರಂತಸ್ಮಿನ್ಕೃತಸಂಯಮಸ್ಯಯೋಗಿನಃಕಾಯಗತೋಯೊಸಾವ್ಯೂಹೊವಿಶಿಷ್ಟರಸಮಲಧಾತುನಾಡ್ಯಾದೀನಾಮವಸ್ಥಾನಂತತ್ರಜ್ಞಾನಮುತ್ಪದ್ಯತೆ । ಇದ

ಮುಕ್ತಂಭವತಿ । ನಾಭಿಚಕ್ರಂಶರೀರಸ್ಯಮಧ್ಯವರ್ತಿಸರ್ವತಃಪ್ರಸೃತಾನಾಂ ನಾಡ್ಯಾದೀನಾಂಮೂಲಭೂತಮತಸ್ತತ್ರಕೃತಾವಧಾನಸ್ಯಸಮಗ್ರಃಸನ್ನಿವೇಶೋಯಥಾವತ್ಅಭಾತಿ ॥ ೨೯ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಕಂಠಕೂಪೇಕ್ಷುತ್ಪಿಪಾಸಾನಿವೃತ್ತಿಃ ॥ ೩೦ ॥

ಮ ॥ ಕಂಠಕೂಪೇತಿ । ಜಿಹ್ವಾತಂತೋರಧಸ್ತಾತ್ಕಂಠಸ್ಯಕೂಪಾಕಾರಃಪ್ರದೇಶೋಸ್ತಿಯತ್ರಪ್ರಾಣಾದೇಸ್ಸಂಘರ್ಷಾತ್ಕ್ಷುತ್ಪಿಪಾಸೇಭವತಃ । ತತ್ರಸಂಯಮಾತ್ತನ್ನಿವೃತ್ತಿರಿತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೩೦ ॥

ರಾ॥ ಸಿದ್ಧ್ಯಂತರಮಾಹ । ಕಂಠೇತಿ । ಕಂಠೆಗಳಕೂಪಃಕಂಠಕೂಪೋಜಿಹ್ವಾತಂತೋರಧಸ್ತಾತ್ಕೂಪಇವಕೂಪೋಗರ್ತಾಕಾರಃಪ್ರದೇಶಃಪ್ರಾಣಾದೇರ್ಯತ್ಸಂಸ್ಪರ್ಶನಾತ್ಕ್ಷುತ್ಪಿಪಾಸಾದಯಃಪ್ರಾದುರ್ಭವಂತಿತಸ್ಮಿನ್ಕೃತಸಂಯಮಸ್ಯಯೋಗಿನಃಕ್ಷುತ್ಪಿಪಾಸಾದಯೋನಿವರ್ತಂತೇಘಂಟಿಕಾಧಸ್ತಾತ್ಸ್ರೋತಸ್ಯವಧಾರ್ಯಮಾಣೇತಸ್ಮಿನ್ಬಾಧಿತೇಭವತ್ಯೇವಂವಿಧಾಸಿದ್ಧಿಃ ॥ ೩೦ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಕೂರ್ಮನಾಡ್ಯಾಂಸ್ಥೈರ್ಯಂ ॥ ೩೧ ॥

ಮ ॥ ಕೂರ್ಮೇತಿ । ಕಂಠಕೂಪಾದಧಃಉರಸಿಕೂರ್ಮಾಕಾರಾನಾಡ್ಯಸ್ತಿತತ್ರಸಂಯಮಾತ್ತತ್ಪ್ರವಿಷ್ಟಸ್ಯಚಿತ್ತಸ್ಯಸ್ಥೈರ್ಯಂಸಿದ್ಧ್ಯತೀತ್ಯರ್ಥಃ ।

ರಾ ॥ ಸಿದ್ಧ್ಯಂತರಮಾಹ । ಕೂರ್ಮೇತಿ । ಕಂಠಕೂಪಸ್ಯಾಧಸ್ತಾತ್ಕೂರ್ಮಾಖ್ಯಾಯಾನಾಡೀತಸ್ಯಾಂಕೃತಸಂಯಮಸ್ಯಚೇತಸಸ್ಥೈರ್ಯಮುತ್ಪದ್ಯತೇ । ತತ್ಸ್ಥಾನಮನುಪ್ರವಿಷ್ಟಸ್ಯಚಂಚಲತಾನಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ । ಯದಿವಾಕಾಯಸ್ಯಸ್ಥೈರ್ಯಮುತ್ಪದ್ಯತೇನಕೇನಚಿತ್ಸ್ಪಂದಯಿತುಂಶಕ್ಯತಇತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೩೧ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಮೂರ್ಧಜ್ಯೋತಿಷಿಸಿದ್ಧದರ್ಶನಂ ॥ ೩೨ ॥

ಮ ॥ ಮೂರ್ಧೇತಿ । ಶಿರಃಕಪಾಲಯೋರ್ಮಧ್ಯೇಛಿದ್ರಂಬ್ರಹ್ಮರಂಧ್ರಾಖ್ಯಂ

ಸುಷುಮ್ನಾಯೋಗಾದ್ಭಾಸ್ವರಂಮೂರ್ಧಜ್ಯೋತಿಃತತ್ರಸಂಯಮಾತ್ತೇನನಿಸ್ಯ
ತಾದೇಹಸ್ಥಚಿತ್ತಮಣಿಪ್ರಭಾಸಿದ್ಧಾನದೃಶ್ಯಾನ್ಪಶ್ಯತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೩೦ ॥

ರಾ ॥ ಸಿದ್ಧ್ಯಂತರಮಾಹ । ಮೂರ್ಧೇತಿ । ಶಿರಃಕಪಾಲೆಬ್ರಹ್ಮರಂ
ಧ್ರಾಖ್ಯಂಛಿದ್ರಂಪ್ರಕಾಶಾಧಾರತ್ವಾಜ್ಜ್ಯೋತಿಃಯಥಾಗ್ರಹಾಭ್ಯಂತರಸ್ಥಸ್ಯಮ
ಣೇಃಪ್ರಸರಂತೀಪ್ರಭಾಕುಂಚಿಕಾವಿವರಪ್ರದೇಶೆಸಂಘಟ್ಟತೆ । ತಥಾಹೃದಯ
ಸ್ಥಸ್ಸಾತ್ವಿಕಃಪ್ರಕಾಶಃಪ್ರಸೃತಸ್ತತ್ರಸಂಪೀಡಿತತ್ವಂಭಜತೆ । ತತ್ರಕೃತಸಂ
ಯಮಸ್ಯಯೆದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೋರಂತರಾಳವರ್ತಿನಃಸಿದ್ಧಾದಿವ್ಯಾಃಪುರುಷಾಸ್ತೆ
ಷಾಮಿತರಪ್ರಾಣಿಭಿರದೃಶ್ಯಾನಾಂದರ್ಶನಂಭವತಿ । ತಾನ್ಪಶ್ಯತಿ । ತೈಶ್ಚ
ಸಂಭಾಷತಇತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೩೦ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಪ್ರಾತಿಭಾದ್ವಾಸರ್ವಂ ॥ ೩೩ ॥

ಮ ॥ ಪ್ರಾತಿಭೇತಿ । ವಿವೇಕಖ್ಯಾತಿರ್ಹಿಪ್ರಸಂಖ್ಯಾನಂಸಂಸಾರತಾರ
ಕಂ । ತದರ್ಥಂಸಂಯಮೆಕ್ರಿಯಮಾಣೆಪ್ರಸಂಖ್ಯಾನೊದಯಸೂಚಕಂಪ್ರ
ತಿಭಾಯಾಉದಯಮಾತ್ರೇಣಪ್ರಾತಿಭಂಜ್ಞಾನಂಭವತಿ । ತೇನಯೊಗೀಸ
ರ್ವಂಜಾನಾತಿ । ಯಥಾಸೂರ್ಯೋದಯಸೂಚಕಾರುಣಪ್ರಭಯಾಲೋಕಃ
ಪಶ್ಯತಿತದ್ವತ್ರಾಜವಾರ್ತಿಕೇತುಸರ್ವನಿಮಿತ್ತಾನಪೇಕ್ಷಂಮನೊಮಾತ್ರಜ
ನ್ಯಂಯಥಾರ್ಥಂಝಡಿತ್ಯುತ್ಪದ್ಯಮಾನಂಜ್ಞಾನಂಪ್ರತಿಭಾತಸ್ಯಾಂಸಂಯ
ಮಾತ್ಪ್ರಾತಿಭಂವಿವೇಕಖ್ಯಾತೇಃಪುರ್ವಭಾವಿತಾರಕಮುದೇತಿ । ತೇನಸರ್ವಂ
ಯೊಗೀಜಾನಾತೀತಿವ್ಯಾಖ್ಯಾತಂ ॥ ೩೩ ॥

ರಾ ॥ ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವೆಉಪಾಯಾಂತರಮಾಹ । ಪ್ರಾತಿಭೇತಿ । ನಿಮಿತ್ತಾ
ನಪೇಕ್ಷಂ । ಮನೋಮಾತ್ರಜನ್ಯಮವಿಸಂವಾದಕಂದ್ರಾಗುತ್ಪದ್ಯಮಾನಂಜ್ಞಾ
ನಂಪ್ರತಿಭಾತಸ್ಯಾಂಸಂಯಮೆಕ್ರಿಯಮಾಣೆಪ್ರಾತಿಭಂ ವಿವೇಕಖ್ಯಾತೇಃಪೂ
ರ್ವಭಾವಿತಾರಕಂಜ್ಞಾನಮುದೇತಿಯಥೋದೇಷ್ಯತಿಸವಿತರಿಪೂರ್ವಂಪ್ರಭಾ
ಪ್ರಾದುರ್ಭವತಿತದ್ವದ್ವಿವೇಕಖ್ಯಾತೇಃಪೂರ್ವಂತಾರಕಂಸರ್ವವಿಷಯಕಂ
ಜ್ಞಾನಮಾವಿರ್ಭವತಿತಸ್ಮಿನ್ಸತಿಸಂಯಮಾಂತರಾನಪೇಕ್ಷಃಸರ್ವಂಜಾನಾತೀ
ತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೩೩ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಹೃದಯೇಚಿತ್ತಸಂವಿತ್ ॥ ೩೪ ॥

ಮ ॥ ಹೃದಯೇತಿ । ಅಧೋಮುಖಪದ್ಮೇಚಿತ್ತಸ್ಯಸ್ಥಾನೇಸಂಯಮಾತ್ಸರ್ವಚಿತ್ತಂಜ್ಞಾಯತೇ ॥ ೩೪ ॥

ರಾ॥ ಸಿದ್ಧ್ಯಂತರಮಾಹ । ಹೃದಯೇತಿ । ಹೃದಯಂಶರೀರಸ್ಯಪ್ರದೇಶವಿಶೇಷಸ್ತಸ್ಮಿನ್ನಧೋಮುಖಸ್ವಲ್ಪಪುಂಡರೀಕಾಭ್ಯಂತರೇಅಂತಃಕರಣಸ್ಯಸ್ಥಾನಂತತ್ರಕೃತಸಂಯಮಸ್ಯಪರಚಿತ್ತಜ್ಞಾನಮುತ್ಪದ್ಯತೇ । ಸ್ವಚಿತ್ತಗತಾಃಸರ್ವಾವಾಸನಾಃಪರಚಿತ್ತಗತಾಂಶ್ಚರಾಗಾದೀನ್ಜಾನಾತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೩೪ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಸತ್ವಪುರುಷಯೋರತ್ಯಂತಾಸಂಕೀರ್ಣಯೋಃಪ್ರತ್ಯಯಾವಿಶೇಷೋಭೋಗಃಪರಾರ್ಥಾತ್ಸ್ವಾರ್ಥಸಂಯಮಾತ್ಪುರುಷಜ್ಞಾನಂ ॥ ೩೫ ॥

ಮ ॥ ಸತ್ವೇತಿ । ಬುದ್ಧ್ಯಾತ್ಮನೋರ್ಭೋಗ್ಯಭೋಕ್ತೃತ್ವೇನಾತ್ಯಂತಭಿನ್ನಯೋರ್ಯಃಪ್ರತ್ಯಯಾವಿಶೇಷಃಬುದ್ಧಿಪರಿಣಾಮೈಃಸುಖದುಃಖಮೋಹಪ್ರತ್ಯಯೈಃಪುರುಷಸ್ಯಪ್ರತಿಬಿಂಬಗ್ರಾಹಿಭಿರವಿಶೇಷಸ್ಸಾರೂಪ್ಯಂಪ್ರತಿಬಿಂಬದ್ವಾರಾಸುಖಾದ್ಯಾರೋಪಃಸಭೋಗೋಬುದ್ಧಿಸ್ಥೋದೃಶ್ಯತ್ವಾತ್ಪರಾರ್ಥಃಪುರುಷಸ್ಯಭೋಕ್ತುಶ್ಶೇಷಭೂತಃತಸ್ಮಾತ್ಪರಾರ್ಥಾದ್ಭೋಗಾಚ್ಚಿತ್ಪ್ರತಿಬಿಂಬೋಪಸರ್ಜನಕಪ್ರತ್ಯಯರೂಪಾಜ್ಜಡಾದನ್ಯಚಿತ್ಸ್ವಭಾವಃಪ್ರತಿಬಿಂಬಃಸ್ವಾರ್ಥೋನನ್ಯಶೇಷತತ್ರಸಂಯಮಾತ್ಪುರುಷಸ್ಯಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರೋಭವತಿ । ಸೋಪಿಸ್ವಪ್ರಕಾಶೇನಪುರುಷೇಣವೃಶ್ಯೋಬುದ್ಧಿಸ್ಥೋನಪುರುಷಂವಿಷಯೀಕರ್ತುಮರ್ಹತಿ ಕಿಂತ್ವನಾತ್ಮಾಕಾರತ್ವಶೂನ್ಯತ್ವೇನಾತ್ಮಮಾತ್ರಪ್ರತಿಬಿಂಬಗ್ರಾಹಿತ್ವಾತ್ಪುರುಷಜ್ಞಾನಮಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ । ತಥಾಚಶ್ರುತಿಃ । ವಿಜ್ಞಾತಾರಮರೇಕೇನವಿಜಾನೀಯಾದಿತಿ ॥ ೩೫ ॥

ರಾ ॥ ಸಿದ್ಧ್ಯಂತರಮಾಹ । ಸತ್ವೇತಿ । ಸತ್ವಂಪ್ರಕಾಶಸುಖಾತ್ಮಕಃಪ್ರಾಧಾನಿಕಃಪರಿಣಾಮವಿಶೇಷಃಪುರುಷೋಭೋಕ್ತಾಅಧಿಷ್ಠಾನರೂಪಃತಯೋರ್ಭೋಗ್ಯಭೋಕ್ತೃತ್ವರೂಪತ್ವಾತ್ । ಚೇತನಾಚೇತನತ್ವಾಚ್ಚಅತ್ಯಂತಾಸಂಕೀರ್ಣತ್ವಂಭಿನ್ನತ್ವಮಿತ್ಯರ್ಥಃ । ತಯೋರ್ಯಃಪ್ರತ್ಯಯಸ್ಯಾವಿಶೇಷೋಭೇದೇನಪ್ರತಿಭಾಸನಂಸಭೋಗಃ । ತಸ್ಮಾತ್ಸತ್ವಸ್ಯೈವಕರ್ತೃತಾಪ್ರತ್ಯಯೇನಸುಖ

ದುಃಖಸಂಪಿತ್ । ಸಾಭೋಗಃಸತ್ವಸ್ಯಸ್ವಾರ್ಥನೈರಪೇಕ್ಷ್ಯೇಣಪರಾರ್ಥಃಪ್ರುಷಾರ್ಥನಿಮಿತ್ತಃತಸ್ಮಾದನ್ಯೋಯಸ್ವಾರ್ಥಃಪ್ರುಃಷಸ್ವರೂಪಮಾತ್ರಾಲಂಬನಃ ಪರಿತ್ಯಕ್ತಾಹಂಕಾರೇಸತ್ವೇಯಾಚಿಚ್ಛಾಯಾಸಂಕ್ರಾಂತಿಸ್ತತ್ರಕೃತಸಂಯಮಸ್ಯ ಪುರುಷವಿಷಯಂಜ್ಞಾನಮುತ್ಪದ್ಯತೆತದೇವಂರೂಪಂಸ್ವಾಲಂಬನಂಜ್ಞಾನಂಸತ್ವನಿಷ್ಠಂಪುರುಷೋವಿಜಾನಾತಿ । ನಪುನಃಪುರುಷೋಜ್ಞಾತಾಜ್ಞಾನಸ್ಯವಿಷಯಭಾವಮಾಪದ್ಯತ್ವೇಜ್ಞೇಯತ್ವಾಪತ್ತೇಃ । ಜ್ಞಾತೃಜ್ಞೇಯಯೋಶ್ಚಾತ್ಯಂತವಿರೋಧಾತ್ ॥ ೩೫ ॥

॥ ಸೂ ॥ ತತಃಪ್ರಾತಿಭಾಶ್ರಾವಣವೇದನಾದರ್ಶನಾಸ್ವಾದ ವಾರ್ತಾಜಾಯಂತೆ ॥ ೩೬ ॥

ಮ ॥ ಸಂಪ್ರತ್ಯಸ್ಯಸಂಯಮಸ್ಯಪ್ರುರುಷಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಾತ್ಪ್ರಾಗ್ಭವಾಸ್ಸಿದ್ಧೀರ್ದರ್ಶಯತಿ । ತತಇತಿ । ತತಃಸ್ವಾರ್ಥಸಂಯಮಾತ್ಪ್ರಾತಿಭಂಪೂರ್ವೋಕ್ತಂಸರ್ವಗೋಚರಂಜ್ಞಾನಂಮನೋಮಾತ್ರೇಣಯೋಗಜಶುಕ್ಲಧರ್ಮಾನುಗೃಹೀತೇನಜಾಯತೆ । ದಿವ್ಯಾನಾಂಶಬ್ದಸ್ಪರ್ಶರೂಪರಸಗಂಧಾನಾಂಗ್ರಾಹಕಾಣಿ ಶ್ರೋತ್ರತ್ವಕ್ಚಕ್ಷುರ್ಜಿಹ್ವಾಘ್ರಾಣಾನಿಕ್ರಮೇಣಶ್ರಾವಣವೇದನದರ್ಶನಾಸ್ವಾದವಾರ್ತಾಸಂಜ್ಞಿತಾನಿಜಾಯಂತೆದಿವ್ಯಶಬ್ದಗ್ರಾಹಕಂಶ್ರೋತ್ರಂಯದಾಸ್ಯಯೋಗಿನೋಭವತಿತದಾತಸ್ಯಶ್ರೋತ್ರಸ್ಯಶ್ರಾವಣಮಿತಿತಾಂತ್ರಿಕೀಸಂಜ್ಞಾಭವತಿ ತಥಾಘ್ರಾಣಸ್ಯವಾರ್ತಾಸಂಜ್ಞೆತ್ಯೂಹನೀಯಂ ॥ ೩೬ ॥

ರಾ ॥ ಅಸ್ಯೈವಸಂಯಮಸ್ಯಫಲಮಾಹ । ತತಇತಿ । ತತಃಪುರುಷಸಂಯಮಾದಭ್ಯಸ್ಯಮಾನಾತ್ವ್ಯುಥ್ಥಿತಸ್ಯಾಪಿಜ್ಞಾನಾನಿಜಾಯಂತೆ । ತತ್ರಪ್ರಾತಿಭಂಪೂರ್ವೋಕ್ತಂಜ್ಞಾನಂ । ತಸ್ಯಾವಿರ್ಭಾವಾತ್ಸೂಕ್ಷ್ಮಾದಿಕಮರ್ಥಂಪಶ್ಯತಿ। ಶ್ರಾವಣಂಶ್ರೋತ್ರೇಂದ್ರಿಯಜಂಜ್ಞಾನಂತಸ್ಮಾಚ್ಚಪ್ರಕೃಷ್ಟಾದ್ದಿವ್ಯಂದಿವಿಭವಂಶಬ್ದಂಜಾನಾತಿ।ವೇದನಾಸ್ಪರ್ಶೇಂದ್ರಿಯಜಂಜ್ಞಾನಂವಿದ್ಯತೇನಯೇತಿ ಕೃತ್ವಾತಾಂತ್ರಿಕ್ಯಾಸಂಜ್ಞಯಾವ್ಯವಹ್ರಿಯತೆ।ತಸ್ಮಾದ್ದಿವ್ಯಸ್ಪರ್ಶವಿಷಯಂಜ್ಞಾನಮುಪಜಾಯತೆ । ಆದರ್ಶನಂಚಕ್ಷುರಿಂದ್ರಿಯಜಂಜ್ಞಾನಂಆಸಮಂತಾದ್ದೃಶ್ಯತೆರೂಪಮನೇನೇತಿಕೃತ್ವಾತಸ್ಯಪ್ರಕರ್ಷಾದ್ದಿವ್ಯರೂಪಜ್ಞಾನಮುತ್ಪದ್ಯತೆ। ಆಸ್ವಾದೋರಸನೇಂದ್ರಿಯಜಂಜ್ಞಾನಮಾಸ್ವಾದ್ಯತೆನೇನೇತಿಕೃತ್ವಾ

ತಸ್ಮಿನ್ಪ್ರಕೃಷ್ಟೇದಿವ್ಯರಸಸಂವಿದುಪಜಾಯತೇವಾರ್ತಾಗಂಧವಿತ್ತಿವೃತ್ತಿ
ಶಬ್ದೇನತಾಂತ್ರಿಕ್ಯಾಪರಿಭಾಷಯಾಘ್ರಾಣೇಂದ್ರಿಯಮುಚ್ಯತೇವರ್ತತೇಗಂಧ
ವಿಷಯಇತಿಕೃತ್ವಾವೃತ್ತೇರ್ಘ್ರಾಣೇಂದ್ರಿಯಾಜ್ಜಾತಾವಾರ್ತಾಗಂಧಸಂವಿತ್ತ
ಸ್ಯಾಂಪ್ರಕೃಷ್ಯಮಾಣಾಯಾಂದಿವ್ಯೋಗಂಧೋನುಭೂಯತೇ || ೩೬ ||

|| ಸೂ || ತೇಸಮಾಧಾವುಪಸರ್ಗಾವ್ಯುತ್ಥಾನೇಸಿದ್ಧಯಃ || ೩೭ ||

ಮ || ನನುತರ್ಹಿಅಯಂಯೋಗೀಕೃತಕೃತ್ಯಇತ್ಯತಆಹ | ತಇತಿ |
ತೇಪ್ರಾತಿಭಾದಯಃಸಮಾಧೌನಿಶ್ರೇಯಸಫಲೇರತಸ್ಯೋಪಸರ್ಗಾವಿಘ್ನಾಭವಂತಿ
ಅತೋಮುಕ್ತಸ್ತಾನುಪೇಕ್ಷತೇ | ನಹ್ಯಾತ್ಮಸಂಬೋಧಂವಿನಾಸಿದ್ಧಿಕೋಟ್ಯಾಪಿಕೃ
ತಕೃತ್ಯತಾಭವತಿ | ತದುಕ್ತಂಪರಮಗುರುಣಾಶ್ರೀಕೃಷ್ಣೇನ | ಏತದ್ಬುದ್ಧ್ವಾ
ಬುದ್ಧಿಮಾನ್ಸ್ಯಾತ್ಕೃತಕೃತ್ಯಶ್ಚಭಾರತೇತಿ | ವ್ಯುತ್ಥಾನೇರತಸ್ಯತುತಾಸ್ಸಿದ್ಧ
ಯೋಭವಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ || ೩೭ ||

ರಾ || ಏಷಾಂಫಲವಿಶೇಷಾಣಾಂವಿಷಯವಿಭಾಗಮಾಹ | ತಇತಿ | ತೇ
ಪ್ರಾಕ್ಪ್ರತಿಪಾದಿತಾಃಫಲವಿಶೇಷಾಸ್ಸಮಾಧೇಃಪ್ರಕರ್ಷಂಗಚ್ಛತಉಪಸರ್ಗಾ
ಉಪದ್ರವಾವಿಘ್ನಕಾರಿಣಃತತ್ರಹರ್ಷವಿಸ್ಮಯಾದಿಕಾರಣೇನ ಸಮಾಧಿಶ್ಶಿಥಿಲೀ
ಭವತಿವ್ಯುತ್ಥಾನೇತುವ್ಯವಹಾರದಶಾಯಾಂವಿಶಿಷ್ಟಫಲದಾಯಕತ್ವಾತ್ಸಿದ್ಧ
ಯೋಭವಂತಿ || ೩೭ ||

|| ಸೂ || ಬಂಧಕಾರಣಶೈಥಿಲ್ಯಾತ್ಪ್ರಚಾರಸಂವೇದನಾ
ಚ್ಚಿತ್ತಸ್ಯಪರಶರೀರಾವೇಶಃ || ೩೮ ||

ಮ || ತದೇವಂಸಂಯಮಸ್ಯಜ್ಞಾನರೂಪಾಂವಿಭೂತಿಮಾತ್ಮದರ್ಶ
ನಾಂತಾಮುಕ್ತ್ವಾಕ್ರಿಯಾರೂಪಾಮಾಹ | ಬಂಧೇತಿ | ಸರ್ವತ್ರವ್ಯಾಪ್ತಿಶೀ
ಲಸ್ಯಚಿತ್ತಸ್ಯಸ್ವಶರೀರಮಾತ್ರೇಸಂಕೋಚೇನಸ್ಥಿತಿರ್ಬಂಧಃ | ತಸ್ಯಕಾರಣಂ
ಧರ್ಮಾಧರ್ಮೌತಯೋಸ್ಸಂಯಮೇನಶೈಥಿಲ್ಯಂಭವತಿ | ಪ್ರಚರತ್ಯನೇನಚಿತ್ತ
ಮಿತಿಪ್ರಚಾರೋನಾಡೀಸಂಘಃ | ತಸ್ಯಾಪಿಸಂಯಮೇನಸಂವೇದನಂ | ಅನ
ನಯಾನಾಡ್ಯಾಸಂಚರತೀತಿಜ್ಞಾನಂಭವತಿ | ತಥಾಘ್ರಾಣೇಂದ್ರಿಯಮಾರ್ಗ

ನಾಡೀಜ್ಞಾನಂತಥಾಬಂಧಕರಜ್ಜುನಾಶೇಮಾರ್ಗಜ್ಞಸ್ಯಪರಶರೀರಪ್ರವೇಶವಚ್ಚಿತ್ತಸ್ಯಪರಕಾಯೇಮೃತೇಜೀವತಿವಾಪ್ರವೇಶೋಭವತಿಚಿತ್ತಮನ್ವಿಂದ್ರಿಯಾಣಿಪ್ರವಿಶಂತಿ। ಮಧುಕರರಾಜಮಿವಮಧುಮಕ್ಷಿಕಾಇತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೩೮ ॥

ರಾ ॥ ಸಿದ್ಧ್ಯಂತರಮಾಹ । ಬಂಧೇತಿ । ವ್ಯಾಪಕತ್ವಾದಾತ್ಮಚಿತ್ತಯೋರ್ನಿಯತಕರ್ಮವಶಾದೇವಶರೀರಾಂತರ್ಗತಯೋರೇವಭೋಕ್ತೃಭೋಗ್ಯಭಾವೇನಯತ್ಸಂವೇದನಮುಪಜಾಯತೇಸಏವಶರೀರಬಂಧಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ। ತದ್ಯದಾಸಮಾಧಿವಶಾದ್ಬಂಧಕಾರಣಂಧರ್ಮಾಧರ್ಮಾಖ್ಯಂಕರ್ಮಶಿಥಿಲಂಭವತಿ। ತಾನವಮಾಪದ್ಯತೇ। ಚಿತ್ತಸ್ಯಯೋಸೌಪ್ರಚಾರೋಹೃದಯಪ್ರದೇಶಾದಿಂದ್ರಿಯದ್ವಾರೇಣವಿಷಯಾಭಿಮುಖ್ಯೇನಪ್ರಸರಸ್ತಸ್ಯಸಂವೇದನಂಜ್ಞಾನಂಇಯಂಚಿತ್ತವಹಾನಾಡೀಅನಯಾಚಿತ್ತಂವಹತಿಇಯಂಚ ರಸಪ್ರಾಣಾದಿವಹಾಭ್ಯೋನಾಡೀಭ್ಯೋವಿಲಕ್ಷಣಾ। ಇತಿಸ್ವಪರಶರೀರಯೋರ್ಯದಾಸಂಚಾರಂಜಾನಾತಿತದಾಪರಕೀಯಂಶರೀರಂಮೃತಂಜೀವಚ್ಛರೀರಂವಾಚಿತ್ತಂಸಂಚಾರದ್ವಾರೇಣಪ್ರವಿಶತಿಚಿತ್ತಂಚಪರಶರೀರಂಪ್ರವಿಶದಿಂದ್ರಿಯಾಣ್ಯನುವರ್ತಂತೇ। ಮಧುಕರರಾಜಮಿವಮಧುಮಕ್ಷಿಕಾಸ್ತತಃಪರಶರೀರಪ್ರವಿಷ್ಟೋಯೋಗೀಸ್ವಶರೀರವತ್ತೇನವ್ಯವಹರತಿಯತೋವ್ಯಾಪಕಯೋಶ್ಚಿತ್ತಪುರುಷಯೋರ್ಭೋಗಸಂಕೋಚೇಕಾರಣಂಕರ್ಮಾಭೂತ್ । ತಚ್ಚೇತ್ಸಮಾಧಿನಾಕ್ಷೀಣಂತದಾಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾತ್ಸರ್ವತ್ರೈವಭೋಗನಿಷ್ಪತ್ತಿಃ ॥ ೩೮ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಉದಾನಜಯಾಜ್ಜಲಪಂಕಕಂಟಕಾದಿಷ್ವಸಂಗಉತ್ಕ್ರಾಂತಿಶ್ಚ ॥ ೩೯ ॥

ಮ॥ ಉದಾನೇತಿ। ಸಮಸ್ತಾನಾಮಿಂದ್ರಿಯಾಣಾಂಪ್ರವೃತ್ತಿಃಬಾಹ್ಯಾ। ರೂಪಾದ್ಯಾಲೋಚನರೂಪಾಆಂತರಾಜೀವನಯೋನಿಪ್ರಯತ್ನರೂಪಾಸರ್ವಕರಣಸಾಧಾರಣೀ। ಅಸ್ಯಾಃಕಾರ್ಯಾಣಿ। ಪಂಚಪ್ರಾಣಾದಯಃ। ತತ್ರನಾಸಿಕಾಗ್ರಾದಾಹೃದಯಂಸ್ಥಿತಃಪ್ರಾಣಃ। ಆಹೃದಯಾದಾನಾಭೇಸ್ಥಿತಃಸಮಾನಃ। ಭುಕ್ತಂಸಮಂನಯತೀತಿ। ಆನಾಭೇರಾಪಾದತಲಂಸ್ಥಿತೋಽಪಾನೋಮಲಮಪನಯತೀತಿ। ಆನಾಸಾಗ್ರಾದಾಶಿರೋವೃತ್ತಿರುದಾನಃ। ಉತ್ಕ್ರಾಂತಿಹೇತುಃ

ಸರ್ವದೇಹವ್ಯಾಪೀವ್ಯಾನಃತೇಷುಪ್ರಾಣಃಶ್ರೇಷ್ಠಃ । ತತೋಽದಾನಸ್ಯಸಂಯಮೇನಜಯಾದಂಬುಪಂಕಕಂಟಕಾದಿಷ್ವಸಕ್ತೋಯೋಗೀಲಘುತ್ವಾದುಪರಿಗಚ್ಛತಿ । ಸ್ವೇಚ್ಛಯಾಮರಣಂಚಲಭತಇತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೩೯ ॥

ರಾ ॥ ಸಿದ್ಧ್ಯಂತರಮಾಹ । ಉದಾನೇತಿ । ಸಮಸ್ತಾನಾಮಿಂದ್ರಿಯಾಣಾಂತುಷಜ್ವಾಲಾವದ್ಯಾಯುಗಪದುತ್ಥಿತಾವೃತ್ತಿಃಸಾಜೀವನಶಬ್ದವಾಚ್ಯಾತಸ್ಯಾಃಕ್ರಿಯಾಭೇದಾತ್ಪ್ರಾಣಾದಿಸಂಜ್ಞಾಭಿರ್ವ್ಯಪದೇಶಃತತ್ರಹೃದಯಾನ್ಮುಖನಾಸಿಕಾದ್ವಾರೇಣವಾಯೋಃಪ್ರಣಯನಾತ್ಪ್ರಾಣಇತ್ಯುಚ್ಯತೇನಾಭಿಪ್ರದೇಶಾತ್ಪಾದಾಂಗುಷ್ಠಪರ್ಯಂತಮಪನಯನಾದಪಾನಃ।ನಾಭಿಪ್ರದೇಶಂಪರಿವೇಷ್ಟ್ಯಸಮಂತಾನ್ನಯನಾತ್ಸಮಾನಃ।ಕೃಕಾಟಿಕಾದೇಶಾದಾಶಿರೋವೃತ್ತೇರುನ್ನಯನಾದುದಾನಃ । ವ್ಯಾಪ್ಯನಯನಾತ್ಸರ್ವಶರೀರವ್ಯಾಪೀವ್ಯಾನಃ ।ಉದಾನಸ್ಯಸಂಯಮದ್ವಾರೇಣಜಯಾದಿತರೇಷಾಂವಾಯೂನಾಂನಿರೋಧಾದೂರ್ಧ್ವಗಾಮಿತ್ವೇನಜಲೇಮಹಾನದ್ಯಾದೌಮಹತಿವಾಕರ್ದಮೇತೀಕ್ಷ್ಣೇಷು ಕಂಟಕೇಷುವಾನಸಜ್ಜತೇಅತಿಲಘುತ್ವಾತ್ತೂಲಪಿಂಡವಜ್ಜಲಾದೌಮಜ್ಜಿತೋಽಪ್ಯುದ್ಗಚ್ಛತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೩೯ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಸಮಾನಜಯಾಜ್ಜ್ವಲನಂ ॥ ೪೦ ॥

ಮ ॥ ಸಮಾನೇತಿ॥ನಾಭಿನಿಕಟಸ್ಥಾಗ್ನಿವ್ಯಾಪಿನಸ್ಸಮಾನಸ್ಯವಶೀಕಾರಾದಗ್ನೇರ್ಜ್ವಲನಂಭವತಿ । ಯೇನೋಜ್ಜ್ವಲೋಜ್ಜ್ವಲನ್ನಿವದೃಶ್ಯತಇತ್ಯರ್ಥಃ । ಏವಂಪ್ರಾಣಾದಿಜಯಾತ್ಸ್ವೇಚ್ಛಯಾತತ್ತತ್ಕ್ರಿಯಾಸಿದ್ಧಯೋಬೋಧ್ಯಾಃ ॥ ೪೦ ॥

ರಾ ॥ ಸಿದ್ಧ್ಯಂತರಮಾಹ । ಸಮಾನೇತಿ । ಅಗ್ನಿಮಾವೇಷ್ಟ್ಯವ್ಯವಸ್ಥಿತಸ್ಯಸಮಾನಸ್ಯವಾಯೋರ್ಜಯಾತ್ಸಂಯಮೇನವಶೀಕಾರಾನ್ನಿರಾವರಣಸ್ಯಾಗ್ನೇರೂರ್ಧ್ವಗತ್ವಾತ್ತೇಜಸಾಪ್ರಜ್ವಲನ್ನಿವಯೋಗೀಪ್ರತಿಭಾತಿ ॥ ೪೦ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಶ್ರೋತ್ರಾಕಾಶಯೋಸ್ಸಂಬಂಧಸಂಯಮಾದ್ದಿವ್ಯಂ
ಶ್ರೋತ್ರಂ ॥ ೪೧ ॥

ಮ ॥ ಶ್ರೋತ್ರೇತಿ । ಅಹಂಕಾರಿಕಸ್ಯಾಪಿಶ್ರೋತ್ರಸ್ಯಾಕಾಶೇನಾಧಾ

ಾಧೆಯಭಾವೋಸ್ತಿ । ಉಪಲಕ್ಷಣಮೇತತ್ತ್ವಗ್ವಾಯ್ವೋಃ । ಚಕ್ಷುಸ್ತೇಜ
ಸೋಃ । ಅಬ್ರಸನಯೋಃ । ಘ್ರಾಣಭೂಮ್ಯೋಃಸಂಬಂಧೇಷುಸಂಯಮಾ
ದ್ದಿವ್ಯಾನೀಂದ್ರಿಯಾಣಿಶ್ರಾವಣವೇದನಾದ್ಯುಕ್ತಸಂಜ್ಞಾನಿಭವಂತಿ । ಯೈರ್ದಿ
ವ್ಯಶಬ್ದಾದೀನ್ಯುಗಪಜ್ಜಾನಾತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೪೧ ॥

ರಾ ॥ ಸಿದ್ಧ್ಯಂತರಮಾಹ । ಶ್ರೋತ್ರೇತಿ । ಶ್ರೋತ್ರಂಶಬ್ದಗ್ರಾಹಕ
ಮಾಹಂಕಾರಿಕಮಿಂದ್ರಿಯಮಾಕಾಶಂವ್ಯೋಮಶಬ್ದತನ್ಮಾತ್ರಕಾರ್ಯಂ । ತಯೋ
ಸ್ಸಂಬಂಧೋದೇಶದೇಶಿಭಾವಲಕ್ಷಣಸ್ತಸ್ಮಿನ್ಕೃತಸಂಯಮಸ್ಯಯೋಗಿನೋದಿ
ವ್ಯಂಶ್ರೋತ್ರಂಪ್ರವರ್ತತೇ । ಯುಗಪತ್ಸೂಕ್ಷ್ಮವ್ಯವಹಿತವಿಪ್ರಕೃಷ್ಟಗ್ರಹ
ಣಸಮರ್ಥಂಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೪೧ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಕಾಯಾಕಾಶಯೋಸ್ಸಂಬಂಧಸಂಯಮಾಲ್ಲಘು
ತೂಲಸಮಾಪತ್ತೇಶ್ಚಾಕಾಶಗಮನಂ ॥ ೪೨ ॥

ಮ ॥ ಕಾಯಾಕಾಶೇತಿ । ಕಾಯಾಕಾಶಯೋಸ್ಸಂಯೋಗಂಜಿತ್ವಾಲ
ಘುನಿತೂಲಾದೌವಾತದ್ಭಾವೇನಸಮಾಧಿನಾಲಘುಕಾಯೋ ಭೂತ್ವಾಆದೌಜಲೇ
ವಿಹರತಿ । ತತಊರ್ಣನಾಭಿತಂತುಷುವಿಹರತಿ । ಪಶ್ಚಾತ್ಸೂರ್ಯರಶ್ಮಿಷು ।
ತತೋಯಥೇಷ್ಟಮಾಕಾಶೇಗಚ್ಛತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೪೨ ॥

ರಾ ॥ ಸಿದ್ಧ್ಯಂತರಮಾಹ । ಕಾಯೇತಿ । ಕಾಯಃಪಾಂಚಭೌತಿಕಂಶ
ರೀರಂತಸ್ಯಾಕಾಶೇನಾವಕಾಶದಾಯಕೇನಯಸ್ಸಂಬಂಧಸ್ತತ್ರಸಂಯಮಂವಿ
ಧಾಯಲಘುನಿತೂಲಾದೌಸಮಾಪತ್ತಿಂತನ್ಮಯೀಭಾವಲಕ್ಷಣಾಂವಿಧಾಯ ।
ಪ್ರಾಪ್ತಾತ್ಯಂತಲಘುಭಾವೋಯೋಗೀಪ್ರಥಮಂಭುವಿಯಥಾರುಚಿಸಂಚಾರಕ್ರ
ಮೇಣಜಲೋರ್ಣನಾಭತಂತುಜಾಲೇನಸಂಚರಮಾಣಆದಿತ್ಯರಶ್ಮಿಭಿಶ್ಚವಿಹ
ರನ್ಯಥೇಷ್ಟಮಾಕಾಶೇಗಚ್ಛತಿ ॥ ೪೨ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಬಹಿರಕಲ್ಪಿತಾವೃತ್ತಿರ್ಮಹಾವಿದೇಹಾತತಃಪ್ರಕಾ
ಶಾವರಣಕ್ಷಯಃ ॥ ೪೩ ॥

ಮ ॥ ಬಹಿರಿತಿ । ದೇಹೇಹಂಭಾವೇಸತ್ಯೇವಮೇಮನೋಬಹಿರಸ್ತ್ವಿತಿ
ಕಲ್ಪನಯಾಮನಸೋದೇಹಾದ್ಬಹಿಃವೃತ್ತಿರ್ಲಾಭೋಭವತಿ । ಸಾಕಲ್ಪಿತಾವಿದೇ

ಹಾಖ್ಯಾಧಾರಣಾ | ತಥಾಹಿಮಹಾವಿದೇಹಾಧ್ಯಾಸಾತ್ತಸ್ಯಾಂಸಿದ್ಧೌಸತ್ಯಾಂಮನಸೋಬಹಿರ್ವೃತ್ತಿಲಾ ಭೋಭವತಿ | ಸೇಯಮಕಲ್ಪಿತಾಮಹಾವಿದೇಹಾಖ್ಯಾಧಾರಣಾ | ತತಃಪ್ರಕಾಶ ಸ್ವಭಾವಸ್ಯಚಿತ್ತಸ್ಯಕ್ಲೇಶಕರ್ಮಾದ್ಯಾವರಣಕ್ಷಯೋಭವತಿ | ತತಸ್ಸರ್ವ ಜ್ಞತ್ವಲಾಭೋಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ || ೪೨ ||

ರಾ || ಸಿದ್ಧ್ಯಂತರಮಾಹ | ಬಹಿರಿತಿ | ಶರೀರಾದ್ಬಹಿರ್ಯದಾಮನಸಃಶ ರೀರನೈರಪೇಕ್ಷ್ಯೇಣವೃತ್ತಿಃಸಾಮಹಾವಿದೇಹಾನಾಮ | ವಿಗತಶರೀರಾಹಂಕಾ ರದಾರ್ಢ್ಯದ್ವಾರೇಣೋಚ್ಯತೇ | ತತಸ್ತಸ್ಯಾಂಕೃತಾತ್ಸಂಯಮಾತ್ಪ್ರಕಾಶಾವ ರಣಕ್ಷಯಃಸಾತ್ತ್ವಿಕಸ್ಯಚಿತ್ತಸ್ಯಯಃಪ್ರಕಾಶಸ್ತಸ್ಯಯದಾವರಣಂಕ್ಲೇಶಕ ರ್ಮಾದಿತಸ್ಯಕ್ಷಯಃಪ್ರವಿಲಯೋಭವತಿ | ಅಯಮರ್ಥಃ | ಶರೀರಾಹಂಕಾರೇ ಸತಿಯಾಮನಸೋಬಹಿರ್ವೃತ್ತಿಃಸಾಕಲ್ಪಿತೇತ್ಯುಚ್ಯತೇ | ಯದಾಪುನಃಶರೀರಾ ಹಂಕಾರಭಾವಂಪರಿತ್ಯಜ್ಯಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೇಣಮನಸೋವೃತ್ತಿಃಸಾಅಕಲ್ಪಿತಾ | ತ ಸ್ಯಾಂಸಂಯಮಾತ್ಯೋಗಿನಸ್ಸರ್ವೇಚಿತ್ತಮಲಾಃಕ್ಷೀಯಂತೇ || ೪೨ ||

|| ಸೂ || ಸ್ಥೂಲಸ್ವರೂಪಸೂಕ್ಷ್ಮಾನ್ವಯಾರ್ಥವತ್ತ್ವಸಂಯ
ಮಾದ್ಭೂತಜಯಃ || ೪೪ ||

ಮ|| ಸ್ಥೂಲೇತಿ | ಏವಂಭೂತಾನಾಂಸ್ಥೂಲಂದೃಶ್ಯಮಾನಮವಯವ ಸಂಸ್ಥಾನಂಪೃಥಿವೀತ್ವಾದಿಜಾತಿಮತ್ಕ್ರಮೇಣೈಕೈಕಸ್ಯೈಕೈಕಬ್ಧ್ವಾದಿಭಿಃಪಂ ಚಗುಣೈಸ್ಸ್ಥೂಲೈರ್ವ್ಯಕ್ತಮಿತ್ಯೇಕಂರೂಪಂ | ಅಥದ್ವಿತೀಯಂತೇಷಾಂಸ್ವರೂ ಪಂಕ್ರಮೇಣಕಾಠಿನ್ಯಸ್ನೇಹೌಷ್ಣ್ಯಪ್ರೇರಣಾಸರ್ವಗತತ್ವಲಕ್ಷಣಂಪ್ರೇರಣಾ ವಾಯೋಸ್ತೃಣಾದಿವಾಹಕತ್ವಂ | ಅಥತೃತೀಯಂತೇಷಾಂರೂಪಂಸೂಕ್ಷ್ಮಂಕಾ ರಣಂಪರಮಾಣವಃತೇಷಾಂಸೂಕ್ಷ್ಮಾಣಿಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಾಣಿಅಥಚತುರ್ಥಂತೇ ಷಾಂರೂಪಂಗುಣತ್ರಯಂತದ್ಧಿಸ್ವಕಾರ್ಯಂಕಾರಣತ್ವೇನಾನ್ವೇತೀತ್ಯನ್ವಯಃಸಾ ಮಾನ್ಯಂ | ಅಥಪಂಚಮಂತೇಷಾಂಭೂತಾನಾಂರೂಪಂಅರ್ಥವತ್ತ್ವಂಭೋಗಾಪ ವರ್ಗಸಾಮರ್ಥ್ಯಂಗುಣನಿಷ್ಠಂಸ್ವೇಷುಗುಣಾಸ್ವದಾದಾಗತಂ | ಏವಂಭೂ ತಾನಾಂಪಂಚರೂಪೇಷುಸ್ಥೂಲಾತ್ಕ್ರಮೇಣಸಂಯಮಾದ್ಭೂತಾನಿಯೋಗಿಸಂ ಕಲ್ಪಾನುಸಾರೀಣಿಭವಂತಿವತ್ಸಾನುಸಾರಿಣ್ಯಇವಗಾವಇತ್ಯರ್ಥಃ || ೪೪ ||

ರಾ ॥ ತದೇವಂಪೂರ್ವಾಂತವಿಷಯಾಅಪರಾಂತವಿಷಯಾಮಧ್ಯಭಾ ಶ್ಚ ಸಿದ್ಧೀಃಪ್ರತಿಪಾದ್ಯಾನಂತರಂಭುವನಜ್ಞಾನಾದಿರೂಪಾಬಾಹ್ಯಾಃ। ಕಾಯ ವ್ಯೂಹಾದಿರೂಪಾಆಭ್ಯಂತರಾಃ । ಪರಿಕರ್ಮನಿಷ್ಪನ್ನ ಭೂತಾಶ್ಚ ಮೈತ್ರ್ಯಾ ಷುಬಲಾನೀತ್ಯೇವಮಾದ್ಯಾಃ । ಸಮಾಧ್ಯುಪಯೋಗಿನೀಶ್ಚಾಂತಃಕರಣಬ ಃಕರಣಲಕ್ಷಣೇಂದ್ರಿಯಭಾವಾಃಪ್ರಾಣಾದಿವಾಯುಭಾವಾಶ್ಚ ಸಿದ್ಧೀಶ್ಚಿತ್ತದಾ ರ್ಢ್ಯಾಯಸಮಾಧೇಸ್ಸಮಾಶ್ವಾಸೋತ್ಪತ್ತಯೆಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ। ಇದಾನೀಂತತ್ವದ ರ್ನೋಪಯೋಗಿಸಬೀಜನಿರ್ಬೀಜಸಮಾಧಿಸಿದ್ಧಯೆವಿವಿಧೋಪಾಯಪ್ರದರ್ಶ ನಾಯಾಹ । ಸ್ಥೂಲೇತಿ। ಪಂಚಾನಾಂಪೃಥಿವ್ಯಾದೀನಾಂಭೂತಾನಾಂಯೆಪಂ ಚಾವಸ್ಥಾವಿಶೇಷರೂಪಾಧರ್ಮಾಃಸ್ಥೂಲತ್ವಾದಯಸ್ತತ್ರಕೃತಸಂಯಮಸ್ಯ ಭೂತಜಯೋಭವತಿಭೂತಾನಿವಶ್ಯಾನಿಭವಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ । ತಥಾಹಿ । ಭೂತಾ ನಾಂಪರಿದೃಶ್ಯಮಾನಂವಿಶಿಷ್ಟಾಕಾರವದ್ರೂಪಂಸ್ಥೂಲಂಸ್ವರೂಪಂಚೈಷಾಂಯ ಥಾಕ್ರಮಂಕಾರ್ಯಂಗಂಧಸ್ನೆಹೋಷ್ಣತಾಪ್ರೇರಣಾವಕಾಶದಾನಲಕ್ಷಣಂಸೂ ಕ್ಷ್ಮಂತುಯಥಾಕ್ರಮಂಭೂತಾನಾಂಕಾರಣತ್ವೇನವ್ಯವಸ್ಥಿತಾನಿಗಂಧಾದಿತ ನ್ಮಾತ್ರಾಣಿಅನ್ವಯಿನೋಗುಣಾಃಪ್ರಕಾಶಪ್ರವೃತ್ತಿಸ್ಥಿತಿರೂಪತಯಾಸರ್ವ ತ್ರೈವಾನ್ವಯಿತ್ವೇನಸಮುಪಲಭ್ಯಂತೆ। ಅರ್ಥವತ್ವಂತೆಷ್ವೇವಗುಣೇಷುಭೋ ಗಾಪವರ್ಗಾಖ್ಯಾಶಕ್ತಿಃ। ತದೆವಂಭೂತೇಷುಪಂಚಸುಉಕ್ತಲಕ್ಷಣಾವಸ್ಥಾಪ ನ್ನೇಷುಪ್ರತ್ಯವಸ್ಥಂಸಂಯಮಂಕುರ್ವನ್ಯೋಗೀಭೂತಜಯೀಭವತಿ। ತದ್ಯ ಥಾಪ್ರಥಮಂಸ್ಥೂಲರೂಪೆಸಂಯಮಂವಿಧಾಯತದನುಸೂಕ್ಷ್ಮರೂಪೆಇತ್ಯೆ ವಂಕ್ರಮೇಣತಸ್ಯಕೃತಸಂಯಮಸ್ಯಸಂಕಲ್ಪಾನುವಿಧಾಯಿನ್ಯೋವತ್ಸಾನುಸಾ ರಿಣ್ಯಾಇವಗಾವೋಭೂತಪ್ರಕೃತಯೋಭವಂತಿ ॥ ೪೪ ॥

॥ ಸೂ ॥ ತತೋಣಿಮಾದಿಪ್ರಾದುರ್ಭಾವಃಕಾಯಸಂಪತ್ತ
ದ್ಧರ್ಮಾನಭಿಘಾತಶ್ಚ ॥ ೪೫ ॥

ಮ ॥ ತತಇತಿ । ತತೋಭೂತಜಯಾದ್ಯೋಗಿನಃಅಣಿಮಾದ್ಯಷ್ಟಸಿ ದ್ಧಯಃಪ್ರಾದುರ್ಭವಂತಿ। ಪರಮಾಣುತುಲ್ಯತ್ವಮಣಿಮಾ। ವಿಭುತ್ವಂಮಹಿ ಮಾ। ತೂಲಪಿಂಡವಲ್ಲಘುತ್ವಂಲಘಿಮಾ । ಮೇರುವದ್ಗುರುತ್ವಂಗರಿಮಾ ।

ಅಂಗುಳ್ಯಾಚಂದ್ರಸ್ಪರ್ಶನಂಪ್ರಾಪ್ತಿಃ । ಸತ್ಯಸಂಕಲ್ಪತ್ವಂಪ್ರಾಕಾಮ್ಯಂ । ಭೂತಸಿಯಂತೃತ್ವಂವಶಿತ್ವಂ । ಭೂತಸ್ರಷ್ಟೃತ್ವನಿಗೀಶಿತ್ವಂ। ಇತ್ಯಷ್ಟೈಶ್ವರ್ಯಾಣಿ। ಅತ್ರಪ್ರಾಪ್ತ್ಯಂತಾನಿಸ್ಥೂಲಸಂಯಮಾತ್ಸಿದ್ಧ್ಯಂತಿಸ್ವರೂಪಸಂಯಮಾತ್ಪ್ರಾಕಾಮ್ಯಂಅವಶಿಷ್ಟಂಹೇತುಸಂಯಮಾದಿತಿವಿಭಾಗಃ । ಕಾಯಸಂಪದ್ವಕ್ಷ್ಯತೇ। ಅಸ್ಯಕಾಯಸ್ಯಭೂತಧರ್ಮೈಃಕಾಠಿನ್ಯಾದಿಭಿರನಭಿಘಾತಶ್ಚ ಭೂತಜಯಾತ್ಸಿಧ್ಯತಿ । ಯೇನಶಿಲಾಂತಃಪ್ರವಿಶತಿಶೀತೋಷ್ಣಾದಯೋನಬಾಧಂತಇತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೪೫ ॥

ರಾ ॥ ತಸ್ಯೈವಭೂತಜಯಸ್ಯಫಲಮಾಹ । ತತಇತಿ। ಅಣಿಮಾಪರಮಾಣುತಾಪತ್ತಿಃ। ಮಹಿಮಾಮಹತ್ವಂ । ಗರಿಮಾಗುರುತ್ವಾಪತ್ತಿಃ । ಲಘಿಮಾಲಘುತ್ವಂ। ತೂಲಪಿಂಡವಲ್ಲಘುತ್ವಪ್ರಾಪ್ತಿಃ। ಪ್ರಾಪ್ತಿರಂಗುಳ್ಯಗ್ರೇಣಚಂದ್ರಾದಿಸ್ಪರ್ಶನಶಕ್ತಿಃ। ಪ್ರಾಕಾಮ್ಯಮಿಚ್ಛಾನಭಿಘಾತಃ। ಶರೀರಾಂತಃಕರಣೇಶ್ವರತ್ವಂಈಶತ್ವಂ । ಸರ್ವತ್ರಪ್ರಭವಿಷ್ಣುತಾವಶಿತ್ವಂ ।ಸರ್ವಾಣ್ಯೇವಭೂತಾನಿತದನುರಾಗಿತ್ವಾತ್ತದುಕ್ತಂನಾತಿಕ್ರಮಂತಿ । ಕಾಮಾವಸಾಯಿತ್ವಂಸಾರ್ವತ್ರಿಕಕಾಮಾವಸಾಯಃಯಸ್ಮಿನ್ವಿಷಯೇಸ್ಯಕಾಮಃ ಇಚ್ಛಾಭವತಿತಸ್ಮಿನ್ವಿಷಯೇಯೋಗಿನೋವಸಾಯೋಭವತಿ । ತಂವಿಷಯಂಸ್ವೀಕಾರದ್ವಾರೇಣಅಭಿಲಾಷಸಮಾಪ್ತಿಪರ್ಯಂತಂನಯತೀತ್ಯರ್ಥಃ । ತತ್ರತೇಅಣಿಮಾದ್ಯಾಃ। ಸಮಾಧ್ಯುಪಯೋಗಿನೋಭೂತಜಯಾತ್ಯೋಗಿನಃಪ್ರಾದುರ್ಭವಂತಿ । ಯಥಾಪರಮಾಣುತ್ವಂಪ್ರಾಪ್ತೋವಜ್ರಾದೀನಾಮಪ್ಯಂತಃಪ್ರವಿಶತಿ । ಏವಂಸರ್ವತ್ರಯೋಜ್ಯಂ । ಏತೇಅಣಿಮಾದಯೋಷ್ಟಾಗುಣಾಮಹಾಸಿದ್ಧಯಇತ್ಯುಚ್ಯಂತೇ । ಕಾಯಸಂಪದ್ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣಾ । ತಾಂಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ । ತದ್ಧರ್ಮಾನಭಿಘಾತಶ್ಚ । ತಸ್ಯಕಾಯಸ್ಯಯೇ ಧರ್ಮಾರೂಪಾದಯಸ್ತೇಷಾಮನಭಿಘಾತೋನಾಶೋನಾಸ್ಯಕುತಶ್ಚಿದಪಿಭವತಿ । ನಾಸ್ಯರೂಪಮಗ್ನಿರ್ದಹತಿ । ನಚವಾಯುಶ್ಶೋಷಯತೀತ್ಯಾದಿಯೋಜ್ಯಂ ॥ ೪೫ ॥

॥ ಸೂ ॥ ರೂಪಲಾವಣ್ಯಬಲವಜ್ರಸಂಹನನತ್ವಾನಿಕಾಯಸಂಪತ್ ॥ ೪೬ ॥

ಮ ॥ ರೂಪೇತಿ । ಚಕ್ಷುಃಪ್ರಿಯಂರೂಪಂಲಾವಣ್ಯಂಸರ್ವಾಂಗಸೌಂ

ರ್ವಂಬಲಂವೀರ್ಯಂವಜ್ರಸ್ಯೇವಸಂ ಹನನಮವಯವವ್ಯೂಯಸ್ಯತಥಾಭೂತೋವಜ್ರ ಸಂಹನನತ್ವಂ । ಹನೂಮತಿಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ॥

ರಾ ॥ ಕಾಯಸಂಪದಮಾಹ । ರೂಪೇತಿ । ರೂಪಲಾವಣ್ಯಬಲಾನಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾನಿ । ವಜ್ರಸಂಹನನಂವಜ್ರವತ್ಕಠಿನಾಂಗತ್ವಮಸ್ಯಶರೀರೇಭವತೀ ತ್ಯರ್ಥಃ । ಇತಿಕಾಯಸ್ಯಾವಿರ್ಭೂತಗುಣಸಂಪತ್ ॥ ೪೬ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಗ್ರಹಣಸ್ವರೂಪಾಸ್ಮಿತಾನ್ವಯಾರ್ಥವತ್ವಸಂಯಮಾ ದಿಂದ್ರಿಯಜಯಃ ॥ ೪೭ ॥

ಮ ॥ ಭೂತಜಯಾನಂತರಮಿಂದ್ರಿಯಜಯಮಾಹ । ಗ್ರಹಣೇತಿ । ಶಬ್ದಃಷಡ್ಜಾದಿಃ । ಸ್ಪರ್ಶಶ್ಶೀತಾದಿಃ । ರೂಪಂಪೀತಾದಿ । ರಸೋಮಧುರಾದಿಃ । ಗಂಧಸ್ಸುರಭ್ಯಾದಿರಿತಿಸಾಮಾನ್ಯವಿಶೇಷಾತ್ಮಕಶಬ್ದಾದಿಗೋಚರಾಃಪಂಚವೃತ್ತ ಯಃಕಾರ್ಯಾಣಿ । ಶ್ರೋತ್ರಾದೀಂದ್ರಿಯಾಣಾಂಗ್ರಹಣಾನಿ । ಪ್ರಥಮಂರೂಪಂ ಪ್ರಕಾಶಕತ್ವಂ । ಸ್ವರೂಪತ್ವಂತೇಷಾಂದ್ವಿತೀಯಂ । ಅಸ್ಮಿತಾಸಾತ್ವಿಕಾಹಂ ಕಾರಃ । ಕಾರಣಂತೇಷಾಂತೃತೀಯಂ । ಅನ್ವಯಾರ್ಥವತ್ವೇಚತುರ್ಥಪಂ ಚಮೇರೂಪೇವ್ಯಾಖ್ಯಾತೇ । ತೇಷುಪಂಚಸ್ವಿಂದ್ರಿಯರೂಪೇಷುಸಂಯಮಾದಿಂ ದ್ರಿಯಜಯೋಭವತಿ ॥ ೪೭ ॥

ರಾ ॥ ಏವಂಭೂತಜಯಮಭಿಧಾಯಪ್ರಾಪ್ತಭೂಮಿಕಸ್ಯೇಂದ್ರಿಯ ಜಯಮಾಹ । ಗ್ರಹಣೇತಿ । ಗ್ರಹಣಮಿಂದ್ರಿಯಾಣಾಂವಿಷಯಾಭಿಮುಖೀ ವೃತ್ತಿಃ । ಸ್ವರೂಪಂಸಾಮಾನ್ಯೇನಪ್ರಕಾಶಕತ್ವಂ । ಅಸ್ಮಿತಾಹಂಕಾರಾನುಗ ಮಃ । ಅನ್ವಯಾರ್ಥವತ್ವೇಪೂರ್ವವತ್ । ಏತೇಷಾಮಿಂದ್ರಿಯಾಣಾಮವಸ್ಥಾ ಪಂಚಕೇಪೂರ್ವವತ್ಸಂಯಮಂಕೃತ್ವಾಇಂದ್ರಿಯಜಯೀಭವತಿ ॥ ೪೭ ॥

ಸೂ ॥ ತತೋಮನೋಜವಿತ್ವಂವಿಕರಣಭಾವಃಪ್ರಧಾನಜಯಶ್ಚ ॥ ೪೮ ॥

ಮ ॥ ತತಃಕಿಂತತ್ರಾಹ । ತತಇತಿ । ಮನೋವಾಕ್ಕಾಯಸ್ಯಾನು ತ್ತಮೋಗತಿಲಾಭೋಮನೋಜವಿತ್ವಂ ವಿದೇಹಾನಾಂದೇಹಾನಪೇಕ್ಷಾಣಾಂದೂರ

ಸ್ಥಬಾಹ್ಯಾರ್ಥಜ್ಞಾನಮಿಂದ್ರಿಯಾಣಾಂವಿಕರಣತ್ವಂವಿಕರಣಭಾವಃ ಪ್ರಧಾನ ಸ್ಯಾನ್ವಯಸ್ಯಚತುರ್ದಶರೂಪಸ್ಯಜಯಸ್ಸರ್ವಜಗದ್ವಶಿತ್ವಮಿತಿಸಿದ್ಧಯಃಇಂ ದ್ರಿಯಜಯಾದ್ಭವಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ । ಏತಾಇಮಾದ್ಯಾಪ್ರಧಾನಜಯಾಂತಾಸ್ಸಿ ದ್ಧಯೋಸ್ಮಿನ್ಶಾಸ್ತ್ರೇಮಧುಪ್ರತೀಕಾಉಚ್ಯಂತೇ ।ಮಧುನಏಕದೇಶವತ್ಸ್ವದಂ ತಇತಿಮಧುಪ್ರತೀಕಾಃಮಧುತುಲ್ಯಾಇತ್ಯರ್ಥಃ । ಯದ್ವಾಸ್ಥೂಲಾದಿಪ್ರಧಾ ನಾಂತವಸ್ತುವಿಷಯಾಯೋಗಜನ್ಯರ್ತಂಭರಪ್ರಜ್ಞಾಮಧುತತ್ಪ್ರತೀಕಂಕಾರ ಣಂಸಾಕ್ಷಾತ್ಕೃತಭೂತೇಂದ್ರಿಯಜಯದ್ವಾರಾಯಾಸಾಂತಾಃಮಧುಪ್ರತೀಕಾಃ ॥ ೪೮ ॥

ರಾ ॥ ತಸ್ಯಫಲಮಾಹ । ಶರೀರಸ್ಯಮನೋವದುತ್ತಮೋಗತಿಲಾಭಃ ಮನೋಜವಿತ್ವಂಕಾಯನಿರಪೇಕ್ಷಾಣಾಮಿಂದ್ರಿಯಾಣಾಂವೃತ್ತಿಲಾಭೋವಿಕರಣ ಭಾವಃಸರ್ವವಶಿತ್ವಂಪ್ರಧಾನಜಯಃ । ಏತಾಸ್ಸಿದ್ಧಯೋಜಿತೇಂದ್ರಿಯಸ್ಯಪ್ರಾ ದುರ್ಭವಂತಿ । ತಾಶ್ಚಾಸ್ಮಿನ್ಶಾಸ್ತ್ರೇಮಧುಪ್ರತೀಕಾಇತ್ಯುಚ್ಯಂತೇ । ಯಥಾಮ ಧುನಏಕದೇಶೋಪಿಸ್ವದತೇಏವಂಪ್ರತ್ಯೇಕಮೇತಾಸ್ವದಂತ ಇತಿಮಧು ಪ್ರತೀ ಕಾಃ ॥ ೪೮ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಸತ್ವಪುರುಷಾನ್ಯಥಾಖ್ಯಾತಿಮಾತ್ರಸ್ಯಸರ್ವಭಾವಾಧಿಷ್ಠಾ
ತೃತ್ವಂಸರ್ವಜ್ಞಾತೃತ್ವಂಚ ॥ ೪೯ ॥

ಮ ॥ ಏವಂಸಂಯಮಾತ್ಜ್ಞಾನಕ್ರಿಯಾಸಿದ್ಧಯಃ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಪ್ರದ್ವಾ ದ್ವಾರಾವಿವೇಕಖ್ಯಾತ್ಯರ್ಥಾಉಪನ್ಯಸ್ತಾಃ । ಸಂಪ್ರತಿವಿವೇಕಖ್ಯಾತೇರವಾಂತರ ಸಿದ್ಧಿಮಾಹ । ಸತ್ವೇತಿ । ಪೂರ್ವೋಕ್ತಸ್ವಾರ್ಥಸಂಯಮೇನನಿರ್ಧೂತರಜ ಸ್ತಮೋಮಲಸ್ಯಾಂತಃಕರಣಜಯೇವಶೀಕಾರಸಂಜ್ಞಾಯಾಮಪರಸ್ಯಾಂವಿರಕ್ತೌ ಸ್ಥಿತಸ್ಯಬುದ್ಧಿಸತ್ವಾತ್ಮನೋರ್ಭೇದಖ್ಯಾತಿರ್ಜಾಯತೇ।ತನ್ಮಾತ್ರಸ್ಯತದಾವೃತ್ತಿ ಪರಸ್ಯಯೋಗಿನಸ್ಸರ್ವೇಷಾಂಭಾವಾನಾಂ ಪ್ರಧಾನತತ್ವಪರಿಣಾಮಾನಾಮಧಿಷ್ಠಾ ತೃತ್ವಂನಿಯಂತೃತ್ವಂಸರ್ವೇಷಾಂಭೂತಭವದ್ಭಾವಿನಾಂಜ್ಞಾತೃತ್ವಂಚಸಿದ್ಧ್ಯತಿಏಷಾ ವಿಶೋಕಾನಾಮಸಿದ್ಧಿಃ ॥ ೪೯ ॥

ರಾ ॥ ತತಃಅಂತಃಕರಣಜಯಮಾಹ । ಸತ್ವೇತಿ । ತಸ್ಮಿನ್ಶುದ್ಧೇಸ ತ್ವೇಕೃತಪರಿಣಾಮೇಕೃತಸಂಯಮಸ್ಯಯಾಸತ್ವಪುರುಷಯೋರುತ್ಪದ್ಯತೇವಿವೇ

ಖ್ಯಾತಿಃಸಾನ್ಯತಾಖ್ಯಾತಿಃ । ಗುಣಾನಾಂ ಕರ್ತೃತ್ವಾಭಿಮಾನಶಿಥಿಲೀಭಾವಸ್ವರೂಪಾ ತನ್ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಾತ್ ತತ್ರೈವಸ್ಥಿತಸ್ಯಯೋಗಿನಃಸರ್ವಭಾವಾಧಿಷ್ಠಾತೃತ್ವಂ ಸರ್ವಜ್ಞಾತೃತ್ವಂಚಸಮಾಧೇರ್ಭವತಿ । ಸರ್ವೇಷಾಂಗುಣಪರಿಣಾಮಾನಾಂಭಾವಾನಾಂ ಸ್ವಾಮಿವದಾಕ್ರಮಣಂ ಸರ್ವಭಾವಾಧಿಷ್ಠಾತೃತ್ವಂ ತೇಷಾಮೇವಶಾಂತೋದಿತಾವ್ಯಪದೇಶ್ಯಧರ್ಮತ್ವೇನಸ್ಥಿತಾನಾಂಯಥಾವದ್ವಿವೇಕಜ್ಞಾನಂಸರ್ವಜ್ಞಾತೃತ್ವಂ ಏಷಾಚಾಸ್ಮಿನ್‌ಶಾಸ್ತ್ರೇಪರಸ್ಯಾಂವಶೀಕಾರ ಸಂಜ್ಞಾಯಾಂ ಪ್ರಾಪ್ತಾಯಾಂವಿಶೋಕಾನಾಮಸಿದ್ಧಿ ರಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ ॥ ೪೯ ॥

॥ ಸೂ ॥ ತದ್ವೈರಾಗ್ಯಾದಪಿದೋಷಬೀಜಕ್ಷಯೇಕೈವಲ್ಯಂ ॥ ೫೦ ॥

ಮ ॥ ಅಧುನಾವಿವೇಕಖ್ಯಾತೇರ್ಮುಖ್ಯಾಂಸಿದ್ಧಿಮಾಹ । ತದಿತಿ । ತಸ್ಯಾಂವಿಶೋಕಾಯಾಂ ಸಿದ್ಧೌವೈರಾಗ್ಯಾತ್ತದ್ಧೇತೌವಿವೇಕಖ್ಯಾತಾವಪಿವೈರಾಗ್ಯಂಸಂಭವತಿ ।ತತೋದೋಷಾಣಾಂಕ್ಲೇಶಾನಾಂಬೀಜಂಭ್ರಾಂತಿಸಂಸ್ಕಾರಸ್ತಸ್ಯಕ್ಷಯೇಸರ್ವಾತ್ಮನಾತಿರೋಭಾವೇಸತಿಚಿತ್ತಸ್ಯ ಪರವೈರಾಗ್ಯಸಂಸ್ಕಾರ ಶೇಷತಾಯಾಂಪುರುಷಸ್ಯಸ್ವರೂಪಪ್ರತಿಷ್ಠತ್ವಂಕೈವಲ್ಯಂಸಿಧ್ಯತಿ । ಇಯಂಸಂಸ್ಕಾರಶೇಷಾಸಿದ್ಧಿಃ ॥ ೫೦ ॥

ರಾ ॥ ಕ್ರಮೇಣಭೂಮಿಕಾಂತರಮಾಹ । ತದಿತಿ । ತಸ್ಯಾಮಪಿವಿಶೋಕಾಯಾಂಸಿದ್ಧೌ ಯದಾವೈರಾಗ್ಯಮುತ್ಪದ್ಯತೇಯೋಗಿನಃ । ತದಾತಸ್ಮಾದ್ದೋಷಾಣಾಂರಾಗಾದೀನಾಂಯದ್ಬೀಜಮವಿದ್ಯಾದಯಃ । ತಾಸಾಂಕ್ಷಯೇನಿರ್ಮೂಲೇಕೈವಲ್ಯಮಾತ್ಯಂತಿಕೀದುಃಖನಿವೃತ್ತಿಃ । ಪುರುಷಸ್ಯಗುಣಾನಾಮಧಿಕಾರಸಮಾಪ್ತೇಃಸ್ವರೂಪನಿಷ್ಠತ್ವಂ ॥ ೫೦ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಸ್ಥಾನ್ಯುಪಮಂತ್ರಣೇಸಂಗಸ್ಮಯಾಕರಣಂ
ಪುನರನಿಷ್ಟಪ್ರಸಂಗಾತ್ ॥ ೫೧ ॥

ಮ ॥ ಅತ್ರವಿಘ್ನೋತ್ಪತ್ತೌನಿರಾಸೋಪಾಯಮಾಹ । ಸ್ಥಾನೀತಿ । ಚತ್ವಾರಃಖಲ್ವಮೀಯೋಗಿನಃ । ಪ್ರಥಮಕಲ್ಪಿಕೋಮಧುಭೂಮಿಕಃಪ್ರಜ್ಞಾಜ್ಯೋತಿರತಿಕ್ರಾಂತಭಾವನೀಯಶ್ಚೇತಿ । ತತ್ರಾದ್ಯಸ್ಸಂಯಮೇಪ್ರವೃತ್ತಮಾ

ತ್ರೋನಕಿಂಚಿತ್ಪರಚಿತ್ತಾದಿಕಂಜಾನಾತಿ। ದ್ವಿತೀಯಸ್ತುಪ್ರಜ್ಞಾತಯೋಗೇನಮ
ಧುಮತೀಂಚಿತ್ತಭೂಮಿಂ ಋತಂಭರಾಂ ಪ್ರಜ್ಞಾವಸ್ಥಾಂಚಲಬ್ಧ್ವಾಭೂತೇಂ
ದ್ರಿಯಾಣಿಸಾಕ್ಷಾತ್ಕೃತ್ಯಜಿಗೀಷತಿ।ತಜ್ಜಯೇಪ್ಯಾರಾಪ್ರಾರ್ಥ್ಯಾಕಾಂಕ್ಷಃಕ್ರಮೇಣ
ಮಧು ಪ್ರತೀಕಾವಿಶೋಕಾಸ್ಸಂಸ್ಕಾರಶೇಷಾಖ್ಯಾಇತಿಸಿದ್ಧಿಭೂಮೀರ್ಲಬ್ಧುಕಾ
ಮಃ । ತೃತೀಯಸ್ತು ಜಿತಭೂತೇಂದ್ರಿಯತ್ವಾನ್ಮಹೇಂದ್ರಾದಿಭಿರಕ್ಷೋಭ್ಯೋ
ಲಬ್ಧಭೂಮಿದ್ವಯೋವಿಶೋಕಾದಿಭೂಮಿದ್ವಯಸಿಸಾಧಯಿಷುರವಸ್ಥಾರ್ಥಸಂ
ಯಮಯತ್ನವಾನ್। ಚತುರ್ಥಸ್ತು ಭಗವಾನ್ಮಹಾನುಭಾವೋಲಬ್ಧವಿವೇಕಾ
ದಿಭೂಮಿತ್ರಯೋವಿರಕ್ತೋ ವಿಷ್ಣಶಂ ಕಾರಣೋನ್ಮುಖೋಜೀವನ್ಮುಕ್ತಶ್ಚತುರ್ಥಭೂ
ಮಾವವರ್ತತೇ। ಯಸ್ಯಸಪ್ತಧಾಪ್ರಾಂತಭೂಮಿಃಪ್ರಜ್ಞಾವ್ಯಾಖ್ಯಾತಾತತ್ರಾದ್ಯ
ಸ್ಯಯೋಗಿನೋದೇವನಿಮಂ ತ್ರಣಯೋಗ್ಯತಾನಾಸ್ತಿ ಅತಃ ಪರಿಶೇಷಾನ್ಮಧುಭೂ
ಮಿಕೋಯೋಗೀದ್ವಿತೀಯೋಯಸ್ತಸ್ಯಸ್ಥಾನಿಭಿಃತತ್ತತ್ಸ್ಥಾನಸ್ವಾಮಿಭಿರ್ಮಹೇಂ
ದ್ರಾದಿಭಿರುಪನಿಮಂತ್ರಣಂ । ಪ್ರಾರ್ಥನಂಕ್ರಿಯತೇ । ಭೋಇಹಾಸ್ಯತಾಂ ।
ಸ್ವರ್ಗಾದಿಸ್ಥಾನೇರಮ್ಯತಾಂ । ಕಮನೀಯೋಯಂಕನ್ಯಾ । ದಿವ್ಯೋಯಂಭೋ
ಗಃ । ರಸಾಯನಮಿದಂಜರಾಮೃತ್ಯುನಿವಾರಕಂ । ಇದಂಕಾಮಗಂಯಾನ
ಮಿತ್ಯೇವಂಪ್ರಾರ್ಥನೇಸಂಗಃಕಾಮಃ । ಅಹೋಮಮಯೋಗಪ್ರಭಾವಇತಿಸ್ಮ
ಯಶ್ಚನಕರ್ತವ್ಯಃಕಿಂತ್ವಿತ್ಥಂ ತತ್ರದೋಷಂಭಾವಯೇತ್ । ಘೋರೇಷುಸಂ
ಸಾರಾಂಗಾರೇಷುಪಚ್ಯಮಾನೇನಮಯಾಜನ್ಮಮೃತಿಪ್ರಬಂಧಚಕ್ರಾರೂ
ಢೇನಕಥಂಚಿದಾಸಾದಿತಃ ಕ್ಲೇಶಕರ್ಮಾಂಧಕಾರವಿಧ್ವಂಸೀಯೋಗ ಪ್ರದೀಪಃ
ತಸ್ಯಚೈತೇತೃಷ್ಣಾಯೋನಯೋವಿಷಯವಾಯವಃ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಾಃ ಸಖಲ್ವಹಂಲ
ಬ್ಧಾಲೋಕಃಕಥಮನಯಾಮೃಗತೃಷ್ಣಯಾವಂಚಿತಸ್ತಸ್ಯೈವಪುನಃಪುನಃ
ಪ್ರದೀಪ್ತಸ್ಯ ಸಂಸಾರಾಗ್ನೇರಾತ್ಮಾನಮಿಂಧನೀಕುರ್ಯಾಂ ಸ್ವಸ್ತಿನಸ್ಸ್ವಪ್ನೋಪಮೇ
ಭ್ಯಃಕೃಪಣಪ್ರಾರ್ಥನೀಯೇಭ್ಯೋವಿಷಯೇಭ್ಯಇತ್ಯೇವಂ ನಿಶ್ಚಿತಮತಿಸ್ಸಮಾ
ಧಿಂಭಾವಯೇತ್ । ಸಂಗಮಾಪತ್ತಿತ್ರಾಂಸ್ಸ್ಮಯಂಕೃತಕೃತ್ಯಂಮನ್ಯಸ್ಯ ಯೋಗಾಸಿ
ದ್ಧಿಃ। ತತೋಯೋಗಭ್ರಷ್ಟಸ್ಯಪುನಸ್ಸಂಸಾರಸ್ಯಾನಿಷ್ಟಸ್ಯಪ್ರಸಂಗಾತ್। ಸಂ
ಗಸ್ಮಯಯೋರಕರಣಂಕೈವಲ್ಯವಿಘ್ನನಿರಾಕರಣೋಪಾಯಇತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೫೧ ॥

ರಾ ॥ ಅಸ್ಮಿನ್ನೇವಸಮಾಧೌಸ್ಥಿತ್ಯುಪಾಯಮಾಹ । ಸ್ಥಾನೀತಿ । ಚ
ತ್ವಾರೋಯೋಗಿನೋಭವಂತಿ । ತತ್ರಾಭ್ಯಾಸವಾನ್ಪ್ರವೃತ್ತಮಾತ್ರಜ್ಯೋತಿಃ

ಪ್ರಥಮಃ । ಋತಂಭರಪ್ರಜ್ಞೋ ದ್ವಿತೀಯಃ । ಭೂತೇಂದ್ರಿಯಜಯೀತೃತೀಯಃ । ಅತಿಕ್ರಾಂತಭಾವನೀಯಶ್ಚತುರ್ಥಃ । ತತ್ರಚತುರ್ಥಸ್ಯಸಮಾಧೇಃ ಪ್ರಾಪ್ತಸಪ್ತವಿಧಪ್ರಾಂತಭೂಮಿಪ್ರಜ್ಞಸ್ಯಆಸ್ಯಾಂ ಮಧುಮತೀ ಸಂಜ್ಞಾಂ ಭೂಮಿಂಸಾಕ್ಷಾತ್ಕುರ್ವತಃಸ್ಥಾನಿನೋದೇವಾಉಪನಿಮಂತ್ರಯಿತಾರೋಭವಂತಿ । ದಿವ್ಯಸ್ತ್ರೀರಸಾಯನಾದಿಕೇನೋತ್ಕಂಠಯಂತಿ । ತಸ್ಮಿನ್ನುಪನಿಮಂತ್ರಣೇ । ನಾನೇನಸಂಗಃಕರ್ತವ್ಯಃ । ನಾಪಿಸ್ಮಯಃ । ಸಂಗಕರಣೇಪ್ರನರ್ವಿಷಯಭೋಗೇನಿಪತತಿ । ಸ್ಮಯಕರಣೇಕೃತಕೃತ್ಯಮಾತ್ಮಾನಂಮನ್ಯಮಾನೋನಸಮಾಧಾವುತ್ಸಹತೇ । ಅತಸ್ಸಂಗಸ್ಮಯಯೋಸ್ತೇನವರ್ಜನಂಕರ್ತವ್ಯಂ ॥ ೫೧ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಕ್ಷಣತತ್ಕ್ರಮಯೋಃಸಂಯಮಾದ್ವಿವೇಕಜಂಜ್ಞಾನಂ ॥ ೫೨ ॥

ಮ ॥ ಪೂರ್ವಂಬುದ್ಧಿಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತಪುರುಷಸ್ಯಸ್ವಾರ್ಥಸಂಯಮಾತ್ತಾರಕಂವಿವೇಕಜ್ಞಾನಮುಕ್ತಂ । ತತ್ರೋಪಾಯಾಂತರಮಾಹ । ಕ್ಷಣೇತಿ । ಅಭೇದ್ಯಃಕಾಲಭಾವಸ್ಸೂಕ್ಷ್ಮಃಕ್ಷಣಃ । ಅನ್ಯೇಮುಹೂರ್ತಾದಯಃ ಕಾಲಭಾವಾಃಕ್ಷಣಸಮೂಹರೂಪಾಅಸತ್ಯಾಃ । ನಹಿಕ್ಷಣಾನಾಂಸಮೂಹೋವಸ್ತುಸನ್ । ತತ್ರಾಯಮಸ್ಮಾತ್ಪೂರ್ವಃಕ್ಷಣೋಯಮುತ್ತರಃಕ್ಷಣಇತಿಕ್ಷಣಾನಾಂತೇಷಾಂಕ್ರಮಸ್ಯಪೌರ್ವಾಪರ್ಯಸ್ಯಸಂಯಮಾದತಿಸೂಕ್ಷ್ಮಾಣಾಂ ಭೇದಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರೋವಿವೇಕೋಭವತಿತೇನಯುಗಪದ್ವ್ಯಯಾದೀನಾಂಸ್ವರುಪಾಂತರಾನಾಂಜ್ಞಾನಂಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಾತ್ಮಕಂಜಾಯತಇತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೫೨ ॥

ರಾ ॥ ಅಸ್ಯಾಮೇವಫಲಭೂತಾಯಾಂವಿವೇಕಖ್ಯಾತೌಪೂರ್ವೋಕ್ತಸಂಯಮವ್ಯತಿರಿಕ್ತಮುಪಾಯಾಂತರಮಾಹ । ಕ್ಷಣೇತಿ । ಕ್ಷಣಸ್ಸರ್ವಾಂತ್ಯಃಕಾಲಾವಯವಃ । ಯಸ್ಯಕಲಾಪ್ರವಿಭಕ್ತುಂನಶಕ್ಯತೇ । ತಥಾವಿಧಾನಾಂ ಕಾಲಕ್ಷಣಾನಾಂಯಃಕ್ರಮಃಪೌರ್ವಾಪರ್ಯೇಣಪರಿಣಾಮಃ । ತತ್ರಸಂಯಮಾತ್ಪ್ರಾಗುಕ್ತಂವಿವೇಕಜಂಜ್ಞಾನಮುತ್ಪದ್ಯತೇ । ಅಯಮರ್ಥಃ । ಅಯಂಕಾಲಕ್ಷಣೋಸ್ಮಾತ್ಕಾಲಕ್ಷಣಾದುತ್ತರೋಯಮಸ್ಮಾತ್ಪೂರ್ವಇತ್ಯೇವಂವಿಧೇಕ್ರಮೇಕೃತಸಂಯಮಸ್ಯಾತ್ಯಂತಸೂಕ್ಷ್ಮೇಪಿಕ್ಷಣಕ್ರಮೇಯದಾಭವತಿಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಃ । ತದಾನ್ಯದಪಿಸೂಕ್ಷ್ಮಂಮಹದಾದಿಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರೋತೀತಿವಿವೇಕಜ್ಞಾನೋತ್ಪತ್ತಿಃ ॥
॥ ೫೨ ॥

|| ಸೂ || ಜಾತಿಲಕ್ಷಣದೇಶೈರನ್ಯತಾನವಚ್ಛೇದಾತ್ತುಲ್ಯಯೋ
ಸ್ತತಃಪ್ರತಿಪತ್ತಿಃ || ೫೩ ||

ಮ || ಇದಂಕ್ಷಣಸಂಯಮಜಂಜ್ಞಾನಂಸರ್ವವಿಷಯಮಿತ್ಯಗ್ರೇವಕ್ಷ್ಯತೇ। ಸಂಪ್ರತ್ಯತಿಸೂಕ್ಷ್ಮಂತಸ್ಯವಿಷಯವಿಶೇಷಮಾಹ । ಜಾತೀತಿ । ಅವಚ್ಛೇದೋನಿಶ್ಚಯಃಲೋಕೇಹಿಭಾವಾನಾಂತ್ರಯೋಭೇದಾನಿಶ್ಚಯಹೇತವಃ । ತತ್ರದೇಶೇನಲಕ್ಷಣೇನಚತುಲ್ಯಯೋರ್ಗೋಗವಯಯೋರ್ಜಾತ್ಯಾಭೇದಧೀಃ। ಜಾತಿದೇಶಾಭ್ಯಾಂತುಲ್ಯಯೋರ್ಗವೋಃಕೃಷ್ಣಶ್ವೇತಾದಿಲಕ್ಷಣೇನಭೇದಧೀಃ । ಜಾತಿಲಕ್ಷಣಾಭ್ಯಾಂತುಲ್ಯಯೋರಾಮಳಕಯೋಃ ಪೂರ್ವೋತ್ತರಾದಿದೇಶಭೇದಾದ್ಭೇದನಿಶ್ಚಯಃಯದಾಪ್ರಸರ್ವ್ಯೋಗಿನೋಜ್ಞಾನಪರೀಕ್ಷಾರ್ಥಂಕೇನಚಿತ್ಪೂರ್ವದೇಶಸ್ಥಮಾಮಳಕಮುತ್ತರಾಮಳಕ ದೇಶವಿನ್ಯಸ್ಯೋತ್ತರಾಮಳಕ ಮನ್ಯವ್ಯಾಸಕ್ತೇಯೋಗಿನ್ಯಪಹೃತಂತದಾತಯೋರಾಮಳಕಯೋರಾಮಳಕತ್ವಜಾತಿರೂಪಪರಿಣಾಮಾದಿಲಕ್ಷಣದೇಶಾಭ್ಯಾಂ ತುಲ್ಯಯೋರ್ಜಾತ್ಯಾದಿನಾ ಅನ್ಯತ್ವನಿಶ್ಚಯಾಸಂಭವಾತ್। ತತಃಕ್ಷಣಸಂಯಮಜವಿವೇಕಜ್ಞಾನಾದೇವಾಸ್ಯಪ್ರತಿಪತ್ತಿರ್ಯೋಗಿನೋಭವತಿ। ಯಸ್ಮಿನ್ಕ್ಷಣೇಪೂರ್ವಾಮಳಕಮುತ್ತರತ್ರವಿನ್ಯಸ್ತಂ। ತಸ್ಮಾತ್ಪ್ರಾಚೀನಕ್ಷಣೇಷುತಸ್ಮಿನ್ಪೂರ್ವದೇಶಸ್ಥಿತತ್ವರೂಪಪರಿಣಾಮಮಾಲಾಜಾತಾನೋತ್ತರಾಮಲಕಸ್ಯತೇಷುಕ್ಷಣೇಷೂತ್ತರತ್ವಪರಿಣಾಮಮಾಲಾವತ್ವಾತ್। ತಥಾಚಕ್ಷಣಕ್ರಮಜ್ಞೋಯೋಗೀತಯೋಃಪೂರ್ವೋತ್ತರಪರಿಣಾಮಲಕ್ಷಣೇಭ್ಯಃಸ್ವಲಕ್ಷಣಾನಂತರ್ಯಂಜಾನನ್ನಧುನೇದಮುತ್ತರ ಮಿತಃಪ್ರಾಕ್ಪೂರ್ವಂನೋತ್ತರಮಿತಿಭೇದಂನಿಶ್ಚಿನೋತೀತ್ಯರ್ಥಃ || ೫೩ ||

ರಾ || ಅಸ್ಯೈವಸಂಯಮಸ್ಯವಿಷಯವಿಶೇಷೋಪಕ್ಷೇಪಣಾಯಾಹ। ಜಾತೀತಿ। ಪದಾರ್ಥಾನಾಂಭೇದಹೇತವಃ । ಜಾತಿಲಕ್ಷಣದೇಶಾಭವಂತಿ। ಕ್ವಚಿದ್ಭೇದಹೇತುಃಜಾತಿಃ। ಯಥಾಗೌರಿಯಂಮಹಿಷೀಯಮಿತಿ। ಜಾತ್ಯಾತುಲ್ಯಯೋಃಲಕ್ಷಣಂಭೇದಹೇತುಃ। ಯಥಾಇಯಂಕರ್ಬುರಾಇಯಮರುಣೇತಿ। ಜಾತ್ಯಾಲಕ್ಷಣೇನಚಾಭಿನ್ನಯೋರ್ಭೇದಹೇತುರ್ದೇಶೋದೃಷ್ಟಃ। ಯಥಾತುಲ್ಯಪ್ರಮಾಣಯೋರಾಮಲಕಯೋರ್ಭಿನ್ನದೇಶಸ್ಥಿತಯೋಃ। ಯತ್ರಪುನರ್ಭೇದೋವಧಾರಯಿತುಂ ನಶಕ್ಯತೇಯಥೈಕದೇಶಸ್ಥಿತಯೋಶ್ಶುಕ್ಲಯೋಃಪಾರ್ಥಿವ

ಯೋಃಪರಮಾಣ್ವೋಃ ತಥಾವಿಧೇವಿಷಯೇಭೇದಾಯಕೃತಸಂಯಮಸ್ಯಯದಾ ಭೇದೇನಜ್ಞಾನಮುಪಜಾಯತೇ । ತದಾತದಭ್ಯಾಸಾತ್ಸೂಕ್ಷ್ಮಾಣ್ಯಪಿತತ್ವಾನಿಭೇದೇನಪ್ರತಿಪದ್ಯಂತೇ । ಏತದುಕ್ತಂಭವತಿ । ಯತ್ರಕೇನಚಿದುಪಾಯೇನಭೇದೋನಾವಧಾರಯಿತುಂಶಕ್ಯಸ್ತತ್ರಸಂಯಮಾದ್ಭವತ್ಯೇವಭೇದಪ್ರತಿಪತ್ತಿಸ್ಸೂಕ್ಷ್ಮಾಣಾಂತತ್ವಾನಾಂ ॥ ೫೩ ॥

॥ ಸೂ ॥ ತಾರಕಂಸರ್ವವಿಷಯಂಸರ್ವಥಾವಿಷಯಮಕ್ರ
ಮಂಚೇತಿವಿವೇಕಜಂಜ್ಞಾನಂ ॥ ೫೪ ॥

ಮ॥ ಯಥಾಪೂರ್ವಂತತ್ತತ್ಸಂಯಮಾತ್ಸರ್ವಜ್ಞತೋಕ್ತಾ । ಸಾಪ್ರಕಾರಮಾತ್ರವಿಷಯತಯಾಯಥಾರಸವತ್ಯಾಂ ನಿಷ್ಪನ್ನೈಸ್ಸರ್ವೈರ್ವ್ಯಂಜನೈರ್ಭುಕ್ತಮಿತಿಸರ್ವವ್ಯಂಜನಪ್ರಕಾರೈರ್ಭುಕ್ತಮಿತಿಚಗಮ್ಯತೇತದ್ವದ್ಯಥಾಪುನಃಪಾತ್ರಸ್ಥೈಸ್ಸರ್ವೈರ್ವ್ಯಂಜನೈರುಪನೀತಂ ಸರ್ವಮನ್ನಂಭುಕ್ತಮಿತ್ಯುಕ್ತೇಸ್ವರೂಪತಃಪ್ರಕಾರತಶ್ಚನಿಶ್ಶೇಷಂಭುಕ್ತಮಿತಿಗಮ್ಯತೇತದ್ವದಿದಂಕ್ಷಣಸಂಯಮಜಂ ವಿವೇಕಜ್ಞಾನಂ ಸರ್ವವಸ್ತುಸ್ವರೂಪವಿಷಯಂ ಸರ್ವಥಾಸರ್ವಪ್ರಕಾರವಿಷಯಂಪುರುಷತತ್ವಾವಸಾಯಿತ್ವಾತ್ । ಸಂಸಾರಸಾಗರಾತ್ತಾರಯತೀತಿತಾರಕಸಂಜ್ಞಂ । ಅಕ್ರಮಂಯುಗಪದೇವಕರತಲಾಮಲಕವತ್ಸರ್ವಸಮೂಹಾಲಂಬನಮಿತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೫೪ ॥

ರಾ॥ ಉಕ್ತಸ್ಯವಿವೇಕಜನ್ಯಜ್ಞಾನಸ್ಯಸಂಜ್ಞಾಂವಿಷಯಂಸ್ವಭಾವಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತುಮಾಹ । ತಾರಕಮಿತಿ । ಉಕ್ತಸಂಯಮಬಲಾದಂತ್ಯಾಯಾಂ ಭೂಮಿಕಾಯಾಮುತ್ಪನ್ನಂಜ್ಞಾನಂತಾರಕಮಿತಿತಾರಯತ್ಯಗಾಧಾತ್ಸಂಸಾರಪಯೋಧೇರ್ಯೋಗಿನಮಿತ್ಯಾನ್ವರ್ಥಿಕ್ಯಾಸಂಜ್ಞಯಾತಾರಕಮಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ। ಅಸ್ಯ ವಿಷಯಮಾಹ । ಸರ್ವವಿಷಯಮಿತಿ । ಸರ್ವಾಣಿತತ್ವಾನಿಮಹದಾದೀನಿವಿಷಯೋಸ್ಯೇತಿಸರ್ವವಿಷಯಂ । ಸ್ವಭಾವಶ್ಚಾಸ್ಯಸರ್ವಥಾವಿಷಯತ್ವಂ । ಸರ್ವಾಭಿರವಸ್ಥಾಭಿಸ್ಥೂಲಸೂಕ್ಷ್ಮಾದಿಭೇದೇನತೈಸ್ತೈಶ್ಚಪರಿಣಾಮೈಃಸರ್ವೇಣಾಕಾರೇಣಾವಸ್ಥಿತಾನಿತತ್ವಾನಿವಿಷಯೋಸ್ಯೇತಿಸರ್ವಥಾವಿಷಯಂ । ಸ್ವಭಾವಾಂತರಮಾಹ ।ಅಕ್ರಮಂಚೇತಿ। ನಿಶ್ಶೇಷನಾನಾವಸ್ಥಾಪರಿಣತದಿವ್ಯೈಕಭಾವಗ್ರಹ

ಣೇನಾಸ್ಯಕ್ರಮೋವಿದ್ಯತಇತಿ।ಅಕ್ರಮಂಸರ್ವಂಕರತಲಾಮಲಕವದ್ಯುಗಪತ್ಪ
ಶ್ಯತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೫೪ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಸತ್ವಪುರುಷಯೋಶ್ಶುದ್ಧಿಸಾಮ್ಯೇಕೈವಲ್ಯಂ ॥ ೫೫ ॥

ಮ ॥ ಏವಂವಿವೇಕಖ್ಯಾತಿಕಾಷ್ಠಾನಧಿಕಾನ್ ತತ್ತದ್ವಿಭೂತಿಫಲಾನ್
ಸಂಯಮಾನುಪನ್ಯಸ್ಯಸತ್ವಪುರುಷಾನತ್ಯಾಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರೋವಶ್ಯಂಮುಕ್ತ್ಯುಪಿ
ಕಲ್ಪತಇತ್ಯಭಿಪ್ರೇತ್ಯಾಹ । ಸತ್ವೇತಿ । ನಿರಸ್ತಸಮಸ್ತರಜೋಮಲಸ್ಯಬುದ್ಧಿ
ಸತ್ವಸ್ಯವಿವೇಕಖ್ಯಾತ್ಯಾಸಂಸ್ಕಾರಶೇಷಸ್ಯಸರ್ವವೃತ್ತಿಶೂನ್ಯತ್ವಂಶುದ್ಧಿಃ । ಪು
ರುಷಸ್ಯಾಪಿನಿತ್ಯಶುದ್ಧಸ್ಯತಥಾಕಲ್ಪಿತಭೋಗಶೂನ್ಯತ್ವಂಶುದ್ಧಿಃ । ಏವಂತಯೋ
ಶ್ಶುದ್ಧಿಸಾಮ್ಯೇಕೈವಲ್ಯಂ । ತತ್ತದ್ವಿಭೂತಯಸ್ತುಶ್ರದ್ಧೋತ್ಪಾದನಾರ್ಥಮು
ಪನ್ಯಸ್ತಾಃ । ಕೈವಲ್ಯಂತುಬುದ್ಧಿವಿಲಕ್ಷಣಪುರುಷಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಮಾತ್ರಾದವಿ
ದ್ಯಾನಿವೃತ್ತಾವನಾಗತದುಃಖಾನುತ್ಪಾದರೂಪಂಸಿದ್ಧ್ಯತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೫೫ ॥
ಇತಿಶ್ರೀಪಾತಂಜಲಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾಯಾಂ ಮಣಿಪ್ರಭಾಖ್ಯಾಯಾಂತೃತಿ
ಯ್ಯಃಪಾದಃ ॥

ರಾ ॥ ಅಸ್ಮಾಚ್ಚವಿವೇಕಜಾತಾತ್ತಾರಕಾಖ್ಯಜ್ಞಾನಾತ್ಕಿಂಭವತೀತ್ಯಾ
ಹ । ಸತ್ವೇತಿ । ಸತ್ವಪುರುಷಾವುಕ್ತಲಕ್ಷಣೌತಯೋಶ್ಶುದ್ಧಿಸಾಮ್ಯೇಕೈವಲ್ಯಂ ।
ಚಿತ್ತಸತ್ವಸ್ಯಸರ್ವಥಾಕರ್ತೃತ್ವಾಭಿಮಾನನಿವೃತ್ತ್ಯಾಸ್ವಕಾರಣೇನುಪ್ರವೇಶಶ್ಶು
ದ್ಧಿಃ । ಪುರುಷಸ್ಯಶುದ್ಧಿರುಪಚರಿತಭೋಗಾಭಾವಃಇತಿದ್ವಯೋಃಸಮಾನಾ
ಯಾಂಶುದ್ಧೌ ಪುರುಷಸ್ಯಕೈವಲ್ಯಮುತ್ಪದ್ಯತೆ । ಮೋಕ್ಷೋಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ ।
ತದೇವಮಂತರಂ ಗಯೋಗತ್ರಯಮಭಿಧಾಯತಸ್ಯಚಸಂಯಮಸಂಜ್ಞಾಂಕೃ
ತ್ವಾಸಂಯಮಸ್ಯ ವಿಷಯಪ್ರದರ್ಶನಾರ್ಥಂ ಪರಿಣಾಮತ್ರಯಮುಪಪಾದ್ಯ
ಸಂಯಮಬಲೋತ್ಪದ್ಯಮಾನಾಃಪೂರ್ವಾಂ ತಾಪರಾಂತಮಧ್ಯಭಾವಾಃಸಿದ್ಧೀ
ರುಪದರ್ಶ್ಯ ಸಮಾಧ್ಯಾಶ್ವಾಸೋತ್ಪತ್ತಯೇಬಾಹ್ಯಾಭುವನಜ್ಞಾನಾದಿ ರೂಪಾಆ
ಭ್ಯಂತರಾಶ್ಚಕಾಯವ್ಯೂಹಜ್ಞಾನಾದಿರೂಪಾಃ ಪ್ರದರ್ಶ್ಯಸಮಾಧ್ಯುಪಯೋಗಾ
ಯೇಂದ್ರಿಯಪ್ರಾಣಾದಿಜಯಪೂರ್ವಿಕಾಃಪ್ರದರ್ಶ್ಯಪರಮಪುರುಷಾರ್ಥಸಿದ್ಧ
ಯೆಯಥಾಕ್ರಮಮವಸ್ಥಾಸಹಿತಭೂತಜಯೇಂದ್ರಿಯಸತ್ವಜಯೋದ್ಭವಾಶ್ಚ

ವ್ಯಾಖ್ಯಾಯವಿವೇಕಜ್ಞಾನೋತ್ಪತ್ತಯೇತಾಂಸ್ತಾನುಪಾಯಾನುಪನ್ಯಸ್ಯತಾರಕಸ್ಯಸರ್ವಸಮಾಧ್ಯವಸ್ಥಾಪರ್ಯಂ ತಭವಸ್ಯಸ್ವರೂಪಮಭಿಧಾಯತತ್ಸಮಾಪತ್ತೇಃಕೃತಾಧಿಕಾರಸ್ಯಚಿತ್ತಸತ್ವಸ್ಯಸ್ವಕಾರಣಾನುಪ್ರವೇಶಾತ್ಕೈವಲ್ಯಮುತ್ಪದ್ಯತಇತ್ಯಭಿಹಿತಮಿತಿವ್ಯಾಕೃತೋವಿಭೂತಿಪಾದಃ ॥ ೫೫ ॥

ಇತಿಶ್ರೀಮಹಾರಾಜಾಧಿರಾಜಭೋಜದೇವವಿರಚಿತಾಯಾಂರಾಜಮಾರ್ತಾಂಡಾಭಿಧಾಯಾಂಪಾತಂಜಲಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರವೃತ್ತೌ ವಿಭೂತಿಪಾದಸ್ತೃತೀಯಃ ॥

॥ ಇತಿತೃತೀಯಸ್ಸಾಧನಪಾದಃ ॥

॥ ಚತುರ್ಥಃಪಾದಃ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಜನ್ಮೌಷಧಿಮಂತ್ರತಪಸ್ಸಮಾಧಿಜಾಸ್ಸಿದ್ಧಯಃ ॥ ೧ ॥

ಮ ॥ ಸರ್ವಸಾಧನಸಿದ್ಧಾನಾಂಯಾಸ್ಯಾತ್ಸಿದ್ಧಿರನುತ್ತಮಾ। ಕೈವಲ್ಯರೂಪಾತನ್ಮಾತ್ರಂಸೀತಾರಾಮಂನಮಾಮ್ಯಹಂ । ಪ್ರಥಮದ್ವಿತಿಯ್ಯಪಾದಯೋರ್ಯೋಗತತ್ಸಾಧನೆಪ್ರತಿಪಾದಿತೆ। ತೃತೀಯೆಸಂಯಮಸಂಜ್ಞಾಮಂತರಂಗತ್ರಯಂಸಂಯಮಲಕ್ಷಣಪರಿಣಾಮಭೇದಾಸ್ಸಿದ್ಧಯಶ್ಚೋಕ್ತಾಃ । ತತ್ರಕಾಶ್ಚಿದತೀತಾನಾಗತಜ್ಞಾನಾದಿಸಿದ್ಧ ಯಶ್ಶ್ರದ್ಧಾದ್ವಾರಾಕೈವಲ್ಯಫಲಸ್ಯಯೋಗಸ್ಯಾಂಗಂ । ಕಾಶ್ಚಿದಿಂದ್ರಿಯಜಯಾದಯ ಸ್ಸಾಕ್ಷಾದಂಗಂ । ತಾರಕಸಂಜ್ಞವಿವೇಕಜ್ಞಾನಸಿದ್ಧಿರ್ಯೋಗಸ್ಯಫಲಮಿತಿನಿರೂಪಿತಂ । ಇದಾನೀಂಕೈವಲ್ಯಸ್ವರೂಪಂ। ಪ್ರಾಧಾನ್ಯೇನಪ್ರತಿಪಾದನೀಯಂ। ತದರ್ಥಂಕೈವಲ್ಯಭಾಗಿನೀಯಂಚಿತ್ತಂ। ಪರಲೋಕಃ ।ಕ್ಷಣಿಕವಿಜ್ಞಾನಾತಿರಿಕ್ತಾತ್ವಾಚಿತ್ತವಿಕಾರಸುಖಾದಿಭೋಕ್ತಾ । ಧರ್ಮಮೋಕ್ಷಶ್ಚವಕ್ತವ್ಯಃ। ಪ್ರಾಸಂಗಿಕಂಚಾನ್ಯದ್ವಕ್ತವ್ಯಮಿತಿಚತುರ್ಥಪಾದಆರಭ್ಯತೆ । ತತ್ರಪ್ರಥಮಂಸಿದ್ಧಚಿತ್ತೇಷುಕೈವಲ್ಯಯೋಗ್ಯಂಚಿತ್ತಂವಕ್ತುಕಾಮಃಪೂರ್ವೋಕ್ತಸಿದ್ಧೀನಾಂಹೇತುಭೇದಾತ್ಪಂಚವಿಧತ್ವಮಾಹ।

ಜನ್ಮೇತಿ। ಜನ್ಮನಾಯಥಾಪಕ್ಷ್ಯಾದೀನಾಮಾಕಾಶಗಮನಾದಿಸಿದ್ಧಿಃ। ಕಪಿಲಾ
ದೀನಾಂಚಸಾಸಿದ್ಧಿರಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ। ಓಷಧಿವಿಶೇಷಸೇವಯಾಮಾಂಡವ್ಯಾದೀನಾಂ।
ಮಂತ್ರಜಪೇನಕೇಷಾಂಚಿದಕ್ಷೀಣಸಿದ್ಧಿಃ। ತಪಸಾವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಾದೀನಾಂಸಿದ್ಧಿಃ।
ಏತಾಶ್ಚತಸ್ರಸ್ಸಿದ್ಧಯಃಪೂರ್ವಜನ್ಮಾಭ್ಯಸ್ತಯೋಗಜಾಏವಜನ್ಮಾದಿನಿಮಿತ್ತೇ
ನವ್ಯಜ್ಯಂತೇ। ಅತಏವಯೋಗಾಭ್ಯಾಸೇವಿಶ್ವಾಸೇನಪ್ರವೃತ್ತಿಃ। ಇಹಸಿದ್ಧ್ಯದ
ರ್ಶನೇಪಿಜನ್ಮಾಂತರೇಸಾಫಲ್ಯಾತ್। ಸಮಾಧಿಜಾಸ್ತುಪೂರ್ವಪಾದೇವ್ಯಾಖ್ಯಾತಾಃ
॥ ೧ ॥

ರಾ॥ ಯದಾಜ್ಞಾಯೈವಕೈವಲ್ಯಂ ವಿನೋಪಾಧ್ಯೈಃಪ್ರಜಾಯತೇ।
ತಮೇಕಮಜಮೀಶಾನಂಚಿದಾನಂದಮಯಂಸ್ತುಮಃ॥ ಇದಾನೀಂವಿಪ್ರತಿಪತ್ತಿಸ
ಮುತ್ಥಭ್ರಾಂತಿನಿರಾಕರಣೇನಯುಕ್ತ್ಯಾ ಕೈವಲ್ಯಸ್ವರೂಪ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪನಾ
ಯಕೈವಲ್ಯಪಾದೋಯಮಾರಭ್ಯತೇ । ತತ್ರಯಾಃಪೂರ್ವಮುಕ್ತಾಸ್ಸಿದ್ಧಯ
ಸ್ತಾಸಾಂ ನಾನಾವಿಧಜನ್ಮಾದಿಕಾರಣಪ್ರತಿಪಾದನದ್ವಾರೇಣೈವಂಬೋಧಯತಿ।
ಏತಾಸ್ಸಿದ್ಧಯಸ್ಸರ್ವಾಃಪೂರ್ವಜನ್ಮಾಭ್ಯಸ್ತಸಮಾಧಿ ಬಲಾಜ್ಜನ್ಮಾದಿನಿಮಿತ್ತ
ಮಾತ್ರತ್ವಮಾಶ್ರಿತ್ಯಪ್ರವರ್ತಂತೇ । ತತಶ್ಚಾನೇಕಭವಸಾಧ್ಯಸ್ಯಸಮಾಧೇ
ರ್ನಕ್ಷತಿರಸ್ತೀತ್ಯಾಶ್ವಾಸೋತ್ಪಾದನಾಯ ಸಮಾಧಿಸಿದ್ಧೇಶ್ಚ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯಖ್ಯಾಪ
ನಾರ್ಥಂಕೈವಲ್ಯೋಪಯೋಗಾರ್ಥತ್ವಂಚಾಹ । ಜನ್ಮೇತಿ । ಕಾಶ್ಚನಜನ್ಮನಿ
ಮಿತ್ತಾಏವಸಿದ್ಧಯಃ। ಯಥಾಪಕ್ಷ್ಯಾದೀನಾಮಾಕಾಶಗಮನಾದಯಃ। ಯ
ಥಾವಾಕಪಿಲಾದಿಮಹರ್ಷೀಣಾಂ ಜನ್ಮಸಮನಂತರಮೇವೋಪಜಾಯಮಾನ
ಜ್ಞಾನಾದಯಸ್ಸಾಂ ಸಿದ್ಧಿಕಾಗುಣಾಃಓಷಧಿಸಿದ್ಧಯೋಯಥಾಪಾತಾಳಾದೌರಸಾ
ಯನಾದ್ಯುಪಭೋಗಾಚ್ಛರೀರದಾರ್ಢ್ಯಾದಯಃ। ಮಂತ್ರಸಿದ್ಧಿರ್ಯಥಾಮಂತ್ರಜ
ಪಾತ್ಕೇಷಾಂಚಿದಾಕಾಶಗಮನಾದಿಃ। ತಪಸ್ಸಿದ್ಧಿರ್ಯಥಾ। ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಾದೀನಾಂ।
ಸಮಾಧಿಸಿದ್ಧಿರ್ಯಥಾಪ್ರಾಗೇವಪ್ರತಿಪಾದಿತಾ। ಏತಾಸ್ಸಿದ್ಧಯಃಪೂರ್ವಜನ್ಮ
ನಿಕ್ಷಯಿತಕ್ಲೇಶಾನಾಮೇವೋಪಜಾಯಂತೇ । ತಸ್ಮಾತ್ಸಮಾಧಿಸಿದ್ಧಾವಿವಾಸ್ವಾ
ಸಾಂಸಿದ್ಧೀನಾಂಸಮಾಧಿರೇವಜನ್ಮಾಂತರಾಭ್ಯಸ್ತಃಕಾರಣಂ। ಮಂತ್ರಾದೀನಿ
ತುನಿಮಿತ್ತಮಾತ್ರಾಣಿ ॥ ೧ ॥

|| ಸೂ || ಜಾತ್ಯಂತರಪರಿಣಾಮಃಪ್ರಕೃತ್ಯಾಪೂರಾತ್ || ೨ ||

ಮ || ನನುತಪಃಪ್ರಭಾವಾದಿಹೈವನಂದೀಶ್ವರಸ್ಯಗೌರೀವಲ್ಲಭಕಟಾಕ್ಷವೀಕ್ಷಣೇನದೇವಶರೀರಪರಿಣಾಮಃಶ್ರೂಯತೇ । ತತ್ರತಾವದಯಂನರದೇಹೋದೇವಾದಿ ದಿವ್ಯದೇಹಸ್ಯೋಪಾದಾನಂತಸ್ಮಿಂ ಸ್ಥಿತೇಪರಿಣಾಮಾಯೋಗಾತ್ ನಷ್ಟಸ್ಯಚಾಹೇತುತ್ವಾತ್ । ನಾಪಿತದವಯವಾಪ್ಯುಪಾದಾನಂ ನರದೇಹವದತ್ರಹೇತೋರ್ವಿಲಕ್ಷಣಕಾರ್ಯಕಾರಿತ್ವಾಯೋಗಾದಿತ್ಯಾಶಂಕಾಹ । ಜಾತೀತಿ । ಪ್ರಧಾನಾದಯಃ ಪೃಥಿವ್ಯಂತಾಃ ಪ್ರಕೃತಯಸ್ತಾಸಾಂಸರ್ವತ್ರಸತ್ತ್ವಾನ್ನರಾದಿದೇಹಾವಯವೇಷುತಾಸಾಮಾಪೂರಾದ್ಧರ್ಮಾದಿನಿಮಿತ್ತಾನುರೋಧೇನಾವಯವಾನುಪ್ರವೇಶಾಜ್ಜಾತ್ಯಂತರಪರಿಣಾಮೋಯುಜ್ಯತೇ । ಯಥಾಗ್ನಿಕಣಸ್ಯ ಪ್ರಕೃತ್ಯನುಗ್ರಹಾದ್ವನಾದೌ ಬಹುತೃಣಾದಿಮಂಡಲವ್ಯಾಪಿತ್ವಂತದ್ವದಿತ್ಯರ್ಥಃ || ೨ ||

ರಾ || ನನುನಂದೀಶ್ವರಾದೀನಾಂಜಾತ್ಯಾದಿಪರಿಣಾಮೋಽಸ್ಮಿನ್ನೇವಜನ್ಮನಿದೃಶ್ಯತೇತತ್ಕಥಂಜನ್ಮಾಂತರಾಭ್ಯಸ್ತಸಮಾಧೇಃ ಕಾರಣತ್ವಮುಚ್ಯತಇತ್ಯಾಶಂಕ್ಯಾಹ । ಜಾತೀತಿ । ಯೋಯಮಿಹೈವಜನ್ಮನಿನಂದೀಶ್ವರಾದೀನಾಂ ಜಾತ್ಯಾದಿಪರಿಣಾಮಃಸಃಪ್ರಕೃತ್ಯಾಪೂರಾತ್ । ಪಾಶ್ಚಾತ್ತ್ಯಾಏವಹಿಪ್ರಕೃತಯೋಽಸ್ಮಿನ್ಜನ್ಮನಿವಿಕಾರಾನಾಪೂರಯಂತಿಜಾತ್ಯಂತರಾಕಾರೇಣಪರಿಣಮಂತೇ||೨||

|| ಸೂ || ನಿಮಿತ್ತಮಪ್ರಯೋಜಕಂಪ್ರಕೃತೀನಾಂವರಣಭೇ
ದಸ್ತುತತಃಕ್ಷೇತ್ರಿಕವತ್ || ೩ ||

ಮ || ನನುಪ್ರಕೃತ್ಯಾಪೂರೋಧರ್ಮಾದಿನಿಮಿತ್ತಮಪೇಕ್ಷತೇವಾನವಾ । ನಚೇತ್ಸರ್ವದಾಪೂರಾಪತ್ತಿಃ । ನಾದ್ಯಃ । ಧರ್ಮಾದೇಃಪ್ರವರ್ತಕತ್ವೇಪುರುಷಾರ್ಥಃಪ್ರವರ್ತಕಇತಿಸಿದ್ಧಾಂತವಿರೋಧಾದಿತ್ಯತಆಹ । ನಿಮಿತ್ತೇತಿ । ನಿರೀಶ್ವರಸಾಂಖ್ಯೈರ್ಹಿಪುರುಷಾರ್ಥಏವಾನಾಗತಃಪ್ರಕೃತೀನಾಂಪ್ರವರ್ತಕಃ । ಅಸ್ಮಾಕಂತುಸೇಶ್ವರಾಣಾಂತದುದ್ದೇಶೇನೇಶ್ವರಃಪ್ರವರ್ತಕಇತ್ಯುದ್ದೇಶಕತಯಾಪುರುಷಾರ್ಥಃಪ್ರವರ್ತಕಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ । ನಿಮಿತ್ತಂಧರ್ಮಾದಿಕಂತುತಾಸಾಂನಪ್ರವರ್ತಕಂತತ್ಕಾರ್ಯತ್ವಾತ್ । ಕಿಂತುತತಃನಿಮಿತ್ತಾದ್ವರಣಸ್ಯಪ್ರತಿಬಂಧ

ಕಸ್ಯಬಾಧೋಭವತಿ । ಧರ್ಮೇಣಾಧರ್ಮನಿರಾಸೇಪ್ರಕೃತಯಃಸ್ವಯಮೇವದೇವಾದಿಪರಿಣಾಮೇಪ್ರವರ್ತಂತೇ । ಪಾಪಾತಿಶಯೇನಪುಣ್ಯಪ್ರತಿಬಂಧೇಸತಿತಿರ್ಯಗಾದಿಪರಿಣಾಮೇ । ಯಥಾನಹುಷಸ್ಯಸರ್ಪಪರಿಣಾಮೇಅತ್ರದೃಷ್ಟಾಂತಮಾಹ । ಕ್ಷೇತ್ರಿಕವದಿತಿ । ಯಥಾಕ್ಷೈತ್ರಿಕಃಕೃಷೀವಲಃ । ಜಲಸ್ಯೋನ್ನತಕೇದಾರಾದಿವರಣಭೇದನಮಾತ್ರಂಕರೋತಿ । ತತೋಜಲಂಸ್ವಯಮೇವಕೇದಾರಾಂತರೇಪ್ರವರ್ತತೇತದ್ವದಿತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೩ ॥

ರಾ ॥ ನನುಧರ್ಮಾದಯಸ್ತತ್ರಕ್ರಿಯಮಾಣಾಉಪಲಭ್ಯಂತೇತತ್ಕಥಂಪ್ರಕೃತೀನಾಮಾಪೂರಣೇಕಾರಣತ್ವಮಿತ್ಯತಆಹ । ನಿಮಿತ್ತಮಿತಿ । ನಿಮಿತ್ತಂಧರ್ಮಾದಿತತ್ಪ್ರಕೃತೀನಾಮರ್ಥಾಂತರಪರಿಣಾಮೇನಪ್ರಯೋಜಕಂ । ನಹಿಕಾರ್ಯೇಣಕಾರಣಂಪ್ರವರ್ತ್ಯತೇ । ಕುತ್ರತರ್ಹಿತಸ್ಯಧರ್ಮಾದೇರ್ವ್ಯಾಪಾರಇತ್ಯಾಹ । ವರಣಭೇದಸ್ತು ತತಃಕ್ಷೇತ್ರಿಕವತ್ । ತತಃತಸ್ಮಾದನುಷ್ಠೀಯಮಾನಾದ್ಧರ್ಮಾದೇರ್ಯದ್ವರಣಂಆವರಕಮಧರ್ಮಾದಿಃ । ತಸ್ಯೈವವಿರೋಧಿತ್ವಾದ್ಭೇದಃಕ್ಷಯಃಕ್ರಿಯತೇ । ತಸ್ಮಿನ್ಪ್ರತಿಬಂಧೇಕ್ಷೀಣೇಪ್ರಕೃತಯಸ್ಸ್ವಯಮಭಿಮತಕಾರ್ಯಾಯಪ್ರಭವಂತಿ । ದೃಷ್ಟಾಂತಮಾಹ । ಕ್ಷೇತ್ರಿಕವತ್ । ಯಥಾಕ್ಷೇತ್ರಿಕಃಕೃಷೀವಲಃ । ಕೇದಾರಾತ್ಕೇದಾರಾಂತರಂಜಲಂನಿನೀಷುಃಜಲಪ್ರತಿಬಂಧಕವರಣಭೇದಮಾತ್ರಂಕರೋತಿ । ತಸ್ಮಿನ್ಭಿನ್ನೇಜಲಂಸ್ವಯಮೇವಪ್ರಸರದ್ರೂಪಂಪರಿಣಾಮಂಗೃಹ್ಣಾತಿನತುಜಲಪ್ರಸರಣೇತಸ್ಯಕಶ್ಚಿತ್ಪ್ರಯತ್ನಃ । ಏವಂಧರ್ಮಾದೇರ್ಬೋಧ್ಯಂ । ೩ ॥

॥ ಸೂ ॥ ನಿರ್ಮಾಣಚಿತ್ತಾನ್ಯಸ್ಮಿತಾಮಾತ್ರಾತ್ ॥ ೪ ॥

ಮ ॥ ಯದಾಯೋಗೀಯುಗಪದ್ಭೋಗಾರ್ಥಂಬಹೂನ್ ಕಾಯಾನ್ನಿರ್ಮಿಮೀತೇತದಾತೇಷುಚಿತ್ತಾನಿಕುತೋಭವಂತೀತ್ಯತಆಹ । ನಿರ್ಮಾಣೇತಿ । ಯೋಗಪ್ರಭಾವಾನ್ನಿರ್ಮೀಯಂತಇತಿನಿರ್ಮಾಣಾನಿಚಿತ್ತಾನಿ । ಯೋಗಿಸಂಕಲ್ಪಾಧೀನಪ್ರಕೃತ್ಯಾಪೂರಾತ್ಸ್ವಾಯ್ಯವದಹಂಕಾರಾತ್ಪ್ರಕೃತೇರ್ಜಾಯಂತಇತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೪ ॥

ರಾ ॥ ಯದಾಸಾಕ್ಷಾತ್ಕೃತತತ್ತ್ವಸ್ಯಯೋಗಿನೋಯುಗಪತ್ಕರ್ಮಫಲೋಪಭೋಗಾಯಾತ್ಮೀಯನಿರತಿಶಯವಿಭೂತ್ಯನುಭವಾದ್ಯುಗಪದನೇಕಶರೀರನಿ

ರ್ಮಿತ್ಸೋಪಜಾಯತೆ । ತದಾಕುತೆಸ್ತಾನಿಚಿತ್ತಾನಿಪ್ರಭವಂತೀತ್ಯಾಹ । ನಿ
ರ್ಮಾಣೆತಿ। ಯೊಗಿನಸ್ಸ್ವಯಂನಿರ್ಮಿತೇಷುಕಾಯೇಷುಯಾನಿಚಿತ್ತಾನಿತಾನಿ
ಮೂಲಕಾರಣಾದಸ್ಮಿತಾಮಾತ್ರಾದೇವತದಿಚ್ಛಯಾಪ್ರಸರಂತಿ । ಅಗ್ನೇರ್ವಿ
ಸ್ಫುಲಿಂಗಾಇವಯುಗಪತ್ಪರಿಣಮಂತಿ ॥ ೪ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಪ್ರವೃತ್ತಿಭೇದೆಪ್ರಯೋಜಕಂಚಿತ್ತಮೇಕಮನೇಕೇಷಾಂ ॥ ೫ ॥

ಮ ॥ ತರ್ಹಿಚಿತ್ತಾನಾಂಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯತ್ವಾದ್ಯೋಗಿನೋಭೋಗಾಸಿ
ದ್ಧಿರಿತ್ಯತಆಹ । ಪ್ರವೃತ್ತೀತಿ। ನಿರ್ಮಿತಚಿತ್ತಾನಾಂಯೋಗೀಸ್ವಭೋಗಾನು
ಕೂಲಪ್ರವೃತ್ತಿವಿಶೇಷನಿಯಾಮಕಂ ನಿರ್ಮಿಮಾತೆಯೊಗಬಲಾತ್ಸ್ವಚಿತ್ತಂತೆ
ಷಾಂನಾಯಕಂಭವತಿ । ತೇನಭೋಗಸ್ತದನುಸಂಧಾನಂಯುಜ್ಯತಇತ್ಯರ್ಥಃ
॥ ೫ ॥

ರಾ ॥ ನನುಬಹೂನಾಂಚಿತ್ತಾನಾಂಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯತ್ವಾನ್ನೈಕಕಾರ್ಯ
ಕರ್ತೃತ್ವಂಸ್ಯಾದಿತ್ಯತಆಹ । ಪ್ರವೃತ್ತೀತಿ । ತೇಷಾಮನೇಕೇಷಾಂಚೇತಸಾಂ
ಪ್ರವೃತ್ತಿಭೇದೆವ್ಯಾಪಾರನಾನಾತ್ವೇಏಕಂಯೋಗಿನಶ್ಚಿತ್ತಂಪ್ರಯೋಜಕಂಪ್ರೇರಕ
ಮಧಿಷ್ಠಾತೃತ್ವೇನತೇನನಭಿನ್ನಮತತ್ವಂ । ಅಯಮರ್ಥಃ । ಯಥಾತ್ಮೀಯ್ಯೇ
ಶರೀರೆಮನಃ । ಚಕ್ಷುಃಪಾಣ್ಯಾದೀನಿಯಥೇಚ್ಛಂಪ್ರೇರಯತ್ಯಧಿಷ್ಠಾತೃತ್ವೇನ ।
ಏವಂಕಾಯಾಂತರೆಷ್ವಪೀತಿ ॥ ೫ ॥

॥ ಸೂ ॥ ತತ್ರಧ್ಯಾನಜಮನಾಶಯಂ ॥ ೬ ॥

ಮ ॥ ಏವಂಜನ್ಮಾದಿಭೇದೇನ ಪಂಚವಿಧಾನಿಸಿದ್ಧಚಿತ್ತಾನ್ಯುಕ್ತಾನಿತೇಷ್ವ
ಪವರ್ಗಭಾಗಿನೀಯಂಚಿತ್ತಂನಿರ್ಧಾರಯತಿ । ತತ್ರೇತಿ। ತತ್ರತೇಷುಜನ್ಮಾ
ದಿಜೇಷುಯತ್ಸಮಾಧಿಜಂತದನಾಶಯಂ ಕ್ಲೇಶಕರ್ಮವಾಸನಾಶೂನ್ಯಂಮೋಕ್ಷ
ಯೋಗ್ಯಮಿತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೬ ॥

ರಾ ॥ ಜನ್ಮಾದಿಪ್ರಭವತ್ವಾತ್ಸಿದ್ಧೀನಾಂಚಿತ್ತಮಪಿತತ್ಪ್ರಭವಂಪಂಚ
ಧಮೇವಅತೋಜನ್ಮಾದಿಪ್ರಭವಾಚ್ಚಿತ್ತಾತ್ಸಮಾಧಿಪ್ರಭವಸ್ಯಚಿತ್ತಸ್ಯವೈಲ
ಕ್ಷಣ್ಯಮಾಹ।ತತ್ರೇತಿ। ಧ್ಯಾನಜಂಸಮಾಧಿಜಂಯಚ್ಚಿತ್ತಂತತ್ಪಂಚಸುಜನ್ಮಾದಿ
ಪ್ರಭವಚಿತ್ತೇಷುಮಧ್ಯೇಅನಾಶಯಂಕರ್ಮವಾಸನಾರಹಿತಮಿತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೬ ॥

|| ಸೂ || ಕರ್ಮಾಶುಕ್ಲಾಕೃಷ್ಣಂಯೋಗಿನಸ್ತ್ರಿವಿಧಮಿತರೇಷಾಂ || ೭ ||

ಮ|| ಯೋಗಿನಶ್ಚಿತ್ತಂ ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣವಿಲಕ್ಷಣಮಿತ್ಯಾಹ । ಕರ್ಮೇತಿ । ವಾಙ್ಮನಸ್ಸಾಧ್ಯಂಸುಖೈಕಫಲಂಶುಕ್ಲಂಕರ್ಮಸ್ವಾಧ್ಯಾಯತಪಶ್ಶೀಲಾನಾಂ ಭವತಿ । ದುಃಖೈಕಫಲಂಕರ್ಮಕೃಷ್ಣಂದುರಾತ್ಮನಾಂಭವತಿ । ಸುಖದುಃಖಮಿಶ್ರಫಲಕಂಬಹಿಸ್ಸಾಧನಸಾಧ್ಯಂಕರ್ಮಶುಕ್ಲಕೃಷ್ಣಂಸೋಮಯಾಗಾದಿರತಾನಾಂಭವತಿ । ತತ್ರವ್ರೀಹ್ಯಾದಿಬೀಜವಧೇನಪಿಪೀಲಿಕಾದಿಪರಪೀಡಯಾ ದಕ್ಷಿಣಾದಾನಾದಿಪರಾನುಗ್ರಹೇಣಚಯೋಗಾತ್ । ಇದಂತ್ರಿವಿಧಂಕರ್ಮಇತರೇಷಾಮಯೋಗಿನಾಂಭವತಿ । ಯೋಗಿನಸ್ತು ಸನ್ಯಾಸಿನೋಬಾಹ್ಯಸಾಧನಸಾಧ್ಯಕರ್ಮತ್ಯಾಗಾನ್ನಶುಕ್ಲಕೃಷ್ಣಂಕರ್ಮ । ಕ್ಷೀಣಕ್ಲೇಶತ್ವಾನ್ನಕೃಷ್ಣಂ ಯೋಗಜಧರ್ಮಸ್ಯಫಲಮನಭಿಸಂಧಾಯೇಶ್ವರಾರ್ಪಿತತ್ವಾನ್ನಶುಕ್ಲಂಕರ್ಮಾಸ್ತಿ । ಅತಶ್ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿವಿವೇಕಖ್ಯಾತಿದ್ವಾರಾಮೋಕ್ಷೈಕಫಲಕಮಶುಕ್ಲಕೃಷ್ಣಂಯೋಗಿನಃಕರ್ಮೇತ್ಯರ್ಥಃ || ೭ ||

ರಾ || ಯಥೇತರೇಭ್ಯೋಯೋಗಿನಶ್ಚಿತ್ತಂಕ್ಲೇಶಾದಿರಹಿತಂವಿಲಕ್ಷಣಂತಥಾಕರ್ಮಾಪಿವಿಲಕ್ಷಣಮಿತ್ಯಾಹ । ಕರ್ಮೇತಿ । ಶುಭಫಲಪ್ರದಂಕರ್ಮಯಾಗಾದಿಶುಕ್ಲಂ । ಅಶುಭಫಲಪ್ರದಂಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾದಿಕೃಷ್ಣಂ । ಉಭಯಸಂಕೀರ್ಣಂಶುಕ್ಲಕೃಷ್ಣಂತತ್ರಶುಕ್ಲಂಕರ್ಮವಿಚಕ್ಷಣಾನಾಂದಾನತಪಸ್ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಾದಿಮತಾಂಪುರುಷಾಣಾಂ।ಕೃಷ್ಣಂಕರ್ಮನಾರಕಾಣಾಂ।ಶುಕ್ಲಕೃಷ್ಣಂ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ।ಯೋಗಿನಾಂತುಸನ್ಯಾಸವತಾಂತ್ರಿವಿಧಕರ್ಮವಿಪರೀತಲಕ್ಷಣಂತತ್ಫಲತ್ಯಾಗಾನುಸಂಧಾನೇನೈವಾನುಷ್ಠಾನಾನ್ನಕಿಂಚಿತ್ಫಲಮಾರಭತೇ||೭||

|| ಸೂ || ತತಸ್ತದ್ವಿಪಾಕಾನುಗುಣಾನಾಮೇವಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿ
ರ್ವಾಸನಾನಾಂ || ೮ ||

ಮ || ಕರ್ಮಣಃಪ್ರಸಂಗಾದ್ವಾಸನಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಂಫಲಮಾಹ । ತತಇತಿ । ತತಸ್ತ್ರಿವಿಧಕರ್ಮಣೋಮರಣಕಾಲಾನಂತರಂಜಾತ್ಯಾಯುರ್ಭೋಗರೂಪವಿಪಾಕಾನಾಮಭಿವ್ಯಕ್ತೌತಸ್ಯವಿಪಾಕಸ್ಯಾನುಗುಣಾನಾಂವಾಸನಾನಾಮಭಿವ್ಯಕ್ತಿರ್ಭವತಿ । ನವಿರುದ್ಧಾನಾಮಿತ್ಯರ್ಥಃ । ದೇವತ್ವಪ್ರಾಪ್ತೌಚಿತ್ತೇ

ಪ್ರಸುಪ್ತಾ ಏವನರಕಭೋಗವಾಸನಾಭವಂತಿ। ತಾಸಾಮಭಿವ್ಯಕ್ತೌ ದಿವ್ಯಭೋಗಾಯೋಗಾದಿತಿಭಾವಃ ॥ ೮ ॥

ರಾ ॥ ಅಸ್ಯೈವಕರ್ಮಣಃಫಲಮಾಹ । ತತಇತಿ । ಇಹದ್ವಿವಿಧಾಃ ಕರ್ಮವಾಸನಾಃಸ್ಮೃತಿಮಾತ್ರಫಲಾಃಜಾತ್ಯಾಯುರ್ಭೋಗಫಲಾಶ್ಚ ತತ್ರಜಾತ್ಯಾಯುರ್ಭೋಗಫಲಾಏಕಾನೇಕಜನ್ಮಭವಾಃಇತ್ಯನೇನಪೂರ್ವಮೇವಕೃತನಿರ್ಣಯಾಃ । ಯಾಸ್ತುಸ್ಮೃತಿಮಾತ್ರಫಲಾಸ್ತಾಸಾಮಭಿವ್ಯಕ್ತಿಃತತಃಕರ್ಮಣಃ । ಯೇನಕರ್ಮಣಾಯಾದೃಕ್ಶರೀರಮಾರಬ್ಧಂದೇವಮನುಷ್ಯತಿರ್ಯಗಾದಿಭೇದೇನತಸ್ಯವಿಪಾಕಸ್ಯಯಾಅನುಗುಣಾಅನುರೂಪಾವಾಸನಾಸ್ತಾಸಾಮೇವತಸ್ಮಾದಭಿವ್ಯಕ್ತಿರ್ವಾಸನಾನಾಂಭವತಿ। ಅಯಮರ್ಥಃ । ಯೇನಕರ್ಮಣಾಪೂರ್ವಂದೇವತಾದಿಶರೀರಮಾರಬ್ಧಂಜಾತ್ಯಂತರಶತವ್ಯವಧಾನೇ ಪುನಸ್ತಥಾವಿಧಸ್ಯೈವಶರೀರಸ್ಯಾರಂಭೇತದನುರೂಪಾ ಏವಸ್ಮೃತಿಫಲಾವಾಸನಾಃಪ್ರಕಟೀಭವಂತಿಲೋಕಾಂತರೇಷ್ವೇವಾರ್ಥೇಷುತಸ್ಯಸ್ಮೃತ್ಯಾದಯೋಜಾಯಂತೇ। ಇತರಾಸ್ತುಸತ್ಯೋಪಿನ್ಯಗ್ಭೂತಾಸ್ತಿಷ್ಠಂತಿ । ನತಸ್ಯಾಂದಶಾಯಾಂ ನಾರಕಾದಿಶರೀರೋಪಭೋಗಭವಾವಾಸನಾಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಮಾಯಾಂತಿ ॥ ೮ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಜಾತಿದೇಶಕಾಲವ್ಯವಹಿತಾನಾಮಪ್ಯಾನಂತರ್ಯಂಸ್ಮೃತಿಸಂಸ್ಕಾರಯೋರೇಕರೂಪತ್ವಾತ್ ॥ ೯ ॥

ಮ ॥ ನನುಸ್ವರ್ಗದೇಶೇದೇವಜನ್ಮನಿಜಾತಾಸ್ತದ್ಭೋಗೇಭ್ಯೋವಾಸನಾಃಕಥಂನರವ್ಯಾಘ್ರಾದಿಜನ್ಮಸಹಸ್ರವ್ಯವಧಾನಾನಂತರಂಪುನರ್ದೇವಜನ್ಮನ್ಯಭಿವ್ಯಜ್ಯಂತೇ । ಅನಂತರಪೂರ್ವಜನ್ಮವಾಸನಾಏವಪೂರ್ವದಿನವಾಸನಾವತ್ಕುತೋನಾಭಿವ್ಯಜ್ಯಂತಇತ್ಯತಆಹ । ಜಾತೀತಿ । ಯದ್ಯಪಿಸುಪ್ತೋತ್ಥಿತಸ್ಯಾನಂತರಪೂರ್ವದಿನಾನುಭವಜನ್ಯವಾಸನಾಃಪ್ರಾಯೇಣಾಭಿವ್ಯಜ್ಯಂತೇ । ಅವ್ಯವಧಾನಾತ್ । ತಥಾಪಿಅನಾದಿಸಂಸಾರೆಯೇನಕರ್ಮಣಾಯಜ್ಜನ್ಮನಿಭೋಗೈರ್ವಾಸನಾಸ್ಸಂಚಿತಾಃ । ತಾಸಾಂಜನ್ಮಕೋಟ್ಯಾದೇಶೇನಕಲ್ಪಶತೇನವ್ಯವಹಿತಾನಾಮಪಿತಜ್ಜಾತೀಯೇನಕರ್ಮಣಾತಜ್ಜನ್ಮನಿಪುನಃಪ್ರಾಪ್ತೇಸತಿತೇನೈವಕರ್ಮಣಾಜನ್ಮನಾನಾಭಿವ್ಯಕ್ತಾನಾಮಾನಂತರ್ಯಮವ್ಯವಹಿತತ್ವಂಸ್ಮೃತಿದ್ವಾರಾಭೋ

ಗಾದಿಷ್ವೇತುತ್ವಮಿತಿಯಾವತ್ | ಏಜಾತೀಯಕರ್ಮಾರಬ್ಧಾನಂತರಪೂರ್ವಜನ್ಮವಾಸನಾಸ್ವ್ಯಂಜಕಾಭಾವಾತ್ಪ್ರಸುಪ್ತೈವ | ವ್ಯವಹಿತಾನಾಮಪಿಕರ್ಮಜನ್ಮನೋರಭಿವ್ಯಂಜಕಯೋಸ್ತತ್ವಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿರುಕ್ತಾ | ಸಚೈಕಜಾತೀಯತ್ವೇಽಪ್ಯವ್ಯವಧಾನಾದನಂತರಪೂರ್ವವಾಸನಾಪಿವತಾಭ್ಯಾಂಸ್ಮೃತ್ಯಾಪ್ಯರ್ಥಮಭಿವ್ಯಜ್ಯಂತಾಮಿತಿವಾಕ್ಯಂ | ಸ್ಮೃತಿಸಂಸ್ಕಾರಯೋರೇಕರೂಪತ್ವಾತ್ | ಅಯಮರ್ಥಃ | ಕ್ರಿಯಾಜ್ಞಾನಮನ್ಯದ್ವಾಯಾಗಾದಿಕಂಚಕಾರ್ಯಾತ್ಮನಾಸ್ಥಿತಸ್ಸಂಸ್ಕಾರಃ | ಸಚಸ್ವಸಮಾನವಿಷಯಕಕ್ರಿಯಾಸ್ಮೃತ್ಯಾದಿಹೇತುಃ | ಕ್ರಿಯಾಸಂಸ್ಕಾರಃಕ್ರಿಯಾತ್ಮನಾಜ್ಞಾನಸಂಸ್ಕಾರಸ್ಮೃತ್ಯಾತ್ಮನಾನ್ಯಸಂಸ್ಕಾರೋನ್ಯಾತ್ಮನಾಪರಿಣಮತಇತಿಯಾವತ್ | ಏವಂಸ್ಮೃತಿಸಂಸ್ಕಾರಯೋರಭೇದೇನೈಕವಿಷಯತ್ವೈನೈಕರೂಪಕಾರ್ಯತ್ವಾದಾನಂತರ್ಯಸಿದ್ಧೇಃಕಾರ್ಯಕಾರಣಭಾವೋನವಿಜಾತೀಯಯೋಃ | ನಹಿವ್ಯವಧಾನಂಸಂಸ್ಕಾರಸ್ಯೈಕರೂಪಕಾರ್ಯಕಾರಿತ್ವಮಾಪಾದಯತಿ | ಘಟಾನುಭವಜನ್ಯಸಂಸ್ಕಾರಾದನಂತರಮನನುಭೂತಸ್ಮೃತ್ಯಾಪತ್ತೇರಿತಿ || ೯ ||

ರಾ || ಆಸಾಮೇವವಾಸನಾನಾಂಕಾರ್ಯಕಾರಣಭಾವಾನುಪಪತ್ತಿಮಾಶಂಕ್ಯಸಮರ್ಥಯಿತುಮಾಹ | ಜಾತೀತಿ | ಇಹನಾನಾಯೋನಿಷುಭ್ರಮಂತಃಸಂಸಾರಿಣಃಕಾಂಚಿದ್ಯೋನಿಮನುಭೂಯಯದಾಯೋನ್ಯಂತರಸಹಸ್ರವ್ಯವಧಾನೇನಪುನಸ್ತಾಮೇವಯೋನಿಂಪ್ರತಿಪದ್ಯಂತೇತದಾತಸ್ಯಾಂಪೂರ್ವಾನುಭೂತಾಯಾಂಯೋನೌತಥಾವಿಧಶರೀರಾದಿವ್ಯಂಜಕಾಪೇಕ್ಷಯಾವಾಸನಾಯಾಃಪ್ರಕಟೀಭೂತಾಆಸನ್ | ತಥಾವಿಧವ್ಯಂಜಕಾಭಾವಾತ್ತಿರೋಭೂತಾಃ | ಪುನಃತಥಾವಿಧವ್ಯಂಜಕಶರೀರಾದಿಲಾಭೇಪ್ರಕಟೀಭವಂತಿ | ಜಾತಿದೇಶಕಾಲವ್ಯವಧಾನೇಪಿತಾಸಾಂಸ್ವರೂಪಸ್ಮೃತ್ಯಾದಿಫಲಸಾಧನೇಆನಂತರ್ಯಂ | ನೈರಂತರ್ಯಮೇವ | ಕುತಃಸ್ಮೃತಿಸಂಸ್ಕಾರಯೋರೇಕರೂಪತ್ವಾತ್ | ತಥಾಹಿ | ಅನುಷ್ಠೀಯಮಾನಾತ್ಕರ್ಮಣಃಚಿತ್ತಸತ್ವೇವಾಸನಾರೂಪಃಸಂಸ್ಕಾರಃಸಮುತ್ಪದ್ಯತೇ | ಸಚಸ್ವರ್ಗನರಕಾದೀನಾಂಫಲಾನಾಂಅಂಕುರೀಭಾವಃ | ಕರ್ಮಣಾಂವಾಯಾಗಾದೀನಾಂಶಕ್ತಿರೂಪತಯಾವಸ್ಥಾನಂಕರ್ತುರ್ವಾತಥಾವಿಧಭೋಕ್ತೃತ್ವರೂಪಸಾಮರ್ಥ್ಯಂಸಂಸ್ಕಾರಾತ್ಸ್ಮೃತಿಃಸ್ಮೃತೇಶ್ಚಸುಖದುಃಖೋಪಭೋಗಃ | ತದನುಭವಾಚ್ಚಪುನರಪಿಸಂಸ್ಕಾರಸ್ಮೃತ್ಯಾದಯಃಏವಂಚಯಸ್ಯಸ್ಮೃತಿಸಂಸ್ಕಾ

ರಾದಯೋಭಿನ್ನಾಸ್ತಸ್ಯಾನಂತರ್ಯಭಾವೇದುರ್ಲಭಃಕಾರ್ಯಕಾರಣಭಾವಃ । ಅಸ್ಮಾಕಂತುಯದಾನುಭವಏವಸಂಸ್ಕಾರೋಭವತಿ । ಸಂಸ್ಕಾರಶ್ಚಸ್ಮೃತಿರೂಪತಯಾಪರಿಣಮತೇ । ತದೈಕಸ್ಯೈವಚಿತ್ತಸ್ಯಾನುಸಂಧಾತೃತ್ವೇನಸ್ಥಿತತ್ವಾತ್ ಕಾರ್ಯಕಾರಣಭಾವೋನದುರ್ಘಟಃ ॥ ೯ ॥

॥ ಸೂ ॥ ತಾಸಾಮನಾದಿತ್ವಂಚಾಶಿಷೋನಿತ್ಯತ್ವಾತ್ ॥ ೧೦ ॥

ಮ॥ ನನುಜನ್ಮಾಂತರಿತವಾಸನಾನಸಂತೀತಿವದಂತಂಚಾರ್ವಾಕಂಪ್ರತ್ಯಾಹ । ತಾಸಾಮಿತಿ ।ನಕೇವಲಂತಾಸಾಂವಾಸನಾನಾಮಾನಂತರ್ಯಂ । ಕಿಂತ್ವನಾದಿತ್ವಮಪೀತ್ಯರ್ಥಃ । ಕುತಃಸದಾಹಂಭೂಯಾಸಮಿತ್ಯಾಶಿಷೋಮರಣತ್ರಾಸಸ್ಯನಿತ್ಯತ್ವಾತ್ಸರ್ವಜನೇಷ್ವವ್ಯಭಿಚಾರಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ । ಇದಮತ್ರಾಕೂತಂ । ಜಾತಮಾತ್ರಸ್ಯಕಂಪಾದ್ಯನುಮಿತೋಮರಣತ್ರಾಸೋದ್ವೇಷ್ಯ ದುಃಖಸ್ಮೃತಿಮವ್ಯಭಿಚಾರಾತ್ಕಲ್ಪಯತಿಸಚವಾಸನಾಜ್ಞಾಪಿತಮರಣ ದುಃಖಾನುಭವಮಸ್ಮಿನ್ಜನ್ಮನ್ಯಸಂಭಾವ್ಯಮಾನೋಜನ್ಮಾಂತರಂಕಲ್ಪಯತೀತ್ಯನಾದಿತ್ವಸಿದ್ಧಿರಿತಿ ॥ ೧೦ ॥

ರಾ ॥ ಭವತ್ವಾನಂತರ್ಯಂಕಾರ್ಯಕಾರಣಭಾವಶ್ಚವಾಸನಾನಾಂಯದಾತುಪ್ರಥಮಮೇವಾನುಭವಃಪ್ರವರ್ತತೇತದಾಕಿಂವಾಸನಾನಿಮಿತ್ತಕಉತನಿರ್ನಿಮಿತ್ತಕಇತಿಶಂಕಾಂವ್ಯಪನೇತುಮಾಹ । ತಾಸಾಂವಾಸನಾನಾಮನಾದಿತ್ವಂನವಿದ್ಯತೇಆದಿರ್ಯಸ್ಯತಸ್ಯಭಾವಸ್ತತ್ವಂ । ಆಸಾಮಾದಿರ್ನಾಸ್ತೀತ್ಯರ್ಥಃ । ಕುತಃಆಶಿಷೋನಿತ್ಯತ್ವಾತ್ । ಯೇಯಮಾಶೀರ್ಮಹಾಮೋಹರೂಪಾಸದೈವಸುಖಸಾಧನಾನಿಮೇಭೂಯಾಸುರ್ಮಾಕದಾಚನತೈರ್ಮೇವಿಯೋಗೋಭೂಯಾದಿತಿಯಸ್ಸಂಕಲ್ಪವಿಶೇಷಃವಾಸನಾನಾಂಕಾರಣಂತಸ್ಯನಿತ್ಯತ್ವಾದನಾದಿತ್ವಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ । ಏತದುಕ್ತಂಭವತಿಕಾರಣಸ್ಯಸಂನಿಹಿತತ್ವಾದನುಭವಸಂಸ್ಕಾರಾದೀನಾಂಕಾರ್ಯಾಣಾಂಪ್ರವೃತ್ತಿಃಕೇನವಾರ್ಯತೇಽನುಭವಸಂಸ್ಕಾರಾನುವಿದ್ಧಂಸಂಕೋಚವಿಕಾಸಧರ್ಮಿಚಿತ್ತಂತತ್ತದಭಿವ್ಯಂಜಕವಿಪಾಕಲಾಭಾತ್ತತ್ತತ್ಫಲರೂಪತಯಾಪರಿಣಮತಇತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೧೦ ॥

|| ಸೂ || ಹೇತುಫಲಾಶ್ರಯಾಲಂಬನೈಸ್ಸಂಗೃಹೀತತ್ವಾತ್ತೇ
ಷಾಮಭಾವೇತದಭಾವಃ || ೧೧ ||

ಮ || ನನುದೇಹಸ್ಯಾನಾತ್ಮತ್ವೇಕಸ್ಯಜನ್ಮಮರಣತ್ರಾಸಃಆತ್ಮನೋನಾದ್ಯಂತಸ್ಯಾಭಯತ್ವಾದಿತಿಚೇಚ್ಚಿತ್ತಸ್ಯೇತಿಬ್ರೂಮಃ | ತಸ್ಯೈವಹ್ಯನಾದಿವಾಸನಾನುವಿದ್ಧಸ್ಯಚಿತ್ತಸ್ಯಾಹಂಕಾರಿತ್ವೇನವಿಭುನಸ್ತತ್ತದ್ದೇಹವಿಕಾಸಶೀಲವೃತ್ತಿಲಾಭೋಜನ್ಮ | ವೃತ್ತ್ಯುಪರಮೋಮರಣಂತತ್ಕಾಲೇದುಃಖಮಿತ್ಯಾದಿಸರ್ವಸಂಸ್ಕಾರಸಂಸಾರಃ | ನನ್ವನಾದಿವಾಸನಾನಾಂಕಥಮುಚ್ಛೇದಸ್ತತ್ರಾಹ | ಹೇತ್ವಿತಿ | ನೈತಾಃಪುರುಷವದನಾದಯಃಕಿಂತುಕಾರ್ಯಾಪಿವಪ್ರವಾಹಾದನಾದಯಃಅತಃಕಾರಣೋಚ್ಛೇದಾದುಚ್ಛೇದಸಂಭವಃ | ತಥಾಹಿ | ಪೂರ್ವಪೂರ್ವಭ್ರಮಸಂಸ್ಕಾರಲಕ್ಷಣಾವಿದ್ಯಾಹಮಿತ್ಯಸ್ಮಿತಾಹೇತುಃಸಾಚನರೋಹಂಮಮೇದಮಿಷ್ಟಮನಿಷ್ಟಮಿತಿಭ್ರಮಹೇತುಃಸೋಪಿರಾಗದ್ವೇಷಯೋಃ | ತೌಚಪರನಿಗ್ರಹಾನುಗ್ರಹದ್ವಾರಾಧರ್ಮಾಧರ್ಮಯೋಃ | ತೌಚಭೋಗೇ | ಸೋಪಿವಾಸನಾಸು | ತಾಃಪುನರ್ಧರ್ಮಾದಿಷ್ವಿತ್ಯನಾದಿಸಂಸಾರಚಕ್ರಮನಿಶಮಾವರ್ತತೇ | ತತ್ರವಾಸನಾನಾಂಕ್ಲೇಶಕರ್ಮಾಣಿಹೇತವಃ | ದೇಹಾಯುರ್ಭೋಗಾಃಫಲಂ | ಚಿತ್ತಮಾಶ್ರಯಃ | ಶಬ್ದಾದಿಕಮಾಲಂಬನಂಚ | ಏತೈಸ್ಸಂಗೃಹೀತತ್ವಾದೇಷಾಂಕ್ರಿಯಾಯೋಗಾಷ್ಟಾಂಗಯೋಗಜಾವಿಪ್ಲವವಿವೇಕಖ್ಯಾತ್ಯಾದಿಭಿರುಚ್ಛೇದೇಸತಿಕಾರಣಾನಾಮಭಾವಾದುಚ್ಛೇದೋಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ || ೧೧ ||

ರಾ || ಆಸಾಮಾನಂತ್ಯಾದ್ಧಾನಂಕಥಂಸಂಭವತೀತ್ಯಾಶಂಕ್ಯಹಾನೋಪಾಯಮಾಹ | ಹೇತ್ವಿತಿ | ವಾಸನಾನಾಮನುಭವೋಹೇತುಃ | ತಸ್ಯಾನುಭವಸ್ಯರಾಗಾದಯಃತೇಷಾಮವಿದ್ಯೇತಿಸಾಕ್ಷಾತ್ಪಾರಂಪರ್ಯೇಣಚಹೇತುಃ | ಫಲಂಶರೀರಾದಿಸ್ಮೃತ್ಯಾದಿಚ | ಆಶ್ರಯೋಬುದ್ಧಿತತ್ತ್ವಂ | ಆಲಂಬನಂಯದೇವಾನುಭವಸ್ಯತದೇವವಾಸನಾನಾಂ | ಅತಸ್ತೈರ್ಹೇತುಫಲಾಶ್ರಯಾಲಂಬನೈರನಂತಾನಾಮಪಿವಾಸನಾನಾಂಸಂಗೃಹೀತತ್ವಾತ್ತೇಷಾಂಹೇತ್ವಾದೀನಾಮಭಾವೇಜ್ಞಾನಯೋಗಾಭ್ಯಾಂದಗ್ಧಬೀಜಕಲ್ಪತ್ವೇವಿಹಿತೇನಿರ್ಮೂಲತ್ವಾನ್ನವಾಸನಾಃಪ್ರರೋಹಂತಿ | ನಕಾರ್ಯಮಾರಭಂತಇತಿತಾಸಾಮಭಾವಃ || ೧೧ ||

|| ಸೂ || ಅತೀತಾನಾಗತಂಸ್ವರೂಪತೋಸ್ತ್ಯಧ್ವಭೇದಾದ್ಧ ರ್ಮಾಣಾಂ || ೧೨ ||

ಮ || ನನುಸತಾಂಸಂಸ್ಕಾರಾಣಾಂಕಥಮಭಾವಇತ್ಯತಆಹ | ಅತೀತೇತಿ | ನಾಸತಾಮುತ್ಪಾದೋನಸತಾಂವಿನಾಶಃ | ನಾಸತೋವಿದ್ಯತೇಭಾವೋನಾಭಾವೋವಿದ್ಯತೇಸತಇತಿ | ವೇದಾಹಂಸಮತೀತಾನಿವರ್ತಮಾನಾನಿಚಾರ್ಜುನ | ಭವಿಷ್ಯಾಣಿಚಭೂತಾನೀತಿಚ | ವರ್ತಮಾನವದತೀತಾನಾಗತಸ್ಯಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವೇದ್ಯತ್ವೋಕ್ತೇಶ್ಚ ನಹ್ಯಸತಃಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವೇದ್ಯತ್ವಂಸಂಭವತಿ | ತಸ್ಮಾದತೀತಾನಾಗತಂಧರ್ಮಜಾತಂಧರ್ಮಿಣಿಶಕ್ತಿರೂಪೇಣಾಸ್ತ್ಯೇವಯತ್ಪರಿಣಾಮತ್ರಯಸಂಯಮಾದಿನಾಯೋಗಿನಸ್ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕುರ್ವಂತಿ | ಕುಲಾಲಾದಯಶ್ಚ ಬುದ್ಧಾವಾಲೋಚ್ಯೈಚಕುರ್ವಂತಿಯದಸ್ವಯಾದ್ಧರ್ಮಿಸ್ಥಿರಪಕ್ಷಪ್ರೋಕ್ತಃ | ನನುತರ್ಹಿವಾಸನಾನಾಂಸತ್ವಾತ್ತತ್ವಜ್ಞಾನವೈಯರ್ಥ್ಯಮಿತಿಚೇನ್ನ | ಧರ್ಮಾಣಾಮನಾಗತಾದ್ಯಧ್ವನಾಂಭೇದಾತ್ | ವರ್ತಮಾನಾಧ್ವನಿಹಿ ದುಃಖಾದಿವಾಸನಾಚಿತ್ರಂಸಾಧಿಕಾರಮಸಂಖ್ಯೇಯಪರಿಣಾಮಶೀಲಂಚಿತ್ತಂಭೋಗ್ಯತಾಮಾಪನ್ನಂಬಂಧಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ | ತತ್ವಜ್ಞಾನೇಸತಿನಿರಧಿಕಾರಮತೀತಾಧ್ವನಿಪ್ರವೇಶಿತಂಪ್ರಕೃತ್ಯಾತ್ಮನಾಸದಪಿಪುನರುತ್ಥಾನಬೀಜಸ್ಯಕರ್ತವ್ಯಪುರುಷಾರ್ಥಸ್ಯಕೃತತ್ವಾನ್ನಪುನರಾವರ್ತತಇತ್ಯರ್ಥಃ || ೧೨ ||

ರಾ || ನನುಪ್ರತಿಕ್ಷಣಂಚಿತ್ತಸ್ಯನಶ್ವರತ್ವೋಪಲಬ್ಧೇರ್ವಾಸನಾನಾಂತತ್ಫಲಾನಾಂಚಕಾರ್ಯಕಾರಣಭಾವೇನಾಯುಗಪದ್ಭಾವಿತ್ವಾತ್ | ಭೇದೇಕಥಮೇಕತ್ವಮಿತ್ಯಾಶಂಕ್ಯಏಕತ್ವಸಮರ್ಥನಾಯಾಹ | ಅತೀತೇತಿ | ಇಹಅತ್ಯಂತಮಸತಾಂಭಾವಾನಾಮುತ್ಪತ್ತಿರ್ನಯುಕ್ತಿಮತೀ ತೇಷಾಂಸತ್ವಸಂಬಂಧಾಯೋಗಾತ್ | ನಹಿಶಶವಿಷಾಣಾದೀನಾಂಕ್ವಚಿದಪಿಸತ್ವಸಂಬಂಧೋದೃಷ್ಟಃನಿರುಪಾಖ್ಯೇಚಕಾರ್ಯೇಕಿಮುದ್ದಿಶ್ಯಕಾರಣಾನಿಪ್ರವರ್ತೇರನ್ | ನಹ್ಯಸಂತಂವಿಷಯಮಾಲೋಚ್ಯಕಶ್ಚಿತ್ಪ್ರವರ್ತತೇ | ಸತಾಮಪಿವಿರೋಧಾನ್ನಾಭಾವಸಂಬಂಧೋಸ್ತಿ | ಯತ್ಸ್ವರೂಪೇಣಲಬ್ಧಸತ್ತಾಕಂತತ್ಕಥಂನಿರುಪಾಖ್ಯತಾಮಭಾವಸ್ವರೂಪತಾಂಚಭಜತೇನವಿರುದ್ಧಂಸ್ವರೂಪಂಸ್ವೀಕರೋತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ತಸ್ಮಾತ್ಸತಾಂನಾಶಾಸಂಭವಾತ್ | ಅಸತಾಂಚೋತ್ಪತ್ತ್ಯಭಾವಾತ್ತೈಸ್ತೈರ್ಧರ್ಮೈರ್ವಿಪರಿಣಮಮಾನೋಧರ್ಮೀಸದೈಕರೂಪಏವಾವತಿಷ್ಠತೇ | ಧರ್ಮಾಸ್ತುತಿ

ತ್ರೈಧ್ವಿಕತ್ವೇನವ್ಯವಸ್ಥಿತಾಃಸ್ವಸ್ಮಿನ್ಸ್ವಸ್ಮಿನ್ನಧ್ವನಿವ್ಯವಸ್ಥಿತಾಃಸ್ವರೂಪಂ ತ್ಯಜಂತಿ । ವರ್ತಮಾನೇಽಧ್ವನಿವ್ಯವಸ್ಥಿತಾಃಕೇವಲಂಭೋಗ್ಯತಾಂಭಜಂತೇ । ತಸ್ಮಾದ್ಧರ್ಮಾಣಾಮೇವಾತೀತಾನಾಗತಾದ್ಯಧ್ವಭೇದಃ । ತೇನೈವಚರೂಪೇಣ ಕಾರ್ಯಕಾರಣಭಾವೋಽಸ್ಮಿಂದರ್ಶನೇಪ್ರತಿಪಾದ್ಯತೇ । ತಸ್ಮಾದಪವರ್ಗಪರ್ಯಂತ ಮೇಕಮೇವಚಿತ್ತಂಧರ್ಮಿತಯಾಽನುವರ್ತಮಾನಂನನಿಹ್ನೋತುಂಪಾರ್ಯತೇ ॥ ॥ ೧೨ ॥

॥ ಸೂ ॥ ತೇವ್ಯಕ್ತಸೂಕ್ಷ್ಮಾಗುಣಾತ್ಮಾನಃ ॥ ೧೩ ॥

ಮ ॥ ಅತೀತಾನಾಗತಂಸ್ವರೂಪತೋಽಸ್ತೀತ್ಯುಕ್ತಂತತ್ರಕಿಂಸ್ವರೂಪ ಮಿತ್ಯತಆಹ । ತಇತಿ । ವ್ಯಕ್ತಾವರ್ತಮಾನಾಧ್ವಾನಃ । ಸೂಕ್ಷ್ಮಾಅತೀತಾ ನಾಗತಾಧ್ವಾನಃ ।ತೇಮಹದಾದಯೋಘಟಾದಿವಿಶೇಷಾಂತಾಗುಣಾತ್ಮಾನಃ ।ಸತ್ವರ ಜಸ್ತಮಸ್ಸ್ವರೂಪಾಇತ್ಯರ್ಥಃ । ಪ್ರಕೃತಿವಿಕಾರಯೋರ್ಭೇದಾಭೇದರೂಪ ತಾದಾತ್ಮ್ಯಾತ್ । ತತ್ರಗುಣಾಃಪರಿಣಾಮಿನಿತ್ಯಾಃ । ಅನ್ಯೇಸರ್ವೇಭಾವಾಃಪ್ರತಿ ಕ್ಷಣಪರಿಣಾಮಾಃಕ್ಷಣವಿಧ್ವಂಸಿನಃ । ಪುರುಷಸ್ತುಕೂಟಸ್ಥಃ । ತದುಕ್ತಂಭಾ ಷ್ಯೇಗುಣಾನಾಂಪರಮಂರೂಪಂನದೃಷ್ಟಿಪಥಮೃಚ್ಛತಿ । ಯತ್ತುದೃಷ್ಟಿ ಪಥಂಪ್ರಾಪ್ತಂತನ್ಮಾಯೈವಸುತುಚ್ಛಕಮಿತಿ । ಐಂದ್ರಜಾಲಿಕವತ್ಕ್ಷಣವಿಧ್ವಂ ಸೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೧೩ ॥

ರಾ ॥ ತಏತೇಧರ್ಮಧರ್ಮಿಣಃಕಿಂರೂಪಾಇತ್ಯಾಹ । ತಇತಿ । ಯ ಏತೇಧರ್ಮಧರ್ಮಿಣಃಪ್ರೋಕ್ತಾಃತೇವ್ಯಕ್ತಸೂಕ್ಷ್ಮಭೇದೇನವ್ಯವಸ್ಥಿತಾಃಗು ಣಾಸ್ಸತ್ವರಜಸ್ತಮೋರೂಪಾಃತದಾತ್ಮಾನಸ್ತತ್ಸ್ವಭಾವಾಃ । ತತ್ಪರಿಣಾಮರೂ ಪಾಇತ್ಯರ್ಥಃ।ಯತಸ್ಸತ್ವರಜಸ್ತಮೋಭಿಃಸುಖದುಃಖಮೋಹರೂಪೈಃಸರ್ವಾ ಸಾಂಬಾಹ್ಯಾಭ್ಯಂತರಭಿನ್ನಾನಾಂಭಾವವ್ಯಕ್ತೀನಾಮನ್ವಯಾನುಗಮೋದೃಶ್ಯ ತೇಯಚ್ಚಯದನ್ವಯಿತತ್ತತ್ಪರಿಣಾಮರೂಪಂದೃಷ್ಟಂಯಥಾಘಟಾದಯೋಮೃ ದನ್ವಿತಾಮೃತ್ಪರಿಣಾಮರೂಪಾಃ ॥ ೧೩ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಪರಿಣಾಮೈಕತ್ವಾದ್ವಸ್ತುತತ್ವಂ ॥ ೧೪ ॥

ಮ ॥ ನನುಯದಿತ್ರಯೋಗುಣಾಃಪರಿಣಾಮಿನಸ್ತರ್ಹಿಪರಿಣಾಮಾ

ನಾಂಪ್ರತ್ಯೇಕಮೇಕತ್ವಂನಸ್ಯಾತ್ । ನಹಿವೃತ್ತಂತುದುಗ್ಧಾನಾಮೇಕಃಪರಿ
ಣಾಮೋದೃಷ್ಟಇತ್ಯತಆಹ । ಪರಿಣಾಮೇತಿ । ಬಹೂನಾಮಪ್ಯೇಕಃಪರಿಣಾ
ಮೋದೃಷ್ಟಃ । ಯಥಾರುಮಾಸ್ಥಲೇನಿಕ್ಷಿಪ್ತಾನಾಂಗವಾಶ್ವಾದೀನಾಮೇಕೋಲವ
ಣಪರಿಣಾಮಃವರ್ತಿತೈಲಾಗ್ನೀನಾಮೇಕೋದೀಪಪರಿಣಾಮಃಮೃದಾದೀನಾಂ
ತ್ವಂಗಾಂಗಿತ್ವಾಭಾವಾನ್ನಪರಿಣಾಮೈಕತ್ವಂ । ಗುಣಾನಾಂತುಪರಿಣಾಮಸ್ಯಾಂ
ಗಾಂಗೀಭಾವಸ್ಯೈಕತ್ವಾದ್ವಸ್ತುನೋಮಹದಾದೇಸ್ತತ್ವಮೇಕತ್ವಂಯುಜ್ಯತೇ।
ತತ್ರಸತ್ವಸ್ಯಾಂಗಿತ್ವೇಗುಣತ್ರಯಾದೇಕೋಮಹಾನ್।ತಸ್ಮಾದೇಕಸ್ಮಾದ್ರಜಃಪ್ರ
ಧಾನಾದಹಂಕಾರಃ । ತಮಃಪ್ರಧಾನಾತ್ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಾಣಿಪ್ರತ್ಯೇಕಮೇಕತ್ವ
ವಂತಿ । ಅಹಂಕಾರಾತ್ಸಾತ್ವಿಕಾದ್ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಾಣಿ । ರಾಜಸಾತ್ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿ
ಯಾಣಿ । ಉಭಯಾತ್ಮಕಾನ್ಮನಃ । ಶಬ್ದತನ್ಮಾತ್ರಸ್ಯಾಂಗಿತ್ವೇಸತ್ಯಾಕಾಶಃಪಂ
ಚತನ್ಮಾತ್ರಾಣಾಮೇಕಃಪರಿಣಾಮಃಸ್ಪರ್ಶರೂಪರಸಗಂಧತನ್ಮಾತ್ರಾಣಾಂಕ್ರ
ಮೇಣಾಂಗಿತ್ವೇವಾಯ್ವಗ್ನ್ಯಂಬ್ವವನಯಃಪ್ರತ್ಯೇಕಂಜಾಯಂತೇ । ಏಕಸ್ಮಾ
ದ್ಬಹವಃಪರಿಣಾಮಾಸ್ತುಬಹುಪರಿಣಾಮವಾಸನಾರೂಪಶಕ್ತಿವೈಚಿತ್ರ್ಯಾದಿ
ತ್ಯಲಂವಿಸ್ತರೇಣ ॥ ೧೪ ॥

ರಾ ॥ ಯದ್ಯೇತೇತ್ರಯೋಗುಣಾಸ್ಸರ್ವತ್ರಮೂಲಕಾರಣಂಕಥಮೇಕೋ
ಧರ್ಮೀತಿವ್ಯಪದೇಶಇತ್ಯಾಶಂಕ್ಯಾಹ । ಪರಿಣಾಮೇತಿ । ಯದ್ಯಪ್ಯೇತೇತ್ರಯೋ
ಗುಣಾಸ್ತಥಾಪಿತೇಷಾಮಂಗಾಂಗೀಭಾವಗಮನಲಕ್ಷಣೋಯಃಪರಿಣಾಮಃಕ್ವ
ಚಿತ್ಸತ್ವಮಂಗಿ । ಕ್ವಚಿದ್ರಜಃ । ಕ್ವಚಿತ್ತಮಃ । ಇತ್ಯೇವಂರೂಪಃತಸ್ಯೈಕ
ತ್ವಾತ್ । ವಸ್ತುನಸ್ತತ್ವಮೇಕತ್ವಮುಚ್ಯತೇ । ಯಥಾಇಯಂಪೃಥಿವೀ । ಅ
ಯಂವಾಯುರಿತ್ಯಾದಿ ॥ ೧೪ ॥

॥ ಸೂ ॥ ವಸ್ತುಸಾಮ್ಯೇಚಿತ್ತಭೇದಾತ್ತಯೋರ್ವಿವಿಕ್ತಃಪಂಥಾಃ ॥ ೧೫॥

ಮ॥ ನನುಕ್ಷಣಿಕವಿಜ್ಞಾನಾತ್ಮಕಚಿತ್ತಾತಿರಿಕ್ತಂವಸ್ತುನಾಸ್ತ್ಯೇವಯ
ತ್ಪ್ರಮೇಯಂತದ್ವಿಜ್ಞಾನಾಭಿನ್ನಂ । ಯಥಾವಿಜ್ಞಾನಂಪ್ರಮೇಯಾಶ್ಚಘಟಾದ
ಯಃ।ಅತಃಕಸ್ಯೈಕತ್ವನಾನಾತ್ವಚಿಂತಾ । ಚಿತ್ತಮೇವಹ್ಯನಾದಿಸಮನಂತರ
ಪ್ರತ್ಯಯಾತ್ಮಕವಾಸನಾವಿಚಿತ್ರಂದ್ರವ್ಯಗುಣಾತ್ಮನಾಭಾತೀತಿವದಂತಂಬೌ

ದ್ಧಂಪ್ರತ್ಯಾಹ।ವಸ್ತ್ವಿತಿ । ತಯೋಶ್ಚಿತ್ತವಸ್ತುನೋರ್ವಿವಿಕ್ತಃಪಂಥಾಃಭಿನ್ನೋ ಮಾರ್ಗಃವಿಜ್ಞಾನಾರ್ಥಯೋರ್ಭೇದಇತ್ಯರ್ಥಃ । ಕುತಃವಸ್ತುನಸ್ಸಾಮ್ಯೇಽಪಿತಾ ದೇಸ್ಸ್ವವ್ಯಾಪಿಚಿತ್ತಾನಾಂಭೇದಾತ್ । ಯದ್ಯೇಕಸ್ಯಾಂನಾರ್ಯಾಂಪತ್ಯುಸ್ಸುಖವಿ ಜ್ಞಾನಂಸಪತ್ನ್ಯಾದುಃಖವಿಜ್ಞಾನಂತದಲಾಭೇಕಾಮುಕಸ್ಯಶೋಕಮೋಹವಿಷಾ ದವಿಜ್ಞಾನಂನಿಷ್ಕಾಮಸ್ಯೋಪೇಕ್ಷಾವಿಜ್ಞಾನಂಸರ್ವೇಷಾಂಯಾತ್ವಯಾದೃಷ್ಟಾಸಾ ಮಯಾಪಿದೃಷ್ಟೇತ್ಯಬಾಧಿತಪ್ರತ್ಯಭಿಜ್ಞಾನಾದೇಕಂವಸ್ತ್ವನೇಕಂವಿಜ್ಞಾನಮಿ ತಿತಯೋರ್ಭೇದಃ । ಯದೇಕಂತದನೇಕೇಭ್ಯೋಭಿನ್ನಂಯಥಾನೀಲವಿಜ್ಞಾನಂ ಪೀತಾದಿವಿಜ್ಞಾನೇಭ್ಯಃ । ಏಕಂಚವಸ್ತ್ವಂತಃಕರಣಗೋಚರಾನೇಕವಿಜ್ಞಾನೇ ಭ್ಯೋಭಿನ್ನಂ । ನಚಪ್ರಮೇಯಸ್ಯಪ್ರಮಿತ್ಯೈಕ್ಯಂಯುಕ್ತಂ । ಏಕತ್ವೇವಿಷಯವಿ ಷಯಿತ್ವವಿರೋಧಾತ್ । ಬಾಹ್ಯಾರ್ಥಾಭಾವೇವಿಜ್ಞಾನಾನಾಂನೀಲಪೀತಾದ್ಯಾಕಾ ರತ್ವಾಯೋಗಾಚ್ಚ । ನಚಪ್ರತ್ಯಯಾತ್ಮಕವಾಸನಾತತ್ರಹೇತುರಿತಿವಾಚ್ಯಂ । ನಷ್ಟಸ್ಯಾಹೇತುತ್ವಾತ್ । ನಚೈಕರೂಪಾದರ್ಥಾತ್ಕಥಂಚಿತ್ತವೈಚಿತ್ರ್ಯ ಮಿತಿವಾಚ್ಯಂಅರ್ಥಸ್ಯತ್ರಿಗುಣಾತ್ಮಕತ್ವಾದ್ಧರ್ಮಾಧರ್ಮವಿದ್ಯಾವಿದ್ಯಾಪೇಕ್ಷ ಯಾರ್ಥಗತಾನಾಂಸತ್ವರಜಸ್ತಮಸಾಮುದ್ರೇಕಾತ್ಸುಖದುಃಖಮೋಹವಿಜ್ಞಾ ನಹೇತುತ್ವಂತತ್ವಜ್ಞಾನಾಪೇಕ್ಷಯಾಗುಣಾನಾಂಸಾಮ್ಯಾದುಪೇಕ್ಷಾಹೇತುತ್ವ ಮಿತಿಯುಕ್ತಂ । ತಸ್ಮಾದಸ್ತಿವಿಜ್ಞಾನಾತಿರಿಕ್ತೋರ್ಥಃ ॥ ೧೫ ॥

ರಾ ॥ ನನುವಿಜ್ಞಾನವ್ಯತಿರಿಕ್ತೆಸತ್ಯರ್ಥೇವಸ್ತ್ವೇಕಮನೇಕಂವಾವ ಕ್ತುಂಯುಜ್ಯತೆಯದಾವಿಜ್ಞಾನಮೇವ ವಾಸನಾವಶಾತ್ಕಾರ್ಯಕಾರಣಭಾವೇನಾ ವಸ್ಥಿತಂ । ತಥಾತಥಾಪ್ರತಿಭಾತಿತದಾಕಥಮೇತಚ್ಛಕ್ಯತೆವಕ್ತುಮಿತ್ಯಾಶಂ ಕ್ಯಾಹ । ವಸ್ತ್ವಿತಿ । ತಯೋರ್ಜ್ಞಾನಜ್ಞೇಯಯೋರ್ವಿವಿಕ್ತಃಪಂಥಾಃ । ವಿವಿ ಕ್ತೋಮಾರ್ಗಭೇದಇತಿಯಾವತ್ । ಕಥಂವಸ್ತುಸಾಮ್ಯೆಚಿತ್ತಭೇದಾತ್ಸಮಾ ನೇವಸ್ತುನಿಸ್ತ್ರ್ಯಾದಾವುಪಲಭ್ಯಮಾನೆ ನಾನಾಪ್ರಮಾತೃಣಾಂಚಿತ್ತಭೇದಸ್ಸು ಖದುಃಖಮೋಹರೂಪತಯಾಸಮುಪಲಭ್ಯತೆ । ತಥಾಹಿ । ಏಕಸ್ಯಾಂರೂಪ ಲಾವಣ್ಯವತ್ಯಾಂಯೋಷಿತಿಉಪಲಭ್ಯಮಾನಾಯಾಂಸರಾಗಸ್ಯಸುಖಮುತ್ಪ ದ್ಯತೆ।ಸಪತ್ನ್ಯಾಸ್ತುದ್ವೇಷಃಪರಿವ್ರಾಜಿಕಾದೇರ್ಘೃಣೇತ್ಯೇಕಸ್ಮಿನ್ವಸ್ತುನಿನಾನಾ ವಿಧಚಿತ್ತೋದಯಾತ್ । ಕಥಂಚಿತ್ತಕಾರ್ಯತ್ವಂವಸ್ತುನಃ । ಏಕಚಿತ್ತಕಾರ್ಯತ್ವೆ ವಸ್ತ್ವೇಕರೂಪತಯೈವಾವಭಾಸೇತ। ಕಿಂಚಚಿತ್ತಕಾರ್ಯತ್ವೇವಸ್ತುನೋಯಸ್ಯ

ಚಿತ್ತಸ್ಯಯದ್ವಸ್ತುಕಾರ್ಯಂ। ತಸ್ಮಿನ್ನರ್ಥಾಂತರವ್ಯಾಸಕ್ತೇಚಿತ್ತೇತದ್ವಸ್ತುನಕಿಂ
ಚಿತ್ಸ್ಯಾತ್। ಭವತ್ವಿತಿಚೇನ್ನ । ತದೇವಕಥಮನ್ಯೈರ್ಬಹುಭಿರುಪಲಭ್ಯತೇ।
ಉಪಲಭ್ಯತೇಚತಸ್ಮಾನ್ನಚಿತ್ತಕಾರ್ಯಂ। ಅಥಯುಗಪದ್ಬಹುಭಿಸ್ಸೋರ್ಥಃಕ್ರಿ
ಯತೇ । ತದಾಬಹುನಿರ್ಮಿತಸ್ಯತಸ್ಯೈಕನಿರ್ಮಿತಾದ್ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯಂಸ್ಯಾತ್।
ಯದಿವೈಲಕ್ಷಣ್ಯಂನೇಷ್ಯತೇತದಾಕಾರಣಭೇದೇಸತಿಕಾರ್ಯಭೇದಸ್ಯಾಭಾವೇನಿರ್ಹೇ
ತುಕಮೇಕರೂಪಂವಾಜಗತ್ಸ್ಯಾತ್। ಏತದುಕ್ತಂಭವತಿ। ಸತ್ಯಪಿಭಿನ್ನೇಕಾ
ರಣೇಯದಿಕಾರ್ಯಸ್ಯಾಭೇದಸ್ತದಾಸಮಗ್ರಂಜಗನ್ನಾನಾವಿಧಕಾರಣಜನ್ಯಮೇಕ
ರೂಪಂಸ್ಯಾತ್ಕಾರಣಭೇದಾನುಗಮಾತ್। ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೇಣನಿರ್ಹೇತುಕಂವಾಸ್ಯಾ
ತ್ । ಯದ್ಯೇವಂಕಥಂತೇನತ್ರಿಗುಣಾತ್ಮನಾರ್ಥೇನೈಕಸ್ಯೈವಪ್ರಮಾತುಃಸು
ಖದುಃಖಮೋಹಮಯಾನಿಜ್ಞಾನಾನಿಜನ್ಯಂತೇ। ನೈವಂ। ಯಥಾಅರ್ಥಸ್ತ್ರಿಗು
ಣಃತಥಾಚಿತ್ತಮಪಿತ್ರಿಗುಣಂ। ತಸ್ಯಚಅರ್ಥಪ್ರತಿಭಾಸೋಪಪತ್ತೌಧರ್ಮಾ
ದಯಸ್ಸಹಕಾರಿಕಾರಣಂ । ತದುದ್ಭವಾಭಿಭವವಶಾಚ್ಚಿತ್ತಸ್ಯತೇನತೇನರೂ
ಪೇಣಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಃ । ತಥಾಚಕಾಮುಕಸ್ಯಸನ್ನಿಹಿತಾಯಾಂಯೋಷಿತಿಧರ್ಮ
ಸಹಕೃತಂಚಿತ್ತಂಸತ್ವಸ್ಯಾಂಗಿತಯಾಪರಿಣಮಮಾನಂಸುಖಮಯಂಭವತಿ।
ತದೇವಾಧರ್ಮಸಹಕಾರಿರಜಸೋಂಗಿತಯಾ ದುಃಖರೂಪಂಸಪತ್ನೀಮಾತ್ರ
ಸ್ಯಭವತಿ । ತೀವ್ರಾಧರ್ಮಸಹಕಾರಿತಯಾತಮಸೋಂಗಿತ್ವೇನಕೋಪನಾ
ದಾಸ್ಸಪತ್ನ್ಯಾಮೋಹಮಯಂಭವತಿ। ತಸ್ಮಾದ್ವಿಜ್ಞಾನವ್ಯತಿರಿಕ್ತೋಸ್ತಿಗ್ರಾ
ಹ್ಯೋರ್ಥಃ । ತದೇವಂವಿಜ್ಞಾನಾರ್ಥಯೋಸ್ತಾದಾತ್ಮ್ಯವಿರೋಧಾನ್ನಕಾರ್ಯಕಾ
ರಣಭಾವಃ। ಕಾರಣಾಭೇದೇಸತ್ಯಪಿಕಾರ್ಯಭೇದೇಅತಿಪ್ರಸಂಗಾದಿತಿಜ್ಞಾನಾದ್ವ್ಯ
ತಿರಿಕ್ತತ್ವಮರ್ಥಸ್ಯವ್ಯವಸ್ಥಾಪಿತಂ ॥ ೧೫ ॥

॥ ಸೂ ॥ ನಚೈಕಚಿತ್ತತಂತ್ರಂವಸ್ತುತದಪ್ರಮಾಣಕಂ
ತದಾಕಿಂಸ್ಯಾತ್ ॥ ೧೬ ॥

ಮ ॥ ಯಸ್ತುಕಶ್ಚಿದಾಹಅಸ್ತುವಿಜ್ಞಾನಾದನ್ಯೋರ್ಥಃ। ಸತುಜಡತ್ವಾ
ದ್ವಿಜ್ಞಾನಗ್ರಾಹ್ಯಃಪ್ರಾತಿಭಾಸಿಕೋನಾಜ್ಞಾತೋಸ್ತೀತಿಸವಕ್ತವ್ಯಃ । ಕುತಸ್ತ
ಸ್ಯೋತ್ಪತ್ತಿರಿತಿಗ್ರಾಹಕವಿಜ್ಞಾನಾಚ್ಚಿತ್ತಾದಿತಿ ಚೇತ್ಕಿಮೇಕಚೈತ್ರಚಿತ್ತಸ್ಯಘಟ

ವಸ್ತು ಕಾರ್ಯಂ । ಉತಸ್ವಿತ್ತ್ರಿವ್ಯೈತಾಪ್ಯನೇಕಚಿತ್ತಾನಾಂ । ನಾದ್ಯ ಇತ್ಯಾಹ । ನಚೇತಿ । ಯದ್ಯೇಕಚಿತ್ತಸ್ಯಕಾರ್ಯಂಘಟವಸ್ತು ತದಾತಸ್ಮಿನ್ಚಿತ್ತೇ ವ್ಯಾಧ್ಯಾದಿಷು ವ್ಯಗ್ರೇತದ್ವಸ್ತ್ವಪ್ರಮಾಣಕಂಕಿಂನಸ್ಯಾನ್ನಷ್ಟಂಸ್ಯಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ । ನಚೇಷ್ಟಾಪತ್ತಿಃ । ಪುನಸ್ತದ್ದರ್ಶನೇಸೋಯಮಿತ್ಯಬಾಧಿತಪ್ರತ್ಯಭಿಜ್ಞಾನಾದೇಕಸ್ಯವ್ಯಗ್ರತ್ವೇಪ್ಯನೇಕೈರ್ದೃಶ್ಯಮಾನತ್ವಾಚ್ಚ । ತಸ್ಮಾನ್ನೈಕಚಿತ್ತತಂತ್ರಂವಸ್ತು ನಾಪ್ಯನೇಕಚಿತ್ತತಂತ್ರಂಪ್ರಾತಿಭಾಸಿಕಸ್ಯಸ್ವಪ್ನವದೇಕ ಚಿತ್ತತಂತ್ರತ್ವೇಪಿಯುಷ್ಮಾತ್ಪೂರ್ವಮೇಕೇನದೃಶ್ಯಮಾನಘಟಬಹುಚಿತ್ತೈಃ ಪಶ್ಚಾತ್ತ್ವಂಬಂಧೇವಿಲಕ್ಷಣಘಟಾಂತರೋತ್ಪತ್ತಿಪ್ರಸಂಗಾಚ್ಚ । ಸಾಮಗ್ರೀವೈಲಕ್ಷಣ್ಯಾತ್ । ಕಿಂಚೋದರದರ್ಶನಕಾಲೇಪೃಷ್ಠಭಾಗೋನಾಸ್ತೀತಿತದ್ದರ್ಶನಕಾಲೇಚೋದರಮಪಿನಸ್ಯಾತ್ । ತಸ್ಮಾನ್ನಪ್ರಾತಿಭಾಸಿಕಂವಸ್ತು । ಕಿಂತುಚಿತ್ತಾತಿರಿಕ್ತಂಸ್ವತಂತ್ರಮಿತಿಸಿದ್ಧಂ ॥ ೧೬ ॥

ಅತ್ರರಾಜವಾರ್ತಿಕರಾಜಮಾರ್ತಾಂಡಯೋಃಪಿತತ್ಸೂತ್ರಂಸ್ವೀಕೃತಂ ॥

॥ ಸೂ ॥ ತದುಪರಾಗಾಪೇಕ್ಷಿತ್ವಾಚ್ಚಿತ್ತಸ್ಯವಸ್ತು ಜ್ಞಾತಾಜ್ಞಾತಂ ॥ ೧೭ ॥

ಮ ॥ ನನುಸಿದ್ಧಾಂತೇವಿಭುನಶ್ಚಿತ್ತಸ್ಯಸರ್ವಸಂಬಂಧಾತ್ಸದಾಸರ್ವಂ ಜ್ಞಾಯತ ಇತ್ಯತಆಹ । ತದಿತಿ । ಯದ್ಯಪ್ಯಾಹಂಕಾರಿಕತ್ವಾಚ್ಚಿತ್ತೇಂದ್ರಿಯಾಣಿವಿಭೂನಿ । ತಥಾಪಿತೇಷಾಮಹಂಕಾರೇಸುಪ್ತಾನಾಂಸಂಬಂಧೋವಿಷಯಸ್ಯಸ್ಫೂರ್ತಾವಹೇತುಃ । ಕಿಂತುಕರ್ಮಣಾಭಿವ್ಯಕ್ತಾನಾಂದೇಹಸ್ಥಾನಾಂ । ತಥಾಚೇಂದ್ರಿಯದ್ವಾರಾಯೇನಾರ್ಥೇನಚಿತ್ತಸ್ಯೋಪರಾಗಃ ತಸ್ಮಿನ್ನರ್ಥೇಚಿತ್ತಂ ಸ್ವನಿಷ್ಠಚಿತ್ಪ್ರತಿಬಿಂಬರೂಪಾಂ ಸ್ಫೂರ್ತಿಂಧತ್ತೇ ತಮರ್ಥಂ ಸ್ವಾಕಾರವೃತ್ತಿದ್ವಾರಾಬುದ್ಧಿಸ್ಥಂಪ್ರತಿಬಿಂಬದ್ವಾರಾಚಪುರುಷಶ್ಚೈತಯತೇನಾನ್ಯಮಿತಿವಸ್ತುಜ್ಞಾತಾಜ್ಞಾತಂಭವತಿ । ಅತಏವಚಿತ್ತಂತತ್ತದರ್ಥೋಪರಾಗಮಪೇಕ್ಷ್ಯಕದಾಚಿದ್ವಸ್ತುಜಾನಾತಿ । ಕದಾಚಿನ್ನೇತಿಜ್ಞಾತಾಜ್ಞಾತವಿಷಯತ್ವಾತ್ಪರಿಣಾಮೀತಿಭಾವಃ ॥ ೧೭ ॥

ರಾ ॥ ಯದ್ಯೇಕಂಜ್ಞಾನಂಪ್ರಕಾಶಕತ್ವಾತ್ । ಗ್ರಹಣಸ್ವಭಾವಮರ್ಥಶ್ಚಪ್ರಕಾಶ್ಯತ್ವಾದ್ಗ್ರಾಹ್ಯಸ್ವಭಾವಃ । ತತ್ಕಥಂಯುಗಪತ್ಸರ್ವಾನರ್ಥಾನ್ನಗೃ

ಹ್ಣಾತಿ । ನಸ್ಮರತಿಚೇತ್ಯಾಶಂಕ್ಯಪರಿಹಾರಂಕರ್ತುಮಾಹ । ತದಿತಿ । ತಸ್ಯಅ ರ್ಥಸ್ಯಉಪರಾಗಾತ್ಆಕಾರಸಮರ್ಪಣಾತ್ । ಚಿತ್ತೆಬಾಹ್ಯಂವಸ್ತುಜ್ಞಾತಮಜ್ಞಾ ತಂಚಭವತಿ । ಅಯಮರ್ಥಃ । ಸರ್ವಃಪದಾರ್ಥಃಸ್ವಾತ್ಮಲಾಭೇಸಾಮಗ್ರೀಮ ಪೇಕ್ಷತೆ । ನೀಲಾದಿಜ್ಞಾನಂಚೋಪಜಾಯಮಾನಂಇಂದ್ರಿಯಪ್ರಣಾಳಿಕಯಾ ಸಮಾಗತಮರ್ಥೋಪರಾಗಂಸಹಕಾರಿಕಾರಣತ್ವೇನಅಪೇಕ್ಷತೆ । ವ್ಯತಿರಿಕ್ತ ಸ್ಯಾರ್ಥಸ್ಯಸಂಬಂಧಾಭಾವಾದ್ಗ್ರಹೀತುಮಶಕ್ಯತ್ವಾತ್ । ತತಶ್ಚಯೇನೈವಾ ರ್ಥೇನತಸ್ಯಜ್ಞಾನಸ್ಯಸ್ವರೂಪೋಪರಾಗಃ ಕೃತಃ ತಮೇವಾರ್ಥಂತದ್ಜ್ಞಾನಂವ್ಯ ವಹಾರಯೋಗ್ಯತಾಂನಯತಿ । ತತಶ್ಚಸೋಽರ್ಥೋಜ್ಞಾತಇತ್ಯುಚ್ಯತೇಯೇನಚಾ ಕಾರೇಣನಸಮರ್ಪಿತಃಸೋಽಜ್ಞಾತತ್ವೇನವ್ಯವಹ್ರಿಯತೆ । ಯಸ್ಮಿಂಶ್ಚಾನುಭೂ ತೇಽರ್ಥೇಸಾದೃಶ್ಯಾದಿರರ್ಥಃಸಂಸ್ಕಾರಮುದ್ಬೋಧಯನ್ಸಹಕಾರಿಕಾರಣತಾಂಪ್ರ ತಿಪದ್ಯತೆತಸ್ಮಿನ್ನೇವಾರ್ಥೇಸ್ಮೃತಿರುಪಜಾಯತಇತಿಸರ್ವತ್ರನಜ್ಞಾನಂನಾಪಿಸ ರ್ವತ್ರಸ್ಮೃತಿರಿತಿನಕಶ್ಚಿದ್ವಿರೋಧಃ ॥ ೧೭ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಸದಾಜ್ಞಾತಾಶ್ಚಿತ್ತವೃತ್ತಯಸ್ತತ್ಪ್ರಭೋಃಪುರುಷ
ಸ್ಯಾಪರಿಣಾಮಿತ್ವಾತ್ ॥ ೧೮ ॥

ಮ ॥ ತದ್ಯಾತ್ಮನೋಽಪಿಪರಿಣಾಮಿತ್ವಮಿತ್ಯತಆಹ । ಸದೇತಿ । ಪುರು ಷಸ್ಯಹಿಕ್ಷಿಪ್ತಮೂಢಾದಿಸರ್ವವೃತ್ತಿಕಂಚಿತ್ತಂವಿಷಯಃ । ಸಯದಿಚಿತ್ತೆನಸ್ವ ವಿಷಯಶಬ್ದಾದಿವತ್ಪುರುಷೇಣ ಸತ್ತಾಕಾಲೇನಜ್ಞಾಯೇತತದಾಚಿತ್ತವತ್ಪರಿಣಾ ಮೀಸ್ಯಾತ್ಪುರುಷಃ । ವೃತ್ತಿಪರಿಣಾಮತತ್ತತ್ಕಾರಕಮಪೇಕ್ಷ್ಯತದಾಜ್ಞಾತೃತಾ ಪಾತಾತ್ । ತದಾಕಿಂಪರಿಣಾಮಿದ್ವಯೇನೇತಿಚಿತ್ತಾದನ್ಯಃಪುರುಷೋನಸ್ಯಾತ್ । ಸದೈವತುಸ್ವಸತ್ತಾಕಾಲೇಜ್ಞಾಯಮಾನಾಶ್ಚಿತ್ತವೃತ್ತಯೋಭೋಗ್ಯಶಬ್ದಾದ್ಯಾ ಕಾರಾಃ।ತಸ್ಯಭೋಗ್ಯಸ್ಯಪ್ರಭೋರ್ಭೋಕ್ತುರಪರಿಣಾಮಿತ್ವಂಜ್ಞಾಪಯಂತಿ।ಸಾ ಕ್ಷಿಣೋಽಪರಿಣಾಮಿತ್ವಾದೇವಹಿಸ್ವಯಂಜ್ಞಾತಾಭವಂತಿನಾನ್ಯಥೇತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೧೮ ॥

ರಾ ॥ ಯದ್ಯೇವಂಪ್ರಮಾತಾಪಿಪುರುಷೋಯಸ್ಮಿನ್ಕಾಲೇನೀಲಂಸಂವೇ ದಯತೆ । ನತಸ್ಮಿನ್ಕಾಲೇಪೀತಂ । ಅತಶ್ಚಿತ್ತವದಸ್ಯಾಪಿಕದಾಚಿತ್ಗೃಹೀತೃ ರೂಪತ್ವಾತ್ಆಕಾರ ಗ್ರಹಣೇಪರಿಣಾಮಿತ್ವಂಪ್ರಾಪ್ತಮಿತ್ಯಾಶಂ ಕ್ಯಪರಿಹರ್ತು

ಮಾಹ । ಸದೇತಿ । ಯಾಏತಾಃಚಿತ್ತಸ್ಯಪ್ರಮಾಣವಿಪರ್ಯಯಾದಿರೂಪಾವೃತ್ತ
ಯಃತಾಸ್ತತ್ಪ್ರಭೋಃತಸ್ಯಚಿತ್ತಸ್ಯಗೃಹೀತುಃಪುರುಷಸ್ಯಸದಾಸರ್ವಕಾಲಮೇ
ವಜ್ಞೆಯಾಃತಸ್ಯಚಿದ್ರೂಪತಯಾಅಪರಿಣಾಮಿತ್ವಾತ್ಪರಿಣಾಮಿತ್ವಾಭಾವಾದಿ
ತ್ಯರ್ಥಃ । ಯದ್ಯಸಾಪರಿಣಾಮೀಸ್ಯಾತ್ತದಾಪರಿಣಾಮಸ್ಯಕಾದಾಚಿತ್ಕತ್ವಾತ್ತಾ
ಸಾಂಚಿತ್ತವೃತ್ತೀನಾಂಸದಾಜ್ಞಾತೃತ್ವಂನೋಪಪದ್ಯತೆ । ಅಯಮರ್ಥಃ । ಪುರು
ಷಸ್ಯಚಿದ್ರೂಪಸ್ಯಸದೈವಾಧಿಷ್ಠಾತೃತ್ವೇನವ್ಯವಸ್ಥಿತಸ್ಯಯದಂತರಂಗೆಜ್ಞೆಯಂ
ನಿರ್ಮಲಂಸತ್ವಂತಸ್ಯಾಪಿಸದೈವಾವಸ್ಥಿತತ್ವಾತ್ । ತದ್ಯೇನಯೇನಾರ್ಥೇನೋಪರ
ಕ್ತಂಭವತಿತಥಾವಿಧಸ್ಯಾರ್ಥಸ್ಯಸದೈವಚಿಚ್ಛಾಯಾಸಂಕ್ರಾಂತಿಸದ್ಭಾವಃ । ತ
ಸ್ಯಾಂತಸ್ಯಾಂಸಿದ್ಧಂ । ಸದಾಜ್ಞಾತೃತ್ವಮಿತಿನಕದಾಚಿತ್ಪರಿಣಾಮಿತ್ವಾಶಂಕಾ
॥ ೧೮ ॥

॥ ಸೂ ॥ ನತತ್ಸ್ವಾಭಾಸಂದೃಶ್ಯತ್ವಾತ್ ॥ ೧೯ ॥

ಮ ॥ ನನುಚಿತ್ತಮೇವಕ್ಷಣಿಕಂಸ್ವಪ್ರಕಾಶಂಸ್ವಸ್ವಾರ್ಥಯೋರ್ಭಾ
ಸಕಮಸ್ತುಕಿಂಸಾಕ್ಷಿಣೇತ್ಯತಆಹ । ನೇತಿ । ರೂಪೀಘಟಇತಿವತ್ಸುಖ್ಯಹಂ
ಕ್ರುದ್ಧೋಹಂಶಾಂತಂಮೇಮನಇತಿದೃಶ್ಯತ್ವಾತ್ತಚ್ಚಿತ್ತಂಸ್ವಭಾಸಂಸ್ವಪ್ರಕಾಶಂ
ನಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ । ಅಯಂಭಾವಃ । ಕಿಮಿದಂಸ್ವಪ್ರಕಾಶತ್ವಂನತಾವತ್ಸ್ವಾಭಿ
ನ್ನಪ್ರಕಾಶಕ್ರಿಯಾಕರ್ಮತ್ವಂ ಕ್ರಿಯಾಕರ್ಮಣೋರೈಕ್ಯಾಯೋಗಾತ್ ನಹಿ
ಗತಿರ್ಗಮ್ಯತೆಕಿಂತುಗ್ರಾಮಃ ನಾಪಿಪುರುಷಚಿತ್ತಸ್ಯಸ್ವಭಿನ್ನಪ್ರಕಾಶವಿಷಯ
ತ್ವಂಕ್ರುದ್ಧಂ ಮೇಮನಇತ್ಯನುಭವವಿಷಯತ್ವಾತ್ಅತೋದೃಶ್ಯತ್ವಾತ್ಸ್ವಾತಿರಿಕ್ತ
ದ್ರಷ್ಟೃಕಂಚಿತ್ತಂಸೋಹಮಿತಿಪ್ರತ್ಯಭಿಜ್ಞಾನಾನ್ನಕ್ಷಣಿಕಮಿತಿ ॥ ೧೯ ॥

ರಾ ॥ ನನುಚಿತ್ತಮೇವಸತ್ವೋತ್ಕರ್ಷಾದ್ಯದಿಪ್ರಕಾಶಕಂಪ್ರಕಾಶಂ
ಚತದಾಸ್ವಪರಪ್ರಕಾಶರೂಪತ್ವಾತ್ಆತ್ಮಾನಮರ್ಥಂ ಚಪ್ರಕಾಶಯತೀತಿತಾವ
ತೈವವ್ಯವಹಾರಸಮಾಪ್ತಿಃಕಿಂಗ್ರಹೀತ್ರಂತರೇಣೇತ್ಯಾಶಂಕಾಮಪನೇತುಮಾಹ।
ನೇತಿ । ತತ್ಚಿತ್ತಂಸ್ವಾಭಾಸಂಸ್ವಪ್ರಕಾಶಂನಭವತಿಪುರುಷವೇದ್ಯಂಭವತೀತಿ
ಯಾವತ್। ಕುತಃದೃಶ್ಯತ್ವಾತ್ಯಕ್ಕಿಲದೃಶ್ಯಂತದ್ರಷ್ಟೃವೇದ್ಯಂಯಥಾಘಟಾ
ದಿದೃಶ್ಯಂಚಚಿತ್ತಂತಸ್ಮಾನ್ನಸ್ವಾಭಾಸಂ ॥ ೧೯ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಏಕಸಮಯೇಚೋಭಯಾನವಧಾರಣಂ ॥ ೨೦ ॥

ವ॥ ಏಕೇತಿ । ಕಿಂಚಕ್ಷಣಿಕವಾದಿನಃಏಕಸ್ಮಿನ್ನೇವಕ್ಷಣೇಚಿತ್ತಚೈತ್ಯಯೋರುಭಯೋರವಧಾರಣಂನಸಂಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ । ತಥಾಹಿ । ಘಟಮಹಮದ್ರಾಕ್ಷಮಿತಿಚಿತ್ತಾರ್ಥಯೋಃಸ್ಮರಣಂತಯೋರನುಭವಜನ್ಯಂ । ತತ್ರಚಿತ್ತಕ್ಷಣೇತಯೋಃಕಥಮನುಭವಃ । ನಚಿತ್ತಮೇವೋಭಯಾನುಭವಮಿತಿವಾಚ್ಯಂ । ಅರ್ಥಸ್ಯಚಿತ್ತಜನ್ಯತ್ವೇಽರ್ಥಕ್ಷಣೇಚಿತ್ತಾಸತ್ವಾತ್ । ಅಜನ್ಯತ್ವೇತತ್ಸಮಕಾಲತ್ವೇಪಿತದುತ್ಪತ್ತಿತಾದಾತ್ಮ್ಯಯೋರಭಾವೇನತದ್ಗ್ರಾಹ್ಯತ್ವಾಯೋಗಾತ್ । ಅಸಂಬಂಧಗ್ರಾಹಿತ್ವೇಚಿತ್ತಸ್ಯಸರ್ವಜ್ಞತ್ವಾಪತ್ತಿಃ । ಉಕ್ತಂಹಿಸೌಗತೈಃ । ಅತದುತ್ಪತ್ತಿರತಾದಾತ್ಮ್ಯಂತೇನನಗೃಹ್ಯತಇತಿ। ನಹಿಚಿತ್ತಂಸ್ವಾನುಭವಂದೃಶ್ಯತ್ವಾದಿಯುಕ್ತಂ। ನಾಪಿಚಿತ್ತಂಸ್ವಸ್ವಾರ್ಥಯೋರನುಭವದ್ವಯಂ। ಅತಿಕ್ಷಣಿಕಸ್ಯೋತ್ಪತ್ತಿವ್ಯತಿರಿಕ್ತವ್ಯಾಪಾರಾಭಾವಾತ್।ಉಕ್ತಂಹಿ। ಭೂತಿರ್ಯೈಷಾಕ್ರಿಯಾಸೈವಕಾರಕಂಸೈವಚೋಚ್ಯತಇತಿ। ನಚೈಕಸ್ಮಾದ್ವ್ಯಾಪಾರಭೇದಂವಿನಾಕಾರ್ಯಭೇದೋಯುಕ್ತಃ । ನಚಾಸ್ವಪ್ನೇಜ್ಞಾನೇಯುಗಪತ್ಕರ್ತುಂಶಕ್ಯಂ । ತಸ್ಮಾತ್ಸಾಕ್ಷಿವಚ್ಚಿತ್ತಚೈತ್ಯಯೋರನುಭವಇತಿಸಿದ್ಧಂ ॥ ೨೦ ॥

ರಾ ॥ ನನುಸಾಧ್ಯಾವಿಶಿಷ್ಟೋಽಯಂಹೇತುಃದೃಶ್ಯತ್ವಮೇವಚಿತ್ತಸ್ಯಾಸಿದ್ಧಂ।ಕಿಂಚಸ್ವಬುದ್ಧಿಸಂವೇದನದ್ವಾರೇಣಪುರುಷಾಣಾಂಹಿತಾಹಿತಪ್ರಾಪ್ತಿಪರಿಹಾರರೂಪಾವೃತ್ತಯೋದೃಶ್ಯಂತೇ । ತಥಾಹಿ। ಕ್ರುದ್ಧೋಹಂಭೀತೋಹಂನಮೇರಾಗಇತ್ಯೇವಮಾದ್ಯಾಸ್ವಸಂವಿದ್ಬುದ್ಧೇರೇವಸಂವೇದನಾನ್ನೋಪಪನ್ನೇತ್ಯಾಶಂಕಾಂನಿರಸಿತುಮಾಹ । ಏಕೇತಿ। ಅರ್ಥಸ್ಯಸಂವಿತ್ತಿರಿದಂತಯಾವ್ಯವಹಾರಯೋಗ್ಯತಾಪಾದನಂ । ಅಯಮರ್ಥಃ। ಸುಖಹೇತುರ್ದುಃಖಹೇತುರ್ವೇತಿಬುದ್ಧೇಶ್ಚಸಂವಿದಹಮಿತ್ಯೇವಮಾಕಾರೇಣ ಸುಖದುಃಖರೂಪತಯಾವ್ಯವಹಾರಕ್ಷಮತಾಪಾದನಂಏವಂವಿಧಂಚವ್ಯಾಪಾರದ್ವಯಮರ್ಥಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕಾಲೇನಯುಗಪತ್ಕರ್ತುಂಶಕ್ಯಂವಿರೋಧಾತ್ । ನಹಿವಿರುದ್ಧಯೋರ್ವ್ಯಾಪಾರಯೋರ್ಯುಗಪತ್ಸಂಭವೋಸ್ತಿ । ಅತಏಕಸ್ಮಿನ್ಕಾಲೇಉಭಯಸ್ಯಸ್ವರೂಪಸ್ಯಾರ್ಥಸ್ಯಚಅವಧಾರಯಿತುಮಶಕ್ಯತ್ವಾನ್ನಚಿತ್ತಂಸ್ವಪ್ರಕಾಶಕಮಿತ್ಯುಕ್ತಂಭವತಿ । ಕಿಂಚೈವಂವಿಧವ್ಯಾಪಾರದ್ವಯಂನಿಷ್ಪಾದ್ಯಫಲದ್ವಯಸ್ಯಾಸಂವೇದನಾದ್ಬಹಿರ್ಮುಖ

ತಯೈವಾರ್ಥನಿಷ್ಠತ್ವೇನಚಿತ್ತಸ್ಯಸ್ವಯಮಸಂವೇದನಾತ್‌ಅರ್ಥನಿಷ್ಠಮೇವ ಫಲಂನಸ್ವನಿಷ್ಠಮಿತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೨೦ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಚಿತ್ತಾಂತರದೃಶ್ಯೇಬುದ್ಧಿಬುದ್ಧೇರತಿಪ್ರಸಂಗಸ್ಸ್ಮೃತಿಸಂಕರಶ್ಚ ॥ ೨೧ ॥

ಮ ॥ ನನುಮಾಸ್ತುಚಿತ್ತಂಸ್ವದೃಶ್ಯಂಚಿತ್ತಾಂತರೇಣದೃಶ್ಯತಾಂಕಿಂ ಸಾಕ್ಷಿಣೇತ್ಯತಆಹ । ಚಿತ್ತೇತಿ । ಯದಿನಿರಾಕಾರಂಚಿತ್ತಂಚಿತ್ತಾಂತರೇಣದೃಶ್ಯಂತದಾತದಪಿಬುದ್ಧಿರೂಪಂಚಿತ್ತಂ ಅನ್ಯಯಾಬುದ್ಧ್ಯಾಗ್ರಾಹ್ಯಂಸ್ಯಾದಿತ್ಯನವಸ್ಥಾಪಾತಾತ್ । ನಚದ್ವಿತ್ರಾಸ್ತ್ರಿಚತುರಃಪಂಚಷಡ್ವಾಚಿತ್ತಾತ್ಮಾನೋಗ್ರಾಹ್ಯಾ ಇತಿನಾನವಸ್ಥೇತಿವಾಚ್ಯಂ । ಗ್ರಾಹಕಚಿತ್ತಸ್ಯಾಸಿದ್ಧೌಗ್ರಾಹ್ಯಚಿತ್ತಾನಿಶ್ಚಯಾತ್ । ಗೋಪೇಷಿಬೋಧದೃಷ್ಟ್ಯಾನವೇತಿಸಂಶಯೇನದೃಷ್ಟ್ಯಾಇತಿವ್ಯತಿರೇಕನಿಶ್ಚಯೇಚಾರ್ಥನಿಶ್ಚಯಾದರ್ಶನೇ ನಜ್ಞಾನೇಚಿತ್ತಾನಿಶ್ಚಯಸ್ಯಾರ್ಥನಿಶ್ಚಯಾಹೇತುತ್ವಾತ್ । ತದ್ವದನಂತಚಿತ್ತಾನುಭವೇಽನಂತಚಿತ್ತಸ್ಮೃತೀನಾಂಸಂಕರಶ್ಚ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿಚಿತ್ತಾನಾಂತ್ವಾದಶಕ್ಯಗ್ರಹತ್ವಾದ್ಗ್ರಾಹಕಭೇದಾಜ್ಞಾನಾದಯಂನೀಲ ಚಿತ್ತಸ್ಮೃತಿರಿಯಂಪೀತಚಿತ್ತಸ್ಮೃತಿರಿತಿವಿಭಾಗೋನಸ್ಯಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ ಚಿತ್ತಾನಾಂಸಮತ್ವಾದ್ವಿಭಾಗಾಸಿದ್ಧಗ್ರಾಹ್ಯಗ್ರಾಹಕತ್ವಾಸಂಭವಶ್ಚ ಅತಸ್ಸಾಕ್ಷಿವೇದ್ಯಂಚಿತ್ತಮಿತಿಸಿದ್ಧಂ ॥ ೨೧ ॥

ರಾ ॥ ನನುಮಾಭೂದ್ಬುದ್ಧೇಸ್ಸ್ವಯಂಗ್ರಹಣಂಬುದ್ಧ್ಯಂತರೇಣತು ಭವಿಷ್ಯತೀತ್ಯಾಶಂಕ್ಯಾಹ । ಚಿತ್ತೇತಿ । ಯದಿಹಿಬುದ್ಧಿರ್ಬುದ್ಧ್ಯಂತರೇಣಸಂವೇದ್ಯೇತತದಾಸಾಪಿಬುದ್ಧಿಃಸ್ವಯಮಬುದ್ಧಾಬುದ್ಧ್ಯಂತರಂಪ್ರಕಾಶಯಿತುಮಸಮರ್ಥೇತಿತಸ್ಯಾಗ್ರಾಹಕಂಬುದ್ಧ್ಯಂತರಂಕಲ್ಪನೀಯಂತಸ್ಯಾಪ್ಯನ್ಯದಿತ್ಯನವಸ್ಥಾನಾತ್ । ಪುರುಷಾಯುಷೇಣಾಪ್ಯರ್ಥಪ್ರತೀತಿರ್ನಸ್ಯಾತ್ । ನಹಿಪ್ರತೀತಾವಪ್ರತೀತಾಯಾಮರ್ಥಃಪ್ರತೀತೋಭವತಿ । ಸ್ಮೃತಿಸಂಕರಶ್ಚಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ । ರೂಪರಸೇವಾಸಮುತ್ಪನ್ನಾಯಾಂಬುದ್ಧೌತದ್ಗ್ರಾಹಕಾಣಾಮನಂತಾನಾಂಬುದ್ಧೀನಾಮುತ್ಪತ್ತೇರ್ಬುದ್ಧಿಜನಿತೈಃಸಂಸ್ಕಾರೈರ್ಯದಾಯುಗಪದ್ಬಹ್ವ್ಯಸ್ಸ್ಮೃತಯಃಕ್ರಿಯಂತೇತದಾರ್ಥಬುದ್ಧೇರಪರ್ಯವಸಾನಾದ್ಬುದ್ಧಿಸ್ಮೃತೀನಾಂಯುಗಪದುತ್ಪತ್ತೇಃ । ಕಸ್ಮಿನ್ನರ್ಥೇಸ್ಮೃತಿರಿಯಮುತ್ಪನ್ನೇತಿಜ್ಞಾತುಮಶಕ್ಯತ್ವಾತ್

ಸ್ಮೃತಿಸಂಕರಸ್ಸ್ಯಾತ್ । ಇಯಂರೂಪಸ್ಮೃತಿರಿಯಂರಸಸ್ಮೃತಿರಿತಿನಜ್ಞಾಯೇತ ॥ ೨೧ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಚಿತೇರಪ್ರತಿಸಂಕ್ರಮಾಯಾಸ್ತದಾಕಾರಾಪತ್ತೌ ಸ್ವಬುದ್ಧಿ ಸಂವೇದನಂ ॥ ೨೨ ॥

ಮ ॥ ನನುಕೂಟಸ್ಥಸ್ಯಸಾಕ್ಷಿಣಶ್ಚಿತ್ತೇನಕ್ರಿಯಾ ಪೂರ್ವಕಸಂಬಂಧಾಭಾವಾತ್ಕಥಂವೇದ್ಯಮಿತ್ಯತಆಹ । ಚಿತೇರಿತಿ । ಯಥಾಬುದ್ಧೇಃಕ್ರಿಯಯಾಘಟಾದಿಸಂಶ್ಲೇಷಪ್ರತಿಸಂಕ್ರಮೋಸ್ತಿಪರಿಣಾಮಿತ್ವಾತ್ । ನತಥಾಚಿತೇರ್ಬುದ್ಧೌಪ್ರತಿಸಂಕ್ರಮಃ । ಅಪರಿಣಾಮಿತ್ವಾತ್ । ಕಿಂತುಸೂರ್ಯಸ್ಯಜಲೇಪ್ರತಿಬಿಂಬವತ್ಚಿತೇರ್ಬುದ್ಧೌಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತಸತಿಬುದ್ಧೇಶ್ಚಿದಾಕಾರ ತಾಪತ್ತೌಸ್ವಭೋಗ್ಯಾಯಾಬುದ್ಧೇಸ್ಸಂವೇದನಂಭವತಿ । ಚಿಚ್ಛಾಯಾಗ್ರಾಹ್ಯತ್ವಸಂಬಂಧೇನಚಿದುಪರಕ್ತಂಚಿತ್ತಂಚಿದ್ವೇದ್ಯಮಿತ್ಯರ್ಥಃ । ಅತ್ರಾಪ್ರತಿಸಂಕ್ರಮಾಯಾಶ್ಚಿತೇಸ್ಸನ್ನಿಧ್ಯಾತ್ತಸ್ಯಾಶ್ಚಿತೇಸ್ಸ್ವಾಕಾರಚ್ಛಾಯಯಾಯತ್ರ ತದ್ಭಾವಾಪತ್ತೌಸತ್ಯಾಂಸ್ವಭೋಗ್ಯಬುದ್ಧಿಸಂವೇದನಮಿತಿಯೋಜನಾ ॥ ೨೨ ॥

ರಾ ॥ ನನುಬುದ್ಧೇಸ್ಸ್ವಪ್ರಕಾಶತ್ವಾಭಾವೇಬುದ್ಧ್ಯಂತರೇಣಚಾಸಂವೇದನೇಕಥಮಯಂವಿಷಯಸಂವೇದನರೂಪೋವ್ಯವಹಾರಇತ್ಯಾಶಂಕ್ಯಸ್ವಸಿದ್ಧಾಂತಮಾಹ । ಚಿತೇರಿತಿ । ಪುರುಷಶ್ಚಿದ್ರೂಪತ್ವಾತ್ ಚಿತಿಃಸಾಅಪ್ರತಿಸಂಕ್ರಮಾ । ನವಿದ್ಯತೇಪ್ರತಿಸಂಕ್ರಮೋನ್ಯತ್ರಗಮನಂಯಸ್ಯಾಃಸಾತಥೋಕ್ತಾ ಅನ್ಯೈನಾಸಂಕೀರ್ಣೇತಿಯಾವತ್ । ಯಥಾ । ಗುಣಾಅಂಗಾಂಗಿಭಾವಲಕ್ಷಣೇಪರಿಣಾಮೇಅಂಗಿನಂಗುಣಿನಮುಪಸಂಕ್ರಾಮಂತಿತದ್ರೂಪತಾಮಿವಾಪದ್ಯಂತೇ ಯಥಾವಾಲೋಕೇಪರಮಾಣವಃಪ್ರಸರಂತೋವಿಷಯಮಾರೋಪಯಂತಿನೈವಂಚಿತಿಶಕ್ತಿಃತಸ್ಯಾಃಸರ್ವದೈಕರೂಪತಯಾಸ್ವಪ್ರತಿಷ್ಠಿತತ್ವೇನವ್ಯವಸ್ಥಿತತ್ವಾತ್ಅತಸ್ತಸ್ಮಾತ್ತತ್ಸನ್ನಿಧಾನೇಯದಾಬುದ್ಧಿಸ್ತದಾಕಾರತಾಮಾಪದ್ಯತೇ । ಚೇತನೇವೋಪಜಾಯತೇಬುದ್ಧಿವೃತ್ತಿಪ್ರತಿಸಂಕ್ರಾಂತಾಚಯದಾಚಿಚ್ಛಕ್ತಿಃ । ಬುದ್ಧಿವೃತ್ತ್ಯವಚ್ಛಿನ್ನತಯಾಸಂವೇದ್ಯತೇತದಾಬುದ್ಧೇಃಸ್ವಸ್ಯಾತ್ಮನೋವೇದನಂಸಂಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ॥ ೨೨ ॥

॥ ಸೂ ॥ ದ್ರಷ್ಟೃದೃಶ್ಯೋಪರಕ್ತಂಚಿತ್ತಂಸರ್ವಾರ್ಥಂ ॥ ೨೩ ॥

ಮ ॥ ನನುಯದಿಚಿತ್ತಾತಿರಿಕ್ತಆತ್ಮಾಸ್ತಿತರ್ಹಿಕಥಂ ಕೇಷಾಂಚಿಚ್ಚಿತ್ತಮೇವಾತ್ಮೇತಿಭ್ರಮಇತ್ಯಾಶಂಕ್ಯಚಿತ್ತಸ್ಯಸರ್ವಾರ್ಥಗ್ರಹಣಸಾಮರ್ಥ್ಯಂತೇಷಾಂಭ್ರಮಬೀಜಮಾಹ । ದ್ರಷ್ಟ್ರಿತಿ । ತತ್ಸಾನ್ನಿಧ್ಯಾಚ್ಚಿದ್ರೂಪತಾಮಿವಪ್ರಾಪ್ತಂ । ದ್ರಷ್ಟೃಚಿದುಪರಕ್ತಂದ್ರಷ್ಟೃವಿಷಯಂಭವತಿಇಂದ್ರಿಯಾದಿದ್ವಾರಾದೃಶ್ಯೋಪರಕ್ತಂತದಾಕಾರಂಭವತಿ । ತಥಾಚಭೋಗ್ಯಶಬ್ದಾದ್ಯಾಕಾರಂಸುಖದುಃಖಾದಿಪರಿಣಾಮಲಕ್ಷಣಂಭೋಗ್ಯಾತ್ಮಕಂದೃಶ್ಯಮಪಿಚಿತ್ತಂಚಿತ್ಪ್ರತಿಬಿಂಬಾಭೇದಾದಾತ್ಮೇತಿ ಭ್ರಮಸ್ಸೌಗತಾನಾಂಯುಕ್ತಃ ಚಿತ್ತಸ್ಯಜಪಾಕುಸುಮಾದ್ಯರ್ಥಾಕಾರಗ್ರಹಾತ್ಶಿಲಾಭಿಜಾತಸ್ಫಟಿಕ ಮಣಿಕಲ್ಪಸ್ಯದೃಶ್ಯಾಕಾರಗ್ರಾಹಿತ್ವಾಚ್ಚಿತ್ತಾತಿರಿಕ್ತಾರ್ಥೋನಾಸ್ತೀತಿವಿಜ್ಞಾನವಾದಿನಾಂಭ್ರಮಃ । ಅತ್ರೇತ್ಥಂವಿವೇಕಃ । ಚಿತ್ತಸ್ಯಭೋಗ್ಯತ್ವಾದ್ಭೋಕ್ತಾನ್ಯಸ್ಸ್ವೀಕರ್ತವ್ಯಃ । ಸನಿತ್ಯೋದಿತಾಚಿಚ್ಛಕ್ತಿರಿತ್ಯುಚ್ಯತೇದ್ವಿವಿಧಾಹಿಚಿಚ್ಛಕ್ತಿಃನಿತ್ಯೋದಿತಾಅಭಿವ್ಯಂಗ್ಯಾಚೇತಿ। ತತ್ರನಿತ್ಯೋದಿತಾಯಾಃಕೂಟಸ್ಥಚಿಚ್ಛಕ್ತೇಃ ಚಿತ್ತಸತ್ವಾಭಿವ್ಯಂಗ್ಯಾಚಿತ್ಪ್ರತಿಬಿಂಬರೂಪಾ ಸುಖಾದಿಸಾರೂಪ್ಯಮಾಪನ್ನಾಕಾಚಿಚ್ಛಕ್ತಿಃ ಭೋಗಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ। ಸದ್ವಿವಿಧಶ್ಚಭೋಗಃಚಿದವಸಾನರೂಪಏಕಃಪರಿಣಾಮಲಕ್ಷಣೋಽಪರಃ ತತ್ರಾಭಿವ್ಯಂಗ್ಯಾಚಿಚ್ಛಕ್ತಿಃ । ಆದ್ಯಃಪುರುಷಸ್ಯಭೋಗಃಅಪರಸ್ಸುಖಾದಿಪರಿಣಾಮೋಬುದ್ಧೇಃಪ್ರಾಪ್ತಚ್ಛೈತನ್ಯಾಯಾಇತಿ । ಇತ್ಥಂಬುದ್ಧಿಪುರುಷಾಂತರಂ ವಿವಿಚ್ಯವಿಧ್ವಸ್ತಸಮಸ್ತರಜಸ್ತಮೋಮಲಂನಿಶ್ಚಲಪ್ರದೀಪಶಿಖಾಕಾರಂಸಮಾಹಿತಂಪ್ರಶಾಂತಮಾಹಿಚಿತ್ತಂಪುರುಷಸತ್ತಾಸಿದ್ಧಿನೋತೀತಿತಾತ್ಪರ್ಯಂ ॥ ೨೩ ॥

ರಾ ॥ ಇತ್ಥಂಸ್ವಸಂವಿದಂಚಿತ್ತಂಸರ್ವಾರ್ಥಗ್ರಹಣಸಾಮರ್ಥ್ಯೇನಸಕಲವ್ಯವಹಾರನಿರ್ವಾಹಕ್ಷಮಂಭವತೀತ್ಯಾಹ । ದ್ರಷ್ಟ್ರಿತಿ । ದ್ರಷ್ಟಾಪುರುಷಃತೇನೋಪರಕ್ತಂತತ್ಸನ್ನಿಧಾನೇತದ್ರೂಪತಾಮಿವಪ್ರಾಪ್ತಂ ವಿಷಯೋಪರಕ್ತಂಗೃಹೀತವಿಷಯಾಕಾರಪರಿಣಾಮಂಯದಾಭವತಿತದಾತದೇವಸರ್ವಾರ್ಥಗ್ರಹಣಸಮರ್ಥಂ ಜಾಯತೇಯಥಾನಿರ್ಮಲಂಸ್ಫಟಿಕದರ್ಪಣಾದ್ಯೇವ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಗ್ರಹಣಸಮರ್ಥಂಏವಂರಜಸ್ತಮೋಭ್ಯಾಮನಭಿಭೂತಂ ಸತ್ವಂಶುದ್ಧತ್ವಾಚ್ಚಿಚ್ಛಾಯಾಗ್ರಹಣಸಮರ್ಥಂಭವತೀತಿ । ನಪುನರಶುದ್ಧತ್ವಾದ್ರಜಸ್ತಮಸೀತ

ದಾನ್ಯಗ್ಭೂತರಜಸ್ತಮೋರೂಪೇಣಾಂಗಿತಯಾಸತ್ವಂನಿಶ್ಚಲ ಪ್ರದೀಪಶಿಖಾಕಾ ರಂಸದೈವೈಕರೂಪತಯಾ ಪರಿಣಮಮಾನಂ ಚಿಚ್ಛಾಯಾಗ್ರಹಣ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಾದಾಮೋಕ್ಷಪ್ರಾಪ್ತೇರವತಿಷ್ಠತೇಯಥಾಯಸ್ಕಾಂತಸನ್ನಿಧಾನೇಲೋಹಸ್ಯಚಲತ್ವಮಾವಿರ್ಭವತ್ಯೇವಂಚಿದ್ರೂಪಪುರುಷಸನ್ನಿಧಾನೇ ಸತ್ವಸ್ಯಾಪ್ಯಭಿವ್ಯಂಗ್ಯಮಭಿವ್ಯಜ್ಯತೇಚೈತನ್ಯಂ । ಅತಏವಾಸ್ಮಿಂದರ್ಶನೇದ್ವೇಶಕ್ತೀನಿತ್ಯೋದಿತಾಅಭಿವ್ಯಂಗ್ಯಾಚ । ನಿತ್ಯೋದಿತಾಚಿಚ್ಛಕ್ತಿಃಪುರುಷಃ । ತತ್ಸನ್ನಿಧಾನೇಅಭಿವ್ಯಕ್ತಂಚೈತನ್ಯಂಸತ್ವಮಭಿವ್ಯಂಗ್ಯಾಚಿಚ್ಛಕ್ತಿಃ । ತದತ್ಯಂತಂಸನ್ನಿಹಿತತ್ವಾದಂತರಂಗಂಪುರುಷಸ್ಯಭೋಗ್ಯತಾಂಪ್ರತಿಪದ್ಯತೇತದೇವಶಾಂತಬ್ರಹ್ಮವಾದಿಭಿಃಸಾಂಖ್ಯೈಃಪುರುಷಸ್ಯಪರಮಾತ್ಮನೋಧಿಷ್ಠೇಯಂಕರ್ಮಾನುರೂಪಸುಖದುಃಖಭೋಕ್ತೃತಯಾವ್ಯಪದಿಶ್ಯತೇ । ಯತ್ತ್ವತ್ಯಂತಾನುದ್ರಿಕ್ತತ್ವಾದೇಕಸ್ಯಾಪಿಗುಣಸ್ಯಕಾದಾಚಿತ್ಕಸ್ಯಚಿದಂಗಿತ್ವಾತ್ತ್ರಿಗುಣಂಪ್ರತಿಕ್ಷಣಂಪರಿಣಮಮಾನಂಸುಖದುಃಖಮೋಹಾತ್ಮಕಂನನಿರ್ಮಲಂ । ತತ್ತಸ್ಮಿನ್ಕರ್ಮಾತ್ಮರೂಪೇಶುದ್ಧೇ ಸತ್ವೇಸ್ವಾಕಾರಸಮರ್ಪಣದ್ವಾರೇಣಸಂವೇದ್ಯತಾಮಾಪಾದಯತಿ । ತಚ್ಛುದ್ಧಮಾದ್ಯಂಚಿತ್ತಸತ್ವಮೇಕತಃಪ್ರತಿಸಂಕ್ರಾಂತಚಿಚ್ಛಾಯಮನ್ಯತೋಗೃಹೀತವಿಷಯಾಕಾರೇಣಚಿತ್ತೇನೋಪಢೌಕಿತಸ್ವಾಕಾರಂಚಿತ್ಸಂಕ್ರಾಂತಿಬಲಾಚ್ಚೇತನಾಯಮಾನಂವಾಸ್ತವಚೈತನ್ಯಾಭಾವೇಪಿಸುಖದುಃಖರೂಪಭೋಗಮನುಭವತಿ ಸಏವಭೋಗೋತ್ಯಂತಸಾನ್ನಿಧ್ಯೇನವಿವೇಕಾಗ್ರಹಣಾದ್ಭೋಕ್ತುರಪಿಪುರುಷಸ್ಯ ಭೋಗಇತಿವ್ಯಪದಿಶ್ಯತೇಅನೇನಾಭಿಪ್ರಾಯೇಣವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನೋಕ್ತಂ । ಸತ್ವತಪ್ಯತ್ವಮೇವಪುರುಷತಪ್ಯತ್ವಮಿತಿ । ಅನ್ಯತ್ರಾಪಿಬಿಂಬೇಪ್ರತಿಬಿಂಬಮಾನಚ್ಛಾಯಾಸದೃಶಚ್ಛಾಯಾಂತರೋದ್ಭವಃಪ್ರತಿಬಿಂಬಶಬ್ದೇನೋಚ್ಯತೇ । ಏವಂಸತ್ವೇಪಿಪೌರುಷೇಯಚಿಚ್ಛಾಯಾಸದೃಶಚಿಚ್ಛಾಯಾಂತರಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಃಪ್ರತಿಸಂಕ್ರಾಂತಿಶಬ್ದಾರ್ಥಃತದೇತಚ್ಚಿತ್ತಮೇವದ್ರಷ್ಟೃದೃಶ್ಯೋಪರಕ್ತಂವಿಷಯವಿಷಯಿನಿರ್ಭಾಸಂಚೇತನಾಚೇತನಸ್ವರೂಪಾಪನ್ನಂಸರ್ವಾರ್ಥಮಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ । ನನುಪ್ರತಿಬಿಂಬನಂನಾಮನಿರ್ಮಲಸ್ಯನಿಯತಪರಿಣಾಮಸ್ಯನಿರ್ಮಲೇದೃಷ್ಟಂಯಥಾಮುಖಸ್ಯದರ್ಪಣಾದಿಷು । ಅತ್ಯಂತನಿರ್ಮಲಸ್ಯವ್ಯಾಪಕಸ್ಯಅಪರಿಣಾಮಿನಃಪುರುಷಸ್ಯಾನಿರ್ಮಲೇಸತ್ವೇಕಥಂಪ್ರತಿಬಿಂಬನಮುತ್ಪದ್ಯತೇ । ಉಚ್ಯತೇ । ಪ್ರತಿಬಿಂಬನಸ್ಯಸ್ವರೂಪಮನವಗಚ್ಛತಾಭವತೇದಮಭ್ಯಧಾಯಿ ! ಯೈವಸತ್ವಗತಾಯಾಅಭಿ

ವ್ಯಕ್ತ್ಯಾಯಾಶ್ಚಿಚ್ಛಕ್ತೇಃಪುರುಷಸ್ಯಸಾನ್ನಿಧ್ಯೇ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಃಸೈವಪ್ರತಿಬಿಂಬನ
ಮುಚ್ಯತೇ । ಯಾದೃಶೀಚಪುರುಷಗತಾಚಿಚ್ಛಕ್ತಿಃತಚ್ಛಾಯಾತತ್ರಾಸ್ಯಾವಿ
ರ್ಭವತೀತಿಯುದಪ್ಯುಕ್ತಮತ್ಯಂ ತನಿರ್ಮಲಃಪುರುಷಃಕಥಮನಿರ್ಮಲೇಸತ್ವೇ
ಪ್ರತಿಸಂಕ್ರಾಮತೀತಿತದಪ್ಯನೈಕಾಂತಿಕಂ । ನೈರ್ಮಲ್ಯಾದಪಕೃಷ್ಟೇಽಪಿಜ
ಲಾದಾವಾದಿತ್ಯಾದಯಃಪ್ರತಿಸಂಕ್ರಾಂತಾಃಸಮುಪಲಭ್ಯಂತೇ । ಯದಪ್ಯುಕ್ತ
ಮಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಸ್ಯನಾಸ್ತಿಪ್ರತಿಸಂಕ್ರಾಂತಿರಿತಿತದಪ್ಯನುಪಪನ್ನಂವ್ಯಾಪಕಸ್ಯಾ
ಪ್ಯಾಕಾಶಸ್ಯದರ್ಪಣಾದೌಪ್ರತಿಸಂ ಕ್ರಾಂತಿದರ್ಶನಾತ್ಏವಂ ಚಸತಿನಕಾಚಿದ
ನುಪಪತ್ತಿಃಪ್ರತಿಬಿಂಬದರ್ಶನಸ್ಯ । ನನುಸಾತ್ವಿಕಪರಿಣಾಮರೂಪೇಬುದ್ಧಿಸತ್ವೇ
ಪುರುಷಸನ್ನಿಧಾನಾಭಿವ್ಯಂ ಗ್ಯಚಿಚ್ಛಕ್ತೇರ್ಬಾಹ್ಯಾಕಾರಸಂ ಕ್ರಾಂತೌಪುರುಷ
ಸ್ಯಸುಖದುಃಖರೂಪೋಪಭೋಗಇತ್ಯುಕ್ತಂತದನುಪಪನ್ನಂ । ತದೇವಚಿತ್ತಸ
ತ್ವಂಪ್ರಕೃತಾವಪರಿಣತಾಯಾಂಕಥಂಸಂಭವತಿ । ಕಿಮರ್ಥಂಚತಸ್ಯಾಃಪರಿಣಾ
ಮಃಅಥೋಚ್ಯತೇ । ಪುರುಷಸ್ಯಾರ್ಥೋಪಭೋಗಸಂಪಾದನಂತಯಾಕರ್ತವ್ಯ
ಮತಃಪುರುಷಾರ್ಥಕರ್ತವ್ಯತಯಾತಸ್ಯಾಯುಕ್ತಏವಪರಿಣಾಮಃ । ನನ್ವನು
ಪಪನ್ನಂ । ಪುರುಷಾರ್ಥಕರ್ತವ್ಯತಾಯಾಏವಾನುಪಪತ್ತೇಃಪುರುಷಾರ್ಥೋ
ಮಯಾಕರ್ತವ್ಯಇತ್ಯೇವಂವಿಧೋಧ್ಯವಸಾಯಃಪುರುಷಾರ್ಥಕರ್ತವ್ಯತೋಚ್ಯ
ತೇ । ಜಡಾಯಾಶ್ಚಪ್ರಕೃತೇಃಕಥಮೇವಂವಿಧೋಧ್ಯವಸಾಯಃ । ಅಸ್ತಿಚೇದ
ಧ್ಯವಸಾಯಃಕಥಂಜಡತ್ವಂಅತ್ರೋಚ್ಯತೇಅನುಲೋಮಪ್ರತಿಲೋಮಲಕ್ಷಣಪ
ರಿಣಾಮದ್ವಯೇಸಹಜಂಶಕ್ತಿದ್ವಯಮಸ್ತಿ । ತದೇವಪುರುಷಾರ್ಥಕರ್ತವ್ಯ
ತೋಚ್ಯತೇ । ಸಾಚಶಕ್ತಿರಚೇತನಾಯಾಅಪಿಪ್ರಕೃತೇಃಸಹಜೈವ । ತತ್ರಮ
ಹದಾದಿಮಹಾಭೂತಪರ್ಯಂತೋಸ್ಯಾಃಬಹಿರ್ಮುಖತಯಾನುಲೋಮಃಪರಿಣಾ
ಮಃ । ಪುನಃಸ್ವಕಾರಣಾನುಪ್ರವೇಶದ್ವಾರೇಣಾಸ್ಮಿತಾಂತಃಪ್ರತಿಲೋಮಃಪರಿ
ಣಾಮಃ । ಇತ್ಥಂಚಪುರುಷಭೋಗಸಮಾಪ್ತೇಃಸಹಜಶಕ್ತಿದ್ವಯಕ್ಷಯಾ
ತ್ಕೃತಾರ್ಥಾಪ್ರಕೃತಿರ್ನಪುನಃಪರಿಣಾಮಮಾರಭತೇ । ಏವಂವಿಧಾಯಾಂಚ
ಪುರುಷಾರ್ಥಕರ್ತವ್ಯತಾಯಾಂಜಡಾಯಾಃಪ್ರಕೃತೇಃನಕಾಚಿದನುಪಪತ್ತಿಃ ।
ನನುಯದೀದೃಶೀಶಕ್ತಿಃಸಹಜೈವಪ್ರಧಾನಸ್ಯಾಸ್ತಿತತ್ಕಿಮರ್ಥಂಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಿ
ಭಿರ್ಮೋಕ್ಷಾಯಯತ್ನಃಕ್ರಿಯತೇ । ಮೋಕ್ಷಸ್ಯಚಾನರ್ಥನೀಯತ್ವೇತದುಪ
ದೇಶಕಸ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಸ್ಯಾಪ್ಯಾನರ್ಥಕ್ಯಂ । ಉಚ್ಯತೇ । ಯೋಯಂಪ್ರಕೃತಿಪುರು

ಷಯೋರನಾದಿರ್ಭೋಗ್ಯಭೋಕ್ತೃಭಾವಲಕ್ಷಣಸ್ಸಂಬಂಧಸ್ತಸ್ಮಿನ್ಸತಿವ್ಯಕ್ತ ಚೇತನಾಯಾಃ ಪ್ರಕೃತೇಃಕರ್ತೃತ್ವಾಭಿಮಾನಾತ್ದುಃಖಾನುಭವೇಸತಿಕಥಮಿಯಮಾತ್ಯಂತಿಕೀದುಃಖನಿವೃತ್ತಿರ್ಮಮಸ್ಯಾದಿತಿಭವತ್ಯೇವಾಧ್ಯವಸಾಯೋತೋದುಃಖನಿವೃತ್ತ್ಯುಪಾಯೋಪದೇಶಕಶಾಸ್ತ್ರೋಪದೇಶಾಪೇಕ್ಷಾಸ್ತ್ಯೇವಪ್ರಧಾನಸ್ಯ। ತಥಾಭೂತಮೇವಕರ್ಮಾನುರೂಪಂಬುದ್ಧಿಸತ್ವಂಶಾಸ್ತ್ರೋಪದೇಶಸ್ಯವಿಷಯಃದರ್ಶನಾಂತರೇಷ್ವಪ್ಯೇವಂ ವಿಧಏವಾವಿದ್ಯಾಸ್ವಭಾವಃಶಾಸ್ತ್ರೇಧಿಕ್ರಿಯತೇ। ಸಃಕಮೋಕ್ಷಾಯಪ್ರಯತಮಾನಮೇವಂವಿಧಮೇವಶಾಸ್ತ್ರೋಪದೇಶಂಸಹಕಾರಿಣಮಪೇಕ್ಷ್ಯಮೋಕ್ಷಾಖ್ಯಂಫಲಮಾಸಾದಯತಿ। ಸರ್ವಾಣ್ಯೇವಚಕಾರ್ಯಾಣಿಪ್ರಾಪ್ತಯಾಂಸಮಗ್ರ್ಯಾಯಾಂಸಾಮಗ್ರ್ಯಾಮಾತ್ಮಾನಂಲಭಂತೇ। ಅಸ್ಯಚಪ್ರತಿಲೋಮಪರಿಣಾಮದ್ವಾರೇಣೋತ್ಪಾದ್ಯಸ್ಯಮೋಕ್ಷಾಖ್ಯಸ್ಯಕಾರ್ಯಸ್ಯೇದೃಶ್ಯೇವಸಾಮಗ್ರೀಪ್ರಮಾಣೇನನಿಶ್ಚಿತಾಪ್ರಕಾರಾಂತರೇಣಾನುಪಪತ್ತೇಃ। ಅತಸ್ತಾಂವಿನಾಕಥಂಭವಿತುಮರ್ಹತಿ।ಅತಸ್ಥಿತಮೇತತ್ಸಂಕ್ರಾಂತವಿಷಯೋಪರಾಗಮಭಿವ್ಯಕ್ತಚಿಚ್ಛಾಯಂಬುದ್ಧಿಸತ್ವಂವಿಷಯನಿಶ್ಚಯದ್ವಾರೇಣಸಮಗ್ರಾಂಲೋಕಯಾತ್ರಾಂನಿರ್ವಾಹಯತೀತಿಏವಂವಿಧಮೇವಚಿತ್ತಂಪಶ್ಯಂತಃಪರೇಭ್ರಾಂತಾಃಸ್ವಸಂವೇದನಂ ಚಿತ್ತಂಚಿತ್ತಮಾತ್ರಂಜಗದಿತ್ಯೇವಂ ಬ್ರುವಾಣಾಃಪ್ರತಿಬೋಧಿತಾಭವಂತಿ ॥೨೩॥

॥ ಸೂ ॥ ತದಸಂಖ್ಯೇಯವಾಸನಾಭಿಶ್ಚಿತ್ರಮಪಿಪರಾರ್ಥಂ
ಸಂಹತ್ಯಕಾರಿತ್ವಾತ್ ॥ ೨೪ ॥

ಮ ॥ ಇತಶ್ಚಿತ್ತಾದನ್ಯೋಭೋಕ್ತಾಸ್ತೀತ್ಯಾಹ ।ತದಿತಿ। ಯದ್ಯಪಿ ಕ್ಲೇಶಕರ್ಮವಿಪಾಕವಾಸನಾಭಿರನಂತಾಭಿಶ್ಚಿತ್ರಂಸುಖಾದ್ಯಾಶ್ರಯತಯಾಭೋಕ್ತೃಕಲ್ಪಂಚಿತ್ತಂತಥಾಪಿಪರಸ್ಯನಿರುಪಚರಿತಚಿತ್ಸ್ವಭಾವಸ್ಯಾರ್ಥೌಭೋಗಾಪವರ್ಗೌಸಾಧಯತೀತಿಪರಾರ್ಥಂಭೋಗ್ಯಮೇವನಭೋಕ್ತ್ರಿತಿಯಾವತ್। ಕುತಃ।ಸಂಹತ್ಯದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದಿಭಿಸ್ಸಹಕಾರಿಭಿರ್ಮಿಳಿತ್ವಾಭೋಗಾದಿಕಾರ್ಯಕಾರಿತ್ವಾತ್। ಯನ್ಮಿಳಿತ್ವಾಕಾರ್ಯಕಾರಿತತ್ಪರಾರ್ಥಂಯಥಾಗ್ರಹಾದಿ।ನಹಿಸ್ತಂಭಾದಿಭಿಸ್ಸಂಹತ್ಯಗ್ರಹಂಸ್ವಸ್ಯವಸತಿಂಕರೋತಿ । ಕಿಂತುಪರಸ್ಮೈವಿಷ್ಣುಮಿತ್ರಾ

ಯ । ಏವಂಗುಣಾಅಪಿಬುದ್ಧ್ಯಾದಿಕಂಪರಾರ್ಥಂಕುರ್ವಂತೀತಿಯುಕ್ತಂ । ಅತಏವಪುರುಷವಿಶೇಷತ್ವಾದುಣಾಉಚ್ಯಂತೇ । ತಥಾಚಸತ್ವಾದಯಃಪರಾರ್ಥಾಸ್ಸಂಹತ್ಯಕಾರಿತ್ವಾತ್ಗ್ರಹವದಿತಿ। ಅಸ್ಯಹೇತೋಃಪಕ್ಷಧರ್ಮತಾಬಲಾದ್ಗುಣೇತರಸಂಹತಸ್ಯಬುದ್ಧಿಸಿದ್ಧಿಸ್ಸ್ವಾರ್ಥಶ್ಚಿನ್ಮಾತ್ರಃಪರಸ್ಸಿದ್ಧ್ಯತಿ । ಯೋಯಸ್ಯಸತೇನಾಸಂಹತಃಯಥಾಗೃಹಸ್ಥೋಪಿವಾಸಿತ್ವಾತ್ಸ್ವೇಃ । ಗುಣಾಶ್ಚೋಕ್ತರಪಿಪರಾರ್ಥಸತ್ವೇನಾವಸ್ಥಾನಾತ್ । ಪುರುಷಾನ್ನಪರಂಕಿಂಚಿದಿತಿಸ್ಮೃತೇಶ್ಚ । ತಸ್ಮಾದಸ್ಯಭೋಗಾಪವರ್ಗೌಗುಣಮಯಬುದ್ಧ್ಯಕರ್ತೃತ್ವೇಸುಖದುಃಖಾಭ್ಯಾಂ ಯೋನುಕೂಲನೀಯಃಪ್ರತಿಕೂಲನೀಯಶ್ಚಸಭೋಕ್ತಾಸ್ತೀತಿಸಿದ್ಧಂ ॥ ೨೪ ॥

ರಾ ॥ ನನುಯದ್ಯೇವಂವಿಧಾದೇವಚಿತ್ತಾತ್ಸಕಲವ್ಯವಹಾರನಿರ್ವತ್ತಿಃಕಥಂಪ್ರಮಾಣಶೂನ್ಯೋದ್ರಷ್ಟಾಅಭ್ಯುಪಪದ್ಯತಇತ್ಯಾಶಂಕ್ಯದ್ರಷ್ಟುಃಪ್ರಮಾಣಮಾಹ । ತದಿತಿ । ತದೇತಚ್ಚಿತ್ತಂಸಂಖ್ಯಾತುಮಶಕ್ಯಾಭಿರ್ವಾಸನಾಭಿಶ್ಚಿತ್ರಮಪಿನಾನಾರೂಪಮಪಿ । ಪರಾರ್ಥಂಪರಸ್ಯಸ್ವಾಮಿನೋಭೋಕ್ತುರ್ಭೋಗಾಪವರ್ಗಲಕ್ಷಣಮರ್ಥಂಸಾಧಯತೀತಿಕುತಃಸಂಹತ್ಯಕಾರಿತ್ವಾತ್ । ಸಂಹತ್ಯಸಂಭೂಯಮಿಳಿತ್ವಾರ್ಥಕ್ರಿಯಾಕಾರಿತ್ವಾತ್ । ಯಚ್ಚಸಂಹತ್ಯಾರ್ಥಕ್ರಿಯಾಕಾರಿತತ್ಪರಾರ್ಥಂದೃಷ್ಟಂಯಥಾಶಯನಾಸನಾದಿ । ಸತ್ವರಜಸ್ತಮಾಂಸಿಚಚಿತ್ತಲಕ್ಷಣಪರಿಣಾಮಭಾಂಜಿಸಂಹತ್ಯಕಾರೀಣಿಅತಃಪರಾರ್ಥಾನಿಯಶ್ಚಪರಃಸಪುರುಷಃ । ನನುಚಯಾದೃಶೇನಶಯನಾಸನಾದೀನಾಂಪರೇಣಶರೀರವತಾಪರಾರ್ಥತ್ವಮುಪಲಬ್ಧಂತದ್ದೃಷ್ಟಾಂತಬಲೇನತಾದೃಶಏವಪರಸ್ಸಿದ್ಧ್ಯತಿಯಾದೃಶಶ್ಚಭವತಾಂಪರೋಸಂಹತರೂಪೋಭಿಪ್ರೇತಸ್ತದ್ವಿಪರೀತಸ್ಯಸಿದ್ಧೇರಯಮಿಷ್ಟವಿಘಾತಕೃದ್ಧೇತುಃ । ಉಚ್ಯತೇ । ಯದ್ಯಪಿಸಾಮಾನ್ಯೇನಪರಾರ್ಥಮಾತ್ರೇವ್ಯಾಪ್ತಿರ್ಗೃಹೀತಾತಥಾಪಿಸತ್ವಾದಿವಿಲಕ್ಷಣಧರ್ಮಿಪರ್ಯಾಲೋಚನಯಾತದ್ವಿಲಕ್ಷಣಏವಭೋಕ್ತಾಪರಸ್ಸಿದ್ಧ್ಯತಿ। ಯಥಾಚಂದನಾವೃತಶಿಖರಿಣಿವಿಲಕ್ಷಣಾದ್ಧೂಮಾದ್ವಹ್ನಿರನುಮೀಯಮಾನಇತರವಹ್ನಿವಿಲಕ್ಷಣಶ್ಚಂದನಪ್ರಭವಏವಪ್ರತೀಯತೇ । ಏವಮಿಹಾಪಿವಿಲಕ್ಷಣಸ್ಯಸತ್ವಾಖ್ಯಸ್ಯಭೋಗ್ಯಸ್ಯಪರಾರ್ಥತ್ವೇನಾನುಮೀಯಮಾನೇತಥಾವಿಧಏವಭೋಕ್ತಾಧಿಷ್ಠಾತಾಪರಶ್ಚಿನ್ಮಾತ್ರರೂಪೋಸಂಹತಸ್ಸಿದ್ಧ್ಯತಿ । ಯದಿವಾತಸ್ಯಪರತ್ವಂಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟತ್ವಮೇವಪ್ರತೀಯತೇತಥಾಪಿತಾಮಸೇಭ್ಯೋವಿಷಯೇಭ್ಯಃಪ್ರಕೃಷ್ಯತೇಶರೀರಂ ಪ್ರಕಾಶರೂಪೇಂದ್ರಿ

ಯಾಶ್ರಯತ್ವಾತ್ । ತಸ್ಮಾದಪಿಪ್ರಕೃಷ್ಯಂತೇಂದ್ರಿಯಾಣಿತತೋಪಿಪ್ರಕೃಷ್ಟಂಸತ್ವಂಪ್ರಕಾಶರೂಪಂತಸ್ಯಾಪಿಯಃ ಪ್ರಕಾಶಕಃಪ್ರಕಾಶ್ಯವಿಲಕ್ಷಣಃಸಃ ಚಿದ್ರೂಪಏವಭವತೀತಿಕುತಸ್ತಸ್ಯಸಂಹತತ್ವಂ ।। ೨೪ ।।

।। ಸೂ ।। ವಿಶೇಷದರ್ಶಿನಆತ್ಮಭಾವಭಾವನಾನಿವೃತ್ತಿಃ ।। ೨೫ ।।

ವ್ಯಾ ।। ಇಯತಾಸೂತ್ರಜಾಲೇನಜನ್ಮಾದಿಸಿದ್ಧಚಿತ್ತೇಷುಮೋಕ್ಷಯೋಗ್ಯಂಚಿತ್ತಂನಿರ್ಧಾರ್ಯಕರ್ಮವಾಸನಾಪ್ರಪಂಚಪೂರ್ವಕಂವಿಜ್ಞಾನಭಿನ್ನಾರ್ಥಸಾಧನೇನಪರಲೋಕಾದಿಪ್ರಪಂಚಂಪರಲೋಕಿನಂಚಭೋಕ್ತಾರಂನಿರಧಾರಯತ್। ಅಧುನಾಕೈವಲ್ಯಂನಿರೂಪಯಿತುಂತದ್ಯೋಗ್ಯಮಧಿಕಾರಿಣಂದರ್ಶಯತಿ। ವಿಶೇಷೇತಿ। ಪೂರ್ವಸುಕೃತಬಲಾತ್ಕಸ್ಯಚಿತ್ಪುರುಷಧೌರೇಯಸ್ಯಾತ್ಮಭಾವೇತತ್ವಭಾವನಾಜಿಜ್ಞಾಸಾಭವತಿಕೋಹಂಕಸ್ಯಕುತೋವೇತಿತಸ್ಯಾಧಿಕಾರಿಣಃ ಪೂರ್ವೋಕ್ತವಿವೇಕೇನಬುದ್ಧೇರನ್ಯಶ್ಚಿನ್ಮಾತ್ರಃಪುರುಷೋಹಮಿತಿವಿಶೇಷದರ್ಶಿನಸ್ತತ್ವಜಿಜ್ಞಾಸಾವಿನಿವರ್ತತೇಇಚ್ಛಾಯಾಃಸ್ವವಿಷಯಲಾಭನಿವರ್ತ್ಯತ್ವಾತ್.ಯಸ್ಯತುನಾಸ್ತಿಕಸ್ಯ। ದೇಹಾದ್ಬುದ್ಧೇರ್ವಾನ್ಯೋಭೋಕ್ತಾನಾಸ್ತೀತ್ಯನಾತ್ಮನ್ಯಾತ್ಮಭಾವಭಾವನಾದಾರ್ಢ್ಯಂಸೋನಧಿಕಾರೀ। ಯಸ್ತತ್ವಜಿಜ್ಞಾಸುಃಸೋಧಿಕಾರೀತಿಭಾವಃ ।। ೨೫ ।।

ರಾ ।। ಇದಾನೀಂಶಾಸ್ತ್ರಫಲಂಕೈವಲ್ಯಂನಿರ್ಣೇತುಂದಶಭಿಸ್ಸೂತ್ರೈರುಪಕ್ರಮತೇ। ವಿಶೇಷೇತಿ। ಏವಂಸತ್ವಪುರುಷಯೋರನ್ಯತ್ವೇಸಾಧಿತೇಯಸ್ತಯೋರ್ವಿಶೇಷಂಪಶ್ಯತಿ। ಅಯಮಸ್ಮಾದನ್ಯಇತ್ಯೇವಂರೂಪಂವಿಶೇಷಂಜಾನಾತಿತಸ್ಯವಿಜ್ಞಾತಚಿತ್ತಸತ್ವರೂಪಸ್ಯಚಿತ್ತೇಯಾಆತ್ಮಭಾವನಾಸಾನಿವರ್ತತೇ। ಚಿತ್ತಮೇವಕರ್ತೃಜ್ಞಾತೃಭೋಕ್ತೃಇತ್ಯಭಿಮಾನೋನಿವರ್ತತೇ ।। ೨೫ ।।

।। ಸೂ ।। ತದಾವಿವೇಕನಿಮ್ನಂಕೈವಲ್ಯಪ್ರಾಗ್ಭಾರಂಚಿತ್ತಂ ।। ೨೬ ।।

ವ್ಯಾ ।। ನನುತತ್ವಜಿಜ್ಞಾಸೋರ್ವಿಶೇಷದರ್ಶನಾನಂತರಂಕೀದೃಶಂಚಿತ್ತಮಿತ್ಯತಆಹ।ತದೇತಿ।ಪೂರ್ವಂಬುದ್ಧ್ಯಾದಾವಾತ್ಮತ್ವಭ್ರಮದಶಾಯಾಂಯಚ್ಚಿತ್ತಂವಿಷಯನಿಮ್ನಂಸಂಸಾರಪ್ರಾಗ್ಭಾರಮಾಸೀತ್ತದಿದಾನೀಂನಿವೃತ್ತಭ್ರಮ

ಸ್ಯಯೋಗಿನಶ್ಚಿತ್ತಂವಿವೇಕನಿಮ್ನಂದೃಗ್ ದೃಶ್ಯಯೋರ್ಭೇದೋವಿವೇಕೋನಿಮ್ನ ಆಲಂಬನಭೂಮಿರ್ಯಸ್ಯತದೇಕನಿಷ್ಠಮಿತಿಯಾವತ್ಅತಏವಕೈವಲ್ಯಂಪ್ರಾಗ್ಭಾರೋವಧಿರ್ಯಸ್ಯ ತತ್ಕೈವಲ್ಯಪ್ರಾಗ್ಭಾರಂಕೈವಲ್ಯಫಲಾವಸಾನಂ ಧರ್ಮಮೇಘಾಖ್ಯಧ್ಯಾನರತಂಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೨೬ ॥

ರಾ ॥ ತಸ್ಮಿನ್ಸತಿಕಿಂಭವತೀತ್ಯಾಹ । ತದೇತಿ । ಯದಸ್ಯಾಜ್ಞಾನನಿಮ್ನಂಬಹಿರ್ಮುಖಂವಿಷಯೋಪಭೋಗಫಲಂ ಚಿತ್ತಮಾಸೀತ್ತದಿದಾನೀಂವಿವೇಕನಿಮ್ನಂವಿವೇಕಮಾರ್ಗವರ್ತ್ಯಂ ತವರ್ಮುಖಂಕೈವಲ್ಯಪ್ರಾಗ್ಭಾರಂಕೈವಲ್ಯಫಲಂಕೈವಲ್ಯಪ್ರಾರಂಭಂವಾಸಂಪದ್ಯತಇತಿ ॥ ೨೬ ॥

॥ ಸೂ ॥ ತಚ್ಛಿದ್ರೇಷುಪ್ರತ್ಯಯಾಂತರಾಣಿಸಂಸ್ಕಾರೇಭ್ಯಃ ॥ ೨೭ ॥

ಮ ॥ ನನ್ವೀದೃಶಸ್ಯಚಿತ್ತಸ್ಯಾಹಂ ಮಮೇತಿವ್ಯುತ್ಥಾನಪ್ರತ್ಯಯಾಃ ಕುತೋಭವಂತೀತ್ಯಾಹ । ತದಿತಿ । ವಿವೇಕಖ್ಯಾತಿರೂಪಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಪರಸ್ಯಾನ್ವಹಂಕ್ಷೀಯಮಾಣೇಭ್ಯೋವ್ಯುತ್ಥಾನಸಂಸ್ಕಾರೇಭ್ಯಃಪ್ರಸಂಖ್ಯಾನಚ್ಛಿದ್ರೇಷ್ವಭಿವ್ಯಕ್ತೇಭ್ಯಃಪ್ರತ್ಯಯಾಂತರಾಣಿವ್ಯುತ್ಥಾನರೂಪಾಣಿಭವಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೨೭ ॥

ರಾ ॥ ಅಸ್ಮಿಂಶ್ಚವಿವೇಕವಾಹಿನಿಚಿತ್ತೇಯೇಽಂತರಾಯಾಃಪ್ರಾದುರ್ಭವಂತಿತೇಷಾಂಹೇತುಪ್ರತಿಪಾದನದ್ವಾರೇಣತ್ಯಾಗೋಪಾಯಮಾಹ । ತದಿತಿ । ತಸ್ಮಿನ್ಸಮಾಧೌಸ್ಥಿತಸ್ಯಚ್ಛಿದ್ರೇಷುಅಂತರಾಳೇಷುಯಾನಿಪ್ರತ್ಯಯಾಂತರಾಣಿವ್ಯುತ್ಥಾನರೂಪಾಣಿಜ್ಞಾನಾನಿತಾನಿಪ್ರಾಕ್ತನೇಭ್ಯೋವ್ಯುತ್ಥಾನಾನುಭವೇಭ್ಯಃ ಸಂಸ್ಕಾರೇಭ್ಯೋಽಹಂ ಮಮೇತ್ಯೇವಂರೂಪಾಣಿಕ್ಷೀಯಮಾಣೇಭ್ಯೋಪಿಪ್ರಭವಂತಿಅಂತಃಕರಣೋಚ್ಛಿತ್ತಿದ್ವಾರೇಣತೇಷಾಂಹಾನಂ ಕರ್ತವ್ಯಮಿತ್ಯುಕ್ತಂಭವತಿ ॥ ೨೭ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಹಾನಮೇಷಾಂಕ್ಲೇಶವದುಕ್ತಂ ॥ ೨೮ ॥

ಮ ॥ ನನುಸತ್ಯಪಿಪ್ರಸಂಖ್ಯಾನೇವ್ಯುತ್ಥಾನಸಂಸ್ಕಾರಾಃಕಾರ್ಯಾಯೋತ್ತಿಷ್ಠಂತಿಚೇತ್ಕಸ್ತೇಷಾಂಹಾನೋಪಾಯಇತ್ಯತಆಹ । ಹಾನಮಿತಿ । ಅವಿದ್ಯಾರಾಗಾದಿಕ್ಲೇಶಾಃಕ್ರಿಯಾಯೋಗತನೂಕೃತಾಸ್ತತ್ತದವಸರಲಬ್ಧಪ್ರಸಾರಾಃಪ್ರಸಂಖ್ಯಾನದಹನದಗ್ಧಾಃಪ್ರಸನ್ನಚಿತ್ತೇಸಂಸ್ಕಾರಂನಪ್ರಸುವತೇ । ಏವಂವ್ಯುತ್ಥಾನಸಂ

ಸ್ಕಾರಾಅಪಿವಿವೇಕಖ್ಯಾತ್ಯಪರಿಪಾಕದಶಾಯಾಂ ಪ್ರತ್ಯಯಾಂತರಾಣಿಕುರ್ವಾಣಾಃಪರಿಪಕ್ವಪ್ರಸಂ ಖ್ಯಾನದಹನದಗ್ಧಾತ್ಮಬೀಜಭಾವಾಅ ಪ್ರಸವಧರ್ಮಾಣೋಭವಂ ತೀತಿಕ್ಲೇಶವದೇತೇಷಾಂಹಾನಮುಕ್ತಂ ವೇದಿತವ್ಯಮಿತ್ಯರ್ಥಃ॥ ॥ ೨೮ ॥

ರಾ॥ ಹಾನೋಪಾಯಶ್ಚಪೂರ್ವಮೇವೋಕ್ತ ಇತ್ಯಾಹ । ಹಾನಮಿತಿ॥ ಯಥಾಕ್ಲೇಶಾನಾಮವಿದ್ಯಾದೀನಾಂ ಹಾನಂಪೂರ್ವಮುಕ್ತಂತಥಾಸಂಸ್ಕಾರಾಣಾಮಪಿಕರ್ತವ್ಯಂ। ಯಥಾತೇಜ್ಞಾನಾಗ್ನಿನಾಪ್ಲುಷ್ಟಾದಗ್ಧಬೀಜಕಲ್ಪಾನಪ್ರನಶ್ಚಿತ್ತಭೂಮೌಪ್ರರೋಹಂಲಭಂತೇತಥಾಸಂಸ್ಕಾರಾಅಪಿ ॥ ೨೮ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಪ್ರಸಂಖ್ಯಾನೇಪ್ಯಕುಸೀದಸ್ಯಸರ್ವಥಾವಿವೇಕಖ್ಯಾ
ತೇರ್ಧರ್ಮಮೇಘಸ್ಸಮಾಧಿಃ ॥ ೨೯ ॥

ಮ ॥ ಏವಂಪ್ರಸಂ ಖ್ಯಾನೇನವ್ಯುತ್ಥಾನಸ್ಯನಿರೋಧಮುಕ್ತ್ವಾಪ್ರಸಂಖ್ಯಾನಸ್ಯಾಪಿನಿರ್ಬೀಜಯೋಗಾಪೇಕ್ಷಯಾ ವ್ಯುತ್ಥಾನರೂಪಸ್ಯನಿರೋಧೋಪಾಯಮಾಹ। ಪ್ರಸಂಖ್ಯಾನೇತಿ। ಷಡ್ವಿಂಶತಿತತ್ವಾನ್ಯಾಲೋಚಯತಃಸತ್ವಪುರುಷಾನ್ಯತಾಖ್ಯಾತಿರ್ಯಾಜಾಯತೇಸರ್ವ ಭಾವಾಧಿಷ್ಠಾತೃತ್ವಾದ್ಯವಾಂತರಫಲಾತ್ತತ್ಪ್ರಸಂ ಖ್ಯಾನಂತತ್ರಾಪ್ಯಕುಸೀದಸ್ಯಕುತ್ಸಿತೇಷು ವಿಷಯೇಷುಸೀದತೀತಿಕುಸೀದೋರಾಗಃ ತದ್ರಹಿತಸ್ಯವಿರಕ್ತಸ್ಯಸರ್ವಾತ್ಮನಾವಿವೇಕಖ್ಯಾತೇರೇವಸಂತತಿರೂಪೋಧರ್ಮಮೇಘಸಂಜ್ಞಸ್ಸಮಾಧಿರ್ಭವತಿ । ಸಖಲ್ವಶುಕ್ಲಕೃಷ್ಣಂಧರ್ಮಂಕೈವಲ್ಯಫಲಂಮೇಹತಿಸಿಂಚತೀತಿಧರ್ಮಮೇಘಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ । ಪ್ರಸಂಖ್ಯಾನೇವೈರಾಗ್ಯಾದ್ಧರ್ಮಮೇಘೇಸತಿಪರವೈರಾಗ್ಯೋದಯಾತ್ಪ್ರಸಂಖ್ಯಾನಸ್ಯನಿರೋಧೋಭವತೀತಿಭಾವಃ ॥ ೨೯ ॥

ರಾ॥ ಏವಂಪ್ರತ್ಯಯಾಂತರಾನುದಯೇಸ್ಥಿರೀಭೂತೇಸಮಾಧೌಯಾದೃಶಸ್ಯಯೋಗಿನಃಸಮಾಧೇಃಪ್ರಕರ್ಷಪ್ರಾಪ್ತಿರ್ಭವತಿತಥಾವಿಧಮುಪಾಯಮಾಹ।ಪ್ರಸಂಖ್ಯಾನೇತಿ। ಪ್ರಸಂಖ್ಯಾನಂಯಾವತಾಂತತ್ವಾನಾಂಯಥಾಕ್ರಮಂವ್ಯವಸ್ಥಿತಾನಾಂಪರಸ್ಪರವಿಲಕ್ಷಣಸ್ವರೂಪವಿಭಾವನಂತಸ್ಮಿನ್ಸತ್ಯಪಿಅಕುಸೀದಸ್ಯಫಲಮಲಿಪ್ಸೋಃಪ್ರತ್ಯಯಾಂ ತರಾಣಾಂಅನುದಯೇಸರ್ವಪ್ರಕಾರವಿವೇಕಖ್ಯಾ

ತೇಃಪರಿಶೇಷಾತ್ಧರ್ಮಮೇಘಸ್ಸಮಾಧಿರ್ಭವತಿ । ಪ್ರಕೃಷ್ಟಮಶುಕ್ಲಕೃಷ್ಣಂಧರ್ಮಂಪರಮಪುರುಷಾರ್ಥಸಾಧಕಂಮೇಹತಿಸಿಂಚತೀತಿಧರ್ಮಮೇಘಃ । ಅನೇನಪ್ರಕೃಷ್ಟಧರ್ಮಸ್ಯೈವಜ್ಞಾನಹೇತುತ್ವಮಿತ್ಯುಪಪಾದಿತಂಭವತಿ ॥ ೨೯ ॥

॥ ಸೂ ॥ ತತಃಕ್ಲೇಶಕರ್ಮನಿವೃತ್ತಿಃ ॥ ೩೦ ॥

ಮ ॥ ಇಮಂಕ್ರಮಂಸ್ಫುಟಯತಿ । ತತಇತಿ । ತತೋಧರ್ಮಮೇಘಾತ್ಕ್ಲೇಶಾನಾಂಪಂಚಾನಾಂಸವಾಸನಾನಾಂತನ್ಮೂಲಾನಾಂಕರ್ಮಣಾಂಚನಿವೃತ್ತಿರ್ಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೩೦ ॥

ರಾ ॥ ತಸ್ಮಾದ್ಧರ್ಮಮೇಘಾತ್ಕಿಂಭವತೀತ್ಯಾಹ । ತತಇತಿ । ತತೋಧರ್ಮಮೇಘಾತ್ಕ್ಲೇಶಾನಾಮವಿದ್ಯಾದೀನಾಮಭಿನಿವೇಶಾಂತಾನಾಂಕರ್ಮಣಾಂಚಶುಕ್ಲಾದಿಭೇದೇನತ್ರಿವಿಧಾನಾಂಜ್ಞಾನೋದಯಾತ್ಪೂರ್ವಪೂರ್ವಕಾರಣನಿವೃತ್ತ್ಯಾನಿವೃತ್ತಿರ್ಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೩೦ ॥

॥ ಸೂ ॥ ತದಾಸರ್ವಾವರಣಮಲಾಪೇತಸ್ಯಜ್ಞಾನಸ್ಯಾನಂ
ತ್ಯಾಜ್ಜ್ಞೇಯಮಲ್ಪಂ ॥ ೩೧ ॥

ಮ ॥ ತದೇತಿ ॥ ಆವೃಣ್ವಂತಿಚಿತ್ತಮಿತ್ಯಾವರಣಾಃ । ರಜಸ್ತಮೋಮಯಾಃಕ್ಲೇಶ ಕರ್ಮರೂಪಾಮಲಾಸ್ಸರ್ವೇಚತೇಆವರಣಾಶ್ಚಮಲಾಶ್ಚ ಸರ್ವಾವರಣಮಲಾಃ ತೈರ್ಧರ್ಮಮೇಘಧ್ಯಾನೇನಾಪೇತಸ್ಯಜ್ಞಾನಸ್ಯಶುದ್ಧಬುದ್ಧ್ಯಾಲೋಕಸ್ಯಾನಂತ್ಯಾಜ್ಜ್ಞೇಯಂಚೇತನಾಚೇತನಾತ್ಮಕಂಸರ್ವಮಲ್ಪಮೇವಭವತಿ । ಯಥಾಶರದಿನಿಶ್ಶೇಷಘನಾದಿಮಲಾಪೇತೇನಭಸಿಸರ್ವತಃಪ್ರದ್ಯೋತಮಾನಪ್ರಚಂಡಮಾರ್ತಾಂಡಪ್ರಕಾಶಪಟಲಸ್ಯಘಟಾದಯಃಪ್ರಕಾಶ್ಯಾಅಲ್ಪಾಭವಂತಿತದ್ವದತ್ಯಂ ತನ್ನಿರ್ಮಲಸ್ಯಬುದ್ಧಿಸತ್ವಪ್ರಕಾಶಸ್ಯಕಿನ್ನಾಮಗೋಚರ ಇತಿಭಾವಃ । ಸೇಯಂಧರ್ಮಮೇಘಸ್ಯಪರಾಕಾಷ್ಠಾದರ್ಶಿತಾ । ಅತಏವಧರ್ಮಾನದಧ್ರೀಯತಇತಿವ್ಯುತ್ಪತ್ತ್ಯಾಸರ್ವಾನೇವಜ್ಞೇಯಾನ್ಮೇಹತಿಪ್ರಕಾಶಯತೀತ್ಯಪಿಧರ್ಮಮೇಘಇತ್ಯಾಹುಃ । ಅಯಮೇವಹಿಧರ್ಮಮೇಘಪರಿಪಾಕೋ

ಜ್ಞಾನಪ್ರಸಾದಃಕರತಲಕೃತಾಮಲಕವತ್ಪುರುಷಂನಿರ್ದೋಷಮಪರೋಕ್ಷೀಕುರ್ವನ್ನಿರ್ಮಲಜಲಾಂತರ್ಮತ್ಸ್ಯನಿವಜಡಾವಿಶುದ್ಧ ಪ್ರಕೃತಿವಿಕಾರದೃಶ್ಯವಿಷಯಾಂತರಗತಾಶುದ್ಧಿ ವಿನಾಶಾದಿದೋಷಾನ್ಪ್ರಕಟಯನ್ ಚಿತ್ತ ತಪಸ್ವಿನೋನಿರ್ಬೀಜಯೋಗಾಖ್ಯನಿರೋಧಮುಪಪಾದಯನ್ ಪರವೈರಾಗ್ಯಮಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ ||
|| ೩೧ ||

ರಾ || ನಿವೃತ್ತೇಷುತೇಷುಕಿಂಭವತೀತ್ಯಾಹ | ತದೇತಿ | ಆವ್ರಿಯತೇಚಿತ್ತಮೇಭಿರಿತಿಆವರಣಾನಿ ಕ್ಲೇಶಾಃತಪಿವಮಲಾಃ ತೇಭ್ಯಅಪೇತಸ್ಯತದ್ವಿರಹಿತಸ್ಯ ಜ್ಞಾನಸ್ಯಗತಘನಗಗನನಿಭಸ್ಯಆನಂತ್ಯಾತ್ ಅನವಚ್ಛೇದಾತ್ಜ್ಞೇಯಂಅಲ್ಪಂಗಣನಾಸ್ಪದಂಭವತಿ | ಅಕ್ಲೇಶೇನೈವಸರ್ವಂಜ್ಞೇಯಂಜಾನಾತೀತ್ಯರ್ಥಃ ||
|| ೩೧ ||

|| ಸೂ || ತತಃಕೃತಾರ್ಥಾನಾಂಪರಿಣಾಮಕ್ರಮಸಮಾಪ್ತಿರ್ಗುಣಾನಾಂ || ೩೨ ||

ಮ || ನನ್ವಿದಂಪರವೈರಾಗ್ಯಂಕ್ಲೇಶಾನ್ಸಮೂಲಕಾಷಂಕಷತ್ಕುಶಲಾಕುಶಲಾಂಶ್ಚಕರ್ಮಾಶಯಾನ್ಸಮೂಲಘಾತಂ ನಿಹಂತುಮುತ್ಸಹತಾಂತಥಾಪಿಗುಣಾನಾಂಸ್ವತಃಪರಿಣಾಮಶೀಲತ್ವಾತ್ತಾದೃಶಮಪಿಪುರುಷಂಪ್ರತಿದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದಿಪರಿಣಾಮಕ್ರಮೋನುವರ್ತೇತಾಮಿತಿತತ್ರಾಹ | ತತಇತಿ | ತತೋಧರ್ಮಮೇಘಫಲೀಭೂತಪರವೈರಾಗ್ಯಾತ್ಮಕಾನಂತ ಜ್ಞಾನಾನಂತರಂಗುಣಾನಾಂಭೋಗವಿವೇಕಖ್ಯಾತಿರೂಪಪುರುಷಾರ್ಥಕರಣಾತ್ಪ್ರಾಜ್ಞಃಪರಿಣಾಮಾನಾಂಮಹದಾದಿಘಟಾಂತಾನಾಂಸೃಷ್ಟಾನಾಮನುಲೋಮ್ಯೇನಪ್ರಳಯೇಘಟಃಪೃಥಿವ್ಯಾಂಲೀಯತೇ | ಪೃಥಿವ್ಯಪ್ಸು | ಆಪಸ್ತೇಜಸೀತ್ಯಾದಿಪ್ರಾತಿಲೋಮ್ಯೇನಚಕ್ರಮಆಸೀತ್ | ತಸ್ಯಸಮಾಪ್ತಿರೇವತಂಪುರುಷಂಪ್ರತಿಗುಣಾನಾಂಪುರುಷಾರ್ಥತ್ವಾತ್ | ಅನಾಗತಾಧ್ವಾಪುರುಷಾರ್ಥೋಗುಣಾನಾಂಪ್ರವರ್ತಕಃ ತಸ್ಮಿನ್ಕೃತೇಗುಣಾನಕ್ಷಣಮಪಿಸ್ಥಾತುಮುತ್ಸಹಂತಇತಿಭಾವಃ || ೩೨ ||

ರಾ || ತತಃಕಿಮಿತ್ಯಾಹ | ತತಇತಿ | ಕೃತೋನಿಷ್ಪಾದಿತೋಭೋಗಾಪವರ್ಗಲಕ್ಷಣಃಪುರುಷಾರ್ಥಃಪ್ರಯೋಜನಂಯೈಸ್ತೈಃಕೃತಾರ್ಥಾಃ ಗುಣಾಸ್ತೇಷಾ

ರಜಸ್ತಮಾಂಸಿತೇಷಾಂಪರಿಣಾಮಃಅಪುರುಷಾರ್ಥಸಮಾಪ್ತೇರಾನುಲೋಮ್ಯೇನ
ಪ್ರಾತಿಲೋಮ್ಯೇನಚಾಂಗಾಂಗೀ ಭಾವವಿಲಕ್ಷಣಃ ತಸ್ಯಯೋಸೌಕ್ರಮೋವಕ್ಷ್ಯ
ಮಾಣಃತಸ್ಯಪರಿಸಮಾಪ್ತಿರ್ನಿಷ್ಠಾನಪುನರುದ್ಭವಇತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೩೨ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಕ್ಷಣಪ್ರತಿಯೋಗೀಪರಿಣಾಮಾಪರಾಂತನಿರ್ಗ್ರಾ
ಹ್ಯಃಕ್ರಮಃ ॥ ೩೩ ॥

ವು ॥ ಕ್ರಮಂಚಾರ್ಥಮಾಹ। ಕ್ಷಣೇತಿ। ಕ್ಷಣಾಃಕಾಲಾಂಶಾಸ್ತೇಷು ಸಮಾಹಿತಬುದ್ಧಿನಾಕ್ರಮೋಜ್ಞೇಯಃ ತತ್ರಕ್ಷಣಪ್ರತಿಯೋಗಿಕ್ರಮ ಇತಿಸ್ವರೂಪನಿರ್ದೇಶಃ ಕ್ಷಣಪೌರ್ವಾಪರ್ಯಂಕ್ರಮಃ ಕ್ಷಣೌಪ್ರತಿಯೋಗಿನೌನಿರೂಪಕೌಯಸ್ಯಸಕ್ಷಣಪ್ರತಿಯೋಗೀ।ಏವಂಕ್ಷಣಿಕಪರಿಣಾಮಕ್ರಮೋಮಂತವ್ಯಃ। ತತ್ರಪರಿಣಾಮಮಾಹ। ಪರಿಣಾಮಾಪರಾಂತನಿರ್ಗ್ರಾಹ್ಯಇತಿ। ಮೃದಿಪಿಂಡಘಟಕಪಾಲಚೂರ್ಣಕಣಾನಾಂಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪರಿಣಾಮಾನಾಂಪೂರ್ವಾಂತಃಪಿಂಡಃ ಅಪರಾಂತಃಕಣಇತಿಪೂರ್ವೋತ್ತರಾವಧಿಗ್ರಹಣೇನಕ್ರಮೋನಿಶ್ಚಿತ್ಯಗ್ರಾಹ್ಯೋಭವತಿಪಿಂಡಾನಂತರಂಘಟಇತಿಕ್ರಮೋತ್ರಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಃಕ್ವಚಿತ್ಸುರಕ್ಷಿತ ವಸ್ತ್ರಾದೌ ಪುರಾಣತಾದರ್ಶನೇನ ಪುರಾಣತ್ವನವೀನತ್ವಪರಿಣಾಮ ಮಾರಭ್ಯಕ್ಷಣೇಪುರಾಣತಾಯಾಃ ಸೂಕ್ಷ್ಮತಮಸೂಕ್ಷ್ಮತರಸೂಕ್ಷ್ಮಸ್ಥೂಲಸ್ಥೂಲತರಸ್ಥೂಲತಮತ್ವೇನಜಾಯಮಾನಾಯಾಃಭೇದಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾನಂತರಂಸೂಕ್ಷ್ಮತಮಪುರಾಣತಾ ತದನಂತರಂ ಸೂಕ್ಷ್ಮತರಪುರಾಣೇತಿಕ್ರಮೋನುಮೇಯಇತ್ಯರ್ಥಃನನ್ವಯಂ ಕ್ರಮಃಕಿಮನಿತ್ಯೇಷ್ವೇವಾಸ್ತಿ । ಉತನಿತ್ಯೇಷ್ವಪೀತಿಪ್ರಶ್ನೇಚೇದಸ್ತಿನಿತ್ಯೇಷ್ವಪೀತಿವದಾಮಃತತ್ರನಿತ್ಯಾದ್ವಿವಿಧಾಃ। ಕೂಟಸ್ಥನಿತ್ಯಾಃಪುರುಷಾಃಪರಿಣಾಮಿನಿತ್ಯಾಗುಣಾಃ । ಯಸ್ಮಿನ್‌ಧರ್ಮಿಣಿಧರ್ಮಲಕ್ಷಣಾವಸ್ಥಾಭಿಃಪರಿಣಾಮಭಾನೆಸ್ವರೂಪಂನವಿಹನ್ಯತೆತತ್ಪರಿಣಾಮಿನಿತ್ಯಂ। ತತ್ರಾನಿತ್ಯೇಷುಬುದ್ಧ್ಯಾದಿಧರ್ಮಿಷುರಾಗಾದಿಪರಿಣಾಮಕ್ರಮಸ್ಯಪೂರ್ವಾಂ ತಭಾವೇಪ್ಯಪರಾಂತ ಪುರುಷಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರೋಸ್ತೀತಿಕ್ರಮಸ್ತೇಷುಸಾವಧಿಕಃ। ಗುಣೇಷುಪರಿಣಾಮಿನಿತ್ಯೇಷುಪರಿಣಾಮಕ್ರಮೋನಿರವಧಿಕಃಮುಕ್ತಪುರುಷಾನ್‌ಪ್ರತ್ಯುಪರಮೇಪಿಬದ್ಧಾನ್ ಪ್ರತ್ಯವಿಚ್ಛೇದಾತ್। ನನುಸರ್ವೇಪುರುಷಾಮುಚ್ಯಂತೇವಾನವಾ। ಅದ್ಯೇಪ್ರಧಾನಪರಿಣಾ

ಮಸ್ತ್ಯವಧಿಕಃ । ದ್ವಿತೀಯೇತತ್ವಜ್ಞಾನಾವಿಸ್ರಂಭಇತಿ । ತತ್ರಾಹಸಾಂಖ್ಯಾಚಾರ್ಯಃ । ಅಸ್ತಿಹಿತ್ರಿವಿಧಃಪ್ರಶ್ನಃ । ಏಕಾಂತವಚನೀಯಃವಿಭಜ್ಯವಚನೀಯಃ ಅವಚನೀಯಶ್ಚೇತಿ । ತತ್ರಾದ್ಯೋಯಥಾಕಿಮಯಂಸರ್ವೋಜಾತೋಮರಿಷ್ಯತೀತಿಪ್ರಶ್ನಃ । ಸಏಕಾಂತೇವಿಭಜ್ಯವಕ್ತವ್ಯಃ । ಮರಿಷ್ಯತ್ಯೇವೇತಿ । ಕ್ವಯಾಕೃತಸ್ತು ದ್ವಿತೀಯಃಸಂವಿಭಜ್ಯವಕ್ತವ್ಯಃ । ಯಸ್ಯತತ್ವಖ್ಯಾತಿಃಸಮುಚ್ಯತೇ। ನಾನ್ಯಇತಿ । ಏವಂಚಜಂತೂನಾಮಾನಂತ್ಯಾತ್ಪುರಾಣಾದೌಸರ್ಗಪ್ರಳಯಾನಂತ್ಯಶ್ರವಣಾಚ್ಚನಸರ್ವಮುಕ್ತಿಃ । ತೃತೀಯಸ್ತು ಪ್ರಧಾನಪರಿಣಾಮಕ್ರಮಸ್ಸಮಾಪ್ಯತೇನವೇತಿಪ್ರಶ್ನಃ । ಅಯಮುತ್ತರಾನರ್ಹಃ । ಅಶಕ್ಯಾವಧಾರಣತ್ವಾತ್ । ಯದ್ವಾಕುಶಲಸ್ಯಾಂತವಾನ್ಸಂಸಾರಕ್ರಮಃಅಕುಶಲಸ್ಯನೇತಿವ್ಯಾಕರಣೀಯಃಪ್ರಶ್ನಃ । ಇತಿತಸ್ಮಾತ್ಸದಾಪರಿಣಾಮಿಷುನಿತ್ಯೇಷುಗುಣೇಷುಕ್ರಮವತ್ಪರಿಣಾಮಭೇದಾವಸ್ತಿಕ್ರಮಃಕೂಟಸ್ಥನಿತ್ಯೇಷುಪುರುಷೇಷುಬುದ್ಧ್ಯಾದಿಪರಿಣಾಮ ಭೇದಾರೋಪಾತ್ಕಲ್ಪಿತಃ ಕ್ರಮೋನವಾಸ್ತವಇತಿಸರ್ವಮವದಾತಂ ॥ ॥ ೩೩ ॥

ರಾ ॥ ಕ್ರಮಸ್ಯೋಕ್ತಸ್ಯಲಕ್ಷಣಮಾಹ । ಕ್ಷಣೇತಿ । ಕ್ಷಣಃಅಲ್ಪೀಯಾನ್ಕಾಲಃತಸ್ಯಯೋಸಾಪ್ರತಿಯೋಗೀಏಕಕ್ಷಣವಿಲಕ್ಷಣಃಪರಿಣಾಮಾಪರಾಂತನಿರ್ಗ್ರಾಹ್ಯಃ ಅನುಭೂತೇಷುಕ್ಷಣೇಷುಪಶ್ಚಾತ್ಸಂಕಲನಬುದ್ಧ್ಯಾಯೋಗೃಹ್ಯತೇಸಕ್ಷಣಾನಾಂಕ್ರಮಉಚ್ಯತೇನಹ್ಯನನುಭೂತೇಷುಕ್ಷಣೇಷುಕ್ರಮಃಪರಿಜ್ಞಾತುಂಶಕ್ಯಃ ॥ ೩೩ ॥

॥ ಸೂ ॥ ಪುರುಷಾರ್ಥಶೂನ್ಯಾನಾಂಗುಣಾನಾಂಪ್ರತಿಪ್ರಸವಃ
ಕೈವಲ್ಯಂಸ್ವರೂಪಪ್ರತಿಷ್ಠಾವಾಚಿತಿಶಕ್ತಿರಿತಿ ॥ ೩೪ ॥

ವಾ ॥ ಅಧುನಾಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರತಿಪಾದ್ಯಯೋಗಫಲಂಕೈವಲ್ಯಂದರ್ಶಯತಿ । ಪುರುಷಾರ್ಥೇತಿ । ಕೃತಭೋಗಾಪವರ್ಗಾಣಾಂಕೃತಕೃತ್ಯಾನಾಂಬುಧ್ಯಾದಿಗುಣಾನಾಂಯಃಪ್ರಾತಿಲೋಮ್ಯೇನಪ್ರತಿಪ್ರಸವಃವ್ಯುತ್ಥಾನಸಮಾಧಿಪರವೈರಾಗ್ಯಸಂಸ್ಕಾರಾಃಮನಸಿಲೀಯಂತೇ ಮನಶ್ಚಾಸ್ಮಿತಾಯಾಂಲೀಯತೇಸಾಮಹತಿ । ಮಹತ್ತತ್ವಸ್ಯಗುಣೇಷುಪ್ರಳಯಃ ತತ್ಪ್ರಧಾನಸ್ಯಕೈವಲ್ಯಂಪುರುಷವಿಶೇಷಉಪಚ

ರ್ಯತೇ । ಯದ್ವಾಚಿತಿಶಕ್ತಿಃಚಿತ್ಸ್ವಭಾವಾಪುರುಷವ್ಯಕ್ತಿಃ ಸ್ವರೂಪಮಾತ್ರೇ ಪ್ರಕರ್ಷೇಣತಿಷ್ಠತೀತಿಸ್ವರೂಪಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ಪುನರ್ಬುದ್ಧ್ಯಾದ್ಯರ್ಥೇನಾತ್ಯಂತಿಕ ವಿಯೋಗಇತಿಯಾವತ್ । ತದಿದಂಪುರುಷಸ್ಯನಿತ್ಯಶುದ್ಧಾಸಂಗಸ್ಯಪ್ರಕಾಶಸ್ಯಕೈವಲ್ಯಮಿತಿರಮಣೀಯಂಸೂತ್ರಇತಿಶಬ್ದಃಶಾಸ್ತ್ರಸಮಾಪ್ತಿದರ್ಶನಾರ್ಥಕಃ ॥
॥ ೩೪ ॥

ಯದ್ವ್ಯಾಜಿಪ್ರಣವಪ್ರಪತ್ತಿದಹನಸ್ಸದ್ಯೋಂತರಾಯಾಟವೀಂ ।
ದಗ್ಧ್ವಾಸ್ವಾತ್ಮನಿಬೋಧದೀಪಮಕಲಂಸೂತೇತಮೀಶಾಟನಂ ॥
ಯತ್ರಸ್ವಸ್ತಸಮಸ್ತಕರ್ಮಜನಯೋರ್ದ್ಯೋಗಂತಮಂಗಂವಿನಾ ।
ವಂದೇಸಿದ್ಧಿವಿಘಾತವಿನಾಶಮನಿಶಂಕೈವಲ್ಯದಂರಾಘವಂ ॥
ಯತ್ಪ್ರಸಾದಲವಸ್ಫೂರ್ತೇರ್ಮೋಕ್ಷಾದ್ಯಾಸ್ಸರ್ವಸಂಪದಃ ।
ಉಮಾಧವಂಮಹೇಶಾನಂತಂಕಾಶೀನಿಲಯಂಭಜೇ ॥
ಫಣೀಂದ್ರಸೂತ್ರಸಂಬದ್ಧಾವ್ಯಾಸವಾಙ್ಮಣಿಭೂಷಿತಾ ।
ಮದ್ವಾಙ್ಮೌಕ್ತಿಕಮಾಲಾಸ್ಯಾತ್ಪದಾಬ್ಜೇರಾಮಪಾದಯೋಃ ॥
ಕ್ವಾಹಂಪ್ರಮಾದನಿರತಃಕ್ವವಾತ್ಸಲ್ಯಂಗುರೋರಿದಂ ।
ನೂನಂಮಹಾತ್ಮನಾಂದೀನೇಸ್ವಚ್ಛತ್ತಂಕೃಪಾಸ್ಥಿತಂ ॥

ಇತಿಶ್ರೀಮತ್ಪರಮಹಂಸಪರಿವ್ರಾಜಕಾಚಾರ್ಯ ಶ್ರೀಗೋವಿಂದಾನಂದ ಭಗವತ್ಪೂಜ್ಯಪಾದಶಿಷ್ಯ ಶ್ರೀರಾಮಾನಂದಸರಸ್ವತೀಕೃತೌ ಸಾಂಖ್ಯಪ್ರವಚನೇ ಯೋಗಮಣಿಪ್ರಭಾಯಾಂಕೈವಲ್ಯಪಾದಶ್ಚತುರ್ಥಸ್ಸಮಾಪ್ತಃ ॥

ರಾ ॥ ಇದಾನೀಂಫಲಭೂತಸ್ಯಕೈವಲ್ಯಸ್ಯಾಸಾಧಾರಣಂಸ್ವರೂಪಮಾಹ । ಪುರುಷಾರ್ಥೇತಿ । ಸಮಾಪ್ತಭೋಗಾಪವರ್ಗಲಕ್ಷಣಪುರುಷಾರ್ಥಾನಾಂ ಗುಣಾನಾಂಯಃಪ್ರತಿಪ್ರಸವಃಪ್ರತಿಲೋಮಪರಿಣಾಮಸಮಾಪ್ತೌ ವಿಕಾರಾನುದ್ಭವಃ ಯದಿವಾಚಿತಿಶಕ್ತೇರ್ವೃತ್ತಿಸಾರೂಪ್ಯನಿವೃತ್ತೌ ಸ್ವರೂಪಮಾತ್ರೇಣಾವಸ್ಥಾನಂತತ್ಕೈವಲ್ಯಮುಚ್ಯತೇ । ನಕೇವಲಮಸ್ಮದ್ದರ್ಶನೇಕ್ಷೇತ್ರಕೈವಲ್ಯಾವಸ್ಥಾಯಾಮೀದೃಗ್ಭೂತಚ್ಚಿದ್ರೂಪಃ । ಯಾವದ್ದರ್ಶನಾಂತರೇಷ್ವಪಿವಿಮೃಶ್ಯಮಾನಮೇವಂವಿಧರೂಪ್ಯೇವತಿಷ್ಠತೇ । ತಥಾಹಿ । ಸಂಸಾರದಶಾಯಾಂಆತ್ಮಾಕರ್ತೃತ್ವಭೋಕ್ತೃತ್ವಾನುಸಂಧಾತೃತ್ವಮಯಃಪ್ರತೀಯತೇ ಅನ್ಯಥಾಯ

ದ್ವಯಮೇಕಃ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞಸ್ತಥಾವಿಧೋನಸ್ಯಾತ್ತದಾ ಜ್ಞಾನಕ್ಷಣಾನಾಮೇವಪೂರ್ವಾಪರಾನುಸಂಧಾನಾಭಾವೇನಿಯತಕರ್ಮಫಲಸಂಬಂಧೋನಸ್ಯಾತ್ ಕೃತನಾಶಾಕೃತಾಭ್ಯಾಗಮಪ್ರಸಂಗಶ್ಚ । ಯದಿಯೇನೈವಶಾಸ್ತ್ರೋಪದಿಷ್ಟಮನುಷ್ಠಿತಂಕರ್ಮತಸ್ಯೈವಭೋಕ್ತೃತ್ವಂಭವೇತ್ ತದಾಹಿತಾಹಿತಪ್ರಾಪ್ತಿಪರಿಹಾರಾಯಸರ್ವಸ್ಯಪ್ರವೃತ್ತಿರ್ಘಟತೇ । ಸರ್ವಸ್ಯೈವವ್ಯವಹಾರಸ್ಯಹಾನೋಪಾದಾನಲಕ್ಷಣಸ್ಯಾನುಸಂಧಾನೇನೈವವ್ಯಾಪ್ತತ್ವಾತ್ । ಜ್ಞಾನಕ್ಷಣಾನಾಂಪರಸ್ಪರಭೇದೇನಾನುಸಂಧಾನಶೂನ್ಯತ್ವಾತ್ ತದನುಸಂಧಾನಾಭಾವೇಕಸ್ಯಚಿದಪಿ ವ್ಯವಹಾರಸ್ಯಾನುಪಪತ್ತೇಃಕರ್ತಾಭೋಕ್ತಾನುಸಂಧಾತಾಯಃ ಸಆತ್ಮೇತಿವ್ಯವಸ್ಥಾಪ್ಯತೇ ಮೋಕ್ಷದಶಾಯಾಂತುಸಕಲಗ್ರಾಹ್ಯಗ್ರಾಹಕಲಕ್ಷಣ ವ್ಯವಹಾರಾಭಾವಾತ್ಚೈತನ್ಯಮಾತ್ರಮೇವತಸ್ಯಾವಶಿಷ್ಯತೇ । ತಚ್ಚಚೈತನ್ಯಂಚಿತಿಮಾತ್ರತ್ವೇನೈವೋಪಪದ್ಯತೇ। ನಪುನರಾತ್ಮಸಂವೇದನೇನ। ಯಸ್ಮಾದ್ವಿಷಯಗ್ರಹಣಸಮರ್ಥತ್ವಮೇವಚಿತೇರೂಪಂನಾತ್ಮಗ್ರಾಹಕತ್ವಂ। ತಥಾಹಿ। ಅರ್ಥಶ್ಚಿತ್ಯಾಗೃಹ್ಯಮಾಣಃಅಯಮಿತಿಗೃಹ್ಯತೇ। ಸ್ವರೂಪಂಗೃಹ್ಯಮಾಣಮಹಮಿತಿ। ನಪುನರ್ಯುಗಪದ್ಬಹಿರ್ಮುಖಾಂತರ್ಮುಖತಾಲಕ್ಷಣವ್ಯಾಪಾರದ್ವಯಂಪರಸ್ಪರಂವಿರುದ್ಧಂಕರ್ತುಂಶಕ್ಯಂ। ಅತಏಕಸ್ಮಿನ್ಸಮಯೇವ್ಯಾಪಾರದ್ವಯಸ್ಯಕರ್ತುಮಶಕ್ಯತ್ವಾತ್ಚಿದ್ರೂಪತಯೈವಾವಶಿಷ್ಯತೇ। ಅತೋಮೋಕ್ಷದಶಾಯಾಂನಿವೃತ್ತಾಧಿಕಾರೇಷುಗುಣೇಷುಚಿನ್ಮಾತ್ರಏವಾತ್ಮಾವತಿಷ್ಠತಇತ್ಯೇವಂಯುಕ್ತಂ। ಸಂಸಾರದಶಾಯಾಂತ್ವೇವಂಭೂತಸ್ಯಕರ್ತೃತ್ವಂಭೋಕ್ತೃತ್ವಮನುಸಂಧಾತೃತ್ವಂಚಸರ್ವಮುಪಪದ್ಯತೇ। ತಥಾಹಿ। ಯೋಯಂಪ್ರಕೃತ್ಯಾಸಹಾನಾದಿರ್ನೈಸರ್ಗಿಕೋಸ್ಯಭೋಗ್ಯಭೋಕ್ತೃಭಾವಲಕ್ಷಣಸ್ಸಂಬಂಧಃಅವಿವೇಕಖ್ಯಾತಿಮೂಲಃ । ತಸ್ಮಿನ್ಸತಿಪುರುಷಾರ್ಥಕರ್ತವ್ಯತಾರೂಪಶಕ್ತಿದ್ವಯಸದ್ಭಾವೇಯಾಮಹದಾದಿಭಾವೇನಪರಿಣತಿಸ್ತಸ್ಯಾಂಸಂಯೋಗೇಸತಿಯದಾತ್ಮನೋಧಿಷ್ಠಾತೃತ್ವಂ ಚಿಚ್ಛಾಯಾಸಮರ್ಪಣಸಾಮರ್ಥ್ಯಂಬುದ್ಧಿಸತ್ವಸ್ಯಚಸಂಕ್ರಾಂತಚಿಚ್ಛಾಯಾಗ್ರಹಣಸಾಮರ್ಥ್ಯಂಚಿದವಷ್ಟಬ್ಧಾಯಾಶ್ಚಬುದ್ಧೇರ್ಯೋಯಂಕರ್ತೃತ್ವಭೋಕ್ತೃತ್ವಾಧ್ಯವಸಾಯಸ್ತತಏವಸರ್ವಸ್ಯಾನುಸಂಧಾನಪೂರ್ವಕಸ್ಯವ್ಯವಹಾರಸ್ಯನಿಷ್ಪತ್ತೇಃಕಿಮನ್ಯೈಃಫಲ್ಗುಭಿಃಕಲ್ಪನಾಜಾಲೈಃ। ಯದಿಪುನರೇವಂಭೂತಮಾರ್ಗವ್ಯತಿರೇಕೇಣಪಾರಮಾರ್ಥಿಕಮಾತ್ಮನಃ ಕರ್ತೃತ್ವಾದ್ಯಂಗೀಕ್ರಿಯತೇತದಾಸ್ಯ

ಪರಿಣಾಮಿತ್ವಪ್ರಸಂಗಃ ಪರಿಣಾಮಿತ್ವಾಚ್ಚಾನಿತ್ಯತ್ವೈತಸ್ಯಾತ್ಮತ್ವಮೇವನಸ್ಯಾತ್। ನಹ್ಯೇಕಸ್ಮಿನ್ನೇವಸಮಯೇಪಿಕೇನೈವರೂಪೇಣ ಪರಸ್ಪರವಿರುದ್ಧಾವಸ್ಥಾನುಭವಸ್ಸಂಭವತಿ। ತಥಾಹಿಯಸ್ಯಾಮವಸ್ಥಾಯಾಮಾತ್ಮಸಮವೇತೇಸಮುತ್ಪನ್ನೇ ಸುಖೇತಸ್ಯಾನುಭವಿತೃತ್ವಂನ। ತಸ್ಯಾಮೇವಾವಸ್ಥಾಯಾಂದುಃಖಾನುಭವಿತೃತ್ವಂ। ಅತೋವಸ್ಥಾನಾನಾತ್ವಾತ್ತದಭಿನ್ನಸ್ಯಾ ವಸ್ಥಾವತೋಪಿನಾನಾತ್ವಂ। ನಾನಾತ್ವೇನಚಪರಿಣಾಮಿತ್ವಾನ್ನಾತ್ಮತ್ವಂ। ನಾಪಿನಿತ್ಯತ್ವಂ। ಅತಏವಶಾಂತಬ್ರಹ್ಮವಾದಿಭಿಃಸಾಂಖ್ಯೈರಾತ್ಮನಸ್ಸದೈವಸಂಸಾರದಶಾಯಾಂಮೋಕ್ಷದಶಾಯಾಂಚೈಕರೂಪತ್ವಮಂಗೀಕ್ರಿಯತೇ। ಯೇತುವೇದಾಂತವಾದಿನಶ್ಚಿದಾನಂದಮಯತ್ವಮಾತ್ಮನೋಮೋಕ್ಷಂಮನ್ಯಂತೇತೇಷಾಂನಯುಕ್ತಃಪಕ್ಷಃ। ತಥಾಹಿ। ಆನಂದಸ್ಯಸುಖರೂಪತ್ವಾತ್ಸುಖಸ್ಯಚಸಂವೇದ್ಯಮಾನತಯೈವಪ್ರತಿಭಾಸಾತ್ಸಂವೇದ್ಯಮಾನತ್ವಂಚಸಂವೇದನವ್ಯತಿರೇಕೇಣ ಅನುಪಪನ್ನ ಮಿತಿಸಂವೇದ್ಯಸಂವೇದನಯೋರ್ದ್ವಯೋರಭ್ಯುಪಗಮಾತ್ಅದ್ವೈತಹಾನಿಃ। ಅಥಸುಖಾತ್ಮಕತ್ವಮೇವತಸ್ಯೋಚ್ಯತೇ। ತದ್ವಿರುದ್ಧಧರ್ಮಾಧ್ಯಾಸಾದನುಪಪನ್ನಂನಹಿಸಂವೇದನಂಸಂವೇದ್ಯಂಚೈಕಂಭವಿತುಮರ್ಹತಿ। ಕಿಂಚಾದ್ವೈತವಾದಿಭಿಃಕರ್ಮಾತ್ಮಪರಮಾತ್ಮಭೇದೇನಾತ್ಮಾದ್ವಿವಿಧಉಚ್ಯತೇ। ತತ್ರಯೇನೈವರೂಪೇಣಸುಖದುಃಖಭೋಕ್ತೃತ್ವಂ ಕರ್ಮಾತ್ಮನಃತೇನೈವರೂಪೇಣಯದಿಪರಮಾತ್ಮನಃ ಸ್ಯಾತ್ತದಾಕರ್ಮಾತ್ಮವತ್ಪರಮಾತ್ಮನಃ ಪರಿಣಾಮಿತ್ವಮವಿದ್ಯಾಸ್ವಭಾವತ್ವಂಚಸ್ಯಾತ್। ಅಥನಸಾಕ್ಷಾದ್ಭೋಕ್ತೃತ್ವಂ। ಕಿಂತುತದುಪಢೌಕಿತಮುದಾಸೀನತಯಾಧಿಷ್ಠಾತೃತ್ವೇನಸ್ವೀಕರೋತಿತದಾಸ್ಮದ್ದರ್ಶನಾನುಪ್ರವೇಶಃ। ಆನಂದರೂಪತಾಚಪೂರ್ವಮೇವನಿರಾಕೃತಾ। ಕಿಂಚಾವಿದ್ಯಾಸ್ವಭಾವತ್ವೇನಿಸ್ಸ್ವಭಾವತ್ವಾತ್। ಕರ್ಮಾತ್ಮನಾಂಕಶ್ಶಾಸ್ತ್ರಾಧಿಕಾರೀ। ನತಾವನ್ನಿತ್ಯನಿರ್ಮುಕ್ತತ್ವಾತ್ಪರಮಾತ್ಮಾ। ನಾಪ್ಯವಿದ್ಯಾಸ್ವಭಾವತ್ವಾತ್ಕರ್ಮಾತ್ಮಾ। ತತಶ್ಚಸಕಲಶಾಸ್ತ್ರವೈಯರ್ಥ್ಯಪ್ರಸಂಗಃ ಅವಿದ್ಯಾಮಯತ್ವೇಚಜಗತೋಽಂಗೀಕ್ರಿಯಮಾಣೇಕಸ್ಯಾವಿದ್ಯೇತಿವಿಚಾರ್ಯತೇ। ನತಾವತ್ಪರಮಾತ್ಮನಃ। ನಿತ್ಯನಿರ್ಮುಕ್ತತ್ವಾತ್। ವಿದ್ಯಾರೂಪತ್ವಾಚ್ಚ। ಕರ್ಮಾತ್ಮನೋಪಿನಿಸ್ಸ್ವಭಾವತಯಾಶಶವಿಷಾಣಪ್ರಖ್ಯತ್ವೇಕಥಮವಿದ್ಯಾಸಂಬಂಧಃ। ಅಥೋಚ್ಯತೇ। ಏತದೇವಾವಿದ್ಯಾಯಾಅವಿದ್ಯಾತ್ವಂಯದವಿಚಾರಣೀಯತ್ವಂನಾಮ। ಯೈವಹಿವಿಚಾರೇಣದಿನಕರಕರಸ್ಪೃ

ಷ್ಟನೀಹಾರವದ್ವಿಲಯಮುಪಯಾತಿಸೈವಾವಿದ್ಯೇತ್ಯುಚ್ಯತೇ । ನೈವಂಯದ್ವಸ್ತು ಕಿಂಚಿತ್ಕಾರ್ಯಂ ಕರೋತಿತದವಶ್ಯಂಕುತಶ್ಚಿದ್ಭಿನ್ನಮಭಿನ್ನಂ ವಾವಕ್ತವ್ಯಂ। ಅವಿದ್ಯಾಯಾಶ್ಚ ಸಂಸಾರಲಕ್ಷಣಪ್ರಪಂಚಕಾರ್ಯಕರ್ತೃತ್ವಮವಶ್ಯಮಂಗೀಕರ್ತವ್ಯಂತಸ್ಮಿನ್ಸತ್ಯಪಿಯದ್ಯನಿರ್ವಾಚ್ಯತ್ವಮುಚ್ಯತೇ। ತದಾಕಸ್ಯಚಿದಪಿವಾಚ್ಯತ್ವಂನಸ್ಯಾತ್ । ಬ್ರಹ್ಮಣೋಪ್ಯವಾಚ್ಯತಾಪ್ರಸಕ್ತೇಃ । ತಸ್ಮಾದಧಿಷ್ಠಾತೃರೂಪತಾವ್ಯತಿರೇಕೇಣನಾನ್ಯದಾತ್ಮನೋರೂಪಮುಪಪದ್ಯತೇ। ಅಧಿಷ್ಠಾತೃತ್ವಂಚಚಿದ್ರೂಪತ್ವಮೇವ । ತದ್ವ್ಯತಿರಿಕ್ತಸ್ಯಧರ್ಮಸ್ಯಕಸ್ಯಚಿತ್ಪ್ರಮಾಣಾನುಪಪತ್ತೇಃ । ಯೈರಪಿನೈಯ್ಯಾಯಿಕಾಧಿಭಿರಾತ್ಮಾಚೇತನಾಯೋಗಾಚ್ಚೇತನಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ । ಚೇತನಾಪಿತಸ್ಯಮನಸ್ಸಂಯೋಗಜಾ । ತಥಾಹೀಇಚ್ಛಾಜ್ಞಾನಪ್ರಯತ್ನಾದಯೋಗುಣಾಸ್ತಸ್ಯವ್ಯವಹಾರ ದಶಾಯಾಂಆತ್ಮನಸ್ಸಂಯೋಗಾದುತ್ಪದ್ಯಂತೇ । ತೈರೇವಚಗುಣೈಃಸ್ವಯಂಜ್ಞಾತಾಕರ್ತಾಭೋಕ್ತೇತಿ ವ್ಯಪದಿಶ್ಯತೇ । ಮೋಕ್ಷದಶಾಯಾಂತುಮಿಥ್ಯಾ ಜ್ಞಾನನಿವೃತ್ತೌ ತನ್ಮೂಲಾನಾಂ ದೋಷಾಣಾಮಪಿನಿವೃತ್ತೇಸ್ತೇಷಾಂ ಬುದ್ಧ್ಯಾದೀನಾಂವಿಶೇಷಗುಣಾನಾಮತ್ಯಂತೋಚ್ಛಿತ್ತಿಃ । ಸ್ವರೂಪಮಾತ್ರಪ್ರತಿಷ್ಠತ್ವಮಾತ್ಮನೋಂಗೀಕೃತಂ । ತೇಷಾಂನಯುಕ್ತಃಪಕ್ಷಃ । ಯತಸ್ತಸ್ಯಾಂದಶಾಯಾಂಕಿಮಾತ್ಮನಆತ್ಮತ್ವಂವ್ಯಾಪಕತ್ವಾದಯೋಗುಣಾಆಕಾಶಾದೀನಾಮಪಿಸಂತಿ । ಅತಸ್ತದ್ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯೇನಾತ್ಮನಃಕಿಂಚಿದ್ರೂಪಮುಪಶ್ಯಮಂಗೀಕರ್ತವ್ಯಂ। ಆತ್ಮತ್ವಲಕ್ಷಣಜಾತಿಯೋಗಇತಿಚೇನ್ನ । ಸರ್ವಸ್ಯೈವಹಿಜಾತಿಯೋಗಸ್ಸಂಭವತಿಅತೋಜಾತಿಭ್ಯೋವೈಲಕ್ಷಣ್ಯಮಾತ್ಮನೋವಶ್ಯಮಂಗೀಕರ್ತವ್ಯಂ।ತಚ್ಚಾಧಿಷ್ಠಾತೃತ್ವಂಚಿದ್ರೂಪತಯೈವಘಟತೇನಾನ್ಯಥಾ । ಯೈರಪಿಮೀಮಾಂಸಕೈಃಕರ್ಮಕರ್ತೃರೂಪಆತ್ಮಾಂಗೀಕ್ರಿಯತೇ। ತೇಷಾಮಪಿನಯುಕ್ತಃಪಕ್ಷಃ । ತಥಾಹಿ ।" ಅಹಂಪ್ರತ್ಯಯಗ್ರಾಹ್ಯಆತ್ಮೇತಿತೇಷಾಂಪ್ರತಿಜ್ಞಾ। ಅಹಂಪ್ರತ್ಯಯೇಚಕರ್ತೃತ್ವಂ ಕರ್ಮತ್ವಂಚಾತ್ಮನಏವ। ನಚೈತದ್ವಿರುದ್ಧತ್ವಾದುಪಪದ್ಯತೇ। ಕರ್ತೃತ್ವಂ ಪ್ರಮಾತೃತ್ವಂ । ಕರ್ಮತ್ವಂಚಪ್ರಮೇಯತ್ವಂ । ನಚೈತದ್ವಿರುದ್ಧಧರ್ಮಾಧ್ಯಾಸೋಯುಗಪದೇಕಸ್ಯಘಟತೇ । ಯದಿವಿರುದ್ಧಧರ್ಮಾಧ್ಯಸ್ತಂ । ನತದೇಕಂ। ಯಥಾಭಾವಾಭಾವೌ । ವಿರುದ್ಧೇಚಕರ್ತೃತ್ವಕರ್ಮತ್ವೇ । ಅಥೋಚ್ಯತೇ । ನಕರ್ತೃತ್ವಕರ್ಮತ್ವಯೋರ್ವಿರೋಧಃ ಕಿಂತುಕರ್ತೃತ್ವಕರಣತ್ವಯೋಃ ನೈತ

ನ್ಯುಕ್ತಂ ವಿರುದ್ಧಧರ್ಮಾಧ್ಯಾಸಸ್ಯತುಲ್ಯತ್ವಾತ್ । ತಸ್ಮಾದೇವಂ ಪ್ರತ್ಯಯ ಗ್ರಾಹ್ಯತ್ವಂ । ಪರಿಹೃತ್ಯಾತ್ಮನೋಽಧಿಷ್ಠಾತೃತ್ವಮೇವೋಪಪನ್ನಂ। ತಚ್ಚ ಚೇತನತ್ವಮೇವ । ಯೈರಪಿದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯಭೇದೇನಾತ್ಮನೋಽವ್ಯಾಪಕಸ್ಯ ಶರೀರಪರಿಣಾಮಸ್ಯಪರಿಣಾಮಿತ್ವಮಿಷ್ಯತೇತೇಷಾಮುತ್ಥಾನಪರಾಹತಏವಪಕ್ಷಃ । ಪರಿಣಾಮಿತ್ವೇಚಿದ್ರೂಪತಾಹಾನಿಃ। ಚಿದ್ರೂಪತಾಭಾವೇಕಿಮಾತ್ಮನಆತ್ಮತ್ವಂ। ತಸ್ಮಾದಾತ್ಮನಆತ್ಮತ್ವಮಿಚ್ಛತಾಚಿದ್ರೂಪತ್ವಮೇವಾಂಗೀಕರ್ತವ್ಯಂ। ತಚ್ಚಾಧಿಷ್ಠಾತೃತ್ವಮೇವ । ಕೇಚಿತ್ತುಕರ್ತೃರೂಪಮೇವಾತ್ಮಾನಮಿಚ್ಛಂತಿ । ತಥಾಹಿ । ವಿಷಯಸಾನ್ನಿಧ್ಯೇಯದಾಜ್ಞಾನಲಕ್ಷಣಾಕ್ರಿಯಾಸಮುತ್ಪನ್ನಾತಸ್ಯಾವಿಷಯಸಂವಿತ್ತಿಃಫಲಂ। ತಸ್ಯಾಂಚಫಲರೂಪಾಯಾಂಸಂವಿತ್ತೌಸ್ವರೂಪಂಪ್ರಕಾಶರೂಪತಯಾಪ್ರತಿಭಾಸತೇ। ವಿಷಯಶ್ಚಗ್ರಾಹ್ಯತಯಾ।ಆತ್ಮಾ।ಗ್ರಾಹಕತ್ವೇನ । ಘಟಮಹಂಜಾನಾಮೀತ್ಯನೇನಾಕಾರೇಣತಸ್ಯಾಸ್ಸಮುತ್ಪತ್ತೇಃಕ್ರಿಯಾಯಾಃ ಕಾರಣಂಕರ್ತೃತ್ವಭವತೀತಿ।ಅತಃಕರ್ತೃತ್ವಂಭೋಕ್ತೃತ್ವಂಚಾತ್ಮನೋರೂಪಮಿತಿ। ತದನುಪಪನ್ನಂಯಸ್ಮಾತ್ತಾಸಾಂಸಂವಿತ್ತೀನಾಂಕಿಂಕರ್ತೃತ್ವಂಯುಗಪತ್ಪ್ರತಿಪದ್ಯತೇಕ್ರಮೇಣವಾ । ಯುಗಪತ್ಕರ್ತೃತ್ವೇಕ್ಷಣಾಂತರೇತಸ್ಯಕರ್ತೃತ್ವಂನಸ್ಯಾತ್। ಅಥಕ್ರಮೇಣಕರ್ತೃತ್ವಂತದೈಕರೂಪಸ್ಯನಘಟತಏಕೇನರೂಪೇಣಚೇತ್ತಸ್ಯಕರ್ತೃತ್ವಂತದೈಕಸ್ಯಸದೈವಸನ್ನಿಹಿತತ್ವಾತ್ । ಸರ್ವಂಫಲಮೇಕರೂಪಂಸ್ಯಾತ್ । ಅಥನಾನಾರೂಪತಯಾತಸ್ಯಕರ್ತೃತ್ವಂ । ತದಾಪರಿಣಾಮಿತ್ವಂಪರಿಣಾಮಿತ್ವಾಚ್ಚನಚಿದ್ರೂಪತ್ವಂ। ಅತಶ್ಚಿದ್ರೂಪತ್ವಮಾತ್ಮನಇಚ್ಛದ್ಭಿರ್ನಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರ್ತೃತ್ವಮಂಗೀಕರ್ತವ್ಯಂ। ಯಾದೃಶಮಸ್ಮಾಭಿಃಕರ್ತೃತ್ವಮಾತ್ಮನಃಪ್ರತಿಪಾದಿತಂ । ಕೂಟಸ್ಥಸ್ಯನಿತ್ಯಸ್ಯಚಿದ್ರೂಪಸ್ಯತದೇವೋಪಪನ್ನಂ। ಏತೇನಸ್ವಪ್ರಕಾಶಸ್ಯಾತ್ಮನೋವಿಷಯಸಂವಿತ್ತಿದ್ವಾರೇಣಗ್ರಾಹಕತ್ವಮಭಿವ್ಯಜ್ಯತಇತಿಯೇವದಂತಿತೇಽಪ್ಯೇತೇನೈವನಿರಾಕೃತಾಃ । ಕೇಚಿದ್ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕತ್ವಮಾತ್ಮನಶ್ಚಿನ್ಮಯತ್ವಮಿಚ್ಛಂತಿತೇಽಪ್ಯಾಹುಃ । ನವಿಮರ್ಶವ್ಯತಿರೇಕೇಣಚಿದ್ರೂಪತ್ವಮಾತ್ಮನೋನಿರೂಪಯಿತುಂಶಕ್ಯಂ।ಜಡಾತ್ಕಿಲವೈಲಕ್ಷಣ್ಯಂಚಿದ್ರೂಪತ್ವಮುಚ್ಯತೇತಚ್ಚ ವಿಮರ್ಶ ವ್ಯತಿರೇಕೇಣಾನಿರೂಪ್ಯಮಾಣಂ ನಾನ್ಯಥಾವತಿಷ್ಠತೇ । ತದನುಪಪನ್ನಂ । ಇದಮಿತ್ಥಮೇವಂರೂಪಮಿತಿ ಯೋವಿಚಾರಃಸವಿಮರ್ಶ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ । ಸಚಾಸ್ಮಿತಾವ್ಯತಿರೇಕೇಣೋತ್ಥಾನ

ವಮೇವನಲಭತೆ |ತಥಾಹಿ| ಆತ್ಮನ್ಯುಪಜಾಯಮಾನೋವಿಮರ್ಶಃ | ಅಹಮೇ
ವಂಭೂತಇತ್ಯನೇನಾಕಾರೇಣಸಂವೇದ್ಯತೆ | ತತಶ್ಚಾಹಂಶಬ್ದಸಂಭಿನ್ನಸ್ಯಾ
ತ್ಮಲಕ್ಷಣಸ್ಯಾರ್ಥಸ್ಯತತ್ರಸ್ಫುರಣಾತ್ | ನವಿಕಲ್ಪಸ್ವರೂಪತಾತಿಕ್ರಮಃ| ವಿ
ಕಲ್ಪಶ್ಚಾಧ್ಯವಸಾಯಾತ್ಮಾಬುದ್ಧಿಧರ್ಮೋನಚಿದ್ಧರ್ಮಃ| ಕೂಟಸ್ಥನಿತ್ಯತ್ವೇ
ನಚಿತೇಃಸದೈಕರೂಪತ್ವಾನ್ನಾಹಂಕಾರಾನುಪ್ರವೇಶಃ | ತದನೇನಸವಿಮರ್ಶ
ತ್ವಮಾತ್ಮನಃಪ್ರತಿಪಾದಯತಾಬುದ್ಧಿರೇವಾತ್ಮತ್ವೇನಭ್ರಾಂತ್ಯಾಪ್ರತಿಪಾದಿತಾ|
ನಪ್ರಕಾಶಾತ್ಮನಃಪರಸ್ಯಪ್ರರುಷಸ್ಯಸ್ವರೂಪಮವಗತಮಿತಿ | ಏವಂಸರ್ವೇ
ಷ್ವಪಿದರ್ಶನೇಷುಅಧಿಷ್ಠಾತೃತ್ವಂವಿಹಾಯನಾನ್ಯದಾತ್ಮನೋರೂಪಮುಪಪದ್ಯ
ತೆ | ಅಧಿಷ್ಠಾತೃತ್ವಂಚಚಿದ್ರೂಪತ್ವಂತಚ್ಚಜಡಾದ್ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯಮೇವ | ಚಿ
ದ್ರೂಪತಯಾಯದಧಿತಿಷ್ಠತಿತದೇವಭೋಗ್ಯತಾಂನಯತಿ| ಯಚ್ಚಚೇತನಾಧಿ
ಷ್ಠಿತಂತದೇವಸಕಲವ್ಯವಹಾರಯೋಗ್ಯಂಭವತಿ | ಏವಂಚಸತಿಕೃತಕೃತ್ಯತ್ವಾ
ತ್ಪ್ರಧಾನಸ್ಯವ್ಯಾಪಾರನಿವೃತ್ತೌ | ಯದಾತ್ಮನಃಕೈವಲ್ಯಮಸ್ಮಾಭಿರುಕ್ತಂತ
ದ್ವಿಹಾಯದರ್ಶನಾಂತರಾಣಾಮಪಿನಾನ್ಯಾಗತಿರಸ್ತಿ | ತಸ್ಮಾದಿದಮೇವಯು
ಕ್ತಮುಕ್ತಂ |ವೃತ್ತಿಸಾರೂಪ್ಯಪರಿಹಾರೇಣಸ್ವರೂಪಪ್ರತಿಷ್ಠಾಚಿತಿಶಕ್ತೇಃಕೈ
ವಲ್ಯಂ|ತದೇವಂಸಿದ್ಧ್ಯಂತರೇಭ್ಯೋವಿಲಕ್ಷಣಾಂಸರ್ವಸಿದ್ಧಿಮೂಲಭೂತಾಂಸ
ಮಾಧಿಸಿದ್ಧಿಮಭಿಧಾಯಜಾತ್ಯಂತರಪರಿಣಾಮಲಕ್ಷಣಸ್ಯಚಸಿದ್ಧಿವಿಶೇಷಸ್ಯಪ್ರ
ಕೃತ್ಯಾಪೂರಣಮೇವಕಾರಣಮಿತ್ಯುಪಪಾದ್ಯಧರ್ಮಾದೀನಾಂಪ್ರತಿಬಂಧಕನಿ
ವೃತ್ತಿಮಾತ್ರಏವಸಾಮರ್ಥ್ಯಮಿತಿಪ್ರದರ್ಶ್ಯನಿರ್ಮಾಣಚಿತ್ತಾನಾಂ ಅಸ್ಮಿತಾ
ಮಾತ್ರಾದುದ್ಭವಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾತೇಷಾಂಚಯೋಗಿಚಿತ್ತಮೇವಾಧಿಷ್ಠಾನಾತ್ಮಕ
ಮಿತಿಪ್ರದರ್ಶ್ಯ| ಯೋಗಿಚಿತ್ತಸ್ಯಚಿತ್ತಾಂತರವೈಲಕ್ಷಣ್ಯಮಭಿಧಾಯತತ್ಕರ್ಮ
ಣಾಮಲೌಕಿಕತ್ವಂಚೋಪಪಾದ್ಯವಿಪಾಕಾನುಗುಣಾನಾಂವಾಸನಾನಾಮಭಿವ್ಯ
ಕ್ತಿಸಾಮರ್ಥ್ಯಂ ಕಾರ್ಯಕಾರಣಯೋಶ್ಚೈಕತ್ವಪ್ರತಿಪಾದನೇನವ್ಯವಹಿತಾನಾ
ಮಪಿವಾಸನಾನಾಮಾನಂತರ್ಯಮುಪಪಾದ್ಯತಾಸಾಮಾನಂತ್ಯೇಪಿಹೇತುಫಲಾದಿ
ದ್ವಾರೇಣಹಾನಮುಪದಿಶ್ಯ ಅತೀತಾದಿಷ್ವಧ್ವಸುಧರ್ಮಾಣಾಂಸದ್ಭಾವಮುಪ
ಪಾದ್ಯವಿಜ್ಞಾನವಾದಂನಿರಾಕೃತ್ಯಸಾಕಾರವಾದಂಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪ್ಯಪುರುಷಸ್ಯಜ್ಞಾತೃ
ತ್ವಮುಕ್ತ್ವಾಚಿತ್ತದ್ವಾರೇಣ ಸಕಲವ್ಯವಹಾರನಿಷ್ಪತ್ತಿಮುಪಪಾದ್ಯಪುರುಷ
ಸಿದ್ಧೌಪ್ರಮಾಣಮುಪದರ್ಶ್ಯಕೈವಲ್ಯನಿರ್ಣಯಾಯದಶಭಿಸ್ಸೂತ್ರೈಃಕ್ರಮೇ

ಶೋಪಯೋಗಿನೋಽರ್ಥಾನಭಿಧಾಯಶಾಸ್ತ್ರಾಂತರೇಷ್ವೇತದೇವಕೈವಲ್ಯಮಿತ್ಯುಪಪಾದ್ಯಕೈವಲ್ಯಸ್ವರೂಪಂನಿರ್ಣೀತಮಿತಿವ್ಯಾಖ್ಯಾತಃಕೈವಲ್ಯಪಾದಃ॥ ೩೪ ॥

ಸರ್ವೇಯಸ್ಯಯಶಃಪ್ರತಾಪವಸತೇಃಪಾದಾಂತಸೇವಾನತಿ ।
ಪ್ರಭ್ರಶ್ಯನ್ಮುಕುಟೇಷುಮೂರ್ಧಸುದಧತ್ಯಾಜ್ಞಾಂಧರಿತ್ರೀಭೃತಃ ॥
ಯದ್ವಕ್ತ್ರಾಬ್ಜಮವಾಪ್ಯಗರ್ವಮಸಮಂವಾಗ್ದೇವತಾಪಿಶ್ರಿತಾ ।
ಸಶ್ರೀಭೋಜಮಹೀಪತಿಃಫಣಿಪತೇಸ್ಸೂತ್ರೇಷುವೃತ್ತಿಂವ್ಯಧಾತ್ ॥

ಇತಿಶ್ರೀಮಹಾರಾಜಾಧಿರಾಜ ಶ್ರೀಭೋಜದೇವವಿರಚಿತಾಯಾಂ ರಾಜಮಾರ್ತಾಂಡಾಭಿಧಾಯಾಂ ಪಾತಂಜಲಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರವೃತ್ತೌ ಕೈವಲ್ಯಪಾದಶ್ಚತುರ್ಥಃ ॥

ಸಮಾಪ್ತಾ ಚೇಯಂಪಾತಂಜಲಯೋಗಸೂತ್ರವೃತ್ತಿಃ ॥

ಶುದ್ಧಾಶುದ್ಧಪತ್ರಿಕೆ.

ಪೇಜ್.	ಪಙ್ಕ್ತಿ	ಅಶುದ್ಧಂ.	ಶುದ್ಧಂ.
೩	೯	ವಾಖ್ಯಾ	ವ್ಯಾಖ್ಯಾ
೩	೨೦	ಸ್ವ್ಯಾಸೂ	ಸ್ವ್ಯಸೂ
೪	೩	ಮುನ	ಪುನ
೭	೧೧	ಪ್ರಮಾದಿ	ಪ್ರಮಾಣಾದಿ
೮	೧೩	ಶಾಶ್ತ್ರ	ಶಾಸ್ತ್ರ
೯	೧	ಧಿ	ಧೀಃ
೧೦	೨೦	ಸ್ಮೃತಿಃ	ಸ್ಮೃತಿ
೧೧	೩	ತಸ್ಯ	ತಸ್ಯವಿಷಯಸ್ಯ
೧೧	೧೩	ಸಂಸ್ಕಾರ	ಸಂಸಾರ
೧೨	೨೧	ನಸೇವ್ಯ	ನಚಸೇವ್ಯ
೧೩	೨೧	ಮುಚ್ಛತೆ	ಮುಚ್ಯತೆ
೧೪	೧೧	ಪ್ರಕೃತಿ	ಪ್ರಕೃತೌ
೧೫	೧೮	ಸಸವಿ	ಸವಿ
೧೬	೧	ಭಾವನಾ	ಯದಾಭಾವನಾ
೧೬	೧೧	ಸಸಮಾಧಿ	ಸಮಾಧಿ
೧೯	೧	ಗೋಚರ	ಗೋಚರಾ
೨೦	೧	ಯುಕ್ತೊಪಾಯು	ಋುಕ್ತೊಪಾಯು
೨೦	೧೮	ವೇಗೆ	ವೇಗೇಚ
೨೨	೨೬	ನಾನುಪಪತ್ತೇಃ	ಣಾನುಪಪತ್ತೇಃ
೨೩	೧೯	ಆನಂದ	ಅನಂತ
೨೪	೬	ವಿಶೇಷಗತಿ	ವಿಶೇಷಾವಗತಿ
೨೪	೧೯	ಆದ್ಯಾದೀನಾಂ	ಆದ್ಯಾನಾಂ
೨೬	೫	ಸಾರ್ಥ	ತಸ್ಯಸಾರ್ಥ
೩೦	೩	ಕರ್ಮೋಪಕಾರಕತ್ವೇನ	ಕರ್ಮ|ಉಪಕಾರಕತ್ವೇನ|
೩೦	೧೮	ವಾಬ್ದೊ	ವಾಶಬ್ದೊ
೩೧	೧೫	ಕ್ತಸವಿಶೆ	ಕ್ತಸ್ಯವಿಶೆ

ಪೇಜು.	ಪಙ್ತಿ.	ಅಶುದ್ಧಂ.	ಶುದ್ಧಂ.
೩೧	೨೩	[illegible]	[illegible]
೩೨	೫	[illegible]	[illegible]
೩೨	೭	[illegible]	[illegible]
೩೨	೧೫	[illegible]	[illegible]
೩೫	೩	[illegible]	[illegible]
೩೫	೫	[illegible]	[illegible]
೩೬	೬	[illegible]	[illegible]
೩೩	೧೫	[illegible]	[illegible]
೩೭	೧೯	[illegible]	[illegible]
೩೭	೨೫	[illegible]	ಲಿಂಗಯತಿ
೪೦	೩	[illegible]	[illegible]
೪೧	೧	[illegible]	ಐಂದ್ರಿಯ
೪೨	೩	[illegible]	ರತ್ವಾತ್
೪೪	೧೨	[illegible]	ಧ್ಯಯನಂಚ
೪೩	೯	ಮಿಥ್ಯಾಭೂತಾಯಾಂ	ಮಿಥ್ಯಾ ಭೂತಾಯಾಮ[illegible]
೫೦	೬	ಅಭಿನಿವೇಶಮಾಹ	ಅಭಿನಿವೇಶಲಕ್ಷಣಮಾ[illegible]
೫೨	೨೦	ಯೊಗ್ಯಂ	ಯೋಗಂ
೫೩	೧೪	ಸಂವಿತ್ಯಾ	ಸಂವಿಜ್ಞ
೫೪	೨೦	ಮಾತ್ರ	ಪಾತ್ರ
೫೫	೯	ವಿಕಸ್ಯ	ವಿತಸ್ಯ
೫೫	೧೬	ಯಥಾಗರ್ಧಾ	ಯಥಾಯಥಂಗರ್ಥಾ
೫೬	೧೨	ಜ್ಞಾನಸ್ಯ	[illegible]
೫೭	೭	ಭೂತಾಃ	[illegible]
೫೯	೯	ಪ್ರರೂಷೊ	ಪುರುಷೊ
೬೦	೧೭	ಪ್ರತಿನಷ್ಟಂ	ಪ್ರತಿತತ್‌ನಷ್ಟಂ
೬೨	೨೫	ಸಂಯೊಗಂ	ಹೇಯಹೇತುಂಸಂಯ[illegible]
೬೧	೬	ಇತಾಖ್ಯಾ	[illegible]
೬೨	೧೬	ನಿಮಿತ್ತಸಂಯೊಗ	[illegible]
೬೩	೨	ವಿಶೇಷಸ್ಯ	[illegible]
೬೩	೩	ತೃಸ್ಯಪ್ರಾ	[illegible]

